

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

w Warszawie

Wydział Prawa i Administracji

Praca doktorska

ZAŻALENIE W POSTĘPOWANIU

EGZEKUCYJNYM

Paulina Lewandowska

Promotor: Prof. dr hab. Jadwiga Pazdan

WARSZAWA 2024

Spis treści

Wykaz skrótów:.....	8
Wstęp.....	9
Rozdział 1. Ogólna charakterystyka postępowania egzekucyjnego.....	13
1.1. Postępowanie cywilne jako pojęcie nadrzędne	13
1.2. Rodzaje postępowania cywilnego.....	14
1.3. Pojęcie postępowania egzekucyjnego	15
1.4. Stosunek postępowania egzekucyjnego do postępowania cywilnego rozpoznawczego	17
1.5. Cel i funkcje postępowania egzekucyjnego	19
1.6. Uczestnicy postępowania egzekucyjnego.....	21
1.7. Rodzaje egzekucji i postępowania egzekucyjnego.....	22
Wnioski po pierwszym rozdziale:.....	24
Rozdział 2. Środki zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym	25
2.1. Uwagi ogólne	25
2.2. Środki zaskarżenia występujące w postępowaniu egzekucyjnym	26
2.2.1. Środki odwoławcze	26
2.2.1.1. Zażalenie	26
2.2.2. Szczególne środki zaskarżenia.....	32
2.2.2.1. Skarga na czynności komornika	32
2.2.2.2. Skarga na czynności referendarza sądowego	37
2.2.2.3. Zarzuty przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji	40
2.2.2.4. Skarga na plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji przez zarząd przymusowy.....	43
2.2.3. Nadzwyczajne środki zaskarżenia	45
2.2.3.1. Skarga kasacyjna	45
2.2.3.2. Skarga o wznowienie postępowania.....	51
2.2.3.3. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	57
2.2.4. Inne środki niebędące środkami zaskarżenia	60
2.2.4.1. Powództwa przeciwegzekucyjne	60
Wnioski po drugim rozdziale.....	63
Rozdział 3. Zażalenie w systemie środków zaskarżenia	64
3.1. Uwagi ogólne	64
3.2. Zasady postępowania cywilnego w systemie środków zaskarżenia	64
3.3. Rys historyczny.....	71
3.4. Charakterystyka zażalenia.....	82

3.5. Przesłanki dopuszczalności zażalenia.....	88
3.5.1. Ustawowe przesłanki dopuszczalności	88
3.5.2. Istnienie zaskarżonego postanowienia	102
3.5.3. Legitymacja do wniesienia zażalenia	106
3.5.4. Pokrzywdzenie zaskarżonym orzeczeniem „ <i>gravamen</i> ”	110
3.6. Warunki formalne i fiskalne zażalenia oraz termin do jego wniesienia	113
3.6.1. Odpowiednia forma zażalenia	113
3.6.2. Opłata od zażalenia	118
3.6.3. Zachowanie terminu do wniesienia zażalenia	121
3.7. Sanacja braków formalnych zażalenia	126
Wnioski po trzecim rozdziale:	129
Rozdział 4 Zaskarżalność postanowień sądu wydanych w przedmiocie skargi na czynności komornika oraz rozliczenia kosztów postępowania egzekucyjnego.	134
4.1. Uwagi ogólne	134
4.2. Zażalenie na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi na czynności komornika	136
4.2.1. Przyczyny odrzucenia przez sąd skargi na czynności komornika	136
4.3. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie skargi na postanowienie komornika o ukaraniu grzywną.....	139
4.3.1. Przypadki aktualizujące możliwość ukarania przez komornika grzywną	139
4.4. Zażalenie na postanowienie wydane wskutek skargi na przybicie ruchomości	141
4.5. Zażalenie na postanowienie wydane na skutek postanowienia komornika o wydzieleniu części nieruchomości podczas opisu i oszacowania nieruchomości.....	143
4.6. Zażalenie w przedmiocie skargi na opis i oszacowanie nieruchomości.....	143
4.7. Zaskarżalność postanowień wydanych w przedmiocie rozliczenia kosztów postępowania egzekucyjnego.....	144
Wnioski po czwartym rozdziale:	147
Rozdział 5 Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania klauzulowego.....	151
5.1. Charakterystyka ogólna postępowania klauzulowego	151
5.2. Rodzaje postanowień, na które przysługuje zażalenie	152
5.2.1. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności – uwagi ogólne	152
5.2.2. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko wspólnikom spółki cywilnej	154
5.2.3. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko wspólnikom spółek osobowych.....	155
5.2.4. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko spółce- córce partnera prywatnego	156
5.2.5. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko fundatorowi fundacji rodzinnej	157

5.2.6. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko spadkobiercom.....	157
5.2.7. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko zarządcy masy majątkowej, kuratorowi spadku, zarządcy sukcesyjnemu, wykonawcy testamentu	158
5.2.8. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w przypadku przejścia uprawnienia lub obowiązku	159
5.2.9. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w przypadku nabycia przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego.....	159
5.2.10. Dalszy tytuł wykonawczy	160
5.2.11. Wydanie tytułu wykonawczego w miejsce utraconego.....	160
5.2.12. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w przypadku tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim	161
5.2.13. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową	162
5.2.14. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi z ograniczeniem jego odpowiedzialności do przedsiębiorstwa	164
5.3. Zażalenie na nadanie klauzuli wykonalności	165
Wnioski po piątym rozdziale:	169
Rozdział 6 Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowań transgranicznych	171
6.1. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania o wydanie zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego	171
6.1.1. Uwagi ogólne.....	171
6.1.2. Rodzaje postanowień, na które przysługuje zażalenie	173
6.2. Zaskarżalność postanowień wydanych w przedmiocie postępowania o stwierdzenie wykonalności europejskiego nakazu zapłaty	174
6.3. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania w przedmiocie wydania zaświadczenia dotyczącego orzeczenia w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń	176
6.4. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania o wydanie zaświadczenia dotyczącego orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych.....	177
6.5. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania o wydanie zaświadczenia dotyczącego orzeczeń w sprawach małżeńskich w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej.....	179
6.6. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania o wydanie wyciągu, ugody i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach alimentacyjnych.....	181
6.7. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania o wydanie zaświadczenia dotyczącego orzeczeń obejmujących środki ochrony w sprawach cywilnych.....	182
Wnioski po szóstym rozdziale:	184

Rozdział 7 Zaskarżalność postanowień dotyczących wszczęcia egzekucji. Zaskarżalność postanowień dotyczących zawieszenia i umorzenia postępowania egzekucyjnego oraz postanowień wydanych w toku zawieszenia postępowania egzekucyjnego	187
7.1. Wszczęcie postępowania egzekucyjnego - uwagi ogólne	187
7.1.2 Zażalenie na odmowę wszczęcia postępowania egzekucyjnego	187
7.1.3. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wydania zabezpieczenia.....	188
7.2. Zawieszenie postępowania egzekucyjnego- uwagi ogólne.....	190
7.2.1 Rodzaje postanowień, na które przysługuje zażalenie	191
7.2.2. Zażalenie na postanowienie o ograniczeniu egzekucji do środków zabezpieczających	191
7.2.3. Zażalenie na postanowienie określające kwotę na zabezpieczenie bieżących potrzeb	193
7.2.4. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie zawieszenia, umorzenia postępowania oraz postanowienia dotyczące odmowy zawieszenia i umorzenia postępowania, a także podjęcia zawieszono postępowania	194
Wnioski po siódmym rozdziale:	197
Rozdział 8 Zaskarżalność postanowień wydanych w toku egzekucji świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. Ograniczenia egzekucji.....	201
8.1. Charakter i rodzaje egzekucji świadczeń pieniężnych	201
8.2. Rodzaje postanowień, na które przysługuje zażalenie	201
8.2.1. Egzekucja z ruchomości - zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wydania wierzycielowi pieniędzy	201
8.2.2. Zażalenie na postanowienie sądu co do zwrotu wydatków i wynagrodzenia dozorcycy.....	203
8.2.3. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie ściągnięcia należności od nabywcy w toku egzekucji z ruchomości	204
8.2.4. Zażalenie na postanowienie sądu ustanawiające kuratora lub zarządcę w egzekucji z innych wierzytelności.....	205
8.2.5. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wyjawienia majątku	206
8.2.6. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie skazania na grzywnę lub areszt dłużnika	208
8.2.7. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia sprawozdania zarządcy ...	209
8.2.8. Zażalenie na postanowienie sądu rozstrzygające skargę na czynności komornika w przedmiocie wydzielenia części nieruchomości podczas opisu i oszacowania nieruchomości	211
8.2.9. Zażalenie na postanowienie sądu rozstrzygające skargę na czynności komornika związane z opisem i oszacowaniem nieruchomości	212
8.2.10. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie następstw utraty rękojmi przez nabywcę	213
8.2.11. Zażalenie na postanowienie sądu co do przybicia nieruchomości	214
8.2.12. Zażalenie na postanowienie sądu co do przysądzenia własności.....	216

8.2.13. Zażalenie na postanowienie o przysądzeniu własności w egzekucji uproszczonej	218
8.2.14. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie planu podziału.....	219
8.2.15. Zażalenie na postanowienie sądu zobowiązujące nabywcę do uzupełnienia ceny....	221
8.2.16. Zażalenie na postanowienie dotyczące ograniczenia egzekucji	222
8.3. Charakter egzekucji świadczeń niepieniężnych	223
8.3.1. Uwagi ogólne.....	223
8.3.2. Rodzaje postanowień, na które przysługuje zażalenie	223
8.3.3. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wezwania dłużnika do wykonania czynności zagrożenia grzywną i jej zamiany na areszt, co do zabezpieczenia szkody wierzyciela.....	223
Wnioski po ósmym rozdziale:	225
Rozdział 9 Zaskarżalność postanowień wydanych w toku egzekucji prowadzonej ze Skarbem Państwa oraz przedsiębiorcami.	228
9.1. Charakter postępowania prowadzonego z udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców	228
9.2. Rodzaje postanowień na które przysługuje zażalenie.....	230
9.2.3. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wyłączenia od zajęcia rzeczy dłużnika prowadzącego działalność gospodarczą lub gospodarstwo rolne.....	230
9.2.4. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie wszczęcia egzekucji przez zarząd przymusowy	231
9.2.5. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie sprzedaży przez zarządcę składników majątku wchodzących w skład zarządzanego przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego .	233
9.2.6. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wszczęcia egzekucji ze składników mienia wchodzącego w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego objętego zarządem przymusowym.....	233
9.2.7. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie prowadzenia egzekucji przy zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej.....	234
Wnioski po dziewiątym rozdziale:	236
Podsumowanie:	237
Wnioski de lege lata:	237
Postulaty de lege ferenda:	252
Bibliografia:	255
Orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz Sądów Powszechnych:	263
Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego:.....	271
Wykaz źródeł prawa:.....	272
Ustawy i inne akty prawne:.....	272
Inne materiały:.....	274
Uzasadnienia do projektów ustaw:.....	274

Projekty ustaw:274

Wykaz skrótów:

1. k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.);
2. k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.);
3. k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r., poz. 1359 ze zm.);
4. Konstytucja, Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.);
5. U.S.N.- ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r., poz. 1904 ze zm.);
6. ustawa o skardze na przewlekłość -ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r., o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. z 2016 r., poz. 1259 ze zm.);
7. RPO- Rzecznik Prawi Obywatelskich;
8. RPD- Rzecznik Praw Dziecka;
9. RPP- Rzecznik Praw Pacjenta;
10. OSNC- Orzecznictwo Sądów Polskich. Izba Cywilna;
11. NP.- Nowe Prawo;
12. PPE - Przegląd Prawa Egzekucyjnego;
13. PS - Przegląd Sądowy;
14. PPC - Polski Proces Cywilny
15. PES- Problemy Egzekucji Sądowej

Wstęp

Pojęcie „postępowanie cywilne” nie zostało zdefiniowane w kodeksie postępowania cywilnego, brak jest zatem jego legalnej definicji. W art. 1 kodeksu postępowania cywilnego została zawarta definicja „sprawy cywilnej”, która, jak się przyjmuje w doktrynie, jest pomocna przy ustalaniu desygnatów pojęcia „postępowanie cywilne”. W art. 1 k.p.c. znajdujemy wskazanie, iż: „kodeks postępowania cywilnego normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach do których przepisy tego kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych (sprawy cywilne)”. W doktrynie prawa procesowego cywilnego przyjmuje się, iż postępowanie cywilne jest urzeczywistnianiem norm prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy i ubezpieczeń społecznych a głównym celem postępowania cywilnego jest doprowadzenie do wydanie orzeczenia, które będzie chronić praw podmiotowych stron i uczestników postępowania. Dalej też podkreśla się, iż urzeczywistnienie orzeczenia, które zapadło w postępowaniu sądowym byłoby niemożliwe bez postępowania egzekucyjnego¹.

Postępowanie egzekucyjne stanowi zatem etap wieńczący postępowanie cywilne. Służy wykonywaniu orzeczeń sądowych poprzez zastosowanie odpowiednich środków przymusu. Celem postępowania egzekucyjnego jest więc wyegzekwowanie od dłużnika spełnienia obowiązku objętego tytułem wykonawczym.

W toku postępowania cywilnego, a zatem również postępowania egzekucyjnego stronom przysługują liczne środki zaskarżenia, które mają na celu uchylene lub zmianę decyzji procesowej (inaczej orzeczenia zapadłego w sądowym postępowaniu rozpoznawczym lub wykonawczym). Jednym z takich środków zaskarżenia jest zażalenie, któremu poświęcona jest niniejsza rozprawa.

Celem pracy było dokonanie charakterystyki zażalenia w toku postępowania egzekucyjnego, przedstawienie głównych cech tej instytucji prawnoprocesowej oraz porównanie jej z innymi środkami zaskarżenia. Wiele uwagi poświęcono w pracy omówieniu przypadków dopuszczalności zażalenia w toku postępowania egzekucyjnego wyjaśnieniu jego istoty, zakresu, jak również przedstawieniu jego głównej funkcji jaką jest funkcja kontrolna, której istota polega na doprowadzeniu do ponownego zbadania

¹ W. Siedlecki, Z. Świeboda, Postępowanie cywilne, Zarys wykładu Warszawa 2004 r., s. 23.

przez Sąd podstaw zaskarżonego orzeczenia. Dokonując charakterystyki zażalenia nie można było pominąć zmian jakie wprowadzone zostały na mocy nowelizacji k.p.c. z dnia 4 lipca 2019 r. Na szczególną uwagę zasługuje wprowadzona tą ustawą nowelizująca k.p.c. konstrukcja tzw. zażalenia poziomego, którego przyjęcie doprowadzić miało, w założeniu, do znaczącej redukcji sytuacji w których zażalenie trafia do innego składu sądu II instancji. Wreszcie na uwagę zasługują zmiany, które zostały wprowadzone do kodeksu postępowania cywilnego na mocy ustawy z dnia 9 marca 2023 r.

Przeprowadzona szczegółowa analiza zażalenia oraz porównanie go z innymi środkami zaskarżenia pozwoliło na dokonanie oceny zażalenia jako środka zaskarżenia w jego obecnym kształcie, którą przedstawiono we wnioskach *de lege lata*. Zawartych w końcowej części pracy. Ocena ta nie wypada dla przyjętej konstrukcji zażalenia korzystnie. Zażalenie jawi się bowiem jako instytucja niejednolita i niejednorodna, która nie przyczynia się do zapewnienia stanu pewności prawa. Temu negatywnemu przeświadczeniu dano wyraz w pracy w sformułowanych postulatach *de lege ferenda*.

Przedstawione w pracy rozważania dotyczące instytucji zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym nie doczekały się dotychczas wyczerpującego omówienia w literaturze. Najwięcej uwagi w piśmiennictwie poświęcono instytucji zażalenia w sądowym postępowaniu rozpoznawczym. Nie umniejszając znaczenia dotychczas wydanych prac, które niewątpliwie stanowią cenne źródło wiedzy dla badaczy tej instytucji, należy zauważyć, iż zażaleniu w postępowaniu egzekucyjnym poświęcono stosunkowo niewiele uwagi. Tymczasem należy zauważyć, iż środek zaskarżenia jakim jest zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym ma, z uwagi na brak w tymże postępowaniu środka zaskarżenia w postaci apelacji, bardzo duże znaczenie dla skutecznego zaskarżania postanowień wydawanych w jego toku. Zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym nie ma bowiem - tak jak ma to miejsce w postępowaniu rozpoznawczym - charakteru jedynie akcesoryjnego względem innego środka zaskarżenia.

Celem podjęcie tego tematu było wypełnienie luki w literaturze poświęconej zagadnieniu zażalenia jako środka zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym.

Przedstawiona rozprawa składa się z dziewięciu rozdziałów oraz zakończenia.

Każdy rozdział pracy kończy się sformułowaniem wniosków z podjętych w nim rozważań.

Pierwszy rozdział pracy poświęcony został ogólnej charakterystyce postępowania egzekucyjnego. Zawarto tu prezentację nie tylko cech znamiennej dla postępowania cywilnego, ale przede wszystkim dla postępowania egzekucyjnego. Zaproponowano definicję postępowania egzekucyjnego. W rozdziale tym omówiono rodzaje postępowania egzekucyjnego oraz rodzaje egzekucji. Wreszcie dokonano krótkiej charakterystyki sądowego postępowania rozpoznawczego i egzekucyjnego i przeprowadzono analizę porównawczą obu tych rodzajów postępowań.

W drugim rozdziale pracy przedstawiono środki zaskarżenia stosowane w toku postępowania egzekucyjnego. Uwypuklono rolę zażalenia jako środka zaskarżenia.

Rozdział trzeci przedstawia rys historyczny zażalenia jako środka zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym. Zostały w nim opisane przesłanki dopuszczalności zażalenia jak również warunki formalne, fiskalne oraz termin do jego wniesienia. Przedstawiona w tym miejscu charakterystyka zażalenia jako środka zaskarżenia pozwoliła na przedstawienie propozycji definicji zażalenia. Przedstawiono tu także cechy zażalenia w postępowaniu rozpoznawczym oraz w postępowaniu egzekucyjnym.

Z kolei rozdziały od czwartego do dziewiątego zawierają rozważania dotyczące kwestii zaskarżalności postanowień wydanych w postępowaniu egzekucyjnym. W rozdziałach tych wiele uwagi poświęcono opisowi postanowień które są zaskarżalne, a także skupiono się na pojęciu „zaskarżalności”. Wskazano na brak w przepisach zamkniętego katalogu postanowień od których przysługuje zażalenie.

Rozdziały te, tak jak w przypadku poprzednich, wieńczą wnioski jakie wyprowadzone zostały z przedstawionych w nich rozważań.

W końcowej części pracy przedstawiono zbiorczo wnioski *de lege lata* oraz postulaty *de lege ferenda* kierowane pod adresem ustawodawcy.

Celem kompleksowego przedstawienia środka zaskarżenia jakim jest zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym w pracy posłużono się kilkoma metodami badawczymi.

Pierwszą z nich jest metoda formalno-dogmatyczna, która posłużyła do dokonania analizy źródeł prawa krajowego dotyczących omawianego środka zaskarżenia. Analiza norm prawa polskiego, w tym przede wszystkim norm zawartych w kodeksie postępowania cywilnego pozwoliła na sformułowanie wniosków, które zostaną zawarte w zakończeniu.

Skorzystano również z metody historyczno - prawnej, która pozwoliła na przedstawienie ewolucji zażalenia jako środka zaskarżenia co pozwoliło na przedstawienie jego obecnego kształtu prawnego.

Nie pominięto w pracy także metody teoretyczno – prawnej. Przeprowadzono analizę poglądów zaprezentowanych w piśmiennictwie. Oparto się także w szerokim zakresie na stanowisku judykatury, a w szczególności na judykatach Sądu Najwyższego.

Analiza norm prawa krajowego, poglądów przedstawionych w piśmiennictwie oraz stanowisk zaprezentowanych w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego umożliwiła sformułowanie wniosków przyjętych w pracy, które zostały zawarte pod każdym z rozdziałów jak również sumarycznie w zakończeniu pracy. Zaprezentowane wnioski stanowią potwierdzenie dla przyjętej w pracy tezy o istotnej roli i pozycji zażalenia jako głównego środka zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym. We wnioskach zawartych w pracy wskazano też na wadliwe ukształtowanie tej instytucji w postępowaniu egzekucyjnym, które nie sprzyja zapewnieniu pewności prawa . W tej części wnioski te pozwoliły na sformułowanie w pracy postulatów *de lege ferenda*.

Rozdział 1. Ogólna charakterystyka postępowania egzekucyjnego

1.1. Postępowanie cywilne jako pojęcie nadrzędne

Omawiając zagadnienie postępowania cywilnego należy w pierwszej kolejności zauważyć, iż normy prawa procesowego, w przeciwieństwie do norm prawa materialnego, regulują stosunki życia społecznego w sposób „pośredni” bowiem czynią to jedynie za pośrednictwem norm prawa materialnego. Z powyższego można wyprowadzić wniosek, iż pomiędzy tymi dwoma rodzajami norm zachodzi silny związek. Odnośnie do norm prawa procesowego to wyjaśnienia wymaga, iż regulują one w sposób bezpośredni stosunki o charakterze prawnoprocesowym tj. np. stosunki pomiędzy stronami procesu, a sądem².

Zdefiniowanie pojęcia postępowania cywilnego wymaga zatem wcześniejszego wskazania pojęcia sprawy cywilnej. Jak wskazują bowiem W. Siedlecki i Z. Świeboda z samego pojęcia „postępowania cywilnego” wynika, iż jest to postępowanie, które toczy się w sprawie cywilnej³. Pojęcie sprawy cywilnej zostało zawarte w art. 1 k.p.c., zgodnie z którym kodeks postępowania cywilnego normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych. Z art. 2 k.p.c., płynie wniosek że sprawy cywilne nie są tylko rozpoznawane w postępowaniu sądowym, na pojęcie zatem postępowania cywilnego będą składać się także różnego rodzaju postępowania pozasądowe, które skupiają się wokół rozpoznawania spraw cywilnych w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego⁴. Samo zaś postępowanie cywilne, na które składają się postępowania sądowe i pozasądowe, służy „realizacji norm prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy i ubezpieczeń społecznych”⁵. W. Siedlecki i Z. Świeboda określa postępowanie cywilne jako „ogół przepisów prawnych normujących

² Z. Resich, *Postępowanie cywilne oraz inne formy postępowania przed organami państwa*, Warszawa 1982 r., s. 16-17.

³ W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilnego. Zarys wykładu*. Warszawa 2004 r., s. 21.

⁴ *Ibidem*, s. 22.

⁵ *Ibidem*, s. 23.

właściwość sądów i innych organów powołanych do rozpoznawania spraw cywilnych oraz regulujących postępowania toczące się przed nimi w tych sprawach”⁶. Warto również wskazać na istotę procesu cywilnego oraz istotę sądowego postępowania cywilnego rozpoznawczego. Z. Resich wskazuje, iż proces cywilny jest „aktem prawnym złożonym, ukierunkowanym na rozstrzygnięcie spornej sprawy cywilnej”, z kolei w stosunku do sądowego postępowania cywilnego (obejmującego tryb procesowy i nieprocesowy) należałoby dodać do powyższego stwierdzenia, że „ten akt prawny jest ukierunkowany na rozpoznawanie spraw cywilnych”⁷. Proces, również cywilny, jest również „zjawiskiem społecznym”, w jego toku bowiem powstają i kształtują się stosunki społeczne⁸.

1.2. Rodzaje postępowania cywilnego

Rodzaje postępowań, które toczą się na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego można podzielić na : postępowanie rozpoznawcze, postępowanie pomocnicze (zabezpieczające, w razie zaginięcia lub zniszczenia akt), postępowanie egzekucyjne⁹.

Pierwsze z nich, postępowanie rozpoznawcze służy rozpoznaniu i rozstrzygnięciu sprawy cywilnej. Postępowanie rozpoznawcze cechuje ponadto fakt, iż może się ono toczyć w trybie procesu lub w trybie postępowania nieprocesowego. Każdy z tych trybów jest obwarowany innymi przepisami kodeksu postępowania cywilnego. Przy czym zaznaczenia wymaga, iż to właśnie tryb procesowy jest najbardziej powszechnym trybem postępowania rozpoznawczego, który służy rozpoznaniu i rozstrzygnięciu sprawy cywilnej. Postępowanie nieprocesowe ma zaś charakter równorzędny względem procesu. Odnośnie do kwestii różnic pomiędzy tymi dwoma trybami to wyjaśnienia wymaga, iż postępowanie nieprocesowe skupia wszystkie podmioty, które są zainteresowane wynikiem postępowania oraz w toku postępowania nieprocesowego sąd rozstrzygający sprawę może w większym stopniu podejmować czynności z urzędu. Fakt czy dana sprawa powinna zostać rozpoznana w postępowaniu procesowym czy też nieprocesowym jest uzależniony od rodzaju oraz charakteru sprawy będącej przedmiotem postępowania¹⁰.

⁶ Ibidem, s. 23.

⁷ Z. Resich, *Istota procesu cywilnego*, Warszawa 1985 r., s. 214-215.

⁸ Z. Resich, *Postępowanie cywilne oraz inne formy postępowania przed organami państwa...*s. 25.

⁹ W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilnego. Zarys wykładu...*,s. 24.

¹⁰ Ibidem, s. 26.

Drugi rodzaj postępowanie tj. postępowanie pomocnicze dzieli się na postępowanie zabezpieczające oraz postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Celem postępowania zabezpieczającego jest spełnienie celu postępowania rozpoznawczego, a zatem wywołane jest ono przez podmiot, któremu będą przysługiwać prawa wynikające z orzeczenia. Istotnym pozostaje, iż postępowanie zabezpieczające może toczyć się równoległe w stosunku do postępowania rozpoznawczego, może poprzedzać postępowanie rozpoznawcze, a nawet w niektórych przypadkach może zostać przeprowadzone po zakończeniu postępowania rozpoznawczego. W tym miejscu zaznaczyć wypada także, iż postępowanie egzekucyjne z uwagi na swą istotę wyklucza postępowanie zabezpieczające. Celem natomiast postępowania w razie zaginięcia lub zniszczenia akt sądowych jest odtworzenie zaginionych lub zniszczonych akt, ma ono także charakter jedynie pomocniczego względem głównego postępowania¹¹.

Postępowanie egzekucyjne służy natomiast urzeczywistnieniu normy prawnej, która została ustalona na mocy orzeczenia sądowego. Ważkim pozostaje, iż postępowanie egzekucyjne może przybrać dwojaką postać. Po pierwsze może stanowić dalsze stadium postępowania cywilnego, po ukończeniu postępowania rozpoznawczego, po drugie może również stanowić odrębne postępowanie sądowe w przypadku wykonania orzeczeń, które zostały np. wydane przez inne organy i podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej. W. Siedlecki i Z. Świeboda zauważa również rolę Państwa w postępowaniu egzekucyjnym, bowiem to właśnie Państwo w drodze środków przymusu przeprowadzonych przez organy egzekucyjne realizuje normy prawne, działając w interesie społecznym, co pokrywa się z interesem podmiotu prawnego. Zauważenia także wymaga, iż pomimo, że to działanie podmiotu prawnego wywołuje interwencje ze strony organów państwa, w niektórych sytuacjach Państwo może działać niezależnie od inicjatywy podmiotu prawnego¹².

1.3. Pojęcie postępowania egzekucyjnego

Postępowanie egzekucyjne ma charakter samodzielnego trybu postępowania cywilnego. Samodzielność ta, jak zauważa to Z. Resich, jest w szczególności uwidoczniiona w przypadku gdy tytułem egzekucyjnym nie jest orzeczenie sądowe lub ugoda sądowa¹³.

¹¹ Ibidem, s. 28.

¹² Ibidem, s. 28-29.

¹³ Z. Resich, Istota procesu cywilnego..., s. 215.

Należy jednocześnie wskazać, iż w przeciwnej sytuacji tj. gdy podstawę egzekucji stanowi orzeczenie sądowe lub ugoda sądowa istnieje z pewnością silny związek pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym, a egzekucyjnym, przy czym nie należy pomijać, iż w dalszym ciągu będą pomiędzy tymi trybami występować znaczne różnice¹⁴.

Przechodząc zaś do definicji postępowania egzekucyjnego, należy wyjaśnić, iż postępowanie egzekucyjne można określić jako „ogół prawnie zorganizowanych czynności związanych z egzekucją”. W doktrynie wskazuje się niejednokrotnie na definicję postępowania egzekucyjnego w szerszym oraz ścisłym znaczeniu. Przez postępowanie egzekucyjne w szerszym zakresie należy zrozumieć problematykę uregulowaną w części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego, która obejmuje następujące materie: postępowanie o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności, postępowanie mające na celu przeprowadzenie egzekucji oraz postępowanie w przedmiocie podziału sumy uzyskanej z egzekucji. Przechodząc zaś do definicji postępowania egzekucyjnego w ścisłym znaczeniu zauważenia wymaga, iż definicja ta będzie ograniczona do uznania, iż jest to postępowanie, które ma na celu przeprowadzenie egzekucji¹⁵.

W tym miejscu wypada także wskazać na znaczenie pojęcia egzekucja. A. Marciniak wyjaśnia, iż „egzekucja polega na zastosowaniu przez powołane do tego organy egzekucyjne przewidzianych prawem środków przymusu w celu uzyskania od dłużnika należnego wierzycielowi świadczenia ustalonego w odpowiednim akcie (tytule wykonawczym albo tytule egzekucyjnym)”¹⁶.

Należy także wyjaśnić, iż przyjmuje się, że pojęcia „postępowania egzekucyjnego” oraz „egzekucji sądowej” nie są tożsame, pomimo iż czasem można spotkać się z ich zamiennych stosowaniem. Właściwym jest zatem rozróżnienie pojęć „egzekucji sądowej” i „sądowego postępowania egzekucyjnego”. Egzekucja sądowa z pewnością jest pojęciem węższym bowiem jest ona przeprowadzana w ramach samego postępowania egzekucyjnego. Jeżeli chodzi o moment rozpoczęcia egzekucji sądowej to brak jest wątpliwości, iż egzekucja rozpoczyna się z chwilą dokonania pierwszej czynności egzekucyjnej (dokonuje się równoległe doręczenia dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji)¹⁷.

¹⁴ Ibidem, s. 215.

¹⁵ A. Marciniak, Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 2023 r., s. 22-23.

¹⁶ Ibidem, s. 22.

¹⁷ K. Flaga-Gieruszyńska, Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, Warszawa 2021, s. 217-219.

Z powyższego wynika zatem wniosek, iż postępowanie egzekucyjne jest jedynie sposobem przeprowadzenia egzekucji. Egzekucja natomiast może się odbyć jedynie w ramach postępowania egzekucyjnego¹⁸. Odnośnie do kwestii ustalenia momentu zakończenia egzekucji oraz postępowania egzekucyjnego, należy powtórzyć za A. Marciniakiem, iż egzekucja zostaje zakończona w momencie uzyskania od dłużnika (lub osoby trzeciej), przedmiotu dochodzonego świadczenia. Jednakże ukończenie egzekucji nie skutkuje zakończeniem postępowania egzekucyjnego. Z chwilą tą bowiem postępowanie egzekucyjne wkracza w swoje ostatnie stadium. Zakończenie postępowania egzekucyjnego jest stwierdzane przez komornika odrębnym postanowieniem, które zawiera rozstrzygnięcie o kosztach. Oczywiście postępowanie egzekucyjne może zostać również zakończone poprzez jego umorzenie. Co ponadto istotne bezskuteczność egzekucji nie wieńczy postępowania egzekucyjnego¹⁹.

Zarówno w literaturze jak i judykaturze można spotkać się z pojęciem postępowania wykonawczego. Nie jest to pojęcie jednakowe z pojęciem postępowania egzekucyjnego. Postępowanie wykonawcze jest względem postępowania egzekucyjnego pojęciem szerszym. Odnosi się ono zarówno do przymusowego wykonania tytułu wykonawczego, co następuje w drodze egzekucji jak tzw. innych sposobów jego wykonania. Postępowanie egzekucyjne jest natomiast pojęciem węższym i jest związane z wykonaniem samego tytułu wykonawczego²⁰.

1.4. Stosunek postępowania egzekucyjnego do postępowania cywilnego rozpoznawczego

Postępowanie cywilne w stadium rozpoznawczym służy rozpoznawaniu spraw, z kolei w stadium egzekucyjnym przymusowemu wykonywaniu orzeczeń. Postępowanie egzekucyjne ma zatem charakter następczy i jako takie stanowi kolejny etap czy też „końcową fazę” postępowania cywilnego. Oczywiście należy mieć na uwadze, iż postępowanie cywilne może ograniczyć się jedynie do pierwszego stadium jakim jest postępowanie rozpoznawcze. Wówczas nie dojdzie do egzekucji. Taka sytuacja będzie miała miejsce przykładowo jeśli nie zostanie wydane orzeczenie zdadne do wykonania

¹⁸ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, s. 24.

¹⁹ *Ibidem*, s. 24-25.

²⁰ *Ibidem*, s. 25.

w drodze egzekucji(np. zostanie wydane jedynie postanowienie o odrzuceniu pozwu) lub też jeśli np. zobowiązanie stwierdzone tytułem egzekucyjnym wygaśnie na skutek jego spełnienia. Są też przypadki kiedy postępowanie egzekucyjne nie będzie w ogóle poprzedzone żadnym stadium wstępnym np. gdy tytułem egzekucyjnym jest akt notarialny. Istnieją także sytuacje, w których postępowanie cywilne rozpoznawcze będzie się toczyć równoległe do postępowania egzekucyjnego np. jeśli prowadzona jest egzekucja na podstawie prawomocnego wyroku, a strona złożyła skargę kasacyjną²¹.

Postępowanie rozpoznawcze oraz egzekucyjne ma jeden cel jakim jest realizacja norm prawa materialnego, jednakże nie oznacza to, iż postępowania te mają charakter jednolity. Z kodeksu postępowania cywilnego wynika bowiem, iż postępowania te zostały w sposób wyraźny oddzielony²². A. Marciniak wskazuje także, iż stosunek pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym, a egzekucyjnym należy pojmować również w zakresie stosowania do postępowania egzekucyjnego art. 13 § 2 k.p.c. Przypomnieć bowiem należy, iż zgodnie z powyżej powołanym przepisem w postępowaniu egzekucyjnym stosuje się odpowiednio przepisy o procesie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Te przepisy szczególne to art. 758-1088 k.p.c. Trafnie wyjaśnia A. Marciniak, iż przepisy te powinno się podzielić na trzy grupę tj. pierwszą, do której należą przepisy, które w ogóle nie znajdą zastosowania w postępowaniu egzekucyjnym(do tej grupy należą np. przepisy o skardze kasacyjnej), drugą, do której należą przepisy, które znajdą zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym, aczkolwiek będą one nieco zmodyfikowane z uwagi na różnice zachodzące pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym, a egzekucyjnym (tj. np. przepisy dotyczące zwrotu kosztów procesu) oraz trzecią, gdzie znajdują się przepisy znajdujące wprost zastosowanie do postępowania egzekucyjnego (np. przepisy dotyczące przywrócenia uchybionego terminu)²³. Z powyższego zatem wynika iż pomimo, że postępowanie egzekucyjne cechuje się odrębnościami od postępowania cywilnego, to na mocy art. 13 § 2 k.p.c. znajdą do niego w pewnym zakresie zastosowanie przepisy o procesie. Nie oznacza to jednak, iż zastosowanie znajdą wszystkie przepisy dotyczące procesu. Sam bowiem cel postępowania egzekucyjnego uniemożliwia stosowanie do niego znacznej części przepisów regulujących proces np. tych dotyczących interwencji głównej i

²¹ Ibidem. s. 35-37.

²² Ibidem, s. 37-39.

²³ Ibidem, s. 39.

ubocznej²⁴. Pewne bowiem podobieństwa pomiędzy tymi dwoma postępowaniami, wynikające przede wszystkim z faktu, iż posiadają one, oprócz różnych celów, także jeden wspólny w postaci realizacji norm prawa materialnego, nie oznaczają, iż postępowania te mają charakter jednolity²⁵. Istotnym pozostaje bowiem, iż postępowanie rozpoznawcze służy rozpoznawaniu i rozstrzyganiu spraw cywilnych, postępowanie egzekucyjne natomiast służy przymusowej realizacji rozstrzygnięć zwieńczających postępowanie rozpoznawcze²⁶. Nie należy pomijać kwestii, iż w toku postępowania egzekucyjnego jednym z występujących podmiotów pozostaje sąd lub komornik. Odrębne pozostają także ramy postępowania egzekucyjnego bowiem wyznacza je, inaczej niż w postępowaniu rozpoznawczym, wniosek oraz tytuł wykonawczy. Różnice pozostają także znamienne dla sfery środków zaskarżenia. W toku postępowania egzekucyjnego pojawia się także zasada ochrony dłużnika²⁷. Omawiając stosunek postępowania egzekucyjnego do postępowania rozpoznawczego nie należy oczywiście pomijać faktu, na który wskazuje W. Siedlecki. Autor zauważa bowiem, iż w większości przypadków postępowanie egzekucyjne jest poprzedzone postępowaniem rozpoznawczym, a zatem to orzeczenie zapadłe w nim stanowi podstawę dla wszczęcia postępowania egzekucyjnego²⁸.

1.5. Cel i funkcje postępowania egzekucyjnego

Głównym celem postępowania egzekucyjnego jest spełnienie świadczenia należnego wierzycielowi²⁹. Przyjmuje się także, iż celem egzekucji jest zaspokojenie wierzyciela poprzez doprowadzenie, przy użyciu środków przymusu, do spełnienia przez dłużnika świadczenia należnego wierzycielowi³⁰. Nie sposób nie zauważyć, iż pojęcia ta sprowadzają się do potrzeby zaspokojenia wierzyciela³¹. Cel postępowania egzekucyjnego można zatem sformułować również jako „przymusowe urzeczywistnienie skonkretyzowanej normy

²⁴ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1970 r., s. 16-17

²⁵ *Ibidem*, s. 18.

²⁶ Z. Resich, *Istota procesu cywilnego...*, s. 215.

²⁷ *Ibidem*, s. 216.

²⁸ W. Siedlecki, *Przemiany Prawa Egzekucyjnego*, *Nowe Prawo* 1954 r., nr. 12, s. 9.

²⁹ E. Wengerek, *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1961, s. 12.

³⁰ J. Korzonek, *Ochrona dłużnika przeciw egzekucji*, *Głos Prawa* 1936, s. 465.

³¹ K. Flaga-Gieruszyńska, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, s. 220.

prawnej zgodnie z interesem społecznym, gdy brak dobrowolnego poddania się podmiotu zobowiązanego”³².

Należy zatem wskazać, iż zarówno sama egzekucja jak i postępowanie egzekucyjne mają niebagatelne znaczenie dla wierzyciela. Egzekucja zapewnia mu środki, niejednokrotnie niezbędne na utrzymanie np. alimenty. Niewątpliwie skuteczna i szybka egzekucja w sprawach gospodarczych sprzyja właściwemu funkcjonowaniu gospodarki. Ponadto nie należy pomijać tego, iż postępowanie egzekucyjne zapewnia ochronę prawną interesów podmiotów, które są zainteresowane tą egzekucją³³. Warto także zauważyć, iż A. Marciniak wskazuje na znaczenie wychowawcze egzekucji, które przejawia się w tym, iż przyczynia się ona do powstania właściwych postaw dłużnika oraz przestrzegania przepisów prawa co skutkuje wywiązywaniem się z zobowiązań powstałych względem wierzyciela³⁴.

Cele postępowania są nieodzownie związane z jego funkcjami. Wskazuje się niejednokrotnie na funkcje ochronną tego postępowania, która przejawia się w ochronie wierzyciela. Ponadto, należy wskazać również na funkcję wychowawczą, o czym była już mowa powyżej. Funkcja ta pozwala bowiem na właściwe kształtowanie postaw wśród dłużników, a ponadto właściwie dobrana egzekucja powinna skłaniać dłużników do dobrowolnego spełnienia świadczenia celem uniknięcia dodatkowych obciążeń związanych chociażby z obowiązkiem uiszczenia kosztów postępowania egzekucyjnego. Nie sposób nie wskazać również na funkcje represyjną, która sprzyja niwelowaniu przypadków naruszania przepisów prawa powszechnie obowiązującego³⁵.

Stwierdzić zatem wypada, iż postępowanie egzekucyjne pełni ważną rolę, bowiem przyczynia się do stabilizacji ładu prawnego oraz sprzyja wzmocnieniu praworządności³⁶.

³² W. Siedlecki, Z. Świeboda, Postępowanie cywilnego. Zarys wykładu..., s. 389.

³³ A. Marciniak, Sądowe postępowanie egzekucyjne..., s. 26.

³⁴ Ibidem, s. 26.

³⁵ K. Flaga-Gieruszyńska, Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne..., s. 223.

³⁶ E. Wengerek, Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 1970 r., s. 10.

1.6. Uczestnicy postępowania egzekucyjnego

Uczestnicy postępowania egzekucyjnego dzielą się na strony oraz innych uczestników³⁷. Stronami tzw. właściwego postępowania egzekucyjnego jest wierzyciel oraz dłużnik. Omawiając zatem tą problematykę należy wskazać, iż w doktrynie funkcjonuje rozróżnienie na stronę w znaczeniu materialnym oraz procesowym. Pierwsze z zaprezentowanych pojęć dotyczy wierzyciela, na rzecz którego jest przeprowadzana egzekucja oraz dłużnika, przeciwko któremu ją się prowadzi. Najczęściej będą to zatem podmioty, które zostały oznaczone w tytule wykonawczym. Drugie z przedstawionych pojęć dotyczy natomiast sytuacji, gdy z wnioskiem o przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego występuje prokurator, inny organ działający na zasadach tożsamy dla prokuratora albo organizacja pozarządowa. Należy również wyjaśnić, iż wierzyciel na rzecz, którego prokurator zgłosił wniosek o przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego pozostaje wierzycielem w znaczeniu materialnym³⁸.

Istotną kwestię stanowi fakt, iż zmiana osoby wierzyciela czy też dłużnika nie musi zostać uwidocznioma w klauzuli wykonalności. W przypadku bowiem np. dziedziczenia czy też przejęcia długu wystarczające jest przedstawienie stosownego dokumentu, który będzie potwierdzał zaistniały stan rzeczy³⁹. Oczywiście nie zawsze śmierć wierzyciela będzie skutkować tym, iż w jego miejsce będzie „wchodził” inny podmiot. Sytuacja taka będzie miała miejsce np. w przypadku śmierci wierzyciela alimentacyjnego, w takim wypadku postępowania egzekucyjnego powinno zostać umorzone⁴⁰.

Nie powinno także budzić wątpliwości, iż strony postępowania egzekucyjnego powinny posiadać zdolność sądową, zdolność procesową oraz legitymację procesową. Odnośnie do kwestii zdolności sądowej to w postępowaniu egzekucyjnym na mocy art. 13 § 2 k.p.c. znajdzie zastosowanie art. 64 k.p.c. Omawiając problematykę zdolności sądowej należy zauważyć, iż może wystąpić pierwotny lub następczy jej brak. Pierwszy przypadek będzie zachodził w sytuacji objęcia wnioskiem o wszczęcie egzekucji osoby

³⁷ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, s. 126, J. Jankowski, *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, Łódź 1992, K. Lubiński, *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, PES 1994/5 s. 5 i n.

³⁸ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, s. 127.

³⁹ *Ibidem*, s. 127.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 128.

niewymienionej w art. 64 k.p.c. albo wymienionej, ale takiej która w rzeczywistości nie istnieje. Następczy brak natomiast zdolności sądowej będzie miał miejsce np. w przypadku śmierci strony, co będzie skutkowało zawieszeniem postępowania egzekucyjnego. Brak natomiast zdolności sądowej nie usunięty w wyznaczonym przez organ egzekucyjnym terminie będzie pociągał za sobą umorzenie postępowania egzekucyjnego z urzędu⁴¹.

Zdolność procesowa oznacza natomiast możliwość uczestniczenia w sposób czynny oraz bierny w czynnościach tego postępowania. W przypadku braku zdolności procesowej strony oraz braku przedstawiciela ustawowego organ egzekucyjny zawiesza postępowanie egzekucyjne z urzędu. Brak zdolności strony może być oczywiście w każdym wypadku usunięty poprzez wstąpienie do postępowania przedstawiciela ustawowego strony czy też jej kuratora⁴².

Ważką kwestię stanowi również legitymacja procesowa, która jest uprawnieniem do występowania w danym postępowaniu egzekucyjnym w charakterze wierzyciela czy też dłużnika. Co do zasady przysługuje ona podmiotom wskazanym w tytule wykonawczym⁴³. A. Marciniak wyjaśnia, iż legitymacja procesowa przysługuje także przede wszystkim po pierwsze podmiotom „podstawionym” w miejsce wierzyciela lub dłużnika w tytule wykonawczym np. spadkobiercom, po drugie prokuratorowi, innemu podmiotowi działającemu na tych samych zasadach co prokurator i właściwej organizacji pozarządowej, po trzecie podmiotom wskazanym w szczególnym przepisie ustawy (np. wierzycielom uczestniczącym w podziale sumy uzyskanej z egzekucji)⁴⁴.

1.7. Rodzaje egzekucji i postępowania egzekucyjnego

A. Marciniak⁴⁵ wyjaśnia, iż egzekucję sądową można wyróżnić z uwagi na cel tejże egzekucji. Wówczas należy, zdaniem tego autora, wskazać na egzekucję świadczeń pieniężnych, egzekucję świadczeń niepieniężnych oraz egzekucję w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej.

⁴¹ Ibidem, s. 130.

⁴² Ibidem, s. 130-132.

⁴³ Ibidem, s. 132.

⁴⁴ Ibidem, s. 132.

⁴⁵ A. Marciniak, Sądowe postępowanie egzekucyjne..., s. 32-33.

Według natomiast W. Siedleckiego i Z. Świebody na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego można wyróżnić egzekucję świadczeń pieniężnych i egzekucję świadczeń niepieniężnych. Autorzy wyjaśniają ponadto, iż kodeks postępowania cywilnego wymienia także egzekucję celem zniesienia współwłasności, która w istocie nie jest egzekucją a sposobem zniesienia współwłasności nieruchomości przy zastosowaniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego⁴⁶.

Podział egzekucji z uwagi na egzekucję świadczeń pieniężnych i niepieniężnych jest dokonany na podstawie rodzaju świadczenia, które ma zostać poddane egzekucji. Egzekucja świadczeń pieniężnych jako skierowana do mienia dłużnika ma doprowadzić do spieniężenia jego mienia. Egzekucja ta zatem może być skierowana tylko względem rzeczy majątkowych dłużnika. Wśród egzekucji świadczeń pieniężnych wymienia się : egzekucję z ruchomości, egzekucję z wynagrodzenia za pracę, egzekucję z innych wierzytelności i innych praw majątkowych, egzekucję z rachunków bankowych, egzekucję z nieruchomości, egzekucje przez zarząd przymusowy. Instytucją o charakterze „pomocniczym” przy egzekucji świadczeń pieniężnych pozostaje tzw. wyjawienie majątku⁴⁷.

Z kolei egzekucja świadczeń niepieniężnych ma na celu uzyskanie od dłużnika konkretnych rzeczy lub zachowania się poprzez zastosowanie środków przymusu. Ten rodzaj egzekucji może zatem skupiać się na: wydaniu rzeczy ruchomych, wydaniu nieruchomości, statków lub opróżnieniu pomieszczenia, wykonaniu czynności, zaniechaniu pewnej czynności lub nieprzeszkadzaniu czynności wierzyciela⁴⁸.

Postępowanie egzekucyjne także podlega podziałom. Należy bowiem wyróżnić: postępowanie klauzulowe, tzw. właściwe postępowanie egzekucyjne, mające na celu przeprowadzenie egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego albo na podstawie samego tytułu egzekucyjnego, postępowanie podziałowe, które ma na celu podział sumy uzyskanej z egzekucji⁴⁹.

⁴⁶ W. Siedlecki, Z. Świeboda, Postępowanie cywilnego. Zarys wykładu..., s. 388.

⁴⁷ Ibidem, s. 388-389.

⁴⁸ Ibidem. s. 388.

⁴⁹ Ibidem, s. 35.

Wnioski po pierwszym rozdziale:

W rozdziale pierwszym zostały w pierwszej kolejności zaprezentowane definicje postępowania cywilnego jak i postępowania egzekucyjnego, które mają kluczowe znaczenie, z punktu widzenia tematu rozprawy doktorskiej, dla dalszych rozważań przedstawionych w pracy.

Analiza zaprezentowana w rozdziale pierwszym pozwoliła także na wyodrębnienie różnic pomiędzy postępowaniem egzekucyjnym, a egzekucją, co dało asumpt do uznania, iż postępowanie egzekucyjne jest pojęciem szerszym, gdyż egzekucja jest przeprowadzana już w ramach samego postępowania egzekucyjnego.

Jedynie z pozoru nieistotną kwestię stanowiło stwierdzenie, iż głównym celem postępowania egzekucyjnego jest spełnienie świadczenia należnego wierzycielowi. Uwaga ta w rzeczywistości ma niebagatelne znaczenie bowiem cel ten przyświeca już w początkowej fazie postępowania jakim jest postępowanie rozpoznawcze. W istocie samo zainicjowanie postępowania przez powoda następuje właśnie z uwagi na chęć wyegzekwowania od pozwanego należnego mu roszczenia. Całe postępowanie cywilne, w tym zatem i egzekucyjne dąży do realizacji tego celu. Zaznaczenia jednak wymaga, iż sama realizacja norm prawa cywilnego tj. urzeczywistnienie ich będzie możliwe dopiero w toku postępowania egzekucyjnego. Normy te bowiem są jedynie ustalane w toku postępowania rozpoznawczego, do ich realizacji może natomiast dojść dopiero wskutek postępowania egzekucyjnego. Z powyższego wynika fakt, iż to postępowanie egzekucyjne jest nieodzowną częścią porządku prawnego. Bez tego bowiem postępowania niemożliwa byłaby realizacja tytułu egzekucyjnego. To urzeczywistnianie norm prawa cywilnego pozwala nie tylko na zaspokojenie wierzyciela oraz ochronę jego interesu, ale wspomaga także kształtowanie postaw społecznych, osoba bowiem, która posiada zobowiązanie względem innego podmiotu musi mieć świadomość nieuchronności spełnienia świadczenia z niego wynikającego.

Wnioskowanie przedstawione w rozdziale pierwszym pozwoliło także na uznanie, iż podobnie jak w postępowaniu rozpoznawczym, podmioty postępowania egzekucyjnego muszą posiadać przymioty w postaci zdolności sądowej, zdolności procesowej oraz legitymacji procesowej.

Rozdział 2. Środki zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym

2.1. Uwagi ogólne

Omawiając środki zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym nie sposób nie zgodzić się z A. Cudakiem⁵⁰, iż postępowanie egzekucyjne ma odmienny system środków zaskarżenia. Każdy rodzaj postępowania charakteryzuje się bowiem odrębnym katalogiem środków zaskarżenia⁵¹.

Rodzaje środków zaskarżenia występujące w postępowaniu egzekucyjnym można podzielić na środki odwoławcze, szczególne oraz nadzwyczajne. Do pierwszej grupy należy zażalenie, szczególne środki zaskarżenia to natomiast skarga na czynności komornika, skarga na orzeczenie referendarza sądowego jak również zarzuty przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji jak również skarga na plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji przez zarząd przymusowy, z kolei do grupy środków zaskarżenia nadzwyczajnych należy skarga kasacyjna oraz skarga o wznowienie postępowania⁵².

Skarga kasacyjna stanowi szczególny przypadek, bowiem zgodnie z treścią art. 767⁴ § 2 k.p.c. na postanowienie sądu drugiej instancji wydane po rozpoznaniu zażalenia skarga kasacyjna nie przysługuje, jednakże zgodnie z art. 1151¹ § 3 k.p.c. na postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności służy zażalenie, a od postanowienia sądu apelacyjnego- skarga kasacyjna(...). Przypadek ten zostanie omówiony poniżej.

⁵⁰ A. Cudak, Skarga na czynności komornika, Sopot 2015, s. 6.

⁵¹ Ibidem, s.6.

⁵² W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, Postępowanie cywilne w zarysie ..., s. 527.

2.2. Środki zaskarżenia występujące w postępowaniu egzekucyjnym

2.2.1. Środki odwoławcze

2.2.1.1. Zażalenie

Zgodnie z art. 767⁴ § 1 k.p.c., zażalenie na postanowienie sądu[w sprawach egzekucyjnych] przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Dopuszczalność zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym ogranicza się do czterech przypadków, a mianowicie trzech sytuacji uregulowanych w treści części pierwszej kodeksu postępowania cywilnego regulującej postępowanie rozpoznawcze tj. art.394 § 1 k.p.c., art. 394^{1a} § 1 k.p.c., art. 394² § 1 i 1¹ k.p.c., które na mocy art. 13 § 2 k.p.c. znajdują zastosowanie również w postępowaniu egzekucyjnym, a zatem zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym będzie niewątpliwie przysługiwać na postanowienia kończące postępowanie egzekucyjne oraz wymienione w treści powyższych przepisów, jeżeli znajdują odpowiednio miejsce w toku postępowania egzekucyjnego. Zażalenie w toku postępowania egzekucyjnego przysługuje nie tylko zatem w przypadkach wskazanych w treści przepisów poświęconych postępowaniu egzekucyjnemu. Sąd Najwyższy wskazał bowiem, iż w judykaturze, w ugruntowanym już orzecznictwie Sądu Najwyższego aprobowanym przez doktrynę, przyjęto, że w postępowaniu egzekucyjnym zażalenie jest dopuszczalne także w wypadkach wskazanych w art. 394 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., tj. na postanowienia kończące postępowanie egzekucyjne, a ponadto na postanowienia opisane w pkt 1-12 wymienionego przepisu, jeżeli mogą być wydane w tym postępowaniu⁵³. Ostatnią grupę postanowień zaskarżalnych zażaleniem w postępowaniu egzekucyjnym stanowią te, które zostały wymienione w treści przepisów kodeksu postępowania cywilnego regulujących postępowanie egzekucyjne⁵⁴.

Omawiając możliwość zaskarżenia postanowień kończących postępowanie egzekucyjne należy poczynić próbę określenia definicji takowych postanowień. Nie budzi wątpliwości fakt, iż w postępowaniu rozpoznawczym walor postanowień kończących postępowanie będzie oznaczał, iż dane orzeczenie zamyka drogę do wydania wyroku. W postępowaniu zaś egzekucyjnym należy uznać słuszość twierdzeń odnoszących się do faktu, iż postanowieniami kończącymi postępowanie egzekucyjne będą takie, które kończą postępowanie egzekucyjne uniemożliwiając dokonanie innych czynności lub takie, które

⁵³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 19/13, OSNC z 2013 r., nr 11, poz. 124.

⁵⁴ H. Pietrkowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s. 77.

zamykają drogę do ukończenia postępowania egzekucyjnego⁵⁵. Na przestrzeni lat zaczęło wyodrębniać się w orzecznictwie stanowisko pozwalające na przyjęcie, iż do postanowień kończących w postępowaniu egzekucyjnym zaliczyć również można takie orzeczenia, które kończą samodzielną część postępowania egzekucyjnego. Należy bowiem zwrócić uwagę na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 1973 roku, gdzie wskazano, że prawomocne postanowienie sądu co do przybicia na rzecz licytanta, który zaofiarował najwyższą cenę, jest orzeczeniem kończącym zasadniczą część postępowania egzekucyjnego z nieruchomości i dlatego od takiego postanowienia dopuszczalna jest rewizja nadzwyczajna. Pomimo, że w/w postanowienie nie pozostaje aktualne w obecnym stanie prawnym, zwrócić należy szczególną uwagę na jego istotę oraz sposób pojmowania przez Sąd Najwyższy postanowień kończących postępowanie bądź jego zasadniczą część. Kolejnym przykładem jest postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 1997 roku, gdzie wskazano, że trzeba przyjąć, że w postępowaniu egzekucyjnym przez "kończące postępowanie w sprawie" należy pojmować takie orzeczenia sądowe, które kończą samodzielną część tego postępowania⁵⁶. P. Wójcik⁵⁷ uważa, iż obecnie stanowisko to straciło na aktualności, bowiem z najnowszego orzecznictwa Sądu Najwyższego wywieść należy wniosek, iż walor postanowień kończących w myśl art. 394 § 1 k.p.c. posiadają jedynie te, które kończą całe postępowanie egzekucyjne lub zmierzają do jego zakończenia. Powyższy pogląd obrazuje niewątpliwie uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1995 roku, gdzie wskazano, iż z mocy art. 394 § 1 *in principio* k.p.c. zażalenie do sądu rewizyjnego przysługuje na postanowienie sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie. Przepis ten zamieszczony jest w księdze pierwszej kodeksu postępowania cywilnego, normującej postępowanie w procesie. W postępowaniu procesowym postanowieniem kończącym postępowanie jest takie postanowienie, które kończy sprawę jako całość (np. postanowienie o odrzuceniu pozwu, o umorzeniu postępowania, o odrzuceniu rewizji). Cechą takiego postanowienia jest to, że dalsze postępowanie toczyć się już nie może. Przepis ten nie dotyczy natomiast postanowień rozstrzygających w procesie pewne kwestie wypadkowe (np. zwolnienie od kosztów, wyłączenie sędziego, (itd.). W

⁵⁵ M. Gajewski, Zaskarżalność postanowień sądowych rozstrzygających skargę na czynności komornika, Rejent 2002, nr 1, s. 63; M. Wójcik, Zażalenie w sądowym postępowaniu egzekucyjnym [w:] Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym pod red. J. Misztal- Koneckiej, Sopot 2017, s. 143.

⁵⁶M. Wójcik, Zażalenie w sądowym postępowaniu egzekucyjnym... s. 143 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 1997 r., III CZP 55/97,LEX nr 32281; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 1973 r., III CRN 344/72, OSNC 1973/7-8/144.

⁵⁷ M. Wójcik, Zażalenie w sądowym postępowaniu egzekucyjnym ...,s. 143.

postępowaniu egzekucyjnym art. 394 § 1 *in principio* k.p.c. należy stosować "odpowiednio" (art. 13 § 2 k.p.c.) Stosowanie "odpowiednie" oznacza niezbędną adaptację (i ewentualnie zmianę niektórych elementów) normy do zasadniczych celów i form danego postępowania, jak również pełne uwzględnienie charakteru i celu danego postępowania oraz wynikających stąd różnic w stosunku do uregulowań, które mają być zastosowane. Pomimo to nie jest możliwe przyjęcie, że postanowienie sądu oddalające skargę na czynność komornika, polegającą na zajęciu ruchomości, jest postanowieniem kończącym postępowanie egzekucyjne, albowiem przepisy kodeksu postępowania cywilnego przewidują w takim wypadku dalszy etap postępowania w postaci sprzedaży zajętej ruchomości (art. 864 i nast. k.p.c.). Dlatego zażalenie na takie postanowienie nie przysługuje, albowiem nie jest ono postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 394 § 1 *in principio* k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Również w postanowieniu z dnia 17 sierpnia 2005 roku Sąd Najwyższy wskazał, iż w świetle przedstawionego wywodu postanowienie oddalające zażalenie na postanowienie oddalające skargę na czynność komornika polegającą na zajęciu emerytury dłużnika nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, przepisy kodeksu postępowania cywilnego przewidują w takim wypadku dalszy etap postępowania egzekucyjnego⁵⁸.

P. Wójcik⁵⁹ popiera nadto pogląd M. Gajewskiego⁶⁰, iż sytuacja ma się zaś odmiennie przy postanowieniach wydanych w przedmiocie skargi na czynności komornika, gdzie nie sposób jednoznacznie zakwalifikować takich postanowień jako kończących postępowanie jedynie z uwagi na fakt, iż uwzględniają bądź oddalają skargę. Przedmiotem odniesienia powinno być zbadanie czy skutek wydania postanowienia były podejmowane dalsze czynności czy postępowanie uległo zakończeniu.

Odmienny pogląd reprezentuje H. Pietrkowski, który wyjaśnia, iż do postanowień kończących w myśl art. 394 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w dalszym ciągu należy zaliczyć zarówno te kończące postępowanie egzekucyjne, zmierzające do jego zakończenia bądź też takie, które kończą zasadniczą i samodzielną część postępowania egzekucyjnego⁶¹. Należy bowiem zauważyć, iż pogląd o zaskarżalności postanowień kończących zasadniczy

⁵⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1995 roku, III CZP110/95, OSNC z 1995r, nr 12, poz. 177; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 sierpnia 2005 roku, I CNP 4/05, LEX nr 1110926; M. Wójcik, Zażalenie w sądowym postępowaniu egzekucyjnym ...,s. 143.

⁵⁹ M. Wójcik, Zażalenie w sądowym postępowaniu egzekucyjnym ..., s. 145.

⁶⁰ M. Gajewski, Zaskarżalność postanowień sądowych rozstrzygających skargę na czynności komornika ...,s. 70.

⁶¹ H. Pietrkowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s. 81.

etap postępowania egzekucyjnego Sąd Najwyższy podtrzymywał w wielu orzeczeniach, co skutkuje uznaniem jego słuszności⁶². Pogląd autora obrazuje bowiem niewątpliwie uzasadnienie zawarte w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2006 roku gdzie wyjaśniono, iż w ocenie Sądu Najwyższego w sprawie egzekucyjnej za orzeczenie kończące postępowanie może być uznane nie tylko orzeczenie kończące je jako całość, ale także postanowienie sądu, które definitywnie zamyka samodzielną, zasadniczą część postępowania egzekucyjnego. Po takim stwierdzeniu należało ocenić, czy można tak zakwalifikować postanowienie sądu drugiej instancji co do przybicia. Również w orzeczeniu z dnia 20 lipca 2007 roku Sąd Najwyższy wskazał, iż jak trafnie stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 5 lipca 2006 r., sygn. akt IV CNP 25/06 (OSNC 2007, nr 3, poz. 48), specyfika postępowania egzekucyjnego, wyrażająca się w wydawaniu orzeczeń dotyczących samodzielnych części tego postępowania, rozstrzygających o zasadniczych kwestiach, rzutujących na rezultat ostateczny, powinna skutkować wnioskiem, że odpowiednie stosowanie przepisów o procesie do postępowania egzekucyjnego (art. 13 § 2 k.p.c.) wymaga zmodyfikowania kryterium orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie w kierunku oceny, czy określone orzeczenie wyraźnie zamyka samodzielny, zasadniczy etap postępowania egzekucyjnego. Tego rodzaju kryterium może dotyczyć tylko skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądu, jest natomiast bezprzedmiotowe w przypadku skargi kasacyjnej, której dopuszczalność w postępowaniu egzekucyjnym została wyłączona (art. 767⁴ § 2 k.p.c.). W takim ujęciu "sprawą" w rozumieniu art. 424¹ k.p.c. nie jest przymusowe wykonanie tytułu egzekucyjnego jako takie, lecz materia cząstkowa, której rozstrzygnięcie w istotny sposób wpływa na cel postępowania egzekucyjnego i co może być źródłem szkody wyrządzonej przez wydanie orzeczenia⁶³.

Z powyższego wysnuć należy wniosek, iż orzecznictwo Sądu Najwyższego skupia się wokół odrębnego pojmowania istoty postępowania egzekucyjnego od postępowania rozpoznawczego, co z kolei uzasadnia uznanie za postanowienia kończące w myśl art. 394 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. również tych, które kończą zasadniczą i samodzielną część postępowania egzekucyjnego, a nie całe postępowanie. Powyższe nie przeczy temu, iż niektóre postanowienia, w szczególności te wydawane wskutek skargi na czynności komornika nie są zaskarżalne. Specyfikę tego typu orzeczeń zauważa bowiem wielu

⁶² Ibidem, s. 80.

⁶³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2006 roku, IV CNP 25/06, OSNC z 2007 r, nr 3, poz. 48; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2007 roku, I CNP 24/07, LEX nr 341633.

przedstawicieli nauki, w tym M. Wójcik⁶⁴, wskazując, iż charakter tego typu postanowień nie pozwala na jednoznaczne przypisanie im charakteru kończącego postępowanie jedynie na podstawie tego czy uwzględniają bądź oddalają skargę, bowiem istotny jest przedmiot rozstrzygnięcia. Nie można zatem wysnuć jednoznacznego wniosku, iż charakteru kończącego postępowanie w myśl art. 394 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. nie mają postanowienia kończące jedynie zasadniczą bądź samodzielną część postępowania egzekucyjnego, wniosek taki nie wynika bowiem z treści analizowanego orzecznictwa.

Kolejną grupę postanowień zaskarżalnych zażaleniem w postępowaniu egzekucyjnym stanowią postanowienia wymienione w treści art. 394 § 1 k.p.c. oraz 394^{1a}§ 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Niewątpliwie nie wszystkie z nich znajdą zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym, przy czym te aktualne należy również pojmować w kształcie właściwym dla specyfiki postępowania egzekucyjnego. Do przypadków aktualnych należy zatem zaliczyć zarządzenia o zwrocie wniosku o wszczęcie egzekucji, a także postanowienia o przekazaniu sprawy właściwemu organowi egzekucyjnemu, postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie, postanowienie o skazaniu świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia, postanowienie na odmowę sporządzenia uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia, postanowienie o sprostowaniu lub wykładni orzeczenia albo ich odmowie, postanowienie o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego, postanowienie o odrzuceniu zażalenia, postanowienie o odrzuceniu skargi na orzeczenie referendarza sądowego⁶⁵.

Również art. 394² k.p.c., regulujący tzw. zażalenie poziome, znajdzie zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym⁶⁶.

Ostatnią grupę postanowień zaskarżalnych w toku postępowania egzekucyjnego stanowią postanowienia sądu wymienione w treści części III kodeksu postępowania cywilnego, zostaną one omówione osobno w kolejnych rozdziałach.

Co do zasady, zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Jednakże, już w tym miejscu warto zwrócić uwagę na istotną

⁶⁴ M. Wójcik, Zażalenie w sądowym postępowaniu egzekucyjnym ..., s. 145.

⁶⁵ H. Pietrzkowski, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s. 81.

⁶⁶ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2020, s. 199.

kwesję odnoszącą się do problematyki rozpoznawania zażaleń w postępowaniu egzekucyjnym. Zauważenia bowiem wymaga, iż na mocy ustawy z dnia 9 marca 2023 r., która weszła w życie 1 lipca 2023 r.⁶⁷. uległa m.in. modyfikacji treść przepisu art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. Obecnie zgodnie z powyżej powołanym przepisem zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów, orzekając jako sąd drugiej instancji. Przepis art. 391^{1a} § 3 stosuje się. Ustawodawca zatem zdecydował się na doprecyzowanie przedmiotowej kwestii.

Nader ważką pozostaje jednak materia zawarta w treści § 1², zgodnie z którym zażalenie na postanowienie: którego przedmiotem są czynności w sprawach wymienionych w art. 759 § 1¹ pkt 4-6, wydane w wyniku rozpoznania zarzutów przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, wydane w na podstawie art. 1037 § 1 – rozpoznaje sąd drugiej instancji. Stosownie natomiast do treści § 1³ sąd, o którym mowa w § 1¹ zdanie pierwsze, może przekazać zażalenie do rozpoznania sądowi drugiej instancji, jeżeli przemawia za tym waga zaskarżonego orzeczenia lub jego precedensowy charakter. Sąd drugiej instancji w razie stwierdzenia braku podstaw do rozpoznania zażalenia zwraca sprawę sądowi właściwemu.

Zgodnie zatem z wolą ustawodawcy część zażaleń została przekazana do rozpoznania Sądowi Okręgowemu, który dotychczas był z rozpoznawania przedmiotowych materii wyłączony. Jak wskazuje przepis waga niektórych czynności przemawia za tym⁶⁸.

Interesującą kwestie stanowi także możliwość, w przypadku wagi zaskarżonego orzeczenia lub precedensowego charakteru sprawy, przekazania przez sąd I instancji do rozpoznania sprawy sądowi II instancji. Oczywiście sąd II instancji w przypadku stwierdzenia braku podstaw do rozpoznania sprawy, zwraca ją do sądu I instancji. Przy czym uwypuklenia wymaga, iż sąd I instancji sprawę rozpoznaje niezmiennie w składzie trzech sędziów, orzekając jako sąd II instancji, sąd II instancji natomiast w składzie jednego sędziego⁶⁹.

Wprowadzone zmiany niewątpliwie stanowią, chociaż w niewielkim zakresie, zadość postulatowi odnośnie do kwestii rozpoznawania zażaleń w toku postępowania egzekucyjnego przez sąd II instancji. Zmiany bowiem uwzględniają możliwość przekazania zażalenia, w określonych przypadkach, do rozpoznania sądowi drugiej instancji jak również

⁶⁷ Dz.U.z 2023 r., poz. 614.

⁶⁸ M. Drabik, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II, pod red. T. Szanciło, Warszawa 2023 r., s. 934.

⁶⁹ Ibidem, s. 943.

uwzględniają pewną grupę zażaleń, które powinny mieć w każdym wypadku charakter dewolutywny. W mojej ocenie z jednej strony jest to dobre rozwiązanie, gdyż gwarantuje zwiększenie jednolitości orzecznictwa poprzez umożliwienie sądom pierwszej instancji, w sytuacjach np. wątpliwych, przekazanie sprawy do sądu drugiej instancji, jak również pozwala na osiągnięcie postulowanej dwuinstancyjności postępowania. Jednakże nie należy pomijać faktu, iż powyższe rozwiązanie z pewnością skutkuje również jeszcze większym rozczłonkowaniem zażalenia w toku postępowania egzekucyjnego, pogłębiając jego niejednolitość. Taka idea nie jest właściwa, bowiem może sprzyjać powstaniu coraz to nowszych wątpliwości przy rozstrzyganiu spraw. Samo rozstrzygnięcie zaś spraw w składzie jednoosobowym, a nie trzyosobowym, przez sąd II instancji, także może budzić wątpliwości.

2.2.2. Szczególne środki zaskarżenia

2.2.2.1. Skarga na czynności komornika

Zgodnie z treścią art. 767 § 1 k.p.c. na czynności komornika przysługuje skarga do sądu rejonowego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Dotyczy to także zaniechania przez komornika dokonania czynności. Skargę rozpoznaje sąd właściwy ze względu na siedzibę kancelarii komornika. Stosownie natomiast do treści § 1¹ cytowanego przepisu skarga nie przysługuje na zarządzenie komornika o wezwaniu do usunięcia braków pisma, na zawiadomienie o terminie czynności oraz na uiszczenie przez komornika podatku od towarów i usług.

Sądem właściwym do wniesienia skargi na czynności komornika jest sąd, przy którym działa komornik, w sytuacji jednak, w której wierzyciel wybrał do przeprowadzenia egzekucji komornika poza właściwością ogólną, do rozpoznania skargi właściwy jest sąd wg przepisów ogólnych⁷⁰.

W pierwszym rzędzie należy również zwrócić uwagę na tryb wnoszenia skargi na czynności komornika, który w obecnym stanie prawnym kształtuje się w sposób odmienny niż w przeszłości. Zgodnie z § 4 art. 767 k.p.c. skargę wnosi się w terminie tygodniowym od dnia dokonania czynności, gdy strona lub osoba, której prawo zostało przez czynność komornika naruszone bądź zagrożone, była przy czynności obecna lub była o jej terminie zawiadomiona; w innych przypadkach - od dnia zawiadomienia o dokonaniu czynności

⁷⁰ H. Pietrkowski, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, s. 61-62.

strony lub osoby, której prawo zostało przez czynność komornika naruszone bądź zagrożone, a w braku zawiadomienia - od dnia powzięcia wiadomości przez skarżącego o dokonanej czynności. Skargę na zaniechanie przez komornika dokonania czynności wnosi się w terminie tygodniowym od dnia, w którym skarżący dowiedział się, że czynność miała być dokonana. Szczególną uwagę zwrócić należy na treść § 5 omawianego przepisu, gdzie zostało wskazane, iż skargę wnosi się do komornika, który dokonał zaskarżonej czynności lub zaniechał jej dokonania. Komornik w terminie trzech dni od dnia otrzymania skargi sporządza uzasadnienie zaskarżonej czynności, o ile nie zostało ono sporządzone wcześniej, albo przyczyn jej zaniechania i przekazuje je wraz ze skargą i aktami sprawy do właściwego sądu, chyba że skargę w całości uwzględnia. O uwzględnieniu skargi komornik zawiadamia skarżącego oraz zainteresowanych, których uwzględnienie skargi dotyczy. Powyższe rozwiązanie stanowi pewne „*novum*” i dodane zostało na mocy nowelizacji z dnia 10 lipca 2015 roku o zmianie ustawy Kodeks cywilny, ustawy- kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁷¹. Zasygnalizowania wymaga, iż w poprzednim stanie prawnym skargę na czynności komornika należało wnieść wprost do sądu, który doręczał odpis skargi komornikowi wyznaczając mu jednocześnie termin 3 dni na sporządzenie uzasadnienia dokonania zaskarżonej czynności lub przyczyn jej zaniechania. Wprowadzone na mocy nowelizacji z dnia 10 lipca 2015 roku rozwiązanie ma przede wszystkim na celu zabezpieczenie ekonomiki procesu, w tym ograniczenie bezzasadnego przekazywania korespondencji pomiędzy sądem, a komornikiem, o uwzględnieniu bowiem skargi, komornik sądu już nie informuje. Co istotne pozwala również uniknąć sytuacji, w której dłużnicy składali skargę do niewłaściwego sądu, co z kolei obligowało sąd do przekazania sprawy wg właściwości, a co z tym się wiąże odkładało w czasie merytoryczne rozstrzygnięcie skargi⁷². Słusznie jednak zauważa T. Demendecki, iż obecnie skarga jest jedynie składana za pośrednictwem komornika, komornik na mocy wprowadzonego rozwiązania nie stanowi organu uprawnionego do jej rozpoznania, jest on bowiem władny jedynie do jej uwzględnienia w kształcie wskazanym przez skarżącego⁷³. Przy czym nie należy tracić z pola widzenia, iż powyższy tryb wnoszenia skargi na czynności komornika znajdzie zastosowanie jedynie w przypadku skarg wnoszonych w postępowaniach

⁷¹ Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw I (Dz.U. z 2015 r. poz. 1311).

⁷² H. Pietrzowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s. 62-63.

⁷³ T. Demendecki, Zażalenie w sądowym postępowaniu egzekucyjnym [w:] Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym pod red. J. Misztal- Koneckiej, Sopot 2017, s. 36.

wszczętych po dniu wejścia w życie noweli z dnia 10 lipca 2015 roku tj. 8 września 2016 roku, co wynika wprost z treści art. 21 ust. 1 w/w ustawy.

Istotnym również jest, iż skarga na czynności komornika jako środek zaskarżenia o charakterze szczególnym pozbawiony jest cechy dewolutywności. Wniesienie bowiem skargi na czynności komornika, i w obecnym stanie prawnym brak jej uznania przez komornika, skutkuje wywołaniem postępowania przed sądem rejonowym, a zatem sądem I instancji. Zauważyć również wypada, iż wniesienie skargi na czynności komornika wstrzymuje samo uprawomocnienie się zaskarżonej czynności komornika do chwili rozpoznania skargi, nie wstrzymuje jednak samej egzekucji(art. 767² § 2 k.p.c.)⁷⁴.

Warto również wspomnieć, iż skarga na czynności komornika w zasadzie może dotyczyć jedynie naruszenia przepisów prawa procesowego, a nie materialnego. Nie powinno bowiem budzić wątpliwości, iż komornik sądowy jest organem wykonawczym, nadto stosownie do treści art. 804 k.p.c. organ egzekucyjny nie jest uprawniony do badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym. Skarga na czynności komornika nie służy zatem do merytorycznego kwestionowania zasadności tytułu wykonawczego, środkiem właściwym do tego typu działań jest bowiem powództwo przeciwegzekucyjne⁷⁵.

Kwestię podmiotów legitymowanych do wniesienia skargi określa art. 767 § 2 k.p.c., gdzie wskazano, iż skargę może złożyć strona lub inna osoba, której prawa zostały przez czynności lub zaniechanie komornika naruszone bądź zagrożone. Z analizy w/w artykułu wynika, iż legitymacja do wniesienia skargi przysługuje bowiem nie tylko stronie, ale również innym niż strony uczestnikom postępowania oraz osobom trzecim w przypadku w którym czynności lub zaniechania komornika zagroziły lub naruszyły ich prawa, jako podmioty legitymowane do wniesienia skargi na czynności komornika należy zatem wymienić m.in. wierzycieli, dłużników, prokuratora, organizację pozarządową, RPO⁷⁶. Słusznie również wskazuje H. Pietrkowski⁷⁷, iż legitymacja do wniesienia skargi na czynności komornika pozostaje w związku z interesem prawnym w zaskarżeniu tj. faktem pokrzywdzenia rozstrzygnięciem zamieszczonym w zaskarżonym orzeczeniu, co wynika również z orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 roku, zgodnie z którym

⁷⁴ A. Cudak, Skarga na czynności komornika ..., s. 12.

⁷⁵ Z. Szczurek, Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Część ogólna., Currenda 2011, s. 242.

⁷⁶ A. Cudak, Skarga na czynności komornika ...,s. 85-86, 98.

⁷⁷ H. Pietrkowski, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s.60-61.

pokrzywdzenie orzeczeniem (gravamen) jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka⁷⁸. Omawiając legitymację do wniesienia środka zaskarżenia w postaci skargi na czynności komornika zasygnalizowania również wymaga, iż legitymacja taka przysługuje również, zgodnie z brzmieniem treści art. 767 § 2, innym osobom. Należy bowiem zwrócić uwagę na fakt, iż postępowanie egzekucyjne niejednokrotnie wpływa na prawa i obowiązki nie tylko stron postępowania, ale również innych uczestników, które również muszą mieć prawo skorzystania, w przypadku naruszenia ich praw bądź gdy ich prawa są zagrożone, z możliwości wniesienia skargi na czynności komornika⁷⁹.

Termin na wniesienie skargi wynika zaś ze wskazanego już art. 767 § 4k.p.c. i jest on tygodniowy. Niejednolity jest natomiast początek biegu terminu do wniesienia środka zaskarżenia ponieważ zależny jest on od faktu dokonania bądź zaniechania dokonania przez komornika czynności jak również wiedzy strony o dokonanej czynności. Zgodnie bowiem z omawianym przepisem początek biegu terminu rozpoczyna się od dnia dokonania czynności, gdy strona lub osoba, której prawo zostało przez czynność komornika naruszone bądź zagrożone, była przy czynności obecna lub była o jej terminie zawiadomiona; w innych przypadkach - od dnia zawiadomienia o dokonaniu czynności strony lub osoby, której prawo zostało przez czynność komornika naruszone bądź zagrożone, a w braku zawiadomienia - od dnia powzięcia wiadomości przez skarżącego o dokonanej czynności. Skargę na zaniechanie przez komornika dokonania czynności wnosi się w terminie tygodniowym od dnia, w którym skarżący dowiedział się, że czynność miała być dokonana.

Odnośnie do zaś formy skargi na czynności komornika, zauważenia wymaga, że wskutek ustawy z dnia 2 lipca 2004 roku o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁸⁰ (Dz. U. 2004 nr 172 poz. 1804) dodano § 3 do art. 767 k.p.c., zgodnie z którym skarga na czynność komornika powinna czynić zadość wymaganiom pisma procesowego oraz określać zaskarżoną czynność lub czynność, której zaniechano, jak również wniosek o zmianę, uchylenie lub dokonanie czynności wraz z uzasadnieniem. Z powyższego przepisu wynika zatem klarownie, iż skarga na czynności

⁷⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 roku, III CZP 88/13, OSNC z 2014 r, nr 11, poz. 108.

⁷⁹ K. Drózdź, *Osoba trzecia jako podmiot uprawniony do wniesienia skargi na czynności komornika [w:] Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* pod red. J. Misztal- Koneckiej, Sopot 2017, s. 82.

⁸⁰ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2004 nr 172 poz. 1804).

komornika powinna być wniesiona w formie pisemnej. Przy czym jednoczesnego wyjaśnienia wymaga, iż pomimo, iż art. 760 § 1 k.p.c. wskazuje, że wnioski i oświadczenia w postępowaniu egzekucyjnym składa się, według wyboru składającego, na piśmie albo ustnie do protokołu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, wnioski i oświadczenia składa się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, w/w może zostać ograniczone na mocy przepisów szczególnych, a wyjątek został właśnie zawarty w treści art. 767 § 3⁸¹. Przypadki wnoszenia skargi na czynność komornika w formie ustnej zostały wskazane w treści art. 870 § 1 k.p.c. stosownie, do której treści wierzyciel lub dłużnik mogą zaskarżyć udzielenie przybicia w razie naruszenia przepisów o publicznym charakterze licytacji, o najniższej cenie nabycia i o wyłączeniu od udziału w przetargu. Skarga powinna być zgłoszona do protokołu licytacji. Nie ma skargi na udzielenie przybicia ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu. Kolejny wyjątek przewiduje art. 986 k.p.c., zgodnie z którym skargę na czynności komornika w toku licytacji aż do zamknięcia przetargu zgłasza się ustnie sędziemu albo referendarzowi sądowemu nadzorującemu licytację, który natychmiast ją rozstrzyga⁸².

Jak zostało już zatem wskazane powyżej skarga powinna czynić zadość warunkom pisma procesowego, a zatem spełniać wymogi wskazane w treści art. 126 k.p.c., który na mocy art. 13 § 2 k.p.c. znajdzie zastosowanie także w toku postępowania egzekucyjnego. Stosownie do dalszej części art. 767 § 3 k.p.c. skarga powinna również określać zaskarżoną czynności lub czynność, której zaniechano, jak również zawierać wniosek o zmianę, uchylenie lub dokonanie czynności wraz z uzasadnieniem. Należy również wskazać na opłatę od skargi na czynność komornika, która stosownie do treści art. 25 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych wynosi 50 zł.

Kwestię sporną może stanowić organ uprawniony do odrzucenia skargi w przypadku jej niedopuszczalności bądź nieuzupełnienia przez skarżącego braków fiskalnych bądź formalnych w przepisanych terminie. Jak zostało już bowiem wskazane, skargi wnoszone w postępowaniach wszczętych po 8 września 2015 roku należy złożyć komornikowi. Niemniej jednak nie został jednocześnie zmieniony przepis art. 767³ k.p.c., zgodnie z którym sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanego terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków nie uzupełniono w terminie.

⁸¹ A. Cudak, Skarga na czynności komornika ...,s. 129.

⁸² Ibidem, s. 129.

Na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi służy zażalenie. Odpowiadając na powyższe zagadnienia wskazać należy ponownie, iż zgodnie z art. 767 § 5 k.p.c. komornik jest władny jedynie do uwzględnienia skargi, nie jest on zatem uprawniony do jej merytorycznego rozstrzygnięcia. W istocie uwzględnienie skargi jest pojęciem węższym od merytorycznego rozstrzygnięcia, które zakłada również oddalenie skargi. Z uwagi na powyższe oraz treść art. 767³ k.p.c. uznać należy, iż odrzucić skargę może jedynie sąd, który będzie również uprawniony do wszczęcia postępowania naprawczego (art. 767³ k.p.c.). Na powyższym stanowisku stanął również I. Kunicki⁸³ który wskazał, że komornik nie może wezwać strony do uzupełnienia braków formalnych skargi, a zatem w sytuacji, w której skarga jest obciążona brakami, komornik powinien skargę taką przekazać sądowi, to samo powinien komornik uczynić w sytuacji niejasności skargi bądź jej niedopuszczalności⁸⁴. Należy również wskazać, iż w świetle analizy w/w przepisów uznać należy, iż komornik sądowy jest władny do uznania skargi nieopłaconej, a zatem brak fiskalny nie będzie sam w sobie decydował o konieczności przekazania nieuwzględnionej skargi do sądu⁸⁵.

2.2.2.2. Skarga na czynności referendarza sądowego

Skarga na czynności referendarza sądowego została uregulowana w kodeksie postępowania cywilnego w czterech artykułach, a mianowicie w art. 398²² k.p.c., który ma charakter podstawowy, art. 398²³ k.p.c., art. 518¹ k.p.c., oraz 767^{3a} k.p.c.⁸⁶.

Zgodnie z treścią art. 398²² k.p.c. na orzeczenie referendarza sądowego służy skarga w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie (§ 1). Skargę wnosi się do sądu, w którym referendarz wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie tygodnia od dnia jego doręczenia. Jeżeli orzeczenie doręczono bez uzasadnienia, a strona wniosła o jego sporządzenie, termin do wniesienia skargi zaczyna biec od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem (§ 2). W przypadku wniesienia skargi orzeczenie referendarza sądowego traci moc (§ 3). Jeżeli skarga jest oczywiście uzasadniona, referendarz sądowy, który wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie tygodnia od dnia wniesienia skargi może postanowieniem stwierdzić zasadność skargi i w miarę potrzeby wydać ponowne orzeczenie. Na ponowne

⁸³ I. Kunicki, Ustosunkowanie się komornika do skargi na jego czynności [w:] Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym pod red. J. Misztal- Koneckiej, Sopot 2017, s. 57-63.

⁸⁴ Ibidem, s. 57-63.

⁸⁵ Ibidem, s. 62.

⁸⁶ K. Markiewicz [w:] System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia Tom III cz. 1, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013, s. 539.

orzeczenie służy skarga na zasadach ogólnych, jednak w przypadku jego zaskarżenia przepisu paragrafu niniejszego nie stosuje się (§ 4). Po utracie mocy orzeczenia referendarza sądowego sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji. Jeżeli zaskarżenie postanowienia do sądu wyższego rzędu nie jest możliwe ze względu na brak takiego sądu, środek zaskarżenia rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie (§ 5). Jeżeli referendarz sądowy uzna, że skarga podlega odrzuceniu, przedstawia sprawę sądowi. W przypadku uznania, że brak jest podstaw do odrzucenia skargi, sąd może od razu rozpoznać sprawę, o ile stan sprawy na to pozwala (§ 6).

Zgodnie natomiast z przepisem zawartym w treści art. 398²³ k.p.c. wniesienie skargi na postanowienie referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego wstrzymuje wykonalność tego postanowienia (§ 1). Orzeczenia, o których mowa w § 1, doręcza się wraz z uzasadnieniem. Uzasadnienie może ograniczać się do wskazania podstawy prawnej rozstrzygnięcia wraz z przytoczeniem przepisów prawa (§ 1¹). Jeżeli wniesiono skargę na postanowienie referendarza sądowego wydane na podstawie art. 395 § 2 k.p.c., ponowne wydanie postanowienia na tej podstawie przez referendarza sądowego nie jest dopuszczalne (§ 2). Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia zaskarżone postanowienie, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu (§ 3).

Już z pobieżnej analizy powyższych przepisów wynika, iż charakter skargi na orzeczenie referendarza sądowego jest zależny od rodzaju orzeczenia, które podlega rozstrzygnięciu. W drugim przypadku (gdzie sąd rozpoznaje skargę jako sąd drugiej instancji) najistotniejszym skutkiem będzie fakt braku możliwości zaskarżenia zażaleniem rozstrzygnięcia sądu wydanego w przedmiocie skargi na orzeczenie referendarza sądowego.

Kolejny „rodzaj” skargi został zawarty w treści przepisów regulujących postępowanie nieprocesowe tj. w art. 518¹ § 3 i § 3a k.p.c. (postępowanie wieczystoksięgowe i rejestrowe).

Ostatni rodzaj skargi został umieszczony w przepisach regulujących postępowanie egzekucyjne, a mianowicie w treści art. 767^{3a} k.p.c.

Przedmiotowa skarga znajdzie zatem zastosowanie na każde orzeczenie referendarza sądowego wydane w toku postępowania egzekucyjnego, nie powinno jednak budzić wątpliwości, iż skarga na orzeczenie referendarza sądowego przysługuje w wypadkach, w

których na orzeczenie sądu przysługuje zażalenie. W toku zaś postępowania egzekucyjnego zażalenie na postanowienie sądu przysługuje wówczas gdy stanowi tak m.in. przepis (art. 767⁴ k.p.c.). Nadto zaznaczenia wymaga, iż w omawianym przypadku zaskarżone orzeczenie nie traci mocy, a sąd rozstrzygając skargę orzeka jako sąd drugiej instancji zmieniając zaskarżone orzeczenie bądź utrzymując je w mocy⁸⁷. Wyjaśnienia również wymaga, iż regulacja zawarta w treści art. 767^{3a} k.p.c. ma charakter szczególny w stosunku do przepisów zawartych w treści art. 398²²-398²³ k.p.c.⁸⁸, niemniej jednak znajdują one zastosowanie na mocy art. 13 § 2 k.p.c., również w postępowaniu egzekucyjnym⁸⁹. Wobec braku zatem szczególnych uregulowań dotyczących skargi na orzeczenie referendarza sądowego wskazanych w treści przepisów regulujących skargę na orzeczenie referendarza sądowego w toku postępowania egzekucyjnego, uznania wymaga, iż tryb oraz termin na wniesienie skargi pozostaje tożsamy z tym wskazanym w treści art. 398²²§2 k.p.c., a zatem skargę wnosi się w terminie tygodnia od dnia doręczenia stronie postanowienia referendarza. Jeżeli natomiast orzeczenie doręczono bez uzasadnienia, a strona wniosła o jego sporządzenie- termin do wniesienia skargi zaczyna biec od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem.

Termin ten kształtuje się odmiennie w przypadku postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, którego nie doręcza się dłużnikowi, termin zaś na zaskarżenie przedmiotowego postanowienia należy liczyć zgodnie z art. 795 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., tj. od dnia zawiadomienia dłużnika o wszczęciu postępowania egzekucyjnego⁹⁰.

Omawiając skargę na orzeczenie referendarza sądowego wskazania również wymaga, iż podmiotami legitymowany do jej wniesienia będzie co do zasady wierzyciel oraz dłużnik, a zatem strony postępowania⁹¹.

Odnosnie do wymogów formalnych skargi na orzeczenie referendarza, zaznaczenia wymaga, iż aktualny pozostaje obowiązek aby skarga spełniała warunki pisma procesowego, a zatem wymogi wskazane w treści art. 126 k.p.c. Nie należy jednak pomijać zmian, które należy uwzględnić w skardze, a które wynikają z charakteru środka zaskarżenia⁹².

⁸⁷ O. Marcewicz[w:] Kodeks postępowania cywilnego. Tom II, pod red. A. Jakubeckiego, LEX/el. 2018.

⁸⁸ H. Pietrkowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s.69.

⁸⁹ K. Markiewicz[w:] System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia Tom III cz. 1, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013, s.589.

⁹⁰ Ibidem, s. 592-593.

⁹¹ Ibidem, s. 597.

⁹² Ibidem, s. 601-602.

2.2.2.3. Zarzuty przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji

Stosownie do treści art. 1023 k.p.c. organ egzekucyjny sporządza plan podziału pomiędzy wierzycieli sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości (§ 1). Plan podziału powinien być sporządzony także wtedy, gdy suma uzyskana przez egzekucję z ruchomości, wynagrodzenia za pracę lub wierzytelności i innych praw majątkowych nie wystarcza na zaspokojenie wszystkich wierzycieli (§ 2). Zgodnie natomiast z treścią art. 1027 k.p.c. odpis planu podziału doręcza się dłużnikowi, osobom uczestniczącym w podziale oraz innym osobom, które zgłosiły swój udział, a ich należności nie zostały uwzględnione w podziale (§1).

Plan podziału, który jest kluczowy dla podziału sumy uzyskanej z egzekucji sporządza się przy egzekucji z nieruchomości, przy egzekucji, do której stosuje się przepisy o egzekucji z nieruchomości, a zatem również w sytuacji egzekucji przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego jak również egzekucji przez zarząd przymusowy nad przedsiębiorstwem bądź gospodarstwem rolnym, druga zaś sytuacja to przypadek egzekucji z ruchomości, z wynagrodzenia za pracę, z rachunków bankowych jak również z innych wierzytelności i innych praw majątkowych, w sytuacji, w której suma uzyskana z egzekucji nie wystarcza na zaspokojenie wszystkich wierzycieli⁹³. Nadmienienia nadto wymaga, iż plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości sporządza się zawsze, bez znaczenia pozostają takie okoliczności jak liczba wierzycieli czy też fakt czy suma uzyskana wskutek egzekucji wystarcza na ich zaspokojenie⁹⁴.

Plan podziału sporządzany jest zaś najczęściej przez komornika sądowego (art. 1029 k.p.c., art. 1033 k.p.c., art. 1035 k.p.c.), zarządcę przy egzekucji przez zarząd przymusowy nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym (art. 1064¹³ k.p.c.) bądź sąd rejonowy w przypadku egzekucji przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego⁹⁵.

⁹³ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 430.

⁹⁴ *Ibidem*, s. 430.

⁹⁵ *Ibidem*. S. 431.

Środek zaskarżenia jakim są natomiast zarzuty jest niewątpliwie w dużej mierze skutkiem nadzoru judykacyjnego sądu nad czynnościami komornika⁹⁶. Tryb oraz termin na wniesienie zarzutów określa zaś § 2 i 3 przepisu art. 1027 k.p.c. Zarzuty przeciwko planowi podziału wnosi się do organu egzekucyjnego, który go sporządził, w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia tego planu (§ 2). O zarzutach wniesionych do komornika rozstrzyga sąd. (§ 3).

Omawiając środek zaskarżenia jakim są zarzuty nie sposób nie zwrócić uwagi na fakt, iż brzmienie przepisu art. 1027 § 1 k.p.c. uległo zmianie na mocy ustawy z dnia 22 marca 2018 roku o komornikach sądowych (Dz.U. poz. 771 ze zm.)⁹⁷, omawiana zmiana weszła zaś w życie w dniu 1 stycznia 2019 roku, w poprzednim stanie prawnym zgodnie z art. 1027 § 1 k.p.c. o sporządzeniu planu podziału jedynie zawiadamiano dłużnika i osoby uczestniczące w podziale. Plan podziału zatem nie był doręczany w/w osobom (z wyjątkiem sytuacji wynikającej z art. 1029 k.p.c.).

Zarzuty są środkiem zaskarżenia o charakterze suspensywnym, wstrzymują bowiem uprawomocnienie się zaskarżonego planu podziału⁹⁸, są one jednak pozbawione dewolutywności, wskutek ich złożenia sprawa nie ulega bowiem przekazaniu do rozpoznania przez sąd wyżej instancji tj. Sąd Okręgowy⁹⁹. Przy czym należy mieć na względzie, iż wniesienie zarzutów wstrzymuje jedynie uprawomocnienie się zaskarżonego planu podziału w zakresie w jakim zostały one wniesione. Powyższy wniosek wynika również z wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, który wyjaśnił, że sposobem kwestionowania prawidłowości dokonania podziału sumy uzyskanej z egzekucji jest wniesienie zarzutów do planu podziału. Zgodnie z art. 1028 § 1 k.p.c. jeżeli zarzutów nie wniesiono w terminie przepisany, organ egzekucyjny przystąpi do wykonania planu. Wniesienie zarzutów wstrzymuje wykonanie planu tylko w części, której zarzuty dotyczą. Terminem na wniesienie zarzutów jest termin dwutygodniowy określony w art. 1027 § 2 k.p.c. Zgodnie zaś z art. 1028 § 4 k.p.c. wykonanie planu w części dotkniętej zarzutami nastąpi po uprawomocnieniu się postanowienia sądu, chyba że zostało wstrzymane przez

⁹⁶ A. Góra- Błaszczkowska, Nadzór judykacyjny sądu nad czynnościami komornika sądowego [w:] Współczesny model egzekucji sądowej i postępowania egzekucyjnego. Zbiór studiów, red. Naukowa A. Góra – Błaszczkowska, Sopot 2017, s. 68.

⁹⁷ Ustawa z dnia 22 marca 2018 roku r. (Dz.U. po. 771 ze zm.).

⁹⁸ J. Derlatka, Zaskarżenie planu podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości [w:] Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym pod red. J. Misztal- Koneckiej, Sopot 2017, s. 152.

⁹⁹ M. Marciniak, [w:] Kodeks postępowania cywilnego, Tom III. Komentarz, pod red. K. Piaseckiego i A. Marciniaka, art. 730-1088, Warszawa 2015, s. 852-853.

zabezpieczenie powództwa w sporze o ustalenie nieistnienia prawa. Artykuł 1028 § 4 k.p.c. należy interpretować w ten sposób, że powództwo o ustalenie nieistnienia wierzytelności może być wytoczone jedynie do czasu uprawomocnienia się planu podziału¹⁰⁰.

Nie powinno również budzić wątpliwości, iż podmiotami uprawnionymi do wniesienia zarzutów są osoby, które posiadają interes prawny w zaskarżeniu planu podziału¹⁰¹, osób tych nie należy jednak ograniczać do pomiotów wskazanych w treści art. 1027 § 1 k.p.c.¹⁰², również w obecnym brzmieniu. W pierwszej kolejności należy bowiem jako podmioty legitymowane, obok tych wskazanych w art. 1027 § 1 k.p.c., wymienić prokuratora, organizację pozarządową oraz pozostałe podmioty, do których stosuje się przepisy o udziale w postępowaniu cywilnym prokuratora¹⁰³, nie należy również pomijać nabywcy licytacyjnego, któremu również będzie przysługiwać legitymacja do wniesienia omawianych zarzutów¹⁰⁴. Kluczowym zatem do określenia podmiotów posiadających legitymację do wniesienia zarzutów jest wspomniany już interes prawny w zaskarżeniu planu podziału, interes taki będą posiadać zatem również podmioty, które w ogóle nie zostały uwzględnione w planie podziału(a zatem wskazane w treści art. 1027 § 1 k.p.c.), jak również podmioty, które zostały uwzględnione w niesatysfakcjonującym je zakresie¹⁰⁵.

Jak zostało już wskazane, stosownie do treści art. 1027 § 2 k.p.c. zarzuty wnosi się w terminie dwutygodniowym od doręczenia odpisu planu. Zarzuty można wnieść zarówno w formie pisma procesowego jak również ustnie lub poprzez system teleinformatyczny do organu egzekucyjnego, który sporządził plan podziału, a zatem do sądu bądź komornika. Podstawą zaskarżenia planu podziału, stosownie do treści art. 1028 § 2 k.p.c. nie może być zarzut co do istnienia prawa objętego planem podziału, który może być podnoszony jedynie w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego. Można natomiast oprzeć środek zaskarżenia na każdej nieprawidłowości planu podziału np. błędne określenie sumy podlegającej podziałowi lub przypadającej skarżącemu. Organem właściwym do rozpoznania zarzutów

¹⁰⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 16 stycznia 2014 roku, I ACa 656/13, LEX nr 1454623.

¹⁰¹ H. Pietrzowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ...,s.757.

¹⁰² J. Derlatka, Zaskarżenie planu podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości ...s. 154 i n.; H. Pietrzowski, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ...,s.757.

¹⁰³ J. Derlatka, Zaskarżenie planu podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości ...,s. 155.

¹⁰⁴ I. Kunicki, Podział sumy uzyskanej z egzekucji, Sopot 2000, s. 269; J. Derlatka, Zaskarżenie planu podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości ...,s. 155-156.; H. Pietrzowski, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ...,s.757.

¹⁰⁵ J. Derlatka, Zaskarżenie planu podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości ...,s. 157.

jest Sąd Rejonowy, a zatem w sytuacji, w której zarzuty zostały wniesione do komornika jest on obowiązany przekazać je wraz z aktami sprawy do właściwego sądu¹⁰⁶.

Należy również zwrócić uwagę, iż zgodnie z treścią art. 1028 § 2 k.p.c. sąd jest obowiązany do wysłuchania osób zainteresowanych przed rozstrzygnięciem zarzutów. Do kręgu tych osób będą zaliczane te, których dotyczą zarzuty, wysłuchanie odbywa się zaś bądź w formie pisemnej, ustnej, co ma odzwierciedlenia w protokole bądź za pośrednictwem systemu teleinformatycznego¹⁰⁷.

Wyjaśnienia nadto wymaga, iż sąd może rozstrzygnąć zarzuty w następujący sposób tj. zatwierdzając plan podziału jeżeli środek zaskarżenia okazał się być bezzasadny, zmienić plan podziału w razie zasadności zarzutów poprzez np. zmianę wysokości sumy, która podlega podziałowi pomiędzy wierzycieli bądź plan podziału uchylić, jeżeli jego wadliwość jest tak daleka, iż usunięcie nieprawidłowości jest niemożliwe. Zaznaczenia wymaga, iż na postanowienie wydane przez sąd w przedmiocie wniesionych zarzutów przysługuje zażalenie, które może wnieść również każda osoba, która ma interes prawny, a zatem np. dłużnik, którego zarzuty nie zostały uwzględnione, bądź np. wierzyciel, któremu kwota wynikająca z pierwotnego planu podziału została następnie obniżona¹⁰⁸.

2.2.2.4. Skarga na plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji przez zarząd przymusowy

Egzekucja przez zarząd przymusowy może być kierowana jedynie przeciwko osobom prowadzącym działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego¹⁰⁹.

Została ona uregulowana w treści art. 1064¹ k.p.c., zgodnie z którym przeciwko dłużnikowi prowadzącemu działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego jest dopuszczalna egzekucja z dochodów uzyskiwanych z tej działalności przez ustanowienie zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym. Do zarządu ustanowionego na podstawie § 1 stosuje się odpowiednio przepisy o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości (§ 2.). Należy również wyjaśnić, iż sąd powołuje na zarządcę osobę fizyczną lub prawną wskazaną przez strony

¹⁰⁶ A. Marciniak, Sądowe postępowanie egzekucyjne..., s. 252-253.

¹⁰⁷ Ibidem, s. 253.

¹⁰⁸ Ibidem, s. 254.

¹⁰⁹ Ibidem, s. 468.

spośród osób posiadających licencję doradcy restrukturyzacyjnego (art. 1064¹⁰ § 1 k.p.c.). W wypadku zaś braku porozumienia stron zarządcę wyznacza sąd spośród osób posiadających licencję doradcy restrukturyzacyjnego (art. 1064¹⁰ § 2 k.p.c.).

Z powyższego przepisu wynika zatem, iż sąd powołuje zarządcę jedynie, gdy strony zgodnie przedstawiają kandydata, który w ich ocenie powinien sprawować przedmiotową funkcję, przy czym z wykładni literalnej przepisu wynika, iż sąd jest związany propozycją stron, jeżeli zgłoszona przez strony osoba spełnia wymogi wskazane w treści w/w artykułu. W przypadku braku konsensusu pomiędzy stronami, zarządcę przymusowo wyznacza sąd, przy czym przyjmuje się, iż nie powinna to być osoba, która nie otrzymała uprzednio aprobaty jednej ze stron. Nadzór nad zarządcą przymusowym sprawuje Sąd Rejonowy¹¹⁰.

Do obowiązków zarządcy należy przede wszystkim sporządzenie planu podziału, przy czym zauważenia wymaga, iż do planu sporządzonego przez zarządcę stosuje się przepisy ogólne o podziale sumy uzyskanej z egzekucji oraz przepisy o podziale sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości (art. 1064¹³ k.p.c.). Należy również wyjaśnić, iż środkiem zaskarżenia przedmiotowego planu jest skarga na plan podziału, do której znajdują zastosowanie przepisy o skardze na czynności komornika (1064¹³ k.p.c.). Odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących skargi na czynności komornika nie pozostaje bez znaczenia dla trybu wnoszenia skargi na plan podziału. Skutkuje to uznaniem, że skargę na plan podziału należy wnieść do zarządcy w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zawiadomienia o jego sporządzeniu (odpowiednie stosowanie art. 767 § 4 k.p.c., w aktualnym brzmieniu), zarządca zaś w terminie 3 dni od otrzymania skargi powinien sporządzić jej uzasadnienie, a następnie przekazać je wraz ze skargą i aktami do właściwego sądu rejonowego bądź skargę uwzględnić w całości, o czym powinien zawiadomić skarżącego oraz zainteresowanych, których uwzględnienie skargi dotyczy (odpowiednie stosowanie art. 767 § 5 k.p.c., w aktualnym brzmieniu). Jeżeli zarządca dokonała zmiany planu podziału to wówczas środkiem zaskarżenia pozostaje skarga, jednakże w przypadku gdy postanowienie w przedmiocie skargi zostanie wydane przez sąd, wówczas przysługującym środkiem zaskarżenia będzie zażalenie¹¹¹.

Odnosnie do legitymacji do wniesienia skargi zauważenia wymaga, iż przepisy dotyczące egzekucji przez zarząd przymusowy jak również przepisy dotyczące egzekucji z nieruchomości nie wskazują wprost podmiotów legitymowanych do wniesienia skargi na

¹¹⁰ M. Krakowiak, Egzekucja przez zarząd przymusowy, Warszawa 2011, s. 195-196, 227.

¹¹¹ A. Marciniak, Sądowe postępowanie egzekucyjne..., s. 254-255.

plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji przez zarząd przymusowy. Niemniej jednak wobec faktu, iż do skargi na plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji przez zarząd przymusowy stosuje się odpowiednio przepisy o skardze na czynność komornika, zauważyć należy, iż zgodnie z treścią art. 767 § 2 k.p.c. skargę może złożyć strona lub inna osoba, której prawa zostały przez czynności lub zaniechanie komornika naruszone bądź zagrożone. Uznać zatem należy, iż legitymacja przysługuje zarówno dłużnikowi, wierzycielowi, osobom uczestniczącym w podziale oraz pozostałym podmiotom, których prawa zostały naruszone lub zagrożone wskutek sporządzonego planu, przy czym zaznaczenia wymaga, iż z uwagi na fakt, iż zarządca przymusowy sporządza plan podziału legitymacja do wniesienia środka zaskarżenia mu nie przysługuje¹¹². Nie należy również pomijać takich podmiotów jak Prokurator, RPO oraz organizacje społeczne¹¹³.

Treść skargi można zaś oprzeć na wszelkich uchybieniach formalnych planu, jednakże podobnie jak przy zarzutach przeciwko planowi podziału omawianemu powyżej nie można czynić podstawy skargi z faktu nieistnienia prawa, co dłużnik może jedynie podnosić w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego, a pozostali uczestnicy w postępowaniu wywołanym powództwem o ustalenie nieistnienia prawa. Należy również wskazać, iż w treści skargi nie można podnosić nowych żądań np. poprzez zamieszczenie w skardze dodatkowych należności, uprzednio nie zgłoszonych¹¹⁴.

2.2.3. Nadzwyczajne środki zaskarżenia

2.2.3.1. Skarga kasacyjna

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego głównym celem jest zapewnienie jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych¹¹⁵. Legitymację do wniesienia skargi kasacyjnej posiadają podmioty wskazane w treści art. 398¹ § 1 k.p.c., zgodnie z którym od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie strona, Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich lub

¹¹² M. Krakowiak, Egzekucja przez zarząd przymusowy ..., s. 382-383.

¹¹³ Ibidem, s. 383.

¹¹⁴ Ibidem, s. 387-389.

¹¹⁵ A. Piotrowska [w:] Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz art. 367-729, Tom II, pod red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa, 2016, s. 134.

Rzecznik Praw Dziecka może wnieść skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Najszerzy zakres legitymacji mają strony postępowania (tj. powód pozwany lub wnioskodawca, uczestnik), przy czym złożenie skargi przez jedną ze stron nie wyklucza możliwości jej złożenia przez drugą. W przypadku współuczestnictwa skarga może zostać złożona samodzielnie przez każdego ze współuczestników, jednakże współuczestnik nie może złożyć skargi przeciwko drugiemu występującemu po jego stronie. Przy współuczestnictwie jednolitym fakt wniesienia skargi kasacyjnej przeciwko jednemu ze współuczestników odnosi skutek również względem drugiego¹¹⁶.

Skarga kasacyjna może być sporządzona jedynie przez podmioty wskazane w treści art. 87¹ k.p.c., natomiast sporządzenie jej przez podmiot nie objęty powyższą regulacją, będzie skutkować odrzuceniem jej, bez możliwości wezwania strony do uzupełnienia braku¹¹⁷.

Dopuszczalność skargi kasacyjnej określa art. 398¹ § 1 k.p.c., zgodnie z którym od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie strona, Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich lub Rzecznik Praw Dziecka może wnieść skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Przypadki natomiast niedopuszczalności skargi kasacyjnej określa art. 398² k.p.c., zgodnie z którym skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem. Skarga kasacyjna jest również niedopuszczalna w sprawach o: rozwód, o separację, o alimenty, o czynsz najmu lub dzierżawy oraz o naruszenie posiadania, dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent, rozpoznanych w postępowaniu

¹¹⁶ T. Ereciński[w:] System Prawa Procesowego Cywilnego.... s.935.

¹¹⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2016 r., I CZ 40/16, LEX nr 2077540.

uproszczonym. Niedopuszczalna jest również skarga kasacyjna od wyroku ustalającego nieistnienie małżeństwa lub orzekającego unieważnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron po uprawomocnieniu się wyroku zawarła związek małżeński.

W polskim procesie cywilnym została przyjęta zasada ograniczonego dostępu możliwości złożenia skargi kasacyjnej. Jako kryterium w sprawach procesowych ustawodawca uznał za słuszne przyjąć wartość przedmiotu zaskarżenia (w sprawach majątkowych) jak również rodzaj sprawy. Z kolei w sprawach niemajątkowych oraz niemajątkowych dochodzonych łącznie z roszczeniami majątkowymi skarga kasacyjna przysługuje bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia¹¹⁸.

Nie należy także pomijać skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym. Instytucję tą reguluje art. 519¹ k.p.c., zgodnie z którym od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie - w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego - przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (§ 1). W sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli skarga kasacyjna przysługuje tylko w sprawach o przysposobienie oraz o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych (§ 2). Skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. (§ 2¹). Skargę kasacyjną w sprawach, o których mowa w § 2¹, mogą wnieść Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Dziecka lub Rzecznik Praw Obywatelskich w terminie czterech miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia (§ 2²). W postępowaniu rejestrowym skarga kasacyjna przysługuje jedynie od postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji (§ 3). Skarga kasacyjna nie przysługuje w sprawach dotyczących:

- 1)przypadku rzeczy;
- 2)zarządu związanego ze współwłasnością lub użytkowaniem;
- 3)zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza, wyjawienia przedmiotów spadkowych, zarządu spadku nieobjętego oraz zwolnienia wykonawcy testamentu;

¹¹⁸ A. Piotrowska, [w:] Kodeks postępowania cywilnego ..., s. 114.

4)zniesienia współwłasności i działu spadku, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych;

5)likwidacji niepodjętych depozytów(§ 4).

Omawiając skargę kasacyjną należy przede wszystkim wskazać różnice pomiędzy podstawami kasacyjnymi, a przyczynami kasacyjnymi, nie są bowiem to pojęcia tożsame i nie należy używać ich zamiennie. Przyczyny kasacyjne są to przesłanki przedsądu, które uzasadniają przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, podstawy kasacyjne są natomiast analizowane i oceniane przez Sąd Najwyższy po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania. Podstawy kasacyjne są natomiast badane we wstępnym procesie analizy skargi kasacyjnej pod względem weryfikacji spełnienia warunków formalnych¹¹⁹.

Podstawy skargi kasacyjnej zostały wskazane w treści art. 398³ k.p.c., stosownie do którego treści skargę kasacyjną strona może oprzeć na następujących podstawach:

- 1) naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie;
- 2) naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (§ 1).

Prokurator Generalny może oprzeć skargę kasacyjną na podstawach określonych w § 1, jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego, Rzecznik Praw Obywatelskich - jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, a Rzecznik Praw Dziecka - jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia praw dziecka (§2). Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (§3).

Przyczyny kasacyjne zostały natomiast uregulowane w treści art. 398⁹ k.p.c., zgodnie z którym Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli:

- 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne;
- 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów;
- 3) zachodzi nieważność postępowania lub
- 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

¹¹⁹ T. Ereciński[w:] System Prawa Procesowego Cywilnego.... s.944-945.

Powyższe przesłanki uzasadniają przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Jak wynika już z pobieżnej analizy przyczyn nie mają one charakteru indywidualnego, a uzasadniają publicznoprawną potrzebę jej wniesienia oraz przyjęcia do rozpoznania. Nie ma również przeszkód żeby skarżący wskazał jako przyczynę kasacyjną dwie lub więcej przesłanek, istotne jest tylko to aby wzajemnie się one nie wykluczały tj. np. żeby tematyka objęta istotnym zagadnieniem prawnym nie była powiązana z oczywistą zasadnością skargi¹²⁰.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, że ze względu na odmienny cel instytucji przedsądu i jej odrębne oraz kwalifikowane przesłanki, wskazanie i uzasadnienie okoliczności decydujących o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie może polegać na odwołaniu się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. W prawidłowo sporządzonej skardze kasacyjnej oba powyższe elementy muszą pojawić się oddzielnie i autonomicznie. Sąd Najwyższy nie jest bowiem trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę kasacyjną, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia, wnoszonym i rozpoznawanym nie tylko w interesie skarżącego, ale przede wszystkim w interesie publicznym¹²¹.

Wymagania skargi kasacyjnej wymienia art. 398⁴ § 1 k.p.c., zgodnie z którym skarga kasacyjna powinna zawierać: 1)oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części, 2)przycoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie, 3)wniosek o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żadanego uchylenia i zmiany. Ponadto skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania oraz czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a w sprawach o prawa majątkowe powinna zawierać również oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia. Do skargi kasacyjnej dołącza się także dwa jej odpisy przeznaczone do akt Sądu Najwyższego oraz dla Prokuratora Generalnego, chyba że sam wniósł skargę.

Należy również zaznaczyć, że termin na wniesienie skargi kasacyjnej wynosi dwa miesiące od dnia doręczenia orzeczenia wraz uzasadnieniem stronie skarżącej. Termin natomiast do wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka wynosi sześć miesięcy od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, a jeżeli strona zażądała doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem - od chwili

¹²⁰ Ibidem,s.972-973.

¹²¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 589/17, LEX nr 2497716.

doręczenia orzeczenia stronie(art. 398⁵ § 1 i 2 k.p.c.), odpowiedź na skargę kasacyjną powinna zostać wniesiona w terminie dwutygodniowym od doręczenia stronie przeciwnej odpisu skargi kasacyjnej. W razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka odpowiedź na skargę mogą wnieść obydwie strony. (art. 398⁷§ 1 k.p.c.).

Odnosnie do natomiast dopuszczalności skargi kasacyjnej w postępowaniu egzekucyjnym wyjaśnienia wymaga, że skarga kasacyjna przysługuje, jeśli wynika to z wyraźnego przepisu prawa¹²². Stosownie natomiast do treści art. 767⁴ §2 k.p.c. na postanowienie sądu drugiej instancji wydane po rozpoznaniu zażalenia skarga kasacyjna nie przysługuje. Skarga kasacyjna w toku postępowania egzekucyjnego przysługuje jedynie w przypadku wskazanym w treści art. 1151¹ § 3 k.p.c. tj. na postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności służy zażalenie, a od postanowienia sądu apelacyjnego - skarga kasacyjna; można także żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym postanowieniem w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności, oraz stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia wydanego w tym przedmiocie. Przepisu art. 795 § 2 nie stosuje się¹²³. Z powyższego zatem wynika, iż w treści § 3 omawianego artykułu wskazano środki prawne, które przysługują na postanowienie Sądu Okręgowego w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności zagranicznemu orzeczeniu. Sąd to dwa przypadki tj. odmowa nadania klauzuli wykonalności lub jej nadanie. Co ponadto istotne, przy wnoszeniu zażalenia nie stosuje się art. 759 § 2 k.p.c., a zatem termin do wniesienia zażalenia biegnie od dnia doręczenia stronom postanowienia w przedmiocie klauzuli wykonalności¹²⁴.

Należy również nadmienić, że do dnia 5 lutego 2002 r., zgodnie z brzmieniem art. 775¹ k.p.c. istniała możliwość złożenia skargi kasacyjnej w przedmiocie postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie przybiccia i przysądzenia własności nieruchomości nabytej w drodze licytacji oraz w przedmiocie planu podziału między wierzycielami sumy uzyskanej z egzekucji.

¹²² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2014 r., V CZ 19/14, LEX nr 1460561.

¹²³ Z. Szczurek, Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych ..., s. 255.

¹²⁴ T. Ereciński [w:] J. Ciszewski, P. Grzegorzczak, K. Weitz, T. Ereciński, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom VI. Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy), wyd. V, Warszawa 2017, art. 1151(1). <https://sip.lex.pl/#/commentary/587568332/520045/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-vi-miedzynarodowe-postepowanie...?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-03-27 11:32).

Istotną kwestie stanowią także wnioski wynikające z postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2018 r., gdzie Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zgodnie z art. 767⁴ § 2 k.p.c. na postanowienie sądu drugiej instancji wydane po rozpoznaniu zażalenia skarga kasacyjna nie przysługuje¹²⁵.

2.2.3.2. Skarga o wznowienie postępowania

Instytucja wznowienia postępowania została zawarta w dziale VI kodeksu postępowania cywilnego. Omawiając skargę o wznowienie postępowania należy w pierwszej kolejności odróżnić przedmiot skargi od przedmiotu postępowania wywołanego skargą, w pierwszym przypadku jest nim orzeczenie sądu, w drugim zaś skonkretyzowane postępowanie¹²⁶.

Istotą skargi o wznowienie postępowania jest natomiast fakt, że nie ma ona charakteru środka kontroli prawidłowości orzeczenia, a stanowi procesową instytucję umożliwiającą ponowne rozpoznanie sprawy z przyczyn skonkretyzowanych w ustawie, realizuje ona bowiem zadania „reparacyjne”¹²⁷. Możliwość zatem ponownego rozpoznania prawomocnie zakończonej sprawy, na skutek skargi o wznowienie postępowania otwiera się tylko gdy zaistnieje jedna z podstaw wymienionych w kodeksie postępowania cywilnego¹²⁸.

Zgodnie z art. 399 k.p.c. w wypadkach wskazanych w dziale VI można żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem (§ 1) jak również na podstawie określonej w art. 401¹ k.p.c. postępowanie może być wznowione również w razie zakończenia go postanowieniem (§2). Zgodnie natomiast z art. 401¹ k.p.c. można żądać wznowienia postępowania również w wypadku gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie.

Z analizy powyżej wskazanych przepisów wysnuć można wniosek, iż postępowanie zakończone prawomocnym postanowieniem może zostać wznowione, jeżeli wydane w toku postępowania postanowienie miało po pierwsze charakter kończącego tj. zamknęło drogę do wydania wyroku jak również jeżeli zaistniały przesłanki wskazane w art. 401¹ k.p.c.¹²⁹.

¹²⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2018 r., II CZ 44/18, lex nr 2578429.

¹²⁶ M. Manowska, Wznowienie postępowania cywilnego, Warszawa 2013, s. 64.

¹²⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2014 r., IV CZ 9/14, LEX nr 1475183.

¹²⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2014 r., II PZ 31/13, LEX nr 1438646.

¹²⁹ M. Manowska, Wznowienie postępowania cywilnego ...,s. 65-66.

Ponadto wyjaśnienia wymaga, iż z uwagi na treść przepisu art. 353¹ k.p.c., zgodnie z którym jeżeli przepis szczególny tak stanowi, sąd rozstrzyga sprawę, wydając nakaz zapłaty, istnieje możliwość wznowienia postępowań, które zostały zakończone prawomocnym nakazem zapłaty (wydanym w postępowaniu upominawczym lub nakazowym)¹³⁰.

Negatywne przesłanki, których zaistnienie skutkuje niedopuszczalnością skargi o wznowienie postępowania zostały zawarte w art. 400 k.p.c. Zgodnie z w/w przepisem niedopuszczalna jest skarga o wznowienie od wyroku orzekającego unieważnienie małżeństwa lub rozwód albo ustalającego nieistnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron zawarła po jego uprawomocnieniu się nowy związek małżeński. Przy czym należy również zwrócić uwagę na Uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2005 r., gdzie Sąd Najwyższy, odpowiadając na zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 14 kwietnia 2005 r. o treści "Czy dopuszczalne jest postępowanie na skutek skargi o wznowienie postępowania w sprawie o rozwód w sytuacji, gdy jeden z małżonków zmarł po wydaniu i uprawomocnieniu się wyroku orzekającego rozwód, a skarga o wznowienie postępowania oparta jest na jednej z przyczyn nieważności postępowania?", wskazał, że skarga o wznowienie postępowania od wyroku orzekającego rozwiązanie małżeństwa przez rozwód po śmierci małżonka, która nastąpiła po uprawomocnieniu się wyroku jest niedopuszczalna. Sąd Najwyższy zważył, że zgodnie z art. 56 § 1 k.r.o. - sprawa o rozwód może się toczyć tylko między małżonkami oraz że tylko jeden z małżonków może wytoczyć powództwo w tym zakresie (por. art. 7 k.p.c.). Ze względu na ściśle osobisty charakter tej sprawy i na treść art. 446 k.p.c. nie wchodzi również w grę zawieszenie postępowania (art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz wstąpienie do sporu spadkobierców zmarłego małżonka na podstawie art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c., jak też wykluczony jest udział kuratora, gdyż przepisy kodeksu cywilnego, kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują możliwości ustanowienia kuratora dla zmarłego małżonka w celu reprezentowania go w sprawie o rozwód. Tym bardziej nie jest możliwe ustanowienie kuratora dla nieżyjącego byłego małżonka do działania w postępowaniu wywołanym skargą o wznowienie postępowania¹³¹.

Przyczyny nieważności stanowiące jednocześnie podstawę wznowienia postępowania zostały enumeratywnie wskazane w treści art. 401 k.p.c., zgodnie z którym można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności:

¹³⁰ Ibidem, s. 64-65.

¹³¹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2005 r., III CZP 52/05, OSNC 2006 nr 6, poz. 101.

1) jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzekł sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia;

2) jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej albo nie była należycie reprezentowana bądź jeżeli wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania; nie można jednak żądać wznowienia, jeżeli przed uprawomocnieniem się wyroku niemożność działania ustała lub brak reprezentacji był podniesiony w drodze zarzutu albo strona potwierdziła dokonane czynności procesowe.

Przesłanki wskazane w treści powyżej cytowanego przepisu stanowią bezwzględną przyczynę wznowienia postępowania, są one jednak węższe niż przyczyny nieważności postępowania wskazane w treści art. 379 k.p.c. Przyczyny ograniczenia możliwości wznowienia postępowania z uwagi na jego nieważność zostały ograniczone do dwóch przesłanek celem eliminacji tych najmniej istotnych, a ponadto wznowienie postępowania jest możliwe dopiero przy spełnieniu wymagań wskazanych w treści art. 399 k.p.c.¹³².

Porównując treść art. 379 pkt. 5 k.p.c., zgodnie z którym nieważność postępowania zachodzi jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw oraz art. 401 pkt 2 k.p.c., można wysnuć wniosek odnośnie do rozbieżności redakcyjnej, niemniej jednak fakt, iż sytuacje objęte zakresem obu przepisów są tożsame potwierdziło orzeczenie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym mimo językowych różnic między art. 379 pkt 5 i art. 401 pkt 2 zdanie pierwsze k.p.c. zachodzi przedmiotowa tożsamość pomiędzy pozbawieniem strony możliwości obrony swych praw jako przyczyną nieważności postępowania i pozbawieniem jej możliwości działania jako podstawą wznowienia¹³³.

Inne podstawy wznowienia postępowania zostały zawarte w treści art. 403 k.p.c., zgodnie z którym można żądać wznowienia na tej podstawie, że: 1) wyrok został oparty na dokumencie podrobionym lub przerobionym albo na skazującym wyroku karnym, następnie uchylonym; 2) wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa.

Można również żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich faktów lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu (§ 2). Można żądać wznowienia, jeżeli na

¹³² M. Manowska, *Wznowienie postępowania cywilnego ...*, s. 89.

¹³³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2017 r., V CZ 79/17, LEX nr 2447356.

treść wyroku miało wpływ postanowienie niekończące postępowania w sprawie, wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, uchylone lub zmienione zgodnie z art. 416¹(§ 4).

Głównym celem przyczyn wznowienia postępowania wskazanych powyżej jest ponowne rozpoznanie sprawy, z uwagi na co noszą one miano restytucyjnych. W przypadku bowiem nich strona nie neguje ważności przeprowadzonego postępowania, a jedynie wskazuje na pewne fakty oraz dowody, które powinny zostać zweryfikowane ponownie¹³⁴.

Podstawę wznowienia postępowania określoną w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. należy ściśle wiązać z treścią art. 270 § 1 k.k. Obejmuje więc ona tylko sytuację, w której podrobienie dokumentu polega na tym, że dokument zostaje sporządzony przez kogoś innego niż ten, kto widnieje jako jego wystawca, natomiast przerobienie dokumentu oznacza nadanie mu treści innej niż pierwotna przez osobę do tego uprawnioną¹³⁵.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 9 lipca 2008 r. istotne jest aby sąd rozpoznający sprawę oparł się na treści takiego dokumentu. Dokument musi wywrzeć istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia. Nie wystarczy samo zaliczenie go w poczet materiału procesowego. Dokument, o którym mowa w przepisie ma więc stanowić element materiału dowodowego i co więcej, takiego, który ma istotny wpływ na rozstrzygnięcie sądu¹³⁶. Fakt podrobienia dokumentu należy wykazać za pomocą wszelkich dostępnych środków dowodowych, w tym również na podstawie akt postępowania karnego¹³⁷.

Odnosnie do podstawy wznowienia wskazanej w pkt. 2 art. 403 § 1 k.p.c., zauważyć należy, że zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego przyjmuje się, że chodzi tu tylko o sytuację, w której wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa. Decydujące jest zatem to, aby przestępstwo pozostawało w związku przyczynowym z wydaniem wyroku i treścią rozstrzygnięcia sądu w nim zawartego; przestępstwo to musi służyć do uzyskania wyroku. Nie można zatem żądać wznowienia postępowania na tej podstawie, że wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa (art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c.), jeżeli późniejszy wyrok karny

¹³⁴ M. Manowska, Wznovienie postępowania cywilnego ..., s. 115.

¹³⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2015r., II CZ 24/15, LEX nr 1733671.

¹³⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2008 r., V CZ 43/0, LEX nr 590290.

¹³⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2010 r., V CSK 28/10, LEX nr 852595.

skazujący za jego popełnienie dotyczy okoliczności, którą sąd rozpoznający daną sprawę cywilną uznał za nieistotną dla jej rozstrzygnięcia¹³⁸.

Artykuł 403 § 2 k.p.c. w skutek ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469)¹³⁹, uległ nieznacznej zmianie, przed nowelizacją jego brzmienie było bowiem następujące: można również żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu, sformułowanie „okoliczności faktycznych” zostało zatem jedynie zamienione słowem „faktów”.

W postanowieniu z dnia 7 lipca 2017 r. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że podstawę wznowienia mogą stanowić tylko okoliczności faktyczne(fakty), które istniały w czasie trwania prawomocnie zakończonego postępowania. Nie stanowią jej natomiast okoliczności faktyczne (fakty), które nastąpiły dopiero po chwili istotnej dla oceny czasowych granic prawomocności. Odnośnie do natomiast środków dowodowych w literaturze utrwalony jest pogląd, że konieczne jest aby istniały one przed uprawomocnieniem się zaskarżonego orzeczenia. Wykrycie okoliczności faktycznych (faktów)lub środków dowodowych w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. oznacza powzięcie o nich wiadomości w sposób umożliwiający powołanie się na nie. Ocena, czy określony dowód mógłby wpłynąć na wynik sprawy mieści się w zakresie badania istnienia wskazanej przez skarżącego podstawy wznowienia, ponieważ stwierdzenie, że spełnione są przesłanki z art. 403 § 2 k.p.c. jest możliwe tylko wtedy, kiedy tego rodzaju możliwe oddziaływanie faktu lub dowodu zostanie dostrzeżone¹⁴⁰.

Artykuł 403 § 4 k.p.c. pozostaje w związku z art. 416¹ k.p.c., przewidującym możliwość uchylenia postanowienia, które nie ma charakteru kończącego postępowanie zapadłego w toku postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem, a postanowienie zostało wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego następnie przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą.

¹³⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2017 r., II CZ 44/17, LEX nr 2383249.

¹³⁹ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw(Dz.U. z 2019 r., poz. 1469).

¹⁴⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2017r., V CZ 41/17, LEX nr 2340614.

Kolejna podstawa wznowienia postępowania została wskazana w art. 404 k.p.c., zgodnie, z którym z powodu przestępstwa można żądać wznowienia jedynie wówczas, gdy czyn został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie może być wszczęte lub, że zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów.

Zgodnie z opinią doktryny art. 404 k.p.c. jest uzupełnieniem treści art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c., z którego wynika konieczność uzyskania prawomocnego wyroku skazującego, wyjątkiem są sytuacje gdy postępowanie karne nie może być wszczęte lub gdy zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów¹⁴¹.

Termin do wniesienia skargi o wznowienie postępowania został określony w treści art. 407 k.p.c., zgodnie z którym skargę o wznowienie wnosi się w terminie trzymiesięcznym; termin ten liczy się od dnia, w którym strona dowiedziała się o podstawie wznowienia, a gdy podstawą jest pozbawienie możliwości działania lub brak należytej reprezentacji - od dnia, w którym o wyroku dowiedziała się strona, jej organ lub jej przedstawiciel ustawowy. W sytuacji określonej w art. 401¹ skargę o wznowienie wnosi się w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Jeżeli w chwili wydania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego orzeczenie, o którym mowa w art. 401¹, nie było jeszcze prawomocne na skutek wniesienia środka odwoławczego, który został następnie odrzucony, termin biegnie od dnia doręczenia postanowienia o odrzuceniu, a w wypadku wydania go na posiedzeniu jawnym - od dnia ogłoszenia tego postanowienia. (§ 2.).

Odnosnie do natomiast warunków formalnych skargi o wznowienie postępowania to zgodnie z art. 409 k.p.c. skarga powinna czynić zadość warunkom pozwu oraz zawierać oznaczenie zaskarżonego orzeczenia, podstawę wznowienia i jej uzasadnienie, okoliczności stwierdzające zachowanie terminu do wniesienia skargi oraz wnioski o uchylenie lub zmianę zaskarżonego orzeczenia.

Skarga wniesiona po upływie terminu, niedopuszczalna lub nieoparta na ustawowej podstawie podlega odrzuceniu.

W przypadku gdy skarga nie posiada braków formalnych, jest dopuszczalna oraz została złożona w ustawowym terminie, Sąd rozpoznaje ją w granicach jakie zakreśla. Po ponownym rozpoznaniu sprawy sąd oddala skargę – w przypadku jej bezzasadności bądź

¹⁴¹ O. Piaskowska. Art. 404. W: Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz do niektórych przepisów [online]. System Informacji Prawnej LEX, 2019-12-18 07:01 [dostęp: 2020-01-04 20:36]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#!/commentary/587807491/604931>.

uwzględniając zmienia zaskarżone orzeczenie albo je uchyla i w razie potrzeby pozew odrzuca lub postępowanie umarza. Jeżeli do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania zakończonego wyrokiem właściwy jest Sąd Najwyższy, sąd ten orzeka tylko o dopuszczalności wznowienia, a rozpoznanie sprawy przekazuje sądowi drugiej instancji. Odnośnie do zastosowania skargi o wznowienie postępowania w toku postępowania egzekucyjnego to przypadek taki przewiduje jedynie art. 1151¹ § 3 k.p.c., zgodnie z którym na postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności służy zażalenie, a od postanowienia sądu apelacyjnego - skarga kasacyjna; można także żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym postanowieniem w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności, oraz stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia wydanego w tym przedmiocie. Przepisu art. 795 § 2 nie stosuje się. Dopuszczalne jest zatem wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem w przedmiocie wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego¹⁴².

2.2.3.3. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

Obecnie skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia pozostaje niedopuszczalna w sprawach egzekucyjnych. Niemniej jednak, z uwagi na kwestie porządkowe należy wskazać kilka istotnych uwag dotyczących tego środka zaskarżenia.

Zgodnie z art. 424¹ k.p.c. można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze innych środków prawnych przysługujących na podstawie kodeksu nie było i nie jest możliwe(§ 1). W wyjątkowych wypadkach, gdy niezgodność z prawem wynika z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, można także żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu pierwszej lub drugiej instancji kończącego postępowanie w

¹⁴² M. Orecki [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Art. 1096-1217, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 1151(1). <https://sip.lex.pl/#/commentary/587845215/642655/wisniewski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-art-1096-1217?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-03-27 11:49).

sprawie, jeżeli strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych, chyba że jest możliwa zmiana lub uchylenie wyroku w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych (§ 2.).

Jak stwierdził w wyroku z dnia 14 marca 2018 r. Sąd Najwyższy skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest nadzwyczajnym - a więc *ex definitione* - wyjątkowym środkiem zaskarżenia, przysługującym tylko wtedy, gdy łącznie spełnione są dwie przesłanki. Po pierwsze, przez wydanie zaskarżonego wyroku stronie została wyrządzona szkoda. Musi więc istnieć związek przyczynowy między wydaniem orzeczenia a powstaniem szkody, co strona wnosząca skargę powinna co najmniej uprawdopodobnić (art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c.). Drugą przesłanką wniesienia skargi jest brak możliwości zmiany lub uchylenia zaskarżonego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych (zarówno w chwili orzekania co do tej skargi, jak i w przeszłości)¹⁴³.

Przechodząc do pierwszej przesłanki zauważenia wymaga, że pomiędzy wystąpieniem szkody, a wydaniem wyroku(lub postanowienia) musi istnieć adekwatny związek przyczynowy, przy czym bez znaczenia pozostaje czy szkoda ma postać majątkową czy niemajątkową (krzywda). Jeżeli zatem skutek wydania orzeczenia nie doszło do powstania po stronie skarżącego szkody, skarga jest niedopuszczalna i jako taka podlega odrzuceniu¹⁴⁴. J. Gudowski¹⁴⁵ wyjaśniając pojęcie szkody majątkowej powołuje się na orzeczenie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym szkodą o charakterze majątkowym jest każdy uszczerbek w majątku poszkodowanego, musi on mieć jednak charakter rzeczywisty, nie hipotetyczny, spodziewany lub "odłożony" w czasie. Natomiast "pasywa" w majątku, wynikające z tytułu wykonawczego, tj. tytułu egzekucyjnego, którym jest zaskarżony wyrok, zaopatrzony w klauzulę wykonalności, nie stanowią szkody w rozumieniu art. 424¹ § 1 k.p.c.; ta szkoda, uzasadniająca odpowiedzialność państwa, powstanie - oczywiście po spełnieniu pozostałych przesłanek jej wystąpienia - dopiero po wykonaniu tytułu, czyli po "wyjściu" z majątku skarżącego kwoty, na którą opiewa tytuł wykonawczy¹⁴⁶.

Odnosnie do drugiej z przesłanek zauważenia wymaga, iż ustawodawca w ostatniej nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego zdecydował się na dodanie do przepisu art. 424¹ § 1 wzmianki „na podstawie kodeksu”, co jednoznacznie przesądziło, iż do

¹⁴³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2018r., II BP 1/17, LEX nr 2486796.

¹⁴⁴ J. Gudowski[w:] System Prawa Procesowego Cywilnego.... s.1581-1585.

¹⁴⁵ Ibidem, s. 1584.

¹⁴⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2010 r., III CNP 48/10, LEX nr 1391245.

skutecznego wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie jest obowiązkowe uprzednie wniesienie skargi nadzwyczajnej¹⁴⁷. Niemniej jednak podkreślenia wymaga, iż ten stan rzeczy został już uprzednio wyjaśniony na mocy uchwały Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2020 r., gdzie Sąd Najwyższy wskazał, że strona wnosząca skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku (art. 424¹ k.p.c.) nie ma obowiązku wykazania, że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze skargi nadzwyczajnej nie było i nie jest możliwe; tym samym skarga nie podlega odrzuceniu na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c. w związku z art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. albo art. 424⁸ § 2 k.p.c. oraz postanowił nadać uchwale moc zasady prawnej i ustalił, że przyjęta w uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia¹⁴⁸.

Treść skargi precyzuje natomiast art. 424⁵ k.p.c. W przepisie tym przede wszystkim wskazano elementy jakie powinna zawierać skarga. Istotnym jest, iż ustawodawca konsekwentnie w pkt. 5 przepisu dodał, analogicznie do art. 424¹ § 1, iż skarga powinna zawierać wykazanie, że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych przysługujących stronie na podstawie kodeksu nie było ani jest możliwe, a ponadto – gdy skargę wniesiono na podstawie art. 424¹ § 2 – że występuje wyjątkowy przypadek uzasadniający wniesienie skargi.

Ponadto skarga powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego. Do skargi oprócz jej odpisów dla doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom- dołącza się dwa odpisy przeznaczone do akt Sądu Najwyższego (§ 2.).

Termin na wniesienie skargi określa natomiast art. 424⁶ k.p.c., zgodnie z którym skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwóch lat od dnia jego uprawomocnienia się (§ 1). Sąd odrzuci skargę wniesioną z naruszeniem art. 87¹ § 1, spóźnioną, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie (§ 3).

Z. Szczurek¹⁴⁹ zwraca uwagę, że zgodnie z poglądem Sądu Najwyższego do dnia 25 września 2010 r. przysługiwała skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w przypadku postanowień wydanych w przedmiocie przybicia i

¹⁴⁷ M. Dziurda [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, art. 424(1), art. 424(5), art. 424(8).

<https://sip.lex.pl/#/commentary/587934189/731629/dziurda-marcin-kodeks-postepowania-cywilnego-praktyczny-komentarz-do-nowelizacji-z-2023-roku?cm=URELATIONS> (dostęp: 2024-01-12 12:41).

¹⁴⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2020 r., III PZP 4/20, OSNP z 2021 r., nr 5, poz. 48.

¹⁴⁹ Z. Szczurek, *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych ...* s. 256.

przysądzenia własności, zatwierdzenia lub zmiany planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji¹⁵⁰. W obecnym stanie prawnym zgodnie z brzmieniem art. 767⁴ § 3 k.p.c. w sprawach egzekucyjnych skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie przysługuje.

Jak wskazał Sąd Najwyższy przepis art. 767⁴ § 3 k.p.c. został wprowadzony w dniu 22 lipca 2010 r. ustawą o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 155, poz. 1037)¹⁵¹, która weszła w życie dnia 25 września 2010 r. W ustawie nowelizującej nie ma przepisu nakazującego stosowanie dotychczasowych przepisów do skarg wniesionych przed zmianą stanu prawnego, zatem do wprowadzonych przez nią zmian w przepisach procesowych należy stosować ogólną zasadę, zgodnie z którą nowe przepisy stosuje się od chwili ich wejścia w życie także do zaskarżania orzeczeń wydanych wcześniej oraz do wszczętych już postępowań¹⁵².

Powyższe oznacza zatem niedopuszczalność, z dniem 25 września 2010 r., skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wydanego w sprawach egzekucyjnych, niezależnie od daty wszczęcia postępowania egzekucyjnego¹⁵³.

2.2.4. Inne środki niebędące środkami zaskarżenia

2.2.4.1. Powództwa przeciwegzekucyjne

Na wstępie rozważań należy podkreślić, iż nie są środkami zaskarżenia powództwa przeciwegzekucyjne. Tezy tej nie zmienia fakt, iż mają one charakter środków prawnych, które „niweczą” skutki prawomocnego orzeczenia. Służą zatem one niewątpliwie do merytorycznej obrony przed egzekucją. Nie będą natomiast umożliwiać zmiany czy też uchylecia czynności egzekucyjnych. Mają one charakter samoistnych powództw o ustalenie stosunku prawnego czy też prawa¹⁵⁴.

¹⁵⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2006 r., IV CNP 25/06, OSNC 2007 nr 3, poz. 49, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2007 r., I CNP 24/07, BSN 2008nr 1, poz. 15.

¹⁵¹ Ustawa z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze(Dz. U. Nr 155, poz. 1037).

¹⁵² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2018 r., IV CNP 16/18, LEX nr 2578127.

¹⁵³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2014 r., II CNP 16/14 , LEX nr 1537288.

¹⁵⁴ B. Bładowski, Dopuszczalność środków zaskarżenia w sprawach egzekucyjnych, Palestra 5-6/2014, Dopuszczalność środków zaskarżenia w sprawach egzekucyjnych - Wydanie - 5-6/2014 | Palestra.

Stosownie do treści art. 840 § 1 k.p.c. dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli:

- 1) przeczy zdarzeniom, na których oparto wydanie klauzuli wykonalności, a w szczególności gdy kwestionuje istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym niebędącym orzeczeniem sądu albo gdy kwestionuje przejście obowiązku mimo istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście;
- 2) po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane; gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może oprzeć powództwo także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, na zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zgłoszenie tego zarzutu w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne, a także na zarzucie potrącenia;
- 3) małżonek, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności na podstawie art. 787, wykaze, że egzekwowane świadczenie wierzycielowi nie należy się, przy czym małżonkowi temu przysługują zarzuty nie tylko z własnego prawa, lecz także zarzuty, których jego małżonek wcześniej nie mógł podnieść.

Co szczególnie istotne powództwo powinno zostać wytoczone po powstaniu tytułu wykonawczego, a przed jego przymusowym wykonaniem.

Należy także odróżnić funkcję zażalenia od funkcji powództwa przeciwegzekucyjnego. Same bowiem zarzuty przeciwko nadaniu klauzuli wykonalności, które są oparte na podstawie naruszenia przepisów postępowania powinny być podniesione w zażaleniu na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności lub też w skardze na orzeczenie referendarza sądowego czy też zażaleniu na postanowienie sądu pierwszej instancji, które zostało wydane po rozpoznaniu skargi. Powództwa przeciwegzekucyjne powinny natomiast zostać oparte na zarzutach naruszenia prawa materialnego poprzez które powód będzie przeczył zdarzeniom, na podstawie których oparto nadanie klauzuli wykonalności¹⁵⁵.

Na powyższym stanowisku stanął także Sąd Najwyższy, który w uchwale z dnia 17 kwietnia 1985 r., wskazał, że powództwo z pkt 1 § 1 art. 840 k.p.c. umożliwia dłużnikowi merytoryczną obronę przed egzekucją. Uchybienie formalne popełnione przez sąd w toku

¹⁵⁵ A. Adamczuk [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478-1217, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, art. 840. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587898446/695886/manowska-malgorzata-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-aktualizowany-tom-ii-art-478-1217?cm=URELATIONS> (dostęp: 2023-12-17 12:33).

postępowania co do nadania klauzuli wykonalności (art. 777 pkt 1 k.p.c.) może zatem dłużnik zwalczać w drodze - dostosowanego do tego - zażalenia (art. 795 k.p.c.)¹⁵⁶.

Z powyższego wynika asumpt, że jeśli sąd w postępowaniu klauzulowym oddalił zażalenie dłużnika, a on na tych samych podstawach oparł powództwo przeciwegzekucyjne, to powinno ono podlegać oddaleniu, nawet bez ponownego rozpoznawania powołanych tam okoliczności¹⁵⁷.

Niewątpliwie zatem zażalenie na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności oraz powództwo przeciwegzekucyjne nie mają charakteru konkurencyjnego względem siebie. Każda z tych instytucji ma zastosowanie w innej sytuacji. Powództwo z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. umożliwia dłużnikowi merytoryczną obronę przed egzekucją. Uchybienie formalne popełnione przez sąd w toku postępowania, co do nadania klauzuli wykonalności (art. 777 pkt 1 k.p.c.) może zatem dłużnik zwalczać w drodze zażalenia (art. 795 k.p.c.). Zarzuty formalne ustawodawca wyłączył z zakresu rozpoznania sądu w postępowaniu spowodowanym wytoczeniem powództwa z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. i dlatego w tym postępowaniu podlegają badaniu jedynie zdarzenia wywołujące skutki materialnoprawne¹⁵⁸.

Powództwo interwencyjne zostało natomiast uregulowane w art. 841 k.p.c. Zgodnie z § 1 osoba trzecia może w drodze powództwa żądać zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji, jeżeli skierowanie do niego egzekucji narusza jej prawa. Stosownie do treści § 2 jeżeli dłużnik zaprzecza prawu powoda, należy oprócz wierzyciela pozwać również dłużnika. Zgodnie natomiast z § 3 cytowanego przepisu powództwo można wnieść w terminie miesiąca od dnia dowiedzenia się o naruszeniu prawa, chyba że inny termin jest przewidziany w przepisach odrębnych.

Powyżej wskazane powództwo należy do środków obrony merytorycznej przyznanych osobie trzeciej. Powództwo to nie chroni zatem dłużnika, a osobę trzecią. Warunkiem jego wytoczenia jest wszczęcie postępowania egzekucyjnego¹⁵⁹.

¹⁵⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1985 r., III CZP 14/85, OSNC z 1985 r., nr 12, poz. 192.

¹⁵⁷ T. Ereciński, H. Pietrkowski [w:] T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 840.

<https://sip.lex.pl/#/commentary/587558514/555983/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2023-12-17 12:32)

¹⁵⁸ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie, z dnia 16 października 2017 r., I ACz 1546/17, Lex nr 2436668.

¹⁵⁹ T. Żyźnowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 841. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587856899/654339/wisniewski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iv-artykuly-730-1088?cm=URELATIONS> (dostęp: 2023-12-17 13:00).

Wnioski po drugim rozdziale:

Postępowanie egzekucyjne stanowi stadium wykonawcze zmierzające do zaspokojenia roszczenia wierzyciela w drodze przymusowych środków. Charakter Postępowanie egzekucyjne opiera się na istnieniu rozbudowanego systemu środków zaskarżenia. Nie można zgodzić się z opinią iż rola postępowania egzekucyjnego jest jedynie uboczna względem postępowania rozpoznawczego, bowiem to właśnie w postępowaniu egzekucyjnym dochodzi do realizacji wydanego orzeczenia, a zatem także urzeczywistnienia celu postępowania cywilnego. Niewątpliwie również sprawnie przeprowadzone postępowanie egzekucyjne stanowi podwaliny efektywnego wymiaru sprawiedliwości. Oczywiście pragnienie szybko przeprowadzonego postępowania egzekucyjnego nie może dawać asumptu do rezygnacji z istnienia systemu środków zaskarżenia. Jak wynika bowiem z powyżej przeprowadzonej analizy w postępowaniu egzekucyjnym istnieją obecnie liczne środki zaskarżenia, które przysługują w różnych sytuacjach procesowych. Każdy z zaprezentowanych wyżej środków ma odmienny charakter i zakres zastosowania. Wywołują one ponadto odmienne skutki prawne, a zatem nie należy ich stosować zamiennie. Głównym zaś ich celem jest wywołanie zmiany decyzji procesowej organu lub jej uchylenie. Nie budzi także większych wątpliwości fakt, iż środki zaskarżenia przysługują zarówno dłużnikowi jak i wierzycielowi i służą realizacji ich uprawnień procesowych. Ponadto co istotne system środków zaskarżenia, a więc też ten występujący w cywilnym postępowaniu egzekucyjnym, powinien stanowić kompromis pomiędzy wydaniem słusznego orzeczenia, a przeciwdziałaniem przewlekłości postępowania¹⁶⁰. Wniesienie bowiem przez stronę środków zaskarżenia skutkuje zawsze wydłużeniem toku postępowania, pozwala jednak równocześnie na weryfikację decyzji procesowej i ewentualną jej korektę. Możliwość zaskarżenia orzeczeń stanowi urzeczywistnienie konstytucyjnych gwarancji związanych z prawem do obrony. Nie należy również zapominać, iż rola zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym na tle pozostałych środków zaskarżenia nie jest znikoma. Zażalenie (z uwagi na brak apelacji w cywilnym postępowaniu egzekucyjnym) jest głównym środkiem zaskarżenia. Model zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym nie przewiduje zatem rozstrzygania jedynie kwestii incydentalnych, ubocznych, a skupia się na głównych aspektach skarżonego rozstrzygnięcia.

¹⁶⁰ Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym pod red. J. Misztal- Koneckiej, Sopot 2017, s. 11.

Rozdział 3. Zażalenie w systemie środków zaskarżenia

3.1. Uwagi ogólne

W polskim systemie prawnym, jak wcześniej wskazano, występują liczne środki zaskarżenia, których celem jest eliminacja wadliwych orzeczeń sądowych. Istotne znaczenie w tym systemie mają tzw. zwyczajne środki zaskarżenia, które dzielą się na środki odwoławcze, do których należy apelacja oraz zażalenie. Nie należy jednakże z pewnością pomijać również tzw. szczególnych oraz nadzwyczajnych środków zaskarżenia¹⁶¹.

Słusznie wskazuje A. Zieliński¹⁶², iż omawiając system środków zaskarżenia nie sposób pominąć naczelných zasad postępowania cywilnego, których konsekwencją jest istnienie różnych katalogów środków zaskarżenia. Nadmienić nadto należy, iż wśród przedmiotowych zasad postępowania cywilnego najbardziej doniosłą rolę w systemie środków zaskarżenia pełni zasada prawa do zaskarżenia orzeczeń, zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego, zasada kontradyktoryjności postępowania, zasada prawdy, zasada jednolitości postępowania, zasada wyłączności, zasada skargowości, zasada legalności oraz zasada ekonomii procesowej¹⁶³.

3.2. Zasady postępowania cywilnego w systemie środków zaskarżenia

Rozważania dotyczące poszczególnych zasad postępowania cywilnego należy rozpocząć od zaprezentowania stwierdzenia J. Gudowskiego, iż każda kodyfikacja, w tym także kodyfikacja procesu cywilnego posiada określone zasady¹⁶⁴. Jest to spostrzeżenie niezwykle trafne bowiem niewątpliwie każdy zbiór przepisów prawnych powinien odznaczać się ładem oraz stanowić spójną całość. Już tylko zaś analiza samych zasad

¹⁶¹ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2006, s. 315.

¹⁶² A. Zieliński, *Zażalenie w postępowaniu cywilnym, Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2015, s. 10.

¹⁶³ *Ibidem*, s. 10.

¹⁶⁴ J. Gudowski, *O kilku naczelných zasadach procesu cywilnego- wczoraj, dziś i jutro[w:] Prawo prywatne czasu przemian. Księga dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu pod red. A. Nowickiej*, Poznań 2005, s. 1026.

powinna pozwolić na powzięcie wstępnych wniosków odnośnie do kwestii charakteru postępowania. Zauważyć także wypada, iż kwestie poruszane dotyczyć będą jedynie zasad postępowania cywilnego w systemie środków zaskarżenia. Nie zostaną zatem omówione wszystkie zasady, a jedynie te które mają bezpośrednie przełożenie na zaskarżalność orzeczeń. Nie powinno także budzić większych wątpliwości, iż w procesie, także oprócz naczelných zasad postępowania cywilnego, obowiązują również inne zasady, które nie zostały wprost określone i zdefiniowane w kodeksie postępowania cywilnego np. *nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet*¹⁶⁵.

Omawiając zasady postępowania cywilnego dotyczące środków zaskarżenia, należy w pierwszym rzędzie przywołać pogląd. A. Góry- Błaszczkowskiej, która w opracowaniu dotyczącym środków zaskarżenia, umieszczonym w Systemie Postępowania Cywilnego wyjaśnia, iż zasady zaskarżenia orzeczeń należy pojmować przy uwzględnieniu podziału na zasady *sensu stricto* oraz *sensu largo*. Do pierwszej grupy należeć będą zasada jednolitości oraz zasada wyłączności środków zaskarżenia. Do podziału *sensu largo* należeć zaś będą pozostałe zasady odnoszące się do omawianej tematyki. Autorka ta zwraca uwagę na błędne przyjmowanie, iż do systemu środków zaskarżenia należy zaliczyć także te zasady, które mają zastosowanie do całego procesu cywilnego. Jej zdaniem, zasadami zaskarżenia rządzą bowiem wyłącznie zasady, które odnoszą się jedynie do etapu postępowania dotyczącego środków zaskarżenia, i które nie występują na innym jego etapie¹⁶⁶.

Jak się jednak wydaje zasadne będzie przedstawienie katalogu zasad postępowania cywilnego odnoszącego się do środków zaskarżenia w szerszym zakresie tj. *sensu largo*.

Przechodząc zatem do ich przedstawienia, należy wskazać, na szczególną wagę jaką odgrywa zasada dwuinstancyjności postępowania. Jak wskazuje M. Michalska-Marciniak zasada dwuinstancyjności postępowania łączy się z koniecznością przeniesienia sprawy do sądu drugiej instancji, co ma na celu weryfikację zapadłego orzeczenia. Słusznie przyjmuje autorka, iż prawo do dwuinstancyjności postępowania nie powinno mieć jedynie wymiaru formalnego, ale przede wszystkim materialny tj. powinna istnieć „rzeczywista”

¹⁶⁵ Ibidem. s. 1026.

¹⁶⁶ A. Góra- Błaszczkowska [w:] System Postępowania Cywilnego, Środki Zaskarżenia, Warszawa 2023, s. 26.

możliwość weryfikacji orzeczenia sądu pierwszej instancji¹⁶⁷. Nie powinien budzić wątpliwości także fakt, iż samo postępowanie cywilne jako zawierające kilka trybów jest postępowaniem niejednolitym, a zatem nie istnieje wyłącznie jeden środek zaskarżenia, który będzie przenosił sprawę do sądu drugiej instancji¹⁶⁸. W istocie takim środkiem zaskarżenia może być zarówno apelacja jak i samo zażalenie. Ustawodawca powinien ponadto nie tylko zapewnić stronom, czy uczestnikom postępowania adekwatny środek zaskarżenia, ale także umożliwić kontrolę instancyjną, zapewniając możliwość dostępu do drugiej instancji¹⁶⁹. Sama rola zasady dwuinstancyjności postępowania w kontekście zażalenia nie kształtuje się również w sposób jednolity, z uwagi na fakt, iż samo zażalenie nie ma jednolitego charakteru. Zażalenie może bowiem przybierać zarówno charakter środka odwoławczego, środka wszczynającego postępowanie procesowe jak i szczególnego środka zaskarżenia o dewolutywności ograniczonej do pierwszej instancji¹⁷⁰. Najistotniejsze z punktu widzenia niniejszej pracy jest zażalenie pierwsze i trzecie. Pierwsze z nich charakteryzuje się dewolutywnością oraz suspensywnością, a zatem złożenie tego środka zaskarżenia inicjuje kontrolę instancyjną. W pełni zastosowanie zatem znajdzie tu zasada dwuinstancyjności postępowania. Trzecie z nich z kolei charakteryzuje się jedynie suspensywnością, są to tzw. zażalenia poziome¹⁷¹, które rozpoznawane są przez inny, równorzędny skład tego sądu. W tym przypadku zasada dwuinstancyjności postępowania podlega - w mojej ocenie - dużemu ograniczeniu, o czym w szerszym zakresie będzie mowa we wnioskach zamieszczonych w końcowej części pracy. Konkludując należy jedynie znaczyć, iż zasada dwuinstancyjności postępowania umożliwia zrealizowanie celu jakim jest wydanie rzetelnego rozstrzygnięcia odpowiadającemu stanowi faktycznemu.

Cel ten jednak nie mógłby być zrealizowany przy pominięciu zasady kontrydiktoryjności zgodnie z którą to na stronach spoczywa ciężar wykazania podnoszonych przez nie okoliczności. W doktrynie przyjmuje się jednak, iż wzmocnienie zasady kontrydiktoryjności nie skutkuje tym, iż rola sądu ma charakter bierny, sąd powinien

¹⁶⁷ M. Michalska- Marciniak, *Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym*, Lexis Nexis, Warszawa 2013 r., s. 221.

¹⁶⁸ *Ibidem*, s. 223.

¹⁶⁹ *Ibidem*, s. 225, Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 marca 2009 r., SK 19/08, OTK-A 2009, nr 3, poz. 29.

¹⁷⁰ *Ibidem*, s. 335.

¹⁷¹ *Ibidem*, s. 350-352.

bowiem w dalszym ciągu inspirować strony do gromadzenia materiału dowodowego¹⁷². Oczywiście inicjatywa dowodowa sądu została zachowana w art. 232 k.p.c. - zdanie drugie¹⁷³. Jak wskazał w wyroku z dnia 10 stycznia 2017 r. Sąd Najwyższy przepis ten (drugie zdanie tego przepisu) daje sądowi uprawnienie dopuszczenia dowodu nie wskazanego przez stronę, przy czym nie jest to obowiązek, czy powinność sądu, a jedynie prawo stanowiące wyjątek od zasady kontradiktoryjności. W wyroku z dnia 11 grudnia 2015 r., III CSK 23/15 (G. Prawn. 2015. R, nr 243, poz. 5), Sąd Najwyższy przyjął w tym kontekście, iż przy istotnym wzmocnieniu zasady kontradiktoryjności zachowany został cel postępowania cywilnego w postaci dążenia do wydania orzeczenia zgodnego z zastosowaną normą prawną, czyli odpowiadającego rzeczywistym okolicznościom sprawy. Z tej przyczyny dopuszczenie przez sąd dowodu z urzędu zasadniczo nie może być uznane za działanie naruszające zasady bezstronności sądu i równości stron, nie można bowiem sądowi zarzucić, że działając w ramach przyznanego mu uprawnienia, realizuje cel wydania wyroku¹⁷⁴.

Kolejną godną omówienia zasadą jest zasada prawdy, która wynika z art. 3 k.p.c., zgodnie z którym strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dokonywać czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami, dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody. Jak wskazuje A. Jakubecki „u podstaw rozróżnienia pomiędzy prawdą materialną i formalną leży założenie, że poznanie prawdy w procesie cywilnym jest możliwe tylko we względnej postaci, w mniejszym lub większym stopniu zbliżonej do prawdy bezwzględnej”¹⁷⁵. Przy czym zaznaczenia wymaga, iż przez określenie prawda formalna należy rozumieć zgodność ustaleń sądu z materiałem dowodowym zaprezentowanym przez strony procesu. Jednakże istotą procesu jest znalezienie prawdy, a różnice pomiędzy prawdą formalną, a materialną są tylko pozorne¹⁷⁶. Jednakże trafnie zauważa w dalszej części wywodu A. Jakubecki, iż sedno problemu można sprowadzić do zapytania czy sąd ma zadowolić się tym co przedstawiły strony, nawet jeżeli jest przekonany, że te ustalenia nie odpowiadają

¹⁷² A. Jakubecki, Naczelne zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego [w:] czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd katedr postępowania cywilnego w Zakopanem, Zakamycze 2006, s. 358-359.

¹⁷³ Ibidem, s. 359.

¹⁷⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2017 r., V CSK 228/16, Lex nr 2259300.

¹⁷⁵ A. Jakubecki, Naczelne zasady postępowania cywilnego..., s. 365.

¹⁷⁶ Ibidem, s. 365.

rzeczywistości¹⁷⁷. Sąd ma możliwość, zgodnie z art. 232 k.p.c. dopuścić dowód niewskazany przez stronę, a możliwość ta z pewnością uzasadnia dążenie do poznania prawdy materialnej w procesie cywilnym. Jednakże, jeżeli przepis ten i możliwość, którą on stwarza będzie traktowana jako sytuacja wyjątkowa, to brak będzie podstaw do mówienia o zasadzie prawdy materialnej¹⁷⁸.

Dosyć znacząca pozostaje także zasada wyłączności postępowania, która zakłada, iż od jednego orzeczenia (tego samego) przysługuje jeden rodzaj środka zaskarżenia. Oznacza to, iż środki zaskarżenia nie są względem siebie konkurencyjne¹⁷⁹. Zasada ekonomii procesowej oznacza zaś, iż postępowanie powinno zostać przeprowadzone bez zbędnej zwłoki¹⁸⁰.

Nie należy także pomijać zasady jednolitości środków zaskarżenia, która zakłada zgodnie, iż w kodeksie postępowania cywilnego został zastosowany jednolity system zaskarżenia orzeczeń. Środki te oczywiście różnią się od siebie i doznają pewnych modyfikacji w zależności od rodzaju postępowania, niemniej jednak charakteryzują się one jednolitością.

Z kolei zasada skargowości oznacza, iż postępowanie odwoławcze (lub nakazowe) może zostać przeprowadzone jedynie w przypadku wniesienia środka zaskarżenia przez podmiot, który posiada do tego legitymację czynną. Powyżej wskazane postępowania nie mogą zostać wszczęte z urzędu¹⁸¹.

Zasada legalności postępowania dotyczy m.in. środków zaskarżenia i oznacza, że ich wnoszenie musi opierać się na określonych przez kodeks postępowania cywilnego zasadach i regułach. Zasada ta oznacza też, iż Sąd II instancji ma obowiązek z urzędu w granicach zaskarżenia brać pod uwagę nieważność postępowania¹⁸².

Niewątpliwie istotną rolę pełni zasada - prawo do zaskarżenia orzeczeń. Zasada ta bowiem z pewnością jest powiązana z Konstytucją RP, a dokładniej rzecz ujmując art. 78 Konstytucji, zgodnie z którym każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w I instancji¹⁸³.

¹⁷⁷ Ibidem, s. 366.

¹⁷⁸ Ibidem, s. 369-371.

¹⁷⁹ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2020 r., s. 19-20.

¹⁸⁰ Ibidem, s. 22.

¹⁸¹ Ibidem, s. 20-21.

¹⁸² Ibidem, s. 21.

¹⁸³ Ibidem, s. 14-15.

Należy także zauważyć, iż zgodnie z art. 2 Konstytucji RP Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej. Stosownie do treści jej art. 45 ust. 1 każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Prawo do sądu oznacza zatem, iż to na Państwie ciąży obowiązek zapewnienia obywatelom możliwości obrony ich praw przed sądem. Przy czym należy zauważyć, iż prawo do sądu oraz zasada prawa do zaskarżenia orzeczenia są ze sobą skorelowane. Moim zdaniem jednak zakres pojęcia prawa do sądu jest znacznie szersze, a prawo zaskarżenia orzeczenia wynika właśnie z prawa do sądu.

Kończąc omawianie problematyki naczelnych zasad postępowania cywilnego należy także poświęcić nieco uwagi zasadom postępowania w postępowaniu egzekucyjnym.

W pierwszym rzędzie wypada powołać się na treść art. 13 § 2 k.p.c. który przewiduje, iż przepisy dotyczące procesu mają odpowiednie zastosowanie do postępowania egzekucyjnego, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Niemniej jednak wskazując te spośród zasad procesu cywilnego, które będą miały zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym należy mieć w szczególności na względzie odrębności tego postępowania. Analizując natomiast stanowisko doktryny można w wypowiedziach przedstawicieli doktryny zauważyć brak jednolitości co do przyjętego katalogu zasad rządzących postępowaniem egzekucyjnym. Jednakże z uwagi na fakt, iż zarówno postępowaniu rozpoznawczemu jak i postępowaniu egzekucyjnemu przyświeca ten sam cel jakim jest dążenie do realizacji normy prawa cywilnego, to z pewnością większość zasad występujących w procesie będzie obecna również w postępowaniu egzekucyjnym¹⁸⁴.

Jedną z nich jest zasada kontradiktoryjności, która będzie miała zastosowanie także w postępowaniu egzekucyjnym. Zasada kontradiktoryjności inaczej zwana zasadą sporności oczywiście będzie przybierać w postępowaniu egzekucyjnym nieco inną postać aniżeli w postępowaniu rozpoznawczym. Obecność tej zasady można zauważyć w postępowaniu klauzulowym oraz w tzw. właściwym postępowaniu egzekucyjnym, w

¹⁸⁴ Z. Szczurek, Czynności egzekucyjne. Zagadnienia ogólne, pod. red. K. Flagi- Gieruszyńskiej, A. Machnikowskiej, G. Sikorskiego, Sopot 2017, s. 82-85.

którym w szczególności będzie miała ona zastosowanie przy wnoszeniu środków zaskarżenia¹⁸⁵.

Także zasada prawdy materialnej będzie mieć zastosowanie w toku postępowania egzekucyjnego. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż w postępowaniu egzekucyjnym ustalenia organu egzekucyjnego co do stanu faktycznego i prawnego powinny być zgodne z rzeczywistością. Podstawę zaś tej zasady stanowi art. 3 k.p.c., zgodnie z którym strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dokonywać czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami, dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody¹⁸⁶. Należy także mieć na uwadze, iż dochodzenie do prawdy powinno być oparte na odpowiednim systemie oraz warunkach kontroli orzeczeń. Oczywiście na takim systemie opiera się właśnie zażalenie¹⁸⁷.

Duże znaczenie, także w toku postępowania egzekucyjnego, będą miały zasady wyłączności postępowania oraz ekonomii procesowej. Ich znaczenie oraz zaprezentowana wyżej treść będzie miała odpowiednie zastosowanie w toku postępowania egzekucyjnego. Tak jak była już mowa wcześniej zgodnie z zasadą wyłączności postępowania, od tego samego orzeczenia przysługuje wyłącznie jeden środek zaskarżenia. Zasada ekonomii procesowej zakłada natomiast, iż postępowanie powinno być przeprowadzone bez zbędnej zwłoki. Zasada ta jako uniwersalna znajdzie zastosowanie w szeroko pojętym systemie środków zaskarżenia. Sprawnie przeprowadzone postępowanie np. zażaleniowe (zarówno w toku postępowania rozpoznawczego jak egzekucyjnego) stanowi nie tylko poszanowanie praw strony, ale również oznacza to gwarancję dla strony szybkiego uzyskania rozstrzygnięcia, co oznacza nie pozostawiania stron w permanentnej niepewności co do ich losów. Podobnie zasada legalności postępowania, która stoi na straży prawidłowości wnoszenia środków zaskarżenia, ich wnoszenie bowiem musi opierać się na określonych regułach i zasadach, które wynikają z kodeksu postępowania cywilnego. Prawo do zaskarżenia orzeczeń (postanowień) również jest zagwarantowane w toku postępowania egzekucyjnego. Dlatego też zastosowanie znajdzie zasada prawa do zaskarżenia orzeczeń oraz zasada skargowości. Postępowanie zażaleniowe zostaje bowiem zainicjowane jedynie poprzez wniesienie przez stronę (lub podmioty uprawnione) środka zaskarżenia.

¹⁸⁵ Ibidem, s. 89.

¹⁸⁶ Ibidem, s. 86.

¹⁸⁷ Ibidem, s. 88.

3.3. Rys historyczny

Po odzyskaniu przez Polskę Niepodległości w 1918 r. rozpoczął się proces unifikacji różnych systemów prawnych, uprzednio obowiązujących na terenie Państwa. Jedną z podstawowych kwestii, która miała nadrzędne znaczenie było zapewnienie sprawiedliwego, rzetelnego oraz szybkiego i z punktu widzenia ekonomicznego korzystnego postępowania¹⁸⁸.

Istotnym również pozostaje, iż kiedy odzyskano niepodległość na ziemiach II Rzeczypospolitej panowało pięć porządków prawnych, obowiązujących w różnych częściach Państwa. Należy zauważyć, iż w części wschodniej panowało prawo rosyjskie, w części południowej i na Śląsku Cieszyńskim prawo austriackie, w części centralnej prawo nieistniejącego w momencie odzyskania niepodległości Królestwa Polskiego, w części zachodniej prawo pruskie, w części Spiszu i Orawy prawo węgierskie¹⁸⁹. Nie należy także pomijać tego, iż w niektórych miejscach kształtowało się prawo lokalne¹⁹⁰. Słusznie zauważa G. Trojanowski, iż wobec powyższego istniała potrzeba ustanowienia norm kolizyjnych czy też przyjęcia na terytorium całego kraju norm któregoś z państw zaborczych czy lub stworzenia własnego prawa polskiego. Powyższe miało służyć ujednoczeniu prawa na ziemiach polskich¹⁹¹.

Zauważyć jednak należy, że same prace nad zasadami polskiej procedury cywilnej rozpoczęły się już w 1917 r.¹⁹². W tymże roku została powołana przez Tymczasową Radę Stanu Komisja pod przewodnictwem J.J. Litauera celem opracowania ustawy procesowej.

Członkowie Komisji Kodyfikacyjnej nie ograniczali się jedynie do prawa zaborców, a sięgali również do dzieł naukowych i najważniejszych procedur cywilnych w Europie tj.

¹⁸⁸ A. Stawarska- Rippel, Trzy transformacje w procedurze cywilnej w Polsce XX wieku. Wzorce rozwiązań, Zeszyty prawnicze UKSW 11.2(2011) s. 353-354.

¹⁸⁹ A. Korobowicz, W. Witkowski, Historia ustroju i prawa polskiego, Warszawa 2009, s. 237, G. Trojanowski, [w:] Synteza Prawa Polskiego 1918-1939, pod red. T. Guz, J. Głuchowskiego oraz Marii R. Pałubskiej, Warszawa 2013, s. 566.

¹⁹⁰ Ibidem. s. 566.

¹⁹¹ Ibidem, s. 567.

¹⁹² S. Gołąb, Projekty polskiej procedury cywilnej, powstanie-uzasadnienie- zdania odrębne, Kraków 1930, s. 3.

francuskiej, rosyjskiej, austriackiej, węgierskiej, niemieckiej, berneńskiej, a nawet włoskiej, greckiej oraz w ograniczonym zakresie angielskiej¹⁹³.

Do prac dołączyła także Komisja Towarzystwa Prawniczego w Krakowie pod przewodnictwem Ksawerego Fiericha. Prace komisji skutkowały powstaniem licznych materiałów przygotowawczych, które stanowiły podstawę do prac działającej od 1919 r. sekcji postępowania cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej RP¹⁹⁴. Zwieńczeniem prac było ukazanie się rozporządzenia Prezydenta z 1930 r. z mocą obowiązującą od 1 stycznia 1933 zawierającego kodeks postępowania cywilnego. Powyższe spowodowało, że utraciły moc obowiązujące w Polsce dzielnicowe kodeksy procedury cywilnej tj. austriacki z 1895 r., niemiecki z 1877 r., oraz rosyjski z 1864 r. Kodeks postępowania cywilnego bazował na podstawach ustawodawstwa dzielnicowego, ponadto „stał na gruncie indywidualistyczno-liberalnych koncepcji postępowania cywilnego”, gdzie podstawowym celem procedury cywilnej była ochrona interesów prywatnych i „procesowe gwarancje autonomii jednostki w dziedzinie jej praw podmiotowych”¹⁹⁵.

Fundamentalne założenia polskiej procedury cywilnej powstały zatem na podstawie kodeksów zaborczych. Przyjmuje się, iż to przyzwyczajenie społeczeństwa do obowiązujących wcześniej przepisów uzasadniało przejście pewnych znanych już założeń. Jednakże nie sposób stwierdzić aby nowy kodeks jedynie stanowił zbiór przepisów obowiązujących uprzednio¹⁹⁶.

Z materiałów prac Komisji Kodyfikacyjnej RP wynika, iż rozwiązania przyjęte w k.p.c z 1930 roku w znacznej mierze opierały się na niemieckim kodeksie postępowania cywilnego (Zivil Processordnung) z 1877 roku oraz na austriackim kodeksie postępowania cywilnego (Zivil Processordnung). Warto zatem w celach porównawczych przyjrzeć się środkom prawnym występującym w interesującym nas zakresie w obu przywołanych regulacjach prawnych. Przechodząc do zwięzłego przedstawienia środków prawnych występujących w systemie niemieckim i austriackim należy w pierwszym rzędzie zauważyć, iż we wskazanych procedurach cywilnych używano pojęcia „środki prawne”,

¹⁹³ A. Stawarska- Rippel, Elementy publiczne w procesie cywilnym. Ewolucja, a rewolucja, *Studia Iuridica Lublinensia* 19, 2013. s. 303, K. Sójka- Zielińska, *Kodeks Napoleona. Historia i współczesność*, Warszawa 2007., s. 247.

¹⁹⁴ K. Sójka- Zielińska, *Historia Prawa*, Warszawa 2001, s. 341.

¹⁹⁵ *Ibidem*, s. 341-342.

¹⁹⁶ S. Gołąb, *Projekty polskiej procedury cywilnej: powstanie, uzasadnienie, zdania odrębne*, Kraków 1930, s. 7.

które wywodziło się jeszcze z prawa rzymskiego. Pojęcie to było przyjęte w początkowym etapie kodyfikacyjnym procesu cywilnego¹⁹⁷. W doktrynie niemieckiej wskazywano, iż środki prawne stanowią „sposoby uchylecia niekorzystnych rozstrzygnięć sądowych przed ich prawomocnością za pomocą ponownego rozpoznania sprawy przez sąd wyższy”. Środkami prawnymi w niemieckim kodeksie postępowania cywilnego były odwołanie, rewizja oraz zażalenie. Wznowienie postępowania było traktowane jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, który mógł zostać wywołany za pomocą skargi restytucyjnej i skargi nieważności. W prawie austriackim w znacznym stopniu wzorowano się na rozwiązaniach przyjętych w procedurze cywilnej niemieckiej. Środkami prawnymi w austriackiej procedurze cywilnej były także odwołanie, rewizja i zażalenie. Do środków pomocy prawnej należały natomiast skargi nieważności i o wznowienie¹⁹⁸. W Austrii sytuacja była bardziej skomplikowana, bowiem przed kodyfikacją brak było jednolitej regulacji procesu cywilnego. Prawo to w okresie panowania cesarzowej Maryi Teresy składało się bowiem z ordynacji wydawanych dla poszczególnych krajów koronnych oraz terytoriów. Podejmowane były wprawdzie liczne próby kodyfikacji ale okazywały się niewystarczające, bowiem panujący i tak w dalszym ciągu wspierali się rezolucjami. Dopiero w XIX wieku dokonano reformy procesu, która przejawiała się wydaniem następujących ustaw: ustawy zaprowadzającej ustawę o wykonywaniu sądownictwa i właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych z dnia 1 sierpnia 1895 r., ustawy o wykonywaniu sądownictwa i właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych z dnia 1 sierpnia 1895 r., ustawy zaprowadzającej ustawę o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych z dnia 1 sierpnia 1895 r., ustawy o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych z 1895 r., ustawę zaprowadzającą ustawę o postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym z dnia 27 maja 1896 r., ustawę o postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym z 27 maja 1896 r¹⁹⁹.

W mojej ocenie dla porównania środków prawnych przyjętych w obu tych obcych regulacjach z rozwiązaniami przyjętymi w pierwszym ujednoliconym polskim k.p.c. z 1930 roku wystarczające będzie skupienie się na środkach prawnych omawianych w pracy. Oczywiście mam świadomość tego, że prawo procesowe w każdym systemie prawnym

¹⁹⁷ A. Stawarska- Rippel, *Elementy prywatne i publiczne w procesie cywilnym w świetle prac kodyfikacyjnych w Polsce (1918-1964 r).* Studium historycznoprawne. Katowice 2015, s. 262.

¹⁹⁸ Ibidem, s. 262.

¹⁹⁹ W. Godlewski, *Austriackie prawo procesowe cywilne. Podręcznik systematyczny dla nauki i praktyki.*, Lwów 1900, s. 9-18.

stanowi pewien zwarty, logiczny system oparty na ogólnej koncepcji i zawierający zasady o charakterze uniwersalnym, ale zabieg jaki przyjmują w pracy „wycięcia” z tych systemów wycinka regulacji jest niezbędny ze względu na zasadniczy cel pracy jakim jest przedstawienie funkcjonowania jednego ze środków zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym jakim jest zażalenie. Zażalenie w ówczesnym systemie prawnym zwane było rekuresem. Jak wskazuje W. Godlewski „przeciw uchwałom tak w pierwszej jak i w drugiej instancji zapadłym służy rekurs jako środek prawny, a to wyjątkowo w znanym wypadku, jeżeli się zaczepia jedynie orzeczenie o kosztach w wyroku zawarte”. W dalszej części autor wskazuje, iż zgodnie z ówczesnym ustawodawstwem austriackim jeżeli zastrzeżenia dotyczą pozostałej części wyroku to rekurs nie jest już adekwatnym środkiem prawnym, a strona powinna sięgnąć po tzw. odwołanie czy też rewizję. Istotnym pozostaje także, iż rekurs był „dozwolony” względem wszystkich uchwał, z wyjątkiem „wypadków, w których ustawa na wniesienie osobnego rekursu nie pozwala”. Z kolei w wypadkach, w których ustawa nie pozwala na wniesienie rekursu „wolno stronie wystąpić z zażaleniem na odnośną uchwałę w środku prawnym, wniesionym od rozstrzygnięcia zaraz po danej uchwale następującego, a zaczepieniu ulegającego”. Za interesujące rozwiązanie uznać należy takie, iż rekurs przysługiwał także przeciw: uchwałom naczelników trybunałów, przewodniczących senatów i sędziów wyznaczonych, w przypadku gdy te uchwały mogły zostać zaskarżone rekuresem i jeśli przed wniesieniem rekursu pozostawiono w Trybunale wnioski o zmianę uchwały. Ówczesny system austriacki przewidywał także tzw. „sprawy drobiazgowy”, w sytuacji ich wystąpienia można było wnieść rekurs jedynie w przypadkach wskazanych w ustawie. Również od uchwał Sądu Apelacyjnego rekurs był dopuszczalny jedynie w przypadkach wskazanych w ustawie tj. np. w sytuacji odrzucenia apelacji uchwałą. Rekurs, co do zasady, wnosilo się pisemnie do sądu, „którego uchwałę się zaczepiało” w terminie czternastu dni. Termin ten w przypadku m.in. postępowania wekslowego wynosił osiem dni. Bieg terminu na wniesienie rekursu rozpoczynał się od dnia następnego po doręczeniu stronie uchwały, a w sprawach drobiazgowych po dniu od dnia ogłoszenia uchwały, jeśli obie strony były obecne przy ogłoszeniu uchwały. Istniała możliwość przywrócenia terminu do złożenia rekursu. Rekurs wnosilo się do sądu pierwszej instancji, który przekazywał go wraz z aktami sprawy do sądu drugiej instancji. Rekurs spóźniony czy też niedopuszczalny podlegał odrzuceniu. Interesującym pozostaje, iż pomimo, iż rekurs miał charakter dewolutywny, to w niektórych przypadkach nie było potrzeby przekazywania akt sądowi wyższego rzędu, a mianowicie w przypadku gdy rekurs był uwzględniany. Rekurs był rozstrzygany przez tzw. sąd rekursowy. Sąd rekursowy mógł

zatwierdzić „zaczeponą” uchwałę, zmienić ją czy też „znieść” i polecić sądowi niższemu ponowne rozstrzygnięcie. Sąd rekursowy mógł także rekurs jako niedopuszczalny odrzucić. Należy także zauważyć, iż rekurs nie miał mocy wstrzymującej (z pewnymi wyjątkami), jednakże sąd, którego uchwała została „zaczepona” mógł na wniosek strony zezwolić na tymczasowe wstrzymanie postępowania²⁰⁰.

Natomiast odnośnie do kwestii zażalenia występującego w ówczesnym systemie niemieckim to należy zauważyć, iż kluczowe znaczenie ma tutaj ustawa postępowania cywilnego dla Cesarstwa Niemieckiego z 30 stycznia 1877 r. Wskazania także wymaga, iż poniższy opis tego środka zaskarżenia został przygotowany na podstawie przełożenia M. Niemierkiewicza, który posługuje się określeniem „skargi incydentalne”, zatem dalej zażalenie dla potrzeb porównawczych będzie określane tym mianem.

Skarga incydentalna jako środek prawny miała miejsce w przypadkach wskazanych szczególnie w ustawie i „przeciwko takim rozstrzygnięciom nie wymagającym uprzedniej rozprawy ustnej, na skutek których zostało odrzucone żądanie, dotyczące postępowania”. Wskazano również, iż przeciwko rozstrzygnięciom wyższych sądów krajowych skarga incydentalna nie była dopuszczalna. Skargę rozstrzygał natomiast sąd „wyższy”. Dostyc istotnym pozostało, iż dalsza skarga nie była dopuszczalna w przedmiocie rozstrzygnięcia skargi. Skarga musiała być złożona w sądzie, gdzie została wydana zaskarżona decyzja. W przypadkach natomiast „naglących” mogła być posłana wprost do sądu dla skarg incydentalnych. Skargę należało złożyć pisemnie. Jak wynika z przełożenia „może być również wszczęta przez oświadczenie protokolarne przed pisarzem sądu, jeżeli sprawa toczy się, lub toczyła się przed sądem niższym i jeżeli skarga dotyczy prawa prenotacji sądowej, lub założona została przez świadka lub biegłego”. Skarga mogła także być oparta na nowych okolicznościach i dowodach. Skarga mogła być także uznana przez sąd, który wydał zaskarżoną decyzję, za uzasadnioną, wówczas sąd ten nie przekazywał jej sądowi wyższemu. W przeciwnym wypadku skarga musiała być przekazana sądowi do skarg incydentalnych. Skarga miała skutek zawieszający jedynie jeżeli dotyczyła kwestii wskazanych szczegółowo w przepisie. Sąd do skarg incydentalnych także z urzędu analizował skargę pod względem terminu złożenia, formy oraz dopuszczalności. W przypadku gdy skarga nie czyniła zadość wymaganiom była odrzucana. Gdy sąd dla skarg incydentalnych uznał skargę za zasadną mógł zlecić wydanie zarządzenia czy też

²⁰⁰ Ibidem, s. 439-443.

postanowienia sądowi czy też przewodniczącemu sądu, który wydał zaskarżoną decyzję. Ważkim pozostaje także, iż „gdy żądana będzie zmiana rozstrzygnięcia delegowanego lub wybranego sędziego lub pisarza sądowego, należy zwrócić się do sądu o wydanie rozstrzygnięcia”. Istniał także tryb tzw. skargi natychmiastowej²⁰¹.

Powyżej zaprezentowana analiza w przedmiocie środka prawnego o charakterze zażalenia występującego w systemie austriackim i niemieckim pozwala na wysnucie jednoznacznego wniosku, iż konstrukcja środka prawnego o charakterze zażalenia występującego w obu tych systemach prawnych stanowiła wzorzec dla rozwiązań przyjętych w tym zakresie w pierwszym polskim kodeksie postępowania cywilnego z 1930 roku. Nie sposób bowiem nie zauważyć podobieństw, które występują między ówczesnymi środkami zaskarżenia występującymi w systemie austriackim i niemieckim, a zażaleniem występującym, także obecnie, w polskiej procedurze cywilnej. Przykładowo należy chociażby wskazać na możliwość wynikającą z prawa austriackiego, a odnoszącą się do kwestii braku konieczności przekazywania akt sprawy wraz z „rekursem” sądowi wyższego rzędu w sytuacji uwzględnienia rekursu. Możliwość taka wynika także z obecnego art. 395 § 2 k.p.c.

Obecnie należy po krótko opisać zasady procesu cywilnego, które były charakterystyczne dla polskiego kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r.

Przede wszystkim należy wskazać na zasadę dyspozycyjności (rozporządzalności). Zasada rozporządzalności przejawiała się w dwóch aspektach tj. jako zasada rozporządzalności materialnej, która wiązała się z faktem, że wszczęcie postępowania było wynikiem jedynie wniesienia powództwa przez powoda, który to nakreślał rodzaj żądania, ale również miał prawo do jego cofnięcia oraz zasady rozporządzalności formalnej, która przejawiała się w dysponowaniu m.in. środkami odwoławczymi. Nie należy również pomijać zasady równości stron, która dawała równe prawa procesowe obydwu stronom postępowania, przejawiało to się m.in. tym, że sąd nie mógł wydać wyroku bez wysłuchania jednej ze stron, stronom przysługiwały również te same środki procesowe²⁰². Tak jak wskazuje K. Sójka- Zielińska gwarancje miały charakter jedynie formalny, bowiem nie uwzględniały nierówności uczestników wynikających m.in. z kwestii ekonomicznej,

²⁰¹ Ustawa postępowania cywilnego dla Cesarstwa Niemieckiego z 30 stycznia 1877 r., ze wszystkimi zmianami następnymi, oraz z dołączenia Rozporządzenia Rady Związkowej z dnia 9 września 1915 r., w przedmiocie zmniejszenia pracy sądów, Ustawa o organizacji Sądownictwa, Ustawa o kosztach sądowych, spolszczyli J.F. i St. G., M. Niemierkiewicz, Poznań 1916.

²⁰² K. Sójka- Zielińska, Historia Prawa, Warszawa 2001, s. 342.

społecznej, kulturalnej. Zauważyć również należy, że konieczność poniesienia kosztów procesu oraz przymus adwokacki wielokrotnie skutkowało ograniczeniem dostępu ubogich do procesu cywilnego. Bariery te miało łagodzić tzw. prawo ubogich, które pozwalało na zwolnienie od obowiązku uiszczenia kosztów sądowych.

Kolejną zasadą była zasada kontrydiktoryjności (sporności), która w swojej pierwotnej wersji oznaczała, że przygotowanie procesu jak również zebranie materiału dowodowego należy do stron, sąd natomiast jedynie oceniał zaprezentowany przez strony materiał dowodowy²⁰³. Zasada ta podlegała pewnym modyfikacjom, w szczególności na rzecz zasady instrukcyjnej, która przyznawała sądowi „kierownictwo” nad procesem. Zapewnienie sędziemu możliwości sprawowania kierownictwa nad procesem cywilnym miało przybliżać go do prawdy materialnej tj. poznania rzeczywistego stanu rzeczy. Sąd zatem powinien rozważyć całokształt materiału dowodowego na podstawie swobodnej oceny dowodów. Przeważała jednak zasada prawdy formalnej, która charakteryzowała się tym, że sąd dokonywał ustaleń faktycznych, istotnych dla rozstrzygnięcia sporu na podstawie danych wskazanych przez strony, uznając je za prawdziwe. Wspomnieć również należy o zasadzie jawności (biorąc jednak pod uwagę pewne ograniczenia z uwagi np. na porządek publiczny), ustności rozprawy, która realizowała również zasadę bezpośredniości.

Zasady te umożliwiały sędziemu kontakt ze stronami oraz materiałem dowodowym. Powyższe umożliwiało również koncentrację materiału dowodowego w ramach czego sąd powinien ustalić okoliczności faktyczne podczas jednego posiedzenia, co miało skutkować przyspieszeniem postępowania cywilnego²⁰⁴.

W kodeksie postępowania cywilnego z 1930 r. w dziale VI zostały uregulowane środki odwoławcze. Do pierwszych z nich należała apelacja (skarga apelacyjna), która przysługiwała od wyroku Sądu Okręgowego do Sądu Apelacyjnego w terminie dwutygodniowym od doręczenia skarżącemu wyroku z uzasadnieniem²⁰⁵.

Kolejnym środkiem zaskarżenia było zażalenie, uregulowane w Rozdziale II i obejmowało art. od 426 do 430 k.p.c. Zażalenie przysługiwało, o ile kodeks odmiennie nie stanowił, do Sądu Apelacyjnego od postanowień Sądu Okręgowego oraz od zarządzeń przewodniczącego w terminie tygodniowym. Od postanowienia zawartego w wyroku można

²⁰³ Ibidem, s. 342-343.

²⁰⁴ Ibidem, s. 343.

²⁰⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r., Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 1930 r., nr 83, poz. 651.

było złożyć zażalenie w apelacji od wyroku lub odrębnie. Kodeks stanowił, że jeżeli nie było odmiennego przepisu, zażalenie nie wstrzymywało ani postępowania w sprawie, ani wykonania zaskarżonego postanowienia. Sąd Okręgowy mógł wstrzymać wykonanie postanowienia aż do rozstrzygnięcia zażalenia (postanowienie to było niezaskarżalne). Przepisy o apelacji miały odpowiednie zastosowanie do zażalenia z tą zmianą, że nie było zażalenia wzajemnego, sąd okręgowy przedstawiał również akta Sądowi Apelacyjnemu niezwłocznie pod doręczeniem zażalenia stronie przeciwnej, odpowiedź natomiast wносиło się w terminie tygodniowym bezpośrednio do Sądu Apelacyjnego. Co istotne, przepisy artykułów dotyczące zażalenia stosowało się odpowiednio do zażalenia od postanowień Sądu Grodzkiego do Sądu Okręgowego²⁰⁶.

Kolejnym środkiem odwoławczym była skarga kasacyjna, która przysługiwała od wyroków sądów drugiej instancji oraz postanowień kończących postępowanie w sprawie do Sądu Najwyższego. W sprawach o roszczenia majątkowe skarga kasacyjna przysługiwała jedynie kiedy wysokość przedmiotu sporu przenosiła pięćset złotych. Z kolei w sprawach o wynagrodzenie szkody, jaką wyrządziły obywatelowi organy władzy państwowej lub samorządowej przez działalność urzędową, niezgodną z prawem lub obowiązkami służby, skarga kasacyjna służyła bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia. Skarga kasacyjna nie służyła w sprawach o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania. Skargę kasacyjną może być oprzeć na naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie albo na pogwałceniu istotnych przepisów postępowania, jeżeli uchybienia te mogły wpłynąć stanowczo na wynik sprawy. Skargę wносиło się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie miesięcznym od doręczenia wyroku stronie skarżącej²⁰⁷.

Ówczesny kodeks postępowania cywilnego znał także instytucję wznowienia postępowania. Wznowienia postępowania i uchylenia wyroku można było żądać z powodu nieważności jeżeli orzekał sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia, jeżeli strona wskutek naruszenia przepisów prawa pozbawiona była możliwości działania lub nie mając zdolności procesowej, nie była należycie zastąpiona; nie można jednak żądać wznowienia, jeżeli brak zastępstwa zarzucano przed uprawomocnieniem się wyroku albo jeżeli strona potwierdziła

²⁰⁶ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r., Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 1930 r., nr 83, poz. 651.

²⁰⁷ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r., Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 1930 r., nr 83, poz. 651.

dokonane czynności procesowe. W kodeksie zaznaczono, że nie ma skargi o wznowienie postępowania od wyroków Sądu Najwyższego z powodu nieważności. Można było również żądać wznowienia postępowania na podstawie, że wyrok został oparty na dokumencie podrobionym bądź sfałszowanym, lub na skazującym wyroku karnym, następnie uchylonym lub że wyrok został uzyskany przez czyn karalny. Można było również żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego orzeczenia, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, bądź takich nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ istotny na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Można również było żądać wznowienia postępowania z powodu czynu karalnego jedynie wówczas, gdy czyn został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie mogło być wszczęte lub zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów. W kodeksie stwierdzono także, że po upływie lat pięciu od uprawomocnienia się wyroku nie można żądać wznowienia z wyjątkiem przypadku, jeżeli strona pozbawiona była możliwości działania lub nie była należycie zastąpiona. Od postanowienia dopuszczającego wznowienie, nie było zażalenia²⁰⁸.

Omawiając rys historyczny środków zaskarżenia należy zauważyć, że efektem prac ówczesnej Komisji Kodyfikacyjnej było także powstanie „Prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym” – rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. Sprawy egzekucyjne przydzielono do właściwości sądów grodzkich i urzędujących przy tych sądach komornikach. Czynności egzekucyjne były pełnione przez komorników z wyjątkiem tych czynności, które zostały przekazane sądowi.

Nie należy także pomijać Obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Kodeksu Postępowania Cywilnego, który powstał z włączenia prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym z dnia 27 października 1932 r. do kodeksu postępowania cywilnego z dnia 29 listopada 1930 r.²⁰⁹.

Zażalenie w postępowaniu rozpoznawczym było uregulowane w art. 419-423. Zgodnie z art. 419 w jego ówczesnym brzmieniu na postanowienie sądu okręgowego jako też na zarządzenie przewodniczącego, o ile kodeks nie zawiera odmiennego przepisu, służy

²⁰⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r., Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 1930 r., nr 83, poz. 651.

²⁰⁹ Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r., w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Kodeksu Postępowania Cywilnego, Dz.U. 1932 r., nr 112, poz. 934.

zażalenie do sądu apelacyjnego w terminie tygodniowym. Na postanowienie z kolei zawarte w wyroku można złożyć zażalenie bądź odrębnie, bądź w apelacji od wyroku.

Odnosnie do przysługujących środków zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym to, stosownie do treści art. 513, uznano, że na postanowienie sądu grodzkiego nie ma zażalenia, chyba „że przepisy księgi niniejszej stanowią inaczej”. W postępowaniu egzekucyjnym nie było także skargi kasacyjnej²¹⁰.

Mając powyższe na uwadze należy za F. Kruszelnickim stwierdzić, iż w przypadku postępowania egzekucyjnego i środka zaskarżenia w postaci zażalenia regułą była niedopuszczalność, zaś wyjątkiem dopuszczalność tego środka zaskarżenia²¹¹.

Jak wyjaśnia z kolei M. Allerhand zażalenie w toku postępowania egzekucyjnego było niedopuszczalne nie tylko w przypadku gdy sąd grodzki wydał orzeczenie, ale również jeśli wydał je na skutek skargi na czynności komornika²¹².

Istotne jest także zobrazowanie katalogu przypadków, które były zaskarżalne zażaleniem w toku postępowania egzekucyjnego. Należy zatem wskazać, za F. Kruszelnickim, iż zażalenie przysługiwało w następujących przypadkach: co do kosztów(523§2), co do nadania klauzuli wykonalności(538 §1), co do wydania złożonego zabezpieczenia(546 § 2), co do zawieszenia i umorzenia postępowania(565), co do ograniczenia egzekucji(579), co do wydania zajętych pieniędzy(597§3), co do udzielenia przybicia ruchomości(611§2), co do nakazania złożenia przysięgi wyjawienia(621§3), co do przymusu osobistego z powodu niezłożenia przysięgi wyjawienia(625§4), co do polecenia komornikowi odebrania od dłużnika rzeczy, które wydać należy dłużnikowi wierzytelności(650 zd. 2), co do oddalenia wniosku o ustanowienie kuratora(651§2), co do nakazania zarządu przymusowego lub sprzedaży zajętego prawa majątkowego(652§1 zd. 2), oddalenie wniosku o wystawienie na licytację wydzielonej z nieruchomości części(669 §3), co do rozstrzygnięcia zarzutów przeciw opisowi i oszacowaniu nieruchomości(675), na postanowienie sądu co do obwieszczeń (568), co do uchylenia przybicia nieruchomości(692 §4), co do podziału rękojmi, utraconej przez nabywcę nieruchomości(693§3), co do

²¹⁰ Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r., w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Kodeksu Postępowania Cywilnego, Dz.U. 1932 r., nr 112, poz. 934.

²¹¹ F. Kruszelnicki, Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego, Warszawa 1934, s. 98-99.

²¹² M. Allerhand, Kodeks postępowania cywilnego, część druga, postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, Lwów, s. 18.

oznaczenia sumy, jaką przedmiot stracił na wartości(694§3), na przybicie nieruchomości(724), na ustanowienie zarządu przymusowego(760 §2), co do sprawozdań zarządu przymusowego(779§2), załatwienie zarzutów przeciw planowi podziału(712 §2), wydanie sumy zatrzymanej z ceny nabycia nieruchomości dłużnikowi(795 § 3), nałożenie na nabywcę nieruchomości obowiązku uzupełnienia ceny(802 § 1), upoważnienie wierzyciela do wykonania czynności w miejsce dłużnika i przyznanie sumy, potrzebnej do wykonania(818 zd. 2), na postanowienie sądu co do wymuszenia czynności, które nie może wykonać inna osoba(819 § 7), na postanowienie przy egzekucji, celem wymuszenia zaniechania czynności(820 § 4), ustalenie warunków licytacyjnych przy sprzedaży nieruchomości celem zniesienia współwłasności(835 § 2), na postanowienie sądu I instancji co do zarządzeń tymczasowych(847), na postanowienie ustalające dział fizyczny lub linię graniczną przy sprostowaniu granicy na obszarze poaustriackim(XLVII), na ziemiach zachodnich – w razie odmowy wpisu o wszczęcie egzekucji(LXII)²¹³.

Powyższy katalog postanowień zaskarżalnych zażaleniem w toku postępowania egzekucyjnego przedstawił również J. Korzonek i A. Akerberg²¹⁴.

J. Korzonek poddał analizie także problematykę możliwości zaskarżenia zażaleniem orzeczenia Sądu Okręgowego wydanego na skutek zażaleń na postanowienia Sądu Grodzkiego stwierdzając, iż ustawa nie zawiera w tej kwestii szczególnego przepisu. Jednakże zdaniem autora wobec faktu, iż możliwość zaskarżenia orzeczeń występuje jedynie „wyjątkowo” to należy uznać, iż takie zażalenie przysługuje jedynie jeśli jest wprost o tym mowa w przepisie. J. Korzonek wskazał również, iż zażalenie mogło dotyczyć jedynie „obrazy prawa” i „roszczeń żalącego”, natomiast nie znajdzie zastosowania w przypadku roszczeń przeciwnika lub osoby trzeciej²¹⁵.

Odnosnie zaś do wymogów formalnych zażalenia zastosowanie znajdował art. 137 i 139 w ówczesnym brzmieniu²¹⁶. A. Akerberg wyjaśnia natomiast, iż celowość postępowania zażaleniowego wymaga szybkości oraz jak najbardziej znikomej formalności²¹⁷.

²¹³ Ibidem, s. 98-99.

²¹⁴ J. Korzonek, Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, część druga kodeksu postępowania cywilnego, Kraków 1934 r., s. 361-370; A. Akerberg, Środki odwoławcze. Komentarz do art. 393-441 Kodeksu Postępowania Cywilnego, Warszawa 1933 r., s. 85-87.

²¹⁵ Ibidem, s. 361-370.

²¹⁶ Ibidem, s. 370.

²¹⁷ A. Akerberg., Środki odwoławcze...s., 89.

Analiza środka zaskarżenia w postaci zażalenia daje asumpt do stwierdzenia, iż środek ten od początków ustawodawstwa nie kształtował się w sposób jednolity. Inna bowiem była jego formuła w toku postępowania rozpoznawczego, a inna w toku postępowania egzekucyjnego. Nie powinno budzić bowiem wątpliwości, iż w toku postępowania egzekucyjnego miał on jedynie charakter wyjątkowy, dopuszczony w określonych przypadkach. Zestawienie art. 513 w ówczesnym brzmieniu w raz z art. 767⁴ § 1 k.p.c, zgodnie z którym zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie, pozwala na zobrazowanie podobieństwa w ukształtowaniu tego środka zaskarżenia. Wydaje się być oczywiste, iż ustawodawcy od samego początku przyświecała idea aby zażalenie to miało charakter wyjątkowy. Oczywiście z biegiem czasu doszło do rozwoju ustawodawstwa co pozwoliło na wdrożenie zmian, które zachodzą po dzień dzisiejszy.

3.4. Charakterystyka zażalenia

Jak zostało już wyjaśnione powyżej zażalenie należy do systemu środków zaskarżenia orzeczeń, którego głównym celem jest podważenie wydanego przez sąd rozstrzygnięcia, co ma ostatecznie skutkować uchyleniem lub zmianą postanowienia. Z powyższego wynika zatem, że zażalenie urzeczywistnia prawo strony do kontroli wydanej przez sąd decyzji²¹⁸. Podstawowe przepisy regulujące zażalenie zostały zawarte w art. 394-398 k.p.c., pozostałe, mieszczące się w innych miejscach kodeksu postępowania cywilnego mają jedynie charakter rozszerzający²¹⁹.

Wskazać również należy, iż zażalenie jest wraz z apelacją podstawowym, zwyczajnym środkiem odwoławczym, który przysługuje co do zasady od orzeczeń wydanych przez sądy pierwszej instancji (w określonych przypadkach do innego składu tego sądu), wyjątkowo zaś od orzeczeń wydanych przez sądy drugiej instancji – bezpośrednio do Sądu Najwyższego bądź do innego składu tego sądu²²⁰.

Należy wyróżnić cztery rodzaje zażalenia, pierwszym z nich jest zażalenie przysługujące do sądu drugiej instancji na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące

²¹⁸ T. Zembruski [w:] System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia Tom III cz. 1, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013, s.387.

²¹⁹ Ibidem, s. 388.

²²⁰ B. Bładowski, Zażalenie w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2013, s. 18.

postępowanie w sprawie (art. 394 § 1 k.p.c.) oraz postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego wskazane w treści art. 394 § 1 k.p.c. pkt. 1-6. Jako drugie należy wyróżnić zażalenie do Sądu Najwyższego, które przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucającego skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 394¹ § 1 k.p.c.), zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje również w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.). Wspomnieć w tym miejscu należy, iż do w/w postępowań przed Sądem Najwyższym zastosowanie znajdzie większość przepisów o zażaleniu, w tym te dotyczące formy i terminu na wniesienie zażalenia, przekazania sprawy sądowi odwoławczemu, wniesienia odpowiedzi na zażalenie. Zaznaczyć również należy, iż przy wnoszeniu zażalenia do Sądu Najwyższego obowiązuje przymus adwokacko- radcowski. W przypadku wniesienia przez stronę zażalenia sporządzonego samodzielnie, będzie ono podlegało odrzuceniu.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym uchybienie dotyczące zdolności postulacyjnej, wynikającej z art. 87¹ § 1 k.p.c., nie podlega konwalidacji. Zażalenie dotknięte takim brakiem podlega odrzuceniu bez wzywania skarżącego do jego uzupełnienia²²¹. Niemożliwe również jest usunięcie takiego braku samodzielnie przez stronę ani jej pełnomocnika w jakiegokolwiek formie²²². Powyższe wynika z faktu, że uzupełnienie lub "poparcie" przez profesjonalnego pełnomocnika skargi kasacyjnej lub zażalenia, wniesionych przez stronę osobiście, nie spełnia wymagań zachowania przymusu, o którym mowa w art. 87¹ § 1 k.p.c. Celem przymusu adwokacko- radcowskiego jest zapewnienie, aby środki zaskarżenia kierowane do Sądu Najwyższego odpowiadały ustawowym wymaganiom i prezentowały poziom merytoryczny, jakiego można oczekiwać od osoby uprawnionej do świadczenia profesjonalnej pomocy prawnej. Cel ten nie może zostać zrealizowany, jeżeli adwokat lub radca prawny jedynie "popiera" środek zaskarżenia wniesiony bezpośrednio przez stronę lub też jedynie sygnuje własnym podpisem środek zaskarżenia sporządzony przez stronę osobiście²²³.

²²¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2018 r., V CZ 16/18, LEX nr 2495976, z dnia 30 czerwca 2020 r., III CZ 1/20, LEX nr 3033197.

²²² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2011 r., I CZ 59/11, LEX nr 964456.

²²³ Postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2008 r., II CZ 2/08, LEX nr 627216, z dnia 31 stycznia 2014 r., II CZ 84/13, LEX nr 1439387, z dnia 21 października 2015 r., III CZ 48/15, LEX nr 1929876, z dnia 27 kwietnia 2021 r., II CZ 18/21, LEX nr 3175563, z dnia 27 lipca 2021 r., IV CZ 20/21, LEX nr 3395783.

Niewątpliwie należy zgodzić się z powyżej zaprezentowanym stanowiskiem. Środek zaskarżenia kierowany do Sądu Najwyższego powinien bowiem znajdować się na odpowiednim poziomie merytorycznym, cecha ta nie może zostać spełniona jeśli np. zażalenie zostałoby nie sporządzone przez profesjonalnego pełnomocnika, a jedynie „poparte” przez niego. Powyższe wynika również z faktu, iż postępowanie, które toczy się przed Sądem Najwyższym nie ma charakteru kolejnej, trzeciej instancji. Istotna jest tutaj rola Sądu Najwyższego, którą jest sprawowanie nadzoru nad działalnością Sądów Powszechnych jak również rozpoznawanie skarg kasacyjnych oraz wydawanie uchwał celem ujednoczenia orzecznictwa.

Trzecim rodzajem zażalenia jest zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji, przysługuje one w przypadkach wskazanych w treści art. 394^{1a} pkt. 1 -15 k.p.c. Zastosowanie do niego znajdują przepisy art. 394 § 2 i 3 k.p.c. oraz art. 395-397 k.p.c. Ponadto istotnym jest, że jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie zostanie rozpoznane przez sąd drugiej instancji, natomiast jeżeli zaskarżono postanowienie, o którym mowa w art. 394 § 1 i zarazem w art. 394^{1a} § 1 k.p.c., zażalenie zostanie rozpoznane przez sąd drugiej instancji.

Czwartym i ostatnim rodzajem zażalenia, jest zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji, które przysługuje w przypadkach wskazanych w art. 394² § 1 k.p.c. oraz §1¹ pkt. 1-7 k.p.c. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenie do składu sądu drugiej instancji stosuje się odpowiednio przepisy art. 394 § 2 i 3 k.p.c. oraz 395-397 k.p.c.

Powyższe przepisy zostaną omówione w szerszym zakresie przy tematyce dopuszczalności zażalenia.

Podkreślenia nadto wymaga, iż zażalenie charakteryzuje się względną dewolutywnością lub jej brakiem oraz względną suspensywnością. Dewolutywność oznacza przeniesienie sprawy obejmującej zaskarżone orzeczenie do sądu drugiej instancji, a zatem Sądu Okręgowego bądź Sądu Apelacyjnego lub w niektórych przypadkach do Sądu Najwyższego z kolei suspensywność wiąże się z wstrzymaniem uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia. Względna zaś dewolutywność zażalenia oznacza, iż w przypadku gdy zażalenie zarzuca nieważność postępowania lub jest oczywiście uzasadnione, sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, może na posiedzeniu niejawnym, nie przysyłając akt sądowi drugiej instancji, uchylić zaskarżone postanowienie i w miarę potrzeby sprawę rozpoznać na nowo. Od ponownie wydanego postanowienia przysługują środki odwoławcze

na zasadach ogólnych (art. 395 § 2 k.p.c.). Co nader interesujące zarzuty nieważności postępowania albo oczywistej bezzasadności postanowienia nie muszą koniecznie wynikać z samej treści zażalenia, bowiem sąd może z urzędu zauważyć te przesłanki²²⁴. Oczywistość zasadności zażalenia ma miejsce wówczas gdy dla każdego prawnika jest jasne, że zaskarżone orzeczenie nie może być utrzymane w mocy²²⁵. Pozbawione natomiast charakteru dewolutywności są zażalenia, które przysługują na orzeczenia wskazane w treści art. 394^{1a} § 1, 394² § 1 i § 1¹ k.p.c., są one bowiem rozpoznawane przez ten sam sąd – tj. sąd I lub II instancji tylko w innym składzie. Pozbawione dewolutywności w sposób całkowity były także zażalenia rozpoznawane w toku postępowania egzekucyjnego. Sądem właściwym do rozpoznania tego rodzaju spraw był dotychczas sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Nowelizacja dokonana na mocy ustawy z dnia 9 marca 2023 r. zrealizowała pewnie zmiany, a mianowicie wprowadziła pewną grupę zażaleń, które są rozpoznawane przez sąd II instancji (art. 767⁴ § 1²). Dodatkowo zauważyć należy, iż § 1³ art. 767⁴ k.p.c. dał możliwość, w określonych przypadkach, przekazania sprawy do rozpoznania przez sąd I instancji sądowi II instancji.

Jak zostało już wskazane zażalenie charakteryzuje się względną suspensywnością co oznacza, iż samo jego wniesienia nie powoduje wstrzymania wykonania zaskarżonego orzeczenia. Natomiast stosownie do treści art. 396 k.p.c. sąd może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia²²⁶.

Powyższe wynika ze skuteczności postanowień, która została uregulowana w treści art. 360 k.p.c., zgodnie z którym postanowienia stają się skuteczne w takim zakresie i w taki sposób, jaki wynika z ich treści, z chwilą ogłoszenia, a jeżeli ogłoszenia nie było – z chwilą podpisania sentencji. Skuteczność postanowienia oznacza zatem jego moc wiążącą, a nadto, co istotne powstaje ona w momencie jego wydania, a nie uprawomocnienia się²²⁷. Nie należy jednakże tracić z pola widzenia, iż odmiennie od kwestii wykonalności postanowienia uregulowane jest zagadnienie jego prawomocności²²⁸. Nie powinno bowiem budzić wątpliwości, iż stosownie do treści art. 363 k.p.c. orzeczenie staje się prawomocne, jeżeli nie przysługuje co do niego środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia (§ 1).

²²⁴ A. Łazarska, K. Górski [w:] Kodeks postępowania cywilnego pod red. T. Szanciło, Warszawa 2023, s. 1703.

²²⁵ Ibidem, s. 1703.

²²⁶ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ..., s. 22.

²²⁷ A. Góra Błaszczkowska [w:] Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz, pod. red. A. Góra Błaszczkowskiej, Warszawa 2016, s. 936; A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ..., s. 22-23.

²²⁸ B. Bładowski, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ..., s. 20.

Mimo niedopuszczalności odrębnego zaskarżenia nie stają się prawomocne postanowienia podlegające rozpoznaniu przez sąd drugiej instancji, gdy sąd ten rozpoznaje sprawę, w której je wydano (§ 2). Jeżeli natomiast zaskarżono tylko część orzeczenia, staje się ono prawomocne w części pozostałej z upływem terminu do zaskarżenia, chyba że sąd drugiej instancji może z urzędu rozpoznać sprawę także w tej części (§ 3). Z powyższych rozważań wywieść zatem należy wniosek, iż postanowienia wywołują skutki prawne również w przypadku gdy nie są jeszcze prawomocne, podobnie rzecz się ma z wykonalnością postanowień, która jest zależna od wydania postanowienia, a nie jego uprawomocnienia się²²⁹.

Nie mniej jednak należy wskazać również na główną rolę prawomocności, którą jest utrwalanie skutków orzeczeń. Formalny aspekt prawomocności zabezpiecza dane orzeczenie przed możliwością jego wzruszenia za pomocą środków zaskarżenia, z kolei jej aspekt materialny odzwierciedla się tym, iż nie można po raz drugi wszcząć sprawy prawomocnie zakończonej²³⁰. W doktrynie przyjmuje się, iż prawomocność orzeczenia jest rezultatem jego niezaskarżalności w drodze zwyczajnych i szczególnych środków zaskarżenia²³¹. Należy także zauważyć, iż stosownie do treści art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Stwierdzenie „orzeczenie prawomocne” oznacza, iż przepis ten odnosi się nie tylko do wyroków, ale również do innego rodzaju orzeczeń w tym np. postanowień²³².

Należy również wskazać na kolejne cechy postanowień rozstrzygających sprawę co do istoty tj. skuteczność i wykonalność, jednakże tylko w wyjątkowych sytuacjach orzeczenia będą jednocześnie skuteczne i wykonalne, a mianowicie orzeczenia konstytutywne zasądzające świadczenia. Skuteczność oznacza, iż wszystkie niesione za nią skutki powstają bez rozpoczęcia postępowania egzekucyjnego. Cecha skuteczności przysługuje postanowieniom ustalającym, konstytutywnym, a także tym nie

²²⁹ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ..., s.23.

²³⁰ K. Korzan, Skutki orzeczeń rozstrzygających sprawę co do istoty (prawomocność, wykonalność i skuteczność), Skutki orzeczeń rozstrzygających sprawę co do istoty (prawomocność, wykonalność i skuteczność) - Śląska Biblioteka Cyfrowa (sbc.org.pl).

²³¹ W. Broniewicz, Prawomocność orzeczeń w postępowaniu cywilnym, *Studia Iuridica* 1976, T. V, s. 74.

²³² J. Witecki, Głosa , prawomocne rozstrzygnięcie zarzutów, wymienionych w art. 237 k.p.c., [w:] Państwo i Prawo, Warszawa 1950, Zeszyt 10.

merytorycznym, którymi sąd nie zasądza świadczenia. Z kolei orzeczenia merytoryczne zasądzające świadczenia zyskują walor wykonalności dopiero po uprawomocnieniu się²³³.

Skuteczność stanowi zatem moc wiążącą postanowienia, powstaje ona nie w chwili uprawomocnienia postanowienia, a w momencie wydania lub doręczenia orzeczenia. Moc ta ma charakter tożsamy z mocą wiążącą powstającą z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia – tj. prawomocnością materialną²³⁴. Powaga rzeczy osądzonej stanowi natomiast łącznik pomiędzy postępowaniem cywilnym, a prawem cywilnym. Powaga rzeczy osądzonej ma swoje granice podmiotowe i przedmiotowe. Granice przedmiotowe – czyli przedmiotem rozstrzygnięcia, z kolei granice podmiotowe są oznaczone przez strony. Dosyć interesującym zagadnieniem jest stosunek zachodzący pomiędzy prawomocnością materialną, a powagą rzeczy osądzonej. Niewątpliwie nie są to pojęcia tożsame, prawomocność materialna odnosi się bowiem zarówno do orzeczeń rozstrzygających sprawę co do istoty jak i proceduralnych z kolei powaga rzeczy osądzonej odnosi się do rozstrzygających sprawę co do istoty. Zatem uznać należy za W. Broniewiczem, iż podmiot, który jest objęty prawomocnością materialną orzeczeniem rozstrzygającym sprawę co do istoty musi przyjąć, że orzeczenie to ma również powagę rzeczy osądzonej²³⁵. W doktrynie brak jest także sporu, iż „pozytywne” i „merytoryczne” orzeczenia nieprocesowe korzystają z prawomocności materialnej. Należy jednakże zauważyć, iż art. 523 zd. 2 k.p.c. może być źródłem odmiennych interpretacji, bowiem na jego podstawie niektórzy autorzy odmawiają powagi rzeczy osądzonej negatywnym orzeczeniom nieprocesowym merytorycznym²³⁶. Należy także wyjaśnić, że orzeczenia nieprocesowe uzyskują prawomocność formalną z chwilą gdy nie przysługuje od nich środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia. Z uwagi ponadto na fakt, iż prawomocność formalna orzeczenia polega na niemożności zmiany lub uchylecia orzeczenia w drodze środków zaskarżenia lub odwoławczych, uznać należy, że nie są pozbawione prawomocności formalnej te orzeczenia, które sąd może zmienić lub uchylić na podstawie przepisów bowiem wnioski o zmianę lub uchylecie nie jest środkiem zaskarżenia orzeczenia²³⁷.

²³³ K. Korzan, Skutki orzeczeń rozstrzygających sprawę co do istoty (prawomocność, wykonalność i skuteczność), Skutki orzeczeń rozstrzygających sprawę co do istoty (prawomocność, wykonalność i skuteczność) - Śląska Biblioteka Cyfrowa (sbc.org.pl).

²³⁴ W. Broniewicz, Prawomocność orzeczeń w postępowaniu cywilnym..., s. 75.

²³⁵ Ibidem, s. 80-82.

²³⁶ K. Lubiński, Prawomocność materialna orzeczeń w postępowaniu nieprocesowym, Państwo i Prawo, Warszawa 2003s, s. 46.

²³⁷ Ibidem, s. 50-51.

3.5. Przesłanki dopuszczalności zażalenia

Przesłanki dopuszczalności zażalenia występują dodatkowo obok przesłanek procesowych aktualnych w każdym trybie postępowania, mają one o tyle istotne znaczenie, że ich wystąpienie skutkuje uznaniem prawidłowości wniesienia zażalenia²³⁸. B. Bładowski²³⁹ oraz A. Zieliński²⁴⁰ jednogłośnie wskazują, iż do przesłanek dopuszczalności zażalenia należy dopuszczalność zażalenia z ustawy, istnienie zaskarżonego postanowienia oraz legitymacja do wniesienia zażalenia. Przy czym B. Bładowski²⁴¹ w/w katalog rozszerzył zaliczając do przesłanek dopuszczalności zażalenia istnienie odpowiedniej formy zażalenia oraz zachowanie terminu do jego wniesienia. Niemniej jednak poprzec należy pogląd A. Zielińskiego, iż odpowiednia forma zażalenia niewątpliwie stanowi warunek formalny zażalenia, termin zaś do wniesienia zażalenia zostanie omówiony oddzielnie. Należy również zwrócić uwagę na kwestię „pokrzywdzenia orzeczeniem”, bowiem zgodnie z Uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r. „*gravamen*” stanowi przesłankę dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga rozpoznania środka zaskarżenia²⁴².

3.5.1. Ustawowe przesłanki dopuszczalności

W pierwszej kolejności zasygnalizowania wymaga, iż rodzaj oraz dopuszczalność określonego w ustawie środka zaskarżenia jest zależna od przedmiotu rozstrzygnięcia. Zastosowanie zatem przez sąd błędnej postaci orzeczenia. np. wyroku zamiast postanowienia nie skutkuje uznaniem, iż stronie przysługuje zamiast zażalenia apelacja²⁴³. Fakt wniesienia przez stronę, z uwagi na użycie przez sąd błędnej postaci rozstrzygnięcia, niewłaściwego środka zaskarżenia nie będzie skutkowało uznaniem, iż strona uchybiła terminowi do wniesienia właściwego środka zaskarżenia, bowiem sąd niewłaściwie oznaczony przez stronę środek zaskarżenia np. apelację potraktuje jako zażalenie²⁴⁴.

²³⁸ B. Bładowski, *Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...*, s. 24.

²³⁹ *Ibidem*, s. 24.

²⁴⁰ A. Zieliński, *Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...*, s. 29-61.

²⁴¹ B. Bładowski, *Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...*, s. 24.

²⁴² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC z 2014 r., nr 11, poz. 108.

²⁴³ A. Góra- Błaszczkowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego ...*, s. 1032.

²⁴⁴ *Ibidem* s. 1032.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego również potwierdza, iż jeśli strona dostosuje środek zaskarżenia do zastosowanej przez sąd postaci orzeczenia i zamiast zażalenia na zawarte w wyroku postanowienie złoży apelację czy skargę kasacyjną, środek ten powinien być traktowany jako zażalenie i nie podlega on odrzuceniu z uwagi na niezachowanie terminu z art. 394 § 2 k.p.c. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy postępowanie strony skarżącej jest konsekwencją mylnego pouczenia co do sposobu i terminu zaskarżenia orzeczenia, udzielonego przez sąd i to również w przypadku reprezentowania strony przez profesjonalnego pełnomocnika ²⁴⁵. Zaznaczenia wymaga także, iż również użycie przez stronę niewłaściwego środka zaskarżenia (błędne oznaczenie pisma procesowego), w przypadku użycia przez sąd właściwej postaci rozstrzygnięcia oraz pouczenia, również nie będzie skutkować brakiem rozpoznania środka zaskarżenia. Na powyższym stanowisku stanął Sąd Najwyższy, który w uchwale z dnia 24 maja 2017 roku wskazał, iż oczywista niedokładność pisma procesowego spełniającego wymagania apelacji - środka odwoławczego przysługującego od objętego zaskarżeniem orzeczenia - polegająca na określeniu go "zażaleniem", nie stanowi przeszkody do nadania mu właściwego biegu, także wtedy, gdy zostało sporządzone przez zawodowego pełnomocnika. Sąd Najwyższy zważył, iż jeżeli jest niewątpliwe, że od konkretnego orzeczenia przysługuje apelacja i wniesiony przez stronę lub jej pełnomocnika środek zaskarżenia (odwoławczy) spełnia wszystkie właściwe dla apelacji wymagania konstrukcyjne i strukturalne (art. 368 k.p.c.), to nie zachodzą przeszkody do nadania mu właściwego biegu tylko z tego powodu, że na skutek oczywistej omyłki został opatrzony innym tytułem, np. "zażalenie" (art. 130 § 1 zdanie drugie k.p.c.)²⁴⁶.

Powyższa uchwała dotyczy co prawda sytuacji odwrotnej, w której skarżący błędnie zatytułował pismo procesowe jako zażalenie zamiast apelacja, jednakże nie powinno budzić większych wątpliwości, iż uchwała ta stanowi aprobatę do mniej radykalnego podejścia sądów do wykładni pism procesowych wnoszących przez strony. Pozwala ona ponadto na rozszerzenie możliwości interpretacji pism procesowych. Jeżeli bowiem treść pisma wbrew jego oznaczeniu spełnia przesłanki adekwatnego środka zaskarżenia, sąd może pismo to potraktować jako właściwy środek zaskarżenia tj. np. uznając pismo procesowe za zażalenie, w przypadku gdy strona błędnie je zatytułuje jako apelację.

²⁴⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2010 roku, II PZ 37/10, LEX nr 687033, Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1972 roku, OSNC 1973/1/1, Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2009 roku, IV CZ 86/09, LEX nr 558672.

²⁴⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2017 roku, III CZP 2/17, OSNC 2018/2/16.

Powyższego nie należy, jednakże utożsamiać z aprobatą przemiennego stosowania środków zaskarżenia. Kodeks postępowania cywilnego przyjął bowiem zasadę wyłączności środków zaskarżenia co oznacza, iż skarżący musi stosować się do przepisów, które regulują kwestię zaskarżalności poszczególnych orzeczeń wydawanych przez sąd²⁴⁷. Oznacza to, że błędnie oznaczone pismo procesowe skarżącego będzie podlegało badaniu pod kątem spełniania warunków formalnych dla właściwego środka zaskarżenia, który powinien być wniesiony zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego na konkretne orzeczenie. Strona nie może bowiem dowolnie decydować o rodzaju wniesionego środka zaskarżenia, aczkolwiek jak zostało wskazane powyżej samo niewłaściwe oznaczenie środka zaskarżenia nie będzie skutkowało brakiem możliwości jego rozpoznania. Sąd powinien bowiem środek ten potraktować jako właściwy np. apelację jako zażalenie, a następnie w przypadku braków formalnych bądź fiskalnych wezwać skarżącego do ich uzupełnienia. Jest to słuszne stanowisko, uznać bowiem należy że zbyt duża radykalność procesowa nie jest wskazana, w szczególności w sytuacji, gdy strona nie jest reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Niedociągnięcia procesowe polegające na błędnym oznaczeniu pisma procesowego nie mogą skutkować uznaniem o jego niedopuszczalności. Przeciwna koncepcja mogłaby skutkować zbyt pochopnym i bezzasadnym odrzucaniem pism procesowych.

Przechodząc zaś ściśle do tematyki dopuszczalności zażalenia wyjaśnienia wymaga, iż ograniczona jest ona do sytuacji określonych w kodeksie postępowania cywilnego, podzielić zaś ją można według kryterium rodzaju postępowania. W postępowaniu procesowym dopuszczalność zażalenia określają przepisy art. 394 § 1 k.p.c., zgodnie z którym zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest:

- 1)zwrot pisma wniesionego jako pozew, z którego nie wynika żądanie rozpoznania sprawy;
- 2)zwrotu pozwu;
- 3)odmowa odrzucenia pozwu;
- 4)przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie;

²⁴⁷ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...,s.40.

- 5) zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszzonego postępowania;
- 5¹) sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa;
- 6) zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, zwrot opłaty lub obciążenie kosztami sądowymi- jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy.

Ponownego przypomnienia wymaga, że postanowieniami kończącymi postępowanie w sprawie są te orzeczenia, które zamykają drogę do wydania wyroku w danej instancji. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utarło się stanowisko, zgodnie z którym postanowienie kończące postępowanie w sprawie sąd wydaje, gdy orzeka o całości postępowania, a nie ma warunków do wydania wyroku, czyli merytorycznego rozstrzygnięcia co do istoty sprawy. Przeciwnieństwem natomiast tych postanowień są postanowienia rozstrzygające jedynie zagadnienia incydentalne (np. w przedmiocie wyłączenia sędziego)²⁴⁸.

Zaznaczyć również należy, iż istnieje możliwość wydania w jednej sprawie kilku postanowień kończących, co może mieć miejsce np. na skutek zaskarżenia postanowienia wydanego w przedmiocie umorzenia postępowania bądź odrzucenia pozwu. Jednocześnie doprecyzowania wymaga, iż do postanowień kończących postępowanie w sprawie należą: postanowienia o odrzuceniu pozwu, postanowienia o umorzeniu postępowania, postanowienia o odrzuceniu środka zaskarżenia, postanowienia sądu rejonowego o uznaniu ugody za niedopuszczalną wydane w postępowaniu pojednawczym²⁴⁹. Przy czym podkreślenia wymaga, że zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale z dnia 31 maja 2000 roku postanowienie w przedmiocie przywrócenia terminu do dokonania czynności procesowej polegającej na wniesieniu apelacji kończy wyłącznie postępowanie dotyczące kwestii ubocznej. Dopiero postanowienie o odrzuceniu apelacji, które powinno towarzyszyć postanowieniu oddalającemu wniosek o przywrócenie terminu do jej wniesienia - jako oczywisty skutek odmowy przywrócenia terminu - może być traktowane jako postanowienie kończące postępowanie w sprawie. Sąd Najwyższy zważył, iż w uzasadnieniu postanowienia z dnia 11 sierpnia 1999 r., I CKN 367/99, Sąd Najwyższy

²⁴⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2013 r., V CZ 73/12., LEX nr 1299225.

²⁴⁹ A. Góra- Błaszczkowska [w:] Kodeks postępowania cywilnego ..., s. 1034; Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1985 roku, III CZP 28/85, OSNC 1986/4/48; A. Góra- Błaszczkowska, Postanowienia sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym, Warszawa 2002, s. 24; R. Obrębski, Pojęcie postanowień kończących postępowanie w sprawach cywilnych, PS 1999, NR 11-12; Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 1998 roku, III CZP 44/98, OSNC 1999, Nr 5, poz. 87; M. Michalska-Marciniak [w:] Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz art. 367-729, Tom II, pod red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa, 2016, s. 91.

stwierdził, że postanowienie w przedmiocie przywrócenia terminu dotyczy kwestii ubocznej. Również w doktrynie podkreśla się wypadkowy charakter postępowania o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej i jego znikomy wpływ na samo rozstrzygnięcie sprawy. Bezpośrednim celem tego postępowania nie jest bowiem badanie dopuszczalności dokonania czynności procesowej inicjującej kolejny etap postępowania (np. wniesienia apelacji), a jedynie ocena zasadności wniosku o przywrócenie terminu - w tym zbadanie, czy zaniechanie dokonania czynności procesowej w przepisany terminie było spowodowane okolicznościami niezawinionymi przez stronę (art. 168 § 1 k.p.c.). Ten pogląd orzecznictwa i nauki prawa należy uznać za trafny. W razie zgłoszenia wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia środka odwoławczego mamy w istocie do czynienia z dwiema odrębnymi czynnościami procesowymi: z wniesieniem tego środka oraz z towarzyszącym mu wnioskiem o przywrócenie terminu. Obydwie te czynności procesowe - jakkolwiek bardzo ściśle z sobą powiązane (w związku z treścią art. 169 k.p.c.) - podlegają odrębnemu rozpoznaniu; każda z nich pełni odmienną funkcję. Wniosek o przywrócenie terminu wszczyna wyłącznie postępowanie w tym przedmiocie, nie dotyczy natomiast głównego postępowania zainicjowanego wniesieniem apelacji, ponieważ ten skutek powoduje dopiero dokonanie tej właśnie czynności, jeżeli żądanie przywrócenia terminu okaże się uzasadnione. Bezpośrednim skutkiem uwzględnienia wniosku o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej polegającej na wniesieniu apelacji jest nadanie dalszego biegu apelacji, czyli przejście do fazy postępowania zapoczątkowanej jej wniesieniem. Nie zachodzi przy tym konieczność wydania przez sąd pozytywnego postanowienia stwierdzającego dopuszczalność tej czynności, ponieważ prawu cywilnemu procesowemu nie jest znane postanowienie o przyjęciu środka odwoławczego do rozpoznania lub o nadaniu mu biegu. Na wydaniu postanowienia uwzględniającego wniosek o przywrócenie terminu kończy się zatem postępowanie wypadkowe, natomiast nadal toczy się postępowanie wywołane wniesieniem środka odwoławczego²⁵⁰. Niewątpliwie uznać zatem należy, iż postanowienie oddalające lub odrzucające wniosek o przywrócenie terminu ma charakter niekończącego postępowanie w sprawie²⁵¹.

Omawiając katalog wskazany w pkt 1 -6 art. 394 § 1 k.p.c., należy zwrócić uwagę na kwestę stosowania analogii w wypadkach dopuszczalności zażalenia.

²⁵⁰ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2000 roku, III ZP 1/00, OSNC 2001/1/1.

²⁵¹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2000 roku, III ZP 1/00, OSNC 2001/1/1., A. Góral-Błaszczkowska[w] Kodeks postępowania cywilnego... , s. 1034.

W pierwszej kolejności należy po krótko odnieść się do samego terminu analogia, który może być rozumiany dwutorowo. W pierwszym przypadku oznacza on pewną zbieżność czy też podobieństwo, z kolei w drugim można mówić o pewnym procesie myślowym, który polega na przenoszeniu informacji z jednej kategorii na drugą na podstawie pewnych zbieżności²⁵².

Omawiając problematykę analogii należy przede wszystkim wskazać na jej rozróżnienie pomiędzy analogią *intra legem* oraz *extra legem*. Analogia *extra legem* ma miejsce w przypadkach nieunormowanych przez prawo, z kolei *intra legem* ma miejsce gdy obowiązują określone normy prawne aczkolwiek są one zbyt ogólne. Jak wyjaśnia M. Walasik w obu ze wskazanych powyżej przypadkach zachodzi tożsamy mechanizm polegający na wnioskowaniu na podstawie podobieństwa do przypadków uregulowanych wyraźnie w przepisach prawa²⁵³.

Wnioskowanie zatem przez analogie w przypadku *extra legem* winno składać się z trzech etapów, tj. po pierwsze powinno zostać ustalone, że jakiś fakt jest objęty unormowaniem prawnym, po drugie powinno dojść do ustalenia podobieństwa między powyższym faktem, a innym faktem pomimo, że podobnym to nieunormowanym przez żaden przepis prawa, wieńczącym etapem powinno być ustalenie na podstawie stwierdzonych podobieństw określonych skutków prawnych²⁵⁴. Najważniejszy jest jednak etap w trakcie, którego dochodzi ustalenia podobieństwa pomiędzy dwoma faktami²⁵⁵.

Odnosnie natomiast do kwestii wnioskowania per analogiam o rezultatach *intra legem* to zgodnie z poglądem J. Nowackiego „wnioskowanie to spełnia rolę środka służącego do ustalania znaczenia odnośnych przepisów prawa”. Ponadto jest pomocne przy korygowaniu czy też poprawianiu obowiązującego prawa²⁵⁶.

Omawiając problematykę stosowania analogii w przypadkach zażalenia zauważenia wymaga, że B. Bładowski opowiada się za brakiem podstaw do dopuszczenia tej metody wykładni z uwagi na fakt doprecyzowania przez ustawodawcę w kodeksie poszczególnych wypadków zażalenia²⁵⁷. Kwestia stosowania analogii w przypadkach dopuszczalności zażalenia była również wielokrotnie przedmiotem orzecznictwa Sądu Najwyższego, który

²⁵² M. Walasik, *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013, s. 176.

²⁵³ *Ibidem*, s. 220-222.

²⁵⁴ J. Nowacki, *Analogia Legis*, Warszawa 1966 r., s. 16.

²⁵⁵ *Ibidem*, s. 16.

²⁵⁶ *Ibidem*, s. 57-60.

²⁵⁷ B. Bładowski, *Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...*, s.32.

pomimo faktu, iż nie zajął w tej kwestii jednoznacznego stanowiska w postanowieniu z dnia 18 marca 1985 roku wskazał, iż wyczerpujące unormowanie dopuszczalności zażalenia uniemożliwia dokonywanie takich prób wykładni, które poprzez poszukiwanie związków wydanych orzeczeń z innymi - podlegającymi zaskarżeniu - prowadziłyby do dowolnego rozszerzenia katalogu postanowień wyliczonych ściśle w art. 394 § 1 k.p.c.²⁵⁸. Niemniej jednak w innych orzeczeniach Sąd Najwyższy wielokrotnie przyjmował możliwości zaskarżenia zażaleniem orzeczeń sądu niewynikających z w/w katalogu, w tym m.in. w uchwale z dnia 22 stycznia 1988 roku stwierdził, iż na zarządzenie przewodniczącego w przedmiocie zwrotu skargi o wznowienie postępowania przysługuje zażalenie²⁵⁹. Kolejnym przykładem jest uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2008 roku, gdzie Sąd Najwyższy opowiedział się za dopuszczalnością zaskarżenia zażaleniem zarządzenia o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia – analogicznie do zarządzenia o zwrocie pozwu²⁶⁰. Zaznaczenia również wymaga, iż ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469), wskutek której doszło do nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego nie spowodowała braku aktualności omawianego orzecznictwa bowiem doszło w istocie do rozbitcia katalogu zawartego w art. 394 § 1 k.p.c. w poprzednim brzmieniu na dwa katalogi – jeden zawarty w treści art. 394 § 1 k.p.c. w aktualnym brzmieniu przewidującym możliwość zaskarżenia postanowień sądu I instancji do sądu II instancji i drugi w art. 394^{1a} § 1 k.p.c. regulującym możliwość zażalenia postanowień, które są rozpoznawane przez inny skład sądu I instancji.

Możliwość stosowania zatem analogii w przypadku zaskarżalności poszczególnych postanowień będzie zależna od okoliczności danej sprawy i będzie musiała być w każdym przypadku poddana osobnemu badaniu. W sytuacji gdy np. będziemy mieć do czynienia z luką w prawie, może zaistnieć uzasadnienie do stosowania analogii z ustawy przy zaskarżalności orzeczeń. Oczywiście powyższe nie może uzasadniać każdorazowego rozszerzania zamkniętego katalogu, jednakże podążając za orzecznictwem Sądu Najwyższego należy uznać, iż istnieje pewnego rodzaju aprobata do wyprowadzenia w niektórych sprawach możliwości zaskarżenia orzeczeń przy uwzględnieniu analogii do tych zawartych w zamkniętym katalogu.

²⁵⁸Postanowienie z dnia 18 marca 1985 roku, II CZ 19/85, LEX nr 8695.

²⁵⁹Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 1988 roku, III CZP 69/97, OSNC 1998/7-8/111.

²⁶⁰Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2008 roku, III CZP 65/08, OSNC 2009/7-8/112.

Dopuszczalność zażalenia w postępowaniu procesowym wyznacza również art. 394¹ k.p.c., stosownie do którego treści zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (§ 1). Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (§ 1¹).

Jak wynika z treści powyżej cytowanego przepisu zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu II instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienia sądu I lub II instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Przy czym jednoczesnego zaznaczenia wymaga, iż w/w postanowienia mają charakter postanowień kończących postępowanie niemniej jednak nie mieszczą się w katalogu tych postanowień, na które przysługuje skarga kasacyjna tj. nie są wydawane przez sąd II instancji w przedmiocie odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania jak również nie zostały wydane wskutek rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu I instancji²⁶¹. Zażalenie przysługuje również niewątpliwie do Sądu Najwyższego w sytuacji uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.).

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne służy przeprowadzeniu kontroli, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z wymienionych przesłanek, a zatem, czy powołana przez sąd odwoławczy przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie. Przedmiotem badania przy rozpoznaniu zażalenia jest istnienie procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji wyroku kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy. Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego²⁶². W zależności od wyniku tej oceny Sąd Najwyższy albo oddala zażalenie, albo uchyla zaskarżony wyrok²⁶³.

²⁶¹ T. Ereciński, Art. 394(1). [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016, s. 169.

²⁶² Postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC z 2013 r, nr 3, poz. 41, z dnia 14 marca 2019 r., IV CZ 94/18, LEX nr 2639911, z dnia 22 października 2020 r., IV CZ 63/20, LEX nr 3066971.

²⁶³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2022 r., III CZ 161/22., LEX nr 3385751.

Zaznaczenia również wymaga, iż art. 394¹ § 1¹ k.p.c. został dodany ustawą z dnia 16 listopada 2011 roku o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381)²⁶⁴. W treści uzasadnienia projektu w/w ustawy zawarto stwierdzenie, iż główną motywacją dodania do kodeksu postępowania cywilnego art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest fakt nadużywania instytucji uchylenia wyroku sądu II instancji wraz z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania²⁶⁵. Należy również ponownie podkreślić fakt, iż Sąd Najwyższy w trakcie postępowania zażaleniowego wywołanym na mocy art. 394¹ § 1¹ k.p.c. bada jedynie właściwe zastosowanie przez Sąd I instancji art. 386 k.p.c. Powyższy wniosek wynika również z treści orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2013 roku, gdzie Sąd Najwyższy wskazał, że z pewnością nie jest rzeczą Sądu Najwyższego badanie w postępowaniu zażaleniowym, opartym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., zarzutów naruszenia prawa materialnego (...). W postępowaniu zażaleniowym wszczętym na powołanej podstawie prawnej Sąd Najwyższy bada tylko to, czy zachodzą podstawy do skorzystania przez sąd odwoławczy z uprawnienia do uchylenia wyroku (postanowienia w postępowaniu nieprocesowym) i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, tak więc kognicją tego Sądu jest objęta jedynie prawidłowość zastosowania art. 386 k.p.c. i przewidzianych w nim podstaw uchylenia wyroku²⁶⁶.

Ponadto wskazać również należy na wspomniany już art. 394^{1a} k.p.c., dodany ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy- kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r., poz. 1469)., zgodnie z którym zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest:

- 1) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie;
- 2) oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego oraz niedopuszczenie interwenienta do udziału w sprawie wskutek uwzględnienia opozycji;
- 3) rygor natychmiastowej wykonalności;
- 4) wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania;

²⁶⁴ Ustawa z dnia 16 listopada 2011 roku o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381).

²⁶⁵ A. Góra – Błaszczkowska, środki zaskarżenia w postępowaniu cywilnym, Komentarz do art. 367-424¹² k.p.c., Warszawa 2014, s. 183.

²⁶⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2013 roku, IV CZ 4/13, LEX nr 1314449.

- 5) stwierdzenie prawomocności orzeczenia;
- 6) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia;
- 7) odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia;
- 8) uchylony na mocy ustawy z dnia 9 marca 2023 r.²⁶⁷;
- 9) zwrot zaliczki, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora, kuratora ustanowionego dla strony w danej sprawie i należności świadka, a także koszty przyznane w nakazie zapłaty, jeżeli nie wniesiono środka zaskarżenia od nakazu;
- 10) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego;
- 11) zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem;
- 12) odrzucenie zażalenia;
- 13) odrzucenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego oraz
- 14) zatwierdzenie ugody w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów;
- 15) wstrzymanie wykonania decyzji, w przypadku zawieszenia postępowania, na zgodny wniosek stron zamierzających zawrzeć ugodę w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów.

Zaznaczenia również wymaga, iż do postępowania wywołanego powyższym zażaleniem zastosowanie znajdą odpowiednio następujące przepisy : art. 394 § 2 i 3 oraz art. 395-397 k.p.c. Jeżeli natomiast w sądzie pierwszej instancji nie będzie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Okoliczność, o której mowa w zdaniu pierwszym, nie podlega badaniu przez sąd drugiej instancji. Sąd drugiej instancji będzie również właściwy do rozpoznania zażalenia jeżeli zaskarżono postanowienie, o którym mowa w art. 394 § 1 i zarazem w art. 394^{1a} § 1 k.p.c.

Jak wynika z treści uzasadnienia do projektu ustawy z dnia 8 stycznia 2019 r.(druk 3137), możliwość rozszerzenia zażalenia poziomego, a zatem możliwość rozpoznania

²⁶⁷ Dz.U. z 2023 r., poz. 614.

niektórych kwestii przez inny skład sądu pierwszej instancji, pozwoli odciążyć sądy drugiej instancji od konieczności zajmowania się sprawami mało skomplikowanymi, drobnymi oraz obniżyć koszty postępowania redukując trudności organizacyjne, w tym m.in. przekazywanie akt pomiędzy sądami²⁶⁸.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi także wątpliwości, iż w przypadku skierowania przez skarżącego zażalenia do niewłaściwego sądu sąd niewłaściwy, do którego skierowano zażalenie podlegające rozpoznaniu na podstawie art. 394^{1a} § 1 k.p.c. przez inny skład sądu pierwszej instancji, przekazuje zażalenie do rozpoznania sądowi właściwemu (art. 200 § 1⁴ w związku z art. 391 § 1, art. 397 § 3 i art. 394^{1a} § 2 k.p.c.)²⁶⁹.

W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 15 maja 2013 r., III CZP 91/12, OSNC 2013, Nr 10, poz. 112, Sąd Najwyższy uznał, że sąd niewłaściwy, do którego skierowano zażalenie, przekazuje je do rozpoznania sądowi właściwemu (art. 200 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 397 § 2 k.p.c. w dawnym brzmieniu). W motywach uchwały Sąd Najwyższy jednoznacznie wykluczył odrzucenie zażalenia skierowanego do niewłaściwego sądu jako niedopuszczalnego "z innych przyczyn" (art. 370 - obecnie uchylony - w związku z art. 397 § 2 k.p.c. w dawnym brzmieniu). Wyjaśnił, że niedopuszczalność tę - oprócz przesłanek podmiotowych - należy łączyć z treścią środka zaskarżenia, jako czynności procesowej, nie zaś z błędnym wskazaniem sądu właściwego do jego rozpoznania. Zażalenie cechuje się niskim stopniem sformalizowania, a ustawa nie przewiduje konstrukcyjnych wymagań dotyczących jego treści, których niespełnienie dyskwalifikowałoby ów środek jako skuteczną czynność procesową. Uchybienie polegające na wadliwym oznaczeniu sądu, do którego kierowane jest zażalenie, nie podlega również postępowaniu naprawczemu (art. 130 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.), toteż nie może ono stanowić podstawy odrzucenia zażalenia na skutek nieuzupełnienia braków (art. 370 in fine - obecnie uchylony - w związku z art. 397 § 2 k.p.c. w dawnym brzmieniu)²⁷⁰.

Oдноśnie do kwestii zachowania terminu do wniesienia zażalenia, zauważenia wymaga, iż zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego przewidziany w art. 394 § 2 k.p.c. termin do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji jest zachowany

²⁶⁸ Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 8 stycznia 2019 r, druk 3137, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/166CCC44490F3965C1258384003CD40A/%24File/3137-uzas.pdf> s. 86 i n.

²⁶⁹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2020 r., III CZP 12/20, OSNC z 2021 r., nr 4, poz. 25.

²⁷⁰ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2013 r., III CZP 91/12, OSNC z 2013 r., nr 10, poz. 112, Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2020 r., III CZP 12/20, OSNC z 2021 r., nr 4, poz. 25.

także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła zażalenie do sądu drugiej instancji właściwego funkcjonalnie (art. 397 § 2 zdanie pierwsze w związku z art. 369 § 3 k.p.c.)²⁷¹.

Sąd Najwyższy uznał, iż przepis art. 369 § 3 zdanie pierwsze k.p.c., stanowiący, że termin do wniesienia apelacji, o którym mowa w § 1 i 2, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji, został wprowadzony ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381), która weszła w życie z dniem 3 maja 2012 r. *Ratione legis* przyjęcia takiego rozwiązania było wyeliminowanie wyjątkowo niekorzystnych dla stron skutków regulacji zawartej w art. 369 § 1 k.p.c. prowadzących do odrzucenia apelacji wniesionej wprost do sądu drugiej instancji właściwego do jej rozpoznania, z pominięciem sądu pierwszej instancji, który wydał zaskarżone orzeczenie. Rozważając przedstawione zagadnienie prawne należy uwzględnić cel nowelizacji art. 369 k.p.c., który można odnieść wprost także do zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji przysługującego do sądu drugiej instancji, mogącego dotyczyć kwestii nie tylko incydentalnych, lecz także merytorycznych, istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Pozytywna odpowiedź wynika jednak przede wszystkim z wykładni przepisów kodeksu postępowania cywilnego odnoszących się do postępowania zażaleniowego, w tym w szczególności art. 394 § 1 i art. 397 § 2 k.p.c. Nie ulega wątpliwości, że regulacja postępowania zażaleniowego zawarta w przepisach kodeksu postępowania cywilnego nie jest pełna, dlatego - zgodnie z art. 397 § 2 - do postępowania toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu apelacyjnym²⁷².

Moim zdaniem jednak, art. 369 § 3 k.p.c. wskazuje, iż termin zostanie dochowany jedynie w przypadku wniesienia zażalenia do sądu drugiej instancji (sąd właściwy funkcjonalnie), jeżeli natomiast pismo zostało wniesione do innego sądu, który pozostaje niewłaściwym, wówczas za moment jego wniesienia powinien być uznawany dzień, w którym sąd niewłaściwy nadał go na adres sądu właściwego.

Przy czym należy zaznaczyć, iż treść omawianego przepisu na mocy ustawy z dnia 9 marca 2023 r.²⁷³, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2023 r. uległo nieznaczącej zmianie. Zgodnie bowiem z obecnym brzmieniem § 3 terminy, o których mowa w 1 i 1¹, uważa się

²⁷¹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2015 r., III CZP 100/14, OSNC z 2015 r., nr 12, poz. 136.

²⁷² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2015 r., III CZP 100/14, OSNC z 2015 r., nr 12, poz. 136.

²⁷³ (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).

za zachowane także wtedy, gdy przed ich upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takich przypadkach sąd ten zawiadamia sąd pierwszej instancji o wniesieniu apelacji i żąda przedstawienia akt sprawy. Obecne brzmienie omawianego przepisu nie zmienia jednak wniosków przedstawionych powyżej.

Dopuszczalność zażalenia wyznacza również art. 394² k.p.c., zgodnie z którym zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienie tego sądu o odrzuceniu apelacji, postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania i postanowienie o umorzeniu postępowania wywołanego wniesieniem apelacji (§ 1). Zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje także na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest:

- 1) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie,
- 2) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego,
- 3) zwrot kosztów procesu, o ile nie wniesiono skargi kasacyjnej,
- 4) zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu,
- 4¹) wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka,
- 5) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę,
- 5¹) odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia,
- 6) zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka,
- 7) odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia

-z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. (§ 1¹).

Przepis ten zawiera zamknięty katalog postanowień wydanych przez sąd II instancji, na które przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu. Istotnym zatem jest, iż zażaleń tych nie rozpoznaje sąd wyższej instancji lub Sąd Najwyższy²⁷⁴.

Odnosnie do zaś dopuszczalności zażalenia w postępowaniach odrębnych zauważenia wymaga, iż dotyczy ona wyłącznie postępowań rozpoznawanych przez Sąd Okręgowy w Warszawie- sąd ochrony konkurencji i konsumentów. Sytuacje, w których przysługuje zażalenie na postanowienia wydawane w poszczególnych rodzajach spraw

²⁷⁴ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ..., s. 127-128.

toczących się w ramach postępowania odrębnego wynikają z konkretnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 479²⁸ i n. k.p.c.)²⁷⁵.

Omawiając zaś dopuszczalność zażalenia w postępowaniu nieprocesowym szczególną uwagę zwrócić należy na art. 13 § 2 k.p.c., stosownie do którego treści przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w niniejszym kodeksie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Powyższa regulacja będzie miała zatem zastosowanie również w kwestii dopuszczalności zażalenia w postępowaniu nieprocesowym, gdzie niewątpliwie zastosowanie znajdzie art. 394 k.p.c., jak również art. 394¹ k.p.c., 394^{1a} i 394² k.p.c. Przy czym nie należy pomijać regulacji zawartej w treści art. 518 k.p.c., zgodnie z którym od postanowień sądu pierwszej instancji orzekających co do istoty sprawy przysługuje apelacja. Na inne postanowienia sądu pierwszej instancji w wypadkach wskazanych w ustawie, przysługuje zażalenie.

Przepis art. 13 § 2 k.p.c. znajdzie również zastosowanie przy analizie dopuszczalności zażalenia w postępowaniu zabezpieczającym, w którym będzie częściowo stosowany art. 394 § 1 k.p.c. pkt. 2,3,4,6. Pozostałe wypadki dopuszczalności zażeń z art. 394 § 1 nie znajdą zastosowania w postępowaniu zabezpieczającym z uwagi na jego charakter. W postępowaniu zabezpieczającym niedopuszczalne jest również zażalenie do Sądu Najwyższego (art. 394¹ k.p.c.), jednakże częściowe zastosowanie znajdzie art. 394^{1a} k.p.c., a mianowicie pkt. 5,10 i 12, jak również art. 394² k.p.c., bowiem w postępowaniu zabezpieczającym dopuszczalne jest zażalenie na postanowienie oddalające wnioski o wyłączenie sędziego, na postanowienie o zwrocie kosztów postępowania zabezpieczającego oraz skazanie strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę²⁷⁶. Nie należy również pomijać treści art. 741 k.p.c., zgodnie z którym na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie. Zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji o udzieleniu zabezpieczenia, z wyjątkiem postanowienia wydanego w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. A. Zieliński wymienia również inne postanowienia, na które będzie przysługiwać zażalenie w postępowaniu zabezpieczającym, a mianowicie postanowienie uzależniające wykonanie postanowienia od złożenia przez uprawnionego kaucji na zabezpieczenie roszczeń powstałych w wyniku wykonania postanowienia o zabezpieczeniu (art. 739 § 1 k.p.c.), uchylające lub zmieniające prawomocne postanowienie, w którym udzielono

²⁷⁵ Ibidem, s. 139-146.

²⁷⁶ Ibidem, s. 190-191.

zabezpieczenia, oraz ograniczające udzielone uprzednio zabezpieczenie (art. 742 § 1 k.p.c.), nadające postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia klauzulę wykonalności (art. 743 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 795 § 1 k.p.c.), rozstrzygające o kosztach postępowania zabezpieczającego (art. 745 § 1 k.p.c. w zw. z art. 394 § 1 pkt 9 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), uzależniające wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia od złożenia przez uprawnionego kaucji na zabezpieczenie roszczeń obowiązanego pozostałych w wyniku wykonania postanowienia o zabezpieczeniu (art. 739§1 k.p.c.), o zwrocie kaucji uprawnionemu w wypadkach niewytoczenia przez obowiązanego powództwa w terminie ustawowym (ar. 746 § 3 k.p.c.).

W postępowaniu egzekucyjnym zażalenie przysługuje zaś jedynie na postanowienia sądu, na orzeczenia wydane przez komornika bądź referendarza sądowego przysługują inne środki odwoławcze²⁷⁷. Kwestia dopuszczalności zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym w szerszym zakresie zostanie omówiona w dalszych rozdziałach. Należy jednak już w tym miejscu zasygnalizować, iż w postępowaniu egzekucyjnym istnieją następujące grupy postanowień sądu, które są zaskarżalne, a mianowicie postanowienia kończące postępowanie w sprawie (art. 394 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), postanowienia wskazane w treści art. 394 § 1 k.p.c. oraz w treści art. 394^{1a} § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.(jeżeli wskazane przypadki mogą wystąpić również w postępowaniu egzekucyjnym) oraz postanowienia wymienione w części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego²⁷⁸, które na potrzeby niniejszej pracy zostaną odrębnie omówione. Nie należy także pomijać art. 394² k.p.c., który znajdzie zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym.

3.5.2. Istnienie zaskarżonego postanowienia

Istnienie zaskarżonego postanowienia stanowi jedną z przesłanek dopuszczalności zażalenia w postępowaniu cywilnym, warunkiem bowiem zaskarżenia orzeczenia zażaleniem jest istnienie postanowienia bądź zarządzenia, które będzie podlegać zaskarżeniu. Brak jest zatem podstaw do zaskarżenia orzeczenia, które nie istnieje²⁷⁹. Orzeczenie nieistniejące nie wywierają bowiem żadnych skutków procesowych²⁸⁰.

²⁷⁷ Ibidem, s. 197.

²⁷⁸ H. Pietrzkowski[w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016 r., s. 77.

²⁷⁹ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...,s. 29.

²⁸⁰ B. Bładowski, Zażalenie w postępowaniu cywilnym..., s. 35, B. Bładowski, Orzeczenie nie istniejące w cywilnym postępowaniu odwoławczym, NP 1991, nr 1-3, s. 79 i n.

Jednoczesnego zauważenia wymaga, iż z orzeczeniem nieistniejącym należy utożsamiać również sytuację, w których brak jest fizycznej obecności np. postanowienia w aktach, powyższe będzie miało miejsce również w przypadku zaskarżenia orzeczenia przed datą jego wydania, nawet jeżeli klarownym jest, iż orzeczenie takie zostanie wydane. Zaznaczenia bowiem wymaga, iż kodeks postępowania cywilnego nie przewiduje możliwości zaskarżenia orzeczeń przyszłych²⁸¹. Zaskarżenie zatem orzeczenia nieistniejącego będzie skutkować odrzuceniem środka odwoławczego. Na powyższym stanowisku stanął również Sąd Najwyższy, który w orzeczeniu z dnia 28 maja 1998 roku wskazał, iż apelacja od nieistniejącego orzeczenia podlega odrzuceniu z braku substratu zaskarżenia²⁸². Zaznaczenia wymaga, iż orzeczenie będzie miało status nieistniejącego również w przypadku m.in. jego niepodpisania przez członków składu orzekającego²⁸³. Przy czym zaznaczenia wymaga, iż brak jest rzeczywistej możliwości sformułowania definicji legalnej orzeczenia nieistniejącego, a zatem określanie tychże orzeczeń może być oparte jedynie na fakcie, iż orzeczenia nieistniejące stwarzają jedynie „pozory aktu prawnie istniejącego”²⁸⁴. Są to orzeczenia, które nie istnieją „w znaczeniu faktycznym bądź prawnoprosocowym”²⁸⁵. Orzeczenia te nie wywołują żadnych skutków procesowych²⁸⁶. Przyjmuje się także za K. Korzanem, iż wyrokiem nieistniejącym jest wyrok, który nie spełnia warunków formalnych w stopniu tak daleko idącym, iż nie odpowiada bytu prawnemu²⁸⁷. Istotne jest także, przy klasyfikacji orzeczeń nieistniejących rozróżnienie tego typu orzeczeń od orzeczeń wadliwych. Usunięcie uchybień orzeczeń wadliwych jest bowiem możliwe za pomocą m.in. środków zaskarżenia, brak zaś możliwości sanowania uzasadnia kwalifikację orzeczenia jako nieistniejącego²⁸⁸. I tak przykładowo jedynie wymienić należy za Ł. Błaszczak, iż do orzeczeń nieistniejących należą orzeczenia nie zawierające elementów konstytutywnych takich jak wspomniany już powyżej podpis składu orzekającego czy też

²⁸¹ B. Bładowski, Zażalenie w postępowaniu cywilnym..., s. 35.

²⁸² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1998 roku, III CKN 409/98, LEX nr 519240.

²⁸³ B. Bładowski, Zażalenie w postępowaniu cywilnym..., s. 35, Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2000 r., III CZP 29/00, OSNC z 2001 r., nr 2, poz. 25.

²⁸⁴ Ł. Błaszczak, Orzeczenie nieistniejące (sententia non existens) w sądowym postępowaniu cywilnym [w:] Wokół problematyki orzeczeń pod red. Ł. Błaszczaka, Toruń 2007 r., s. 10.

²⁸⁵ Ibidem, s. 9.

²⁸⁶ K. Markiewicz, Problem sententia non existens na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego, Rejent, nr 11, listopad 2002 r., s. 99.

²⁸⁷ K. Markiewicz, Problem sententia non existens ...s. 99, K. Korzan, Wyroki nieistniejące, Przegląd Prawa i Administracji, t. VII, Wrocław 1976, s. 192.

²⁸⁸ Ł. Błaszczak, Orzeczenia nieistniejące..., s. 16-17, K. Markiewicz, Problem sententia non existens..., s. 100.

nie ogłoszone (jeżeli ustawa przewiduje obowiązek ogłoszenia orzeczenia)²⁸⁹. Przy czym zauważenia wymaga, iż pogląd odrębny reprezentuje K. Markiewicz oraz A. Miączyński, wskazując, iż jeśli wyrok jest ogłaszany, niezachowanie obowiązku podpisania go nie skutkuje nie istnieniem orzeczenia²⁹⁰. Niemniej jednak w mojej ocenie za trafne należy uznać spostrzeżenia poczynione przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 26 września 2000 r.²⁹¹. Jak wskazał bowiem Sąd Najwyższy ogłoszenie wyroku ma bardzo istotne znaczenie, wszystkie jego skutki mogą jednak dotyczyć tylko wyroku prawnie istniejącego, a więc takiego, którego sentencja została nie tylko spisana, ale także podpisana. Innymi słowy, przewodniczący może skutecznie ogłosić tylko wyrok prawnie istniejący, przy czym zawarty w art. 326 § 3 zwrot, że "ogłoszenia wyroku dokonuje się przez odczytanie sentencji" należy rozumieć w ten sposób, że odczytać - ze skutkiem ogłoszenia - można jedynie sentencję opatrzoną podpisem sędziego²⁹². Podpis stanowi w mojej ocenie konstytutywny element wyroku, który potwierdza wolę rozstrzygnięcia danej sprawy w określony w wyroku sposób, bez podpisu nie sposób uznać aby odnosił on jakiegokolwiek skutki prawne, nawet jeśli został ogłoszony.

Przechodząc zaś do kwestii nieważności postępowania i orzeczeń zapadających w takim postępowaniu zauważenia wymaga, iż orzeczenie zapadłe w nieważnym postępowaniu nie będą nosiły cech orzeczeń nieistniejących. Nieważność postępowania uzasadnia bowiem jedynie zaskarżalność orzeczenia²⁹³. Ostatnią ważką kwestię stanowi postępowanie z orzeczeniami nieistniejącymi. Zdaje się, iż jeżeli orzeczenie ma charakter nieistniejącego to nie przysługują od niego żadne środki zaskarżenia ponieważ orzeczenie takie po prostu nie istnieje. Należy jednak zauważyć, iż orzeczenia nieistniejące można pogrupować dwojako tj. po pierwsze jako orzeczenia występujące w istniejącym postępowaniu oraz występujące w nieistniejącym postępowaniu. W pierwszej sytuacji postępowanie takie będzie nosiło znamiona niezakończonego, w drugim natomiast przypadku występuje sytuacja, w której uznać należy, iż brak jest przeszkód do złożenia pozwu/wniosku inicjującego postępowanie²⁹⁴. Jednoczesnego zasygnalizowania wymaga, iż

²⁸⁹ Ł. Błaszczak, *Orzeczenia nieistniejące...*, s. 23-24.

²⁹⁰ K. Markiewicz, *Problem sententia non existens...*, s. 106-107, A. Miączyński, *Faktyczne i prawne istnienie orzeczenia w sądowym postępowaniu cywilnym*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* 1972, s. 112 i n.

²⁹¹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2000 r., III CZP 29/00, OSNC z 2001 r., nr 2, poz. 25.

²⁹² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2000 r., III CZP 29/00, OSNC z 2001 r., nr 2, poz. 25.

²⁹³ Ł. Błaszczak, *Orzeczenia nieistniejące...*, s. 13

²⁹⁴ *Ibisem*, s. 27-29.

jeżeli przykładowo orzeczeniu nieistniejącemu zostałaby nadana klauzula wykonalności, strona z kolei nie wniosłaby zażalenia, to wówczas najbardziej adekwatnym środkiem zaskarżenia byłaby skarga na czynności komornika²⁹⁵.

Należy również mieć na uwadze, iż z kwestią istnienia zaskarżonego orzeczenia niewątpliwie wiąże się również zagadnienie istnienia uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia. W pierwszej kolejności wskazać należy na art. 357 k.p.c., które wymienia przypadki uzasadnienia i doręczenia postanowień. Stosownie do najistotniejszych treści w/w przepisu postanowienia ogłoszone na posiedzeniu jawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlegają one zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia postanowienia. Postanowienia te doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem (§1). Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczając postanowienie stronie niezastępowanej przez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej należy ją pouczyć o dopuszczalności, warunkach, terminie i sposobie złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia i wniesienia środka zaskarżenia albo o tym, że postanowienie nie podlega uzasadnieniu lub zaskarżeniu (§2). Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem (§2¹). Ilekroć przepis szczególny nakazuje sądowi uzasadnić z urzędu postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym, postanowienie to doręcza się z urzędu z uzasadnieniem (§ 2²). Podlegające zaskarżeniu postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd może z urzędu uzasadnić, jeżeli pozwoli to na usprawnienie postępowania lub jeżeli postanowienie dotyczy przyznania zwrotu kosztów osobie niebędącej stroną. W takim przypadku postanowienie z uzasadnieniem doręcza się wszystkim stronom lub osobom, których to postanowienie dotyczy (§ 2³). Doręczenie przez sąd z urzędu postanowienia z uzasadnieniem wydanego na posiedzeniu niejawnym zwalnia stronę od obowiązku zgłoszenia wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem (§ 2⁴). O ile przepis szczególny nie nakazuje doręczyć z urzędu postanowienia z uzasadnieniem, uzasadnienie sporządza się w terminie tygodnia od

²⁹⁵ Ibidem, s. 29.

dnia wpływu do właściwego sądu wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem, a jeżeli wniosek był dotknięty brakami- od dnia usunięcia tych braków (§3).

Rola uzasadnienia, które powinno zawierać stan faktyczny oraz podstawę prawną rozstrzygnięcia sprowadza się nie tylko do przekonania strony o prawidłowości rozstrzygnięcia oraz jego zgodności z prawem, ale również daje możliwość przeprowadzenia kontroli apelacyjnej, kasacyjnej, ale również zażaleniowej²⁹⁶.

3.5.3. Legitymacja do wniesienia zażalenia

Na wstępie wyjaśnienia wymaga także, iż legitymacja procesowa oznacza uprawnienie do występowania w procesie w charakterze powoda (legitymacja czynna) lub pozwanego (legitymacja bierna). Rozróżnia się przy tym legitymację materialną - wynikającą z posiadania prawa podmiotowego lub interesu prawnego podlegającego ochronie na drodze sądowej oraz legitymację formalną - oznaczającą uprawnienie do wytoczenia powództwa i popierania go w celu ochrony praw podmiotowych własnych bądź cudzych²⁹⁷.

Posiadanie zatem legitymacji procesowej umożliwia wystąpienie w roli strony „prawidłowej” w postępowaniu. „Prawidłowej” czyli takiej z udziałem, której postępowanie może zakończyć się „w sposób niewadliwy” rozstrzygnięciem co do istoty²⁹⁸.

Najczęściej podmiot występujący w postępowaniu cywilnym posiada zarówno legitymacją formalną jak materialną. Istnieje jednak możliwość, iż podmiot przykładowo będzie posiadał legitymację formalną, ale nie materialną. Istnieje także odwrotna możliwość. Należy bowiem podkreślić, iż legitymacja formalna związana jest ze „stosunkiem procesowym”, a materialna ze „stosunkiem materialnoprawnym”²⁹⁹.

Jak wskazuje G. Jędrejek³⁰⁰ rozróżnienia stron stosunku materialnoprawnego oraz procesowego dokonał Sąd Najwyższy. Zauważenia bowiem wymaga, iż w uchwale z dnia 25 stycznia 1995 r. Sąd Najwyższy wskazał, że legitymacja procesowa wskazuje kwalifikację materialną podmiotów prowadzących spór, w tym znaczeniu, że powód

²⁹⁶ Ibidem, s. 30.

²⁹⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., II PZ 3/19, lex nr 2652428.

²⁹⁸ P. Grzegorzczak, Legitymacja procesowa- pojęcie, funkcje i reżim procesowy, Przegląd Sądowy nr 2 luty 2020, s. 11.

²⁹⁹ G. Jędrejek, Legitymacja procesowa w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2019, s. 70-72.

³⁰⁰ Ibidem, s. 72.

powinien być uprawniony (z mocy norm materialnoprawnych) do występowania z żądaniem udzielenia mu ochrony prawnej w stosunku do pozwanego, a ten (także z mocy norm materialnoprawnych) zobowiązany do określonego zachowania się; dotyczy ona możliwości określenia, czy w procesie występują w charakterze stron te podmioty, które są jednocześnie podmiotami stosunku prawnego będącego przedmiotem procesu. W każdym procesie sąd powinien rozstrzygnąć, czy strony procesowe są jednocześnie stronami spornego stosunku prawnego. Stwierdzenie braku tej zgodności jest stwierdzeniem braku legitymacji procesowej po stronie powoda lub pozwanego, co prowadzi do oddalenia powództwa, z tym uzasadnieniem co do pozwanego, że nie pozostaje on w stosunku prawnym z powodem³⁰¹.

Należy również wskazać, iż legitymacja materialna, a więc posiadanie prawa podmiotowego lub interesu prawnego, stanowi przesłankę materialną powództwa, a jej brak stoi na przeszkodzie udzieleniu ochrony prawnej. Brak legitymacji materialnej (czynnej lub biernej) skutkuje co do zasady oddaleniem powództwa. Jeżeli legitymacja materialna i procesowa zespalają się, oddalenie powództwa następuje w istocie z braku legitymacji materialnej, którego rezultatem jest także brak legitymacji procesowej, będący wtórną przyczyną oddalenia powództwa³⁰².

Należy również wskazać na stosunek zachodzący pomiędzy legitymacją formalną, a stosunkiem procesowym. Kwestie te opisuje G. Jędrejek, wyjaśniając w pierwszej kolejności, iż „legitymację formalną można podzielić na legitymację wynikającą ze stosunku procesowego lub pozostającą poza tym stosunkiem”³⁰³. Odnośnie do pierwszego przypadku to niewątpliwie w sposób wystarczający obrazuje go sytuacja, w której sąd odrzuci środek zaskarżenia, z uwagi na fakt, iż wniesiony on został przez nieuprawniony podmiot. Drugi przypadek zaś będzie wynikał z konkretnych przepisów prawnych i tak np. wskazać można chociażby na art. 398³ § 2 k.p.c., który daje w określonych okolicznościach możliwościach złożenia skargi kasacyjnej Rzecznikowi Praw Obywatelskich³⁰⁴.

Należy również wskazać, iż legitymacja czynna przysługuje osobie, która ma interes prawny w rozstrzygnięciu danej sprawy. Interes taki może mieć charakter zarówno majątkowy jak i niemajątkowy. Należy się także doszukiwać jego powiązań z określonym stosunkiem prawnym lub prawem podmiotowym³⁰⁵. Wskazać można także na orzeczenie

³⁰¹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 1995 r., III CZP 179/94, OSNC z 1995 r., nr 5, poz. 76.

³⁰² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2012 r., III CZP 83/12, OSNC z 2013 r., nr 7-8, poz. 82.

³⁰³ G. Jędrejek, Legitymacja procesowa..., s. 78.

³⁰⁴ Ibidem, s. 78.

³⁰⁵ Ibidem, s. 24.

Sądu Najwyższego, zgodnie z którym strona chcąc zaskarżyć określone orzeczenie musi posiadać interes prawny. Jak wskazał bowiem Sąd Najwyższy proces cywilny stanowi środek ochrony praw materialnych strony, a co za tym idzie nie może żądać jego wszczęcia podmiot, który nie żąda ochrony swego prawa, ani też nie może zaskarżyć orzeczenia sądu strona, jeżeli orzeczenie to nie narusza jej prawa³⁰⁶.

Odnosząc się zaś ściśle do problematyki zażalenia w pierwszej kolejności zwrócić należy uwagę na różnicę pomiędzy legitymacją do wniesienia zażalenia, a legitymacją procesową czyli uprawnieniem do występowania w konkretnym procesie w charakterze strony procesowej. Legitymacja do wniesienia zażalenia stanowi przesłankę formalną, której brak prowadzi do odrzucenia zażalenia. Odróżnić również należy legitymację czynną (którą posiada skarżący) od legitymacji biernej, którą w postępowaniu zażaleniowym będzie posiadać przeciwnik procesowy strony, która złożyła zażalenie³⁰⁷. Krąg podmiotów legitymowanych do wniesienia zażalenia jest szerszy niż w przypadku apelacji, bowiem należą do niego również inne podmioty, których dotyczy zaskarżone postanowienie, w tym świadkowie, biegli, przedstawiciele ustawowi stron, pełnomocnicy jak również osoby trzecie³⁰⁸. Przy czym nie należy pomijać również takich podmiotów jak Prokurator, RPO, RPD, RPP, Rzecznik Ubezpieczonych, organizacje pozarządowe, inspektora pracy oraz powiatowego (miejskiego) rzecznika konsumentów³⁰⁹.

Odnosnie do zaś tzw. innych podmiotów niewątpliwie do nich zaliczyć należy interwenientów ubocznych, którzy przystępują do sprawy w przypadku, gdy posiadają interes prawny, aby spór zaistniały pomiędzy stronami został rozstrzygnięty na korzyść jednej z nich. Zauważenia również wymaga, iż w myśl art. 79 k.p.c. interwenient uboczny jest uprawniony do wszelkich czynności procesowych dopuszczalnych według stanu sprawy. Nie mogą one jednak pozostawać w sprzeczności z czynnościami i oświadczeniami strony, do której przystąpił. Powyższe było również tematyką analizy Sądu Najwyższego, który w postanowieniu z dnia 4 października 2012 roku wskazał, iż za sprzeczną z czynnościami i oświadczeniami strony uznać należy każdą czynność procesową i każde oświadczenie interwenienta ubocznego, które zawierają treści przeciwstawne do czynności lub oświadczeń strony, do której interwenient uboczny przystąpił. Chodzi tu o czynności lub oświadczenia, które w sposób wyraźny, ewidentny wzajemnie się wyłączają ze względu na

³⁰⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2005 r., III CK 271/04, lex nr 175995.

³⁰⁷ B. Bładowski, Zażalenie w postępowaniu cywilnym..., s. 37.

³⁰⁸ A. Góra- Błaszczkowska, Środki zaskarżenia w postępowaniu cywilnym..., s. 173.

³⁰⁹ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...,s.31.

odmienną treść i intencje strony oraz interwenienta ubocznego³¹⁰. Z powyższego zatem wynika, iż interwenient uboczny jest uprawniony i legitymowany do wnoszenia środków zaskarżenia, w tym zażalenia, jednakże jego żądanie nie może stać w sprzeczności z wolą oraz interesem strony, do której przystąpił³¹¹.

Należy również nadmienić, iż w postępowaniu egzekucyjnym podmiotami legitymowanymi do wniesienia zażalenia obok wierzyciela i dłużnika mogą być również podmioty trzecie np. osoba ukarana na mocy art. 768 k.p.c. grzywną³¹².

Analizując zaś poszczególne przypadki wskazane w treści art. 394 § 1, 394^{1a} § 1, 394² § 1 i 1¹ k.p.c. zauważenia wymaga, że do wniesienia zażalenia na poszczególne postanowienia legitymacja przysługuje stronie procesowej. Wyjątek stanowi postanowienie wydane w przedmiocie skazania świadka, biegłego lub osoby trzeciej na grzywnę, wówczas to te podmioty będą posiadać legitymację do zaskarżenia orzeczenia. Z kolei w przypadku postanowienia wydanego w przedmiocie przyznania biegłemu wynagrodzenia, legitymacja do wniesienia zażalenia będzie przysługiwać nie tylko biegłemu, ale również stronom postępowania³¹³. Powyższe wynika z faktu, iż strona będzie zawsze czynnie legitymowana do wniesienia środka zaskarżenia i będzie posiadać interes w zaskarżeniu orzeczenia, które wg jej uznania skutkuje wygenerowaniem wyższych kosztów postępowania, to strony bowiem koszty te ponoszą³¹⁴.

Jak zostało już wskazane art. 394 § 1 k.p.c. znajdzie zastosowanie na mocy art. 13 § 2 k.p.c. również w postępowaniu egzekucyjnym, w zakresie w jakim poszczególne przypadki mogą w tym postępowaniu wystąpić. Wówczas w/w osoby będą również legitymowane w postępowaniu egzekucyjnym do wniesienia zażalenia.

Nie należy również tracić z pola widzenia sytuacji, w których legitymacja do wniesienia zażalenia będzie przysługiwać jednej stronie np. zarządzenie o zwrocie pozwu, gdzie legitymowaną do wniesienia zażalenie będzie jedynie strona powodowa³¹⁵. Tożsama sytuacja będzie dotyczyć kwestii zaskarżenia orzeczeń, których przedmiotem jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych jak również odmowa ustanowienia zawodowego

³¹⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2012 roku, IV CSK 327/12, LEX nr 1232803.

³¹¹ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...,s.36-37.

³¹² Ibidem, s.37-38.

³¹³ T. Ereciński, Art. 394(1). [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016, s.165-164.

³¹⁴ A. Góra- Błaszczkowska, Środki zaskarżenia w postępowaniu cywilnym.....,s. 174.

³¹⁵ B. Bładowski, Zażalenie w postępowaniu cywilnym....., s. 37.

pełnomocnika lub jego odwołanie. Podmiotem legitymowanym do zaskarżenia tego typu orzeczeń będzie jedynie strona, której one bezpośrednio dotyczą³¹⁶.

Wyjaśnić również należy, iż jedynie osoba uprawniona do wniesienia środka zaskarżenia ma możliwość jego cofnięcia. Czynność polegająca na cofnięciu środka zażalenia nie wymaga zgody drugiej strony³¹⁷.

3.5.4. Pokrzywdzenie zaskarżonym orzeczeniem „*gravamen*”

W literaturze prawniczej oraz judykaturze jako jedną z przesłanek środków zaskarżenia wskazuje się interes prawny w zaskarżeniu albo *gravamen* (pokrzywdzenie orzeczeniem). Niekiedy łączy się oba pojęcia, traktując pokrzywdzenie jako warunek istnienia interesu prawnego w zaskarżeniu, nie ma jednak podstaw do utożsamiania tych pojęć. Istota relacji zachodzących między nimi polega na tym, że pokrzywdzenie orzeczeniem warunkuje istnienie interesu prawnego w jego zaskarżeniu. Innymi słowy, skarżącemu, który nie wykazał pokrzywdzenia orzeczeniem, można zarzucić brak interesu prawnego w kwestionowaniu orzeczenia w celu uzyskania jego uchylecia albo zmiany³¹⁸.

Należy również nadmienić, iż nie zawsze sytuacja, w której dany podmiot jest legitymowany w sensie formalnym do wniesienia określonego środka zaskarżenia będzie skutkować wnioskiem, iż środek zaskarżenia jest dopuszczalny. Jak wyjaśnia bowiem I. Biedroń analiza poglądów doktryny oraz stanowiska judykatury daje asumpt do uznania, iż według części z nich pokrzywdzenie skarżącego stanowi przesłankę dopuszczalności zaskarżenia. Brak z kolei tej przesłanki tj. *gravamen* prowadzi do odrzucenia środka zaskarżenia. Jak wskazuje dodatkowo I. Biedroń według niektórych autorów interes w zaskarżeniu może być jedynie przesłanką, która świadczy o zasadności zaskarżenia, a zatem jego brak powinien prowadzić do oddalenia środka zaskarżenia, a nie odrzucenia³¹⁹.

Taki pogląd przeciwstawny prezentuje przykładowo P. Pogonowski, który wskazuje, że istnienie interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia stanowi przesłankę skuteczności środka zaskarżenia, nie przesłanką dopuszczalności³²⁰.

³¹⁶ T. Zembruski [w:] System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia ..., s.459.

³¹⁷ Ibidem, s. 459-460.

³¹⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC z 2014 r., nr 11, poz. 108.

³¹⁹ I. Biedroń, Gravamen- przesłanka dopuszczalności czy zasadności zaskarżenia w postępowaniu cywilnym? [w:]XX Lecie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, s. 24.

³²⁰ P. Pogonowski, Realizacja prawa do sądu w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2005., s. 119.

Drugi z reprezentowanych poglądów w mojej ocenie nie zasługuje na uwzględnienie. Brak *gravamen* powinno bowiem skutkować uznaniem o braku dopuszczalności, a nie jedynie bezzasadności środka zaskarżenia. Należy zaznaczyć, iż jest to przesłanka, która, z uwagi na fakt, że ma charakter podstawowy powinna być badana przed przystąpieniem do rozpoznawania w sensie merytorycznym środka zaskarżenia. Brak bowiem interesu w zaskarżeniu orzeczenia stanowi już wystarczającą podstawę do odrzucenia środka zaskarżenia. Sam bowiem interes w zaskarżeniu orzeczenia stanowi niejako „furtkę” pozwalającą na rozstrzygnięcie środka.

Niemniej jednak, tak jak zostało wskazane już powyżej nie należy utożsamiać pojęcia *gravamen* oraz interesu w zaskarżeniu orzeczenia, pomimo iż te dwa pojęcia współgrają ze sobą. Interes prawny jest natomiast pojęciem znacznie szerszym niż samo *gravamen* czyli tam gdzie mowa o pokrzywdzeniu (*gravamen*) będzie także występował interes w zaskarżeniu³²¹.

Zgodnie ze wskazaniami Sądu Najwyższego pokrzywdzenie orzeczeniem polega na całkowitym lub częściowym nieuwzględnieniu żądań (obrony) i uwidocznia się przez porównanie twierdzeń skarżącego o przysługujących mu prawach z rozstrzygnięciem o tych prawach zawartym w orzeczeniu. Jednocześnie zaznaczył, że zasada *gravaminis* w postępowaniu nieprocesowym doznaje pewnych ograniczeń ze względu na rządzącą tym postępowaniem zasadę oficjalności i w zasadzie niepodzielny charakter postanowień rozstrzygających istotę sprawy. Według "poszerzonej" definicji *gravamen*, pokrzywdzenie orzeczeniem istnieje nie tylko wtedy, gdy zachodzi różnica między tym, czego strona wcześniej żądała, a rozstrzygnięciem, ale także wtedy, gdy orzeczenie jest zgodne z żądaniem strony, jednak nie zapewnia jej wszystkich możliwych korzyści prawnych³²².

Interes prawny zatem wynika z faktu istnienia „*gravamen*” (pokrzywdzenia orzeczeniem), w przypadku braku pokrzywdzenia orzeczeniem strona nie będzie miała interesu prawnego w jego zaskarżeniu.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy warunek *gravaminis* stosuje się do każdego środka zaskarżenia wnoszonego przez podmiot prywatny lub wnoszonego na rzecz takiego podmiotu. Dla stosowania przesłanki pokrzywdzenia nie ma również znaczenia, czy określony środek zaskarżenia jest środkiem dewolutywnym, czy niedewolutywnym,

³²¹ Ibidem, s. 116-119.

³²² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC z 2014 r., nr 11, poz. 108.

reparacyjnym czy kontrolnym. Bez znaczenia jest także okoliczność, czy środek zaskarżenia przewidziany jest przede wszystkim w celu realizacji interesu podmiotów prywatnych, których orzeczenie dotyczy, czy też został ukształtowany, jak w przypadku skargi kasacyjnej, jako środek realizujący w pierwszej kolejności interes publiczny, pamiętać bowiem należy, że podmiot prywatny, który z nią występuje czyni to we własnym interesie, ponieważ chce obalić niekorzystne dla niego prawomocne orzeczenie³²³.

Sąd Najwyższy w omawianym orzeczeniu stwierdził jednak jednocześnie, iż pokrzywdzenie orzeczeniem stanowi przesłankę dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania środka.

Sąd Najwyższy wskazał bowiem, iż w sprawach, w których interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania środka zaskarżenia, *gravamen* (interes prawny w zaskarżeniu) należy ujmować szerzej, nie sprowadza się on bowiem tylko do pokrzywdzenia w wąskim rozumieniu, tj. w różnicy między żądaniem a zaskarżeniem orzeczenia, lecz obejmuje także zaskarżenie orzeczenia zgodnego z żądaniem strony. Innymi słowy, gdy interes publiczny uzasadnia ponowne merytoryczne zbadanie sprawy, ocena w zakresie pokrzywdzenia (*gravamen*) staje się bezprzedmiotowa na etapie badania dopuszczalności środka zaskarżenia, mogłoby się bowiem okazać, że skarżący dysponując korzystnym dla niego orzeczeniem nie zdoła w tej fazie postępowania wykazać pokrzywdzenia; dopiero merytoryczne rozpoznanie sprawy umożliwia podjęcie właściwej oceny w tym zakresie³²⁴.

Stanowisko Sądu Najwyższego jest niewątpliwie trafne, bowiem przesłanka pokrzywdzenia orzeczeniem podmiotu wnoszącego środek zaskarżenia wydaje się fundamentalna, a jej brak będzie stanowił wystarczającą podstawę do odrzucenia środka zaskarżenia.

Sytuacja braku „*gravamen*” będzie miała miejsce np. gdy Sąd jedynie częściowo oddalił środek zaskarżenia strony (np. apelacji), wówczas strona celem zachowania „*gravamen*” powinna zaskarżyć (w tym przypadku skargą kasacyjną) jedynie orzeczenie w zakresie w jakim został oddalony jej środek zaskarżenia, bowiem tylko w tym zakresie została ona „pokrzywdzona” orzeczeniem. Zaskarżenie ponad „*gravamen*” będzie skutkowało częściowym czy też całkowitym odrzuceniem środka zaskarżenia.

³²³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC z 2014 r., nr 11, poz. 108.

³²⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC z 2014 r., nr 11, poz. 108.

Brak „*gravamen*” może oczywiście istnieć również w przypadku zaskarżenia orzeczenia zażaleniem, jeżeli np. Sąd odrzuci apelację jednego z pozwanych, a zażalenie na to orzeczenie złoży drugi z nich, środek zaskarżenia zostanie odrzucony, jako, że orzeczenie nie będzie dotyczyło praw i obowiązków skarżącego jak również nie będzie on posiadał „*gravamen*” co będzie także warunkować brak interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia.

Jak wynika z analizy orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2019 r., celem zbadania istnienia „*gravamen*” należy dokonać analizy zgłoszonego żądania strony, a następnie porównać go z sentencją zaskarżonego orzeczenia³²⁵.

3.6. Warunki formalne i fiskalne zażalenia oraz termin do jego wniesienia

3.6.1. Odpowiednia forma zażalenia

Zgodnie ze stanowiskiem B. Bładowskiego, z uwagi na fakt, iż zażalenie jako pismo procesowe wnosi się jedynie poza rozprawą (art. 125 § 1 k.p.c.), może być ono złożone jedynie w formie pisemnej³²⁶. Powyższy pogląd zdaje się aprobować również A. Zieliński, który jednocześnie wskazuje, iż zażalenie może być również wniesione w formie elektronicznej, w którym przypadku musi być ono zgodnie z art. 126 § 5 k.p.c. opatrzone podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 18 września 2001 roku o podpisie elektronicznym (Dz.U.z 2013 r. poz. 262)³²⁷. Słusznie jednak A. Zieliński³²⁸ wskazuje na wyjątek, który będzie upoważniał podmioty składające zażalenie do odstąpienia z formy pisemnej, a mianowicie należy zwrócić uwagę na artykuł 466 k.p.c., stosownie do którego treści pracownik lub ubezpieczony działający bez adwokata lub radcy prawnego może zgłosić w sądzie właściwym ustnie do protokołu powództwo oraz treść środków odwoławczych i innych pism procesowych. Powyższe uprawnienie nie będzie miało zastosowanie do środków zaskarżenia i odwoławczych rozpoznawanych przez Sąd Najwyższy oraz pism składanych przez Sądem Najwyższym (art. 87¹ k.p.c., 475¹ k.p.c.). Istotnym również jest, iż z powyższego przywileju nie może skorzystać ubezpieczony lub

³²⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2019 r., V CZ 44/19, LEX nr 2772534.

³²⁶ B. Bładowski, Zażalenie w postępowaniu cywilnym..., s. 27.

³²⁷ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...,s. 62-63.

³²⁸ Ibidem, s. 63.

pracownik będący adwokatem lub radcą prawnym ani w/w podmiot zastępowany przez adwokata lub radcę prawnego³²⁹.

Odpowiednia forma zażalenia oznacza konieczność zachowania przy sporządzaniu zażalenia określonych warunków formalnych, które pozwolą nadać zażaleniu dalszy bieg oraz odnosić pozytywne skutki prawne. Jak trafnie podkreśla B. Bładowski³³⁰ forma zażalenia jest jego przesłanką, której istnienie powinno zostać zweryfikowane podczas badania przez sąd dopuszczalności zażalenia. Precyzując zaś wymogi formalne zażalenia podkreślenia wymaga, iż stosownie do treści art. 394 § 3 k.p.c. zażalenie powinno czynić zadość wymaganiom przepianym dla pisma procesowego oraz zawierać:

1. wskazanie zaskarżonego postanowienia;
2. wniosek o jego zmianę lub uchylenie;
3. zwięzłe uzasadnienie zażalenia;
4. wskazanie w miarę potrzeby nowych faktów i dowodów.

Zgodnie z treścią w/w przepisu zażalenie powinno przede wszystkim spełniać warunki formalne właściwe dla pisma procesowego, a zatem wynikające z art. 125, 126, 126¹ i 128 k.p.c.³³¹. Wskazania zatem wymaga, iż zgodnie z art. 126 § 1 k.p.c. każde pismo procesowe powinno zawierać:

- 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane;
- 2) imiona i nazwiska lub nazwy stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników;
- 3) oznaczenie rodzaju pisma;
- 4) osnovę wniosku lub oświadczenia;
- 5) w przypadku gdy jest to konieczne do rozstrzygnięcia co do wniosku lub oświadczenia - wskazanie faktów, na których strona opiera swój wniosek lub oświadczenie, oraz wskazanie dowodu na wykazanie każdego z tych faktów;
- 6) podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika;
- 7) wymienienie załączników.

³²⁹ J. Gudowski, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016, s. 607.

³³⁰ B. Bładowski, Zażalenie w postępowaniu cywilnym..., s. 25.

³³¹ Ibidem, s. 26.

Nadto zgodnie z § 2 omawianego przepisu gdy pismo procesowe jest pierwszym pismem w sprawie, powinno ponadto zawierać oznaczenie przedmiotu sporu oraz:

- 1) oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy stron albo, w przypadku gdy strona jest przedsiębiorcą wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej - adres do doręczeń wpisany do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej,

- 1¹) oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy przedstawicieli ustawowych i pełnomocników stron,

- 2) numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) lub numer identyfikacji podatkowej (NIP) powoda będącego osobą fizyczną, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania lub posiada go nie mając takiego obowiązku lub

- 3) numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku - numer w innym właściwym rejestrze, ewidencji lub NIP powoda niebędącego osobą fizyczną, który nie ma obowiązku wpisu we właściwym rejestrze lub ewidencji, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania.

Zażalenie powinno również zawierać sygnaturę akt bowiem stosownie do treści § 2¹ art. 126 k.p.c. dalsze pisma procesowe, poza elementami określonymi w §1, powinny zawierać sygnaturę akt.

Oprócz w/w elementów zażalenie powinno nadto zawierać pełnomocnictwo albo uwierzytelniony odpis pełnomocnictwa jeżeli pismo wnosi pełnomocnik, który wcześniej nie złożył pełnomocnictwa. Jeżeli natomiast pełnomocnik dokonał wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, uwierzytelniony odpis pełnomocnictwa wnosi się za pośrednictwem tego systemu (art. 126 § 3) jak również powinny być do niego dołączone jego odpisy oraz odpisy załączników dla doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom, a ponadto jeżeli w sądzie nie złożono załączników w oryginale, po jednym odpisie każdego załącznika do akt sądowych. Do pism procesowego wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego dołącza się poświadczone elektronicznie odpisy załączników (art. 128 § 1 i 2 k.p.c.).

Odnosnie do pierwszego warunku formalnego tj. oznaczenia sądu, wyjaśnienia wymaga, iż przyjmuje się, że w pierwszej kolejności należy wskazać sąd wyższej instancji np. Sąd Okręgowy (wraz z oznaczeniem siedziby), a następnie sąd np. Sąd Rejonowy (również z oznaczeniem siedziby) za pośrednictwem, którego zażalenie jest składane do

sądu wyższej instancji. Istotnym nadto jest, iż z uwagi na charakter zażalenia, nie będzie ono nigdy stanowić pierwszego pisma w sprawie, a zatem oznaczenie stron będących osobą fizyczną można ograniczyć jedynie do wskazania imienia i nazwiska strony bez dodatkowego przytaczania pozostałych danych niezbędnych w sytuacji, w której pismo procesowe jest pierwszym pismem w sprawie. Niemniej jednak istotnym jest aby podać wszelkie dane pełnomocników tj. zarówno tytuł zawodowy oraz imię i nazwisko jak również wymienić przedstawicieli ustawowych (np. rodziców)³³². Kolejny istotny element stanowi oznaczenie pisma tj. zatytułowanie go poprzez określenie go mianem „zażalenia”. Należy jednakże zwrócić uwagę na orzecznictwo Sądu Najwyższego, w tym postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2015 roku, gdzie zostało wskazane, iż jeżeli - w świetle okoliczności sprawy - istnieją wątpliwości co do rzeczywistych intencji autora pisma, Sąd powinien poddać je wykładni zgodnie z dyrektywami właściwymi dla tłumaczenia oświadczeń woli (art. 65 k.c.) albo usunąć te wątpliwości przez wezwanie strony do ich wyjaśnienia³³³. Natomiast wymóg podpisania zażalenia dotyczy zarówno strony, jej przedstawiciela ustawowego oraz pełnomocnika. A. Zieliński³³⁴ przytacza orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 1967 roku, zgodnie z którym podpis strony, jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika jest niezbędnym elementem każdego pisma procesowego (art. 126 § 1 pkt 4k.p.c.), a więc także rewizji (art. 390 k.p.c.), przy czym brak ten może być uzupełniony - w następstwie wezwania przez sąd - w terminie i ze skutkami określonymi w art. 130 bądź art. 372 k.p.c. Wymagania te i dyspozycje ustawowe dotyczą jednak wyłącznie samego pisma procesowego, a więc także samej rewizji, natomiast nie mają zastosowania do ich odpisów³³⁵. Istotny element zażalenia stanowi również obowiązek wymienienia załączników, na które składać się będą dokumenty, które są załączane do zażalenia, dowód opłaty sądowej od zażalenia, pełnomocnictwo, jeżeli pismo wnosi pełnomocnik, który wcześniej nie reprezentował strony oraz odpis zażalenia. Odpisy zażalenia oraz dokumentów doń załączonych składa się w ilości koniecznej do doręczenia ich przeciwnikom procesowym skarżącego. Od obowiązku załączenia odpisów zażalenia(oraż jego załączników) istnieją dwa odstępstwa, a mianowicie sytuacja, w której odpis zaskarżonego orzeczenia sądu został, zgodnie z ustawą, doręczony jedynie jednej

³³² A. Zieliński, *Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...*,s. 66-68.

³³³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2015 roku, IV CZ 105/14, LEX nr 1622328.

³³⁴ A. Zieliński, *Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...*,s. 68.

³³⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 1967 roku, I CZ 111/67, OSNC z 1968 r., nr 7, poz. 127.

stronie oraz w wypadkach zaskarżenia orzeczenia, które zostało wydane w przedmiocie skazania świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenia przymusowego sprowadzenia świadka, aresztowania świadka oraz odmowy zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia³³⁶.

Należy również zwrócić uwagę na przepis art. 126¹ k.p.c., zgodnie z którym w każdym piśmie należy podać wartość przedmiotu sporu lub wartość przedmiotu zaskarżenia, jeżeli od tej wartości zależy właściwość rzeczowa sądu, wysokość opłaty lub dopuszczalność środka odwoławczego, a przedmiotem sprawy nie jest oznaczona kwota pieniężna (§ 1). Pisma dotyczące części przedmiotu sporu lub zaskarżenia podlegają opłacie tylko w stosunku do wartości tej części (§ 2). Wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia podaje się w złotych, zaokrąglając w górę do pełnego złotego (§ 3). Wskazanie w zażaleniu wartości przedmiotu zaskarżenia ma o tyle istotne znaczenie, iż będzie ona stanowić podstawę do wyliczenia opłaty należnej tytułem wniesienia przedmiotowego środka zaskarżenia jak i do wyliczenia wynagrodzenia jeżeli strona będzie reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika³³⁷.

Omawiając formę zażalenia szczególną uwagę należy również zwrócić na tzw. warunki konstrukcyjne zażalenia, które wynikają z treści art. 394 § 3 k.p.c. W pierwszym rzędzie należy wyjaśnić, iż formułując zażalenie należy wskazać zaskarżone postanowienie, co ma na celu sprecyzowanie orzeczenia, które podlega zaskarżeniu poprzez wskazanie daty zaskarżonego postanowienia bądź w przypadku gdy w danym terminie sąd wydał kilka orzeczeń na doprecyzowaniu rodzaju zaskarżonego orzeczenia. Zażalenie powinno również zawierać wniosek o zmianę lub uchylenie zaskarżonego orzeczenia. Skarżący powinien zatem doprecyzować czy wnosi o uchylenie postanowienia czy jedynie o jego zmianę, a jeśli tak to w jakim zakresie³³⁸. Istotnym również jest, iż skarżący może oprócz wniosku głównego złożyć dodatkowe wnioski np. o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania zażaleniowego³³⁹. Wyjaśnić jednak należy, iż zażalenie, w przeciwieństwie do apelacji nie musi posiadać zarzutów, ich brak nie będzie bowiem stanowił braku formalnego środka zaskarżenia. Wystarczającym bowiem jest umieszczenie w zażaleniu zwięzłego uzasadnienia, które w miarę potrzeby powinno zawierać wskazanie nowych faktów i

³³⁶ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ..., s. 69.

³³⁷ Ibidem s. 70.

³³⁸ Ibidem, s. 72.

³³⁹ B. Bładowski, Zażalenie w postępowaniu cywilnym..., s. 28.

dowodów³⁴⁰. Niemniej jednak zgodzić należy się z A. Zielińskim, iż umieszczenie w treści zażalenia zarzutów skutkować będzie zwiększeniem jego przejrzystości oraz ułatwieniem jego rozpoznania³⁴¹. Tematyka uzasadnienia zażalenia oraz to co powinno ona zawierać, była niejednokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego, który w orzeczeniu z dnia 2 kwietnia 2009 roku wskazał, iż artykuł 394 § 3 k.p.c. nakazuje odpowiednie stosowanie do postępowania zażaleniowego toczącego się przed Sądem Najwyższym m.in. art. 394 § 3 k.p.c. Z treści tego ostatniego przepisu wynika, że zażalenie powinno zawierać (poza innymi elementami) zwięzłe uzasadnienie ze wskazaniem w razie potrzeby nowych faktów i dowodów. Sformułowanie "w razie potrzeby" nie oznacza dowolności i swobody decyzji strony w tym względzie, lecz odwołuje się do przebiegu postępowania w którym zażalenie zostało złożone. Skarżący może skorzystać z możliwości powołania nowych faktów i dowodów tylko wówczas, gdy konieczność przedstawienia bądź udowodnienia faktu powstała dopiero na etapie postępowania toczącego się na skutek zażalenia, a nie wtedy, gdy potrzeba taka istniała już wcześniej, jednak strona zaniechała powołania wniosków dowodowych bądź powołała dowody, które okazały się nieprzydatne³⁴².

3.6.2. Opłata od zażalenia

Omawiając wysokość opłaty od zażalenia w pierwszej kolejności należy wskazać na przepis art. 3 ust.1 ustawy 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U z 2019 r., poz. 785 ze zm.) opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie. Zgodnie natomiast z art. 3 ust.2 pkt. 2 cytowanego przepisu opłacie podlegają w szczególności apelacja i zażalenie. Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych dzieli opłaty na stałe, stosunkowe, podstawowe oraz tymczasowe. Przy tematyce opłaty od zażalenia szczególną uwagę należy zwrócić na opłatę stałą oraz stosunkową. Zgodnie z treścią art. 12 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 30 złotych i wyższa niż 10.000 złotych. Stosownie zaś do treści art. 13 ust.1 w sprawach o prawa majątkowe

³⁴⁰ Ibidem, s. 28.

³⁴¹ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...,s.74.

³⁴² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2009 roku, IV CZ 25/09, LEX nr 738361.

pobiera się od pisma opłatę stałą ustaloną według wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zgodnie natomiast z art. 13 ust. 2 w sprawach o prawa majątkowe przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia ponad 20.000 zł pobiera się od pisma opłatę stosunkową wynoszącą 5 % wartości, nie więcej jednak niż 200.000 zł.

Artykuł 19 cytowanej ustawy określa natomiast pobieranie opłaty częściowej, wskazując w ust. 3 pkt. 2, iż od zażalenia pobiera się piątą część opłaty, wyjątkiem będą sytuację, w których przepis szczególny będzie stanowił inaczej. Przepis ten ma charakter szczególny w stosunku do art. 18 ustawy o kosztach sądowych, który w ust. 1 przewiduje obowiązek pobierania całej opłaty od pozwu i pozwu wzajemnego oraz wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Wobec zatem faktu, iż w treści przepisu art. 19 nie wskazano wprost opłaty, która ma stanowić podstawę wyliczenia opłaty ułamkowej uznać należy, iż bazą do jej obliczenia będzie właśnie opłata wskazana w art. 18 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych tj. opłata jaką pobiera się od pozwu bądź wniosku wszczynającego postępowanie w danej sprawie. W przypadku zatem kiedy od pozwu będzie pobierana opłata stosunkowa, to w przypadku wniesienia zażalenia w tej samej sprawie strona celem wyliczenia opłaty od zażalenia będzie musiała obliczyć całą opłatę poprzez pomnożenie wartości procentowej przez wartość przedmiotu zaskarżenia wskazaną w zażaleniu (w przypadku wartości przedmiotu sporu przewyższającego kwotę 20.000 zł), a dopiero następnie wyliczyć 1/5 części opłaty. Obowiązek wskazania w zażaleniu wartości zaskarżenia wynika z łącznej analizy treści przepisu art. 394 § 3 k.p.c. w zw. z art. 126¹ § 1 k.p.c., zażalenie powinno bowiem czynić m.in. zadość wymaganiom przepisany dla pisma procesowego, a w każdym piśmie podać należy wartość przedmiotu sporu lub wartość przedmiotu zaskarżenia, jeżeli od tej wartości zależy właściwość rzeczowa sądu, wysokość opłaty lub dopuszczalność środka odwoławczego, a przedmiotem sprawy nie jest oznaczona kwota pieniężna³⁴³.

Przy czym nie należy tracić z pola widzenia treści art. 22 i 23 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Zgodnie z treścią art. 22 opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie : 1)oddalenia wniosku o wyłączenie sędziego lub ławnika; 2)skazania na grzywnę strony, świadka, biegłego,

³⁴³ M. Uliasz, art. 19, [w:] Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz, pod red. P. Feligi, Warszawa 2019, s. 324.

tłumacza lub innej osoby oraz odmowy zwolnienia od grzywny; 3)przymusowego sprowadzenia lub aresztowania świadka oraz odmowy zwolnienia od przymusowego sprowadzenia; 4)wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez mediatora, biegłego, tłumacza, kuratora lub uprawnioną osobę trzecią; 5)należności świadka. Natomiast art. 23 ust. 2 wskazuje, iż opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się również od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie, w której postępowanie nieprocesowe zostało wszczęte z urzędu. Dalsze przepisy ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych również precyzują wysokość należnej opłaty od zażalenia, w tym art. 25 ust. 1a, który wskazuje, iż opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej, art. 32 ust. 2, zgodnie z którym opłatę stałą w kwocie 500 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej oraz Prezesa Urzędu Transportu, art. 35 ust. 1 zgodnie, z którym w sprawach z zakresu prawa pracy od pracodawcy pobiera się opłatę podstawową wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Jednakże w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50 000 złotych, od wartości przedmiotu sporu ponad tę kwotę, od pracownika i pracodawcy pobiera się opłatę od apelacji, na zasadach przewidzianych w art. 13, art. 36 zgodnie z którym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych pobiera się opłatę podstawową wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, art. 72 ust. 1 pkt 2, zgodnie z którym opłatę stałą w kwocie 50,00 zł pobiera się od zażalenia oraz skargi na orzeczenie referendarza sądowego w przedmiocie klauzuli wykonalności, art. 72 ust. 2 pkt, który wskazuje, iż opłatę stałą w wysokości 150,00 zł pobiera się od zażalenia oraz skargi na orzeczenia referendarza sądowego niewymienionych w ust. 1 pkt 2 art. 72., art. 75 pkt. 3, który wskazuje, iż opłatę stałą w kwocie 200,00 zł pobiera się od zażalenia na postanowienia wydane w postępowaniach upadłościowych i restrukturyzacyjnych. Opłatę ułamkową wskazuje zaś również art. 76b, zgodnie z którym piątą część opłaty stosunkowej pobiera się od sprzeciwu oraz od zażalenia na postanowienie sędziego-komisarza wydane w wyniku rozpoznania sprzeciwu. Kwestię wartą poruszenia stanowią również sytuacje, w których w ogóle nie pobiera się opłaty od zażalenia. Artykuł 95 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych wylicza pisma, od których nie pobiera się opłat, wskazując w ust. 2 pkt.

1 i 2, iż nie pobiera się opłat od zażalenia na postanowienie sądu, którego przedmiotem jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie, zażalenia na postanowienie sądu dotyczące wysokości opłaty albo wysokości wydatków, oraz art. 95 ust. 3 i 4, iż nie pobiera się opłat od wniosku, zażalenia i apelacji nieletniego w postępowaniu w sprawach nieletnich oraz nie pobiera się opłat od skargi na orzeczenie referendarza sądowego i zażalenia w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Zaznaczyć należy, iż również art. 99 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych wskazuje, iż nie pobiera się opłaty sądowej, a uiszczoną opłatę zwraca się, jeżeli zażalenie, wniesione na zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pisma albo na postanowienie sądu o odrzuceniu środka zaskarżenia, sąd uzna za oczywiście uzasadnione.

3.6.3. Zachowanie terminu do wniesienia zażalenia

Zgodnie z art. 394 § 2 k.p.c. termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, w tym także przypadku, gdy doręczenie to nastąpiło z urzędu. Jeżeli przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, termin liczy się od dnia ogłoszenia postanowienia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu – od dnia jego doręczenia.

Z powyższego wynika, że termin na wniesienie zażalenia jest ściśle określony, a z uwagi na fakt, że postępowanie zażaleniowe ma charakter incydentalny powinno ono toczyć się szybciej niż postępowanie apelacyjne, co pozostaje w zgodzie z art. 6 k.p.c. Jednocześnie wyjaśnienia również wymaga, iż termin na wniesienie zażalenia ma charakter zawity co oznacza, iż czynność prawna w postaci wniesienia zażalenia może być skutecznie powzięta jedynie przed upływem terminu, ustawowy co oznacza, iż wynika on z ustawy i nie może być wydłużany bądź skracany na mocy zarządzenia przewodniczącego oraz procesowy – jest on obliczany za pomocą przepisów kodeksu cywilnego³⁴⁴.

Należy również poprzeć pogląd A. Góry Błaszczkowskiej³⁴⁵, iż termin z art. 394 § 2 k.p.c. wiąże również pełnomocnika strony ustanowionego z urzędu, przy czym bez znaczenia pozostaje fakt, iż pełnomocnik został wyznaczony dopiero po dacie doręczenia stronie odpisu postanowienia. Na powyższym stanowisku stanął również Sąd Najwyższy,

³⁴⁴ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...,s.78-79.

³⁴⁵ Ibidem, s. 180.

który wskazał, iż termin przewidziany w art. 394 § 2 k.p.c. - liczony od chwili doręczenia samej stronie odpisu postanowienia z uzasadnieniem - wiąże bowiem również pełnomocnika strony, nawet w sytuacji, gdy dopiero po tej dacie został on ustanowiony pełnomocnikiem z urzędu. Wystąpienie przez stronę z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu pozostaje bez wpływu na bieg terminu do złożenia środka odwoławczego, w szczególności nie powoduje jego przedłużenia bądź przerwania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego (w odniesieniu do skargi kasacyjnej) przyjmuje się jednolicie, że bieg terminu do wniesienia skargi nie ulega przerwaniu ani przedłużeniu ze względu na złożenie przez stronę wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu³⁴⁶. Stanowisko to pozostaje aktualne w przypadku zażalenia - zarówno co do zasady, jak i w odniesieniu do okoliczności rozpoznawanej sprawy. Ustanowienie pełnomocnika z urzędu do sporządzenia zażalenia w czasie, kiedy upłynął już termin do jego wniesienia, może stanowić okoliczność uzasadniającą przywrócenie terminu do wniesienia tego środka zaskarżenia³⁴⁷.

Istotną kwestię przy tematyce terminu na wniesienie środka zaskarżenia jakim jest zażalenie stanowi doręczanie odpisów postanowień. Należy bowiem zwrócić uwagę na najistotniejsze elementy treści przepisu art. 357 k.p.c., zgodnie z którym postanowienia ogłoszone na posiedzeniu jawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlegają one zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia postanowienia. Postanowienia te doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem (§1). Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczając postanowienie stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, należy ją pouczyć o dopuszczalności, warunkach, terminie i sposobie złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia tego postanowienia i wniesienia środka zaskarżenia albo o tym, że postanowienie nie podlega uzasadnieniu lub zaskarżeniu (§2). Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z

³⁴⁶ Postanowienia Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 1997 r. II CZ 35/97, OSNC 1997 nr 10, poz. 151, z 8 października 1998 r. II CZ 106/98, LEX nr 1215969, z 23 lipca 2002 r., II CZ 81/02, LEX nr 1164795.

³⁴⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2011 roku, II UZ 16/11, LEX nr 1068047.

uzasadnieniem (§2¹). Ilekroć przepis szczególny nakazuje sądowi uzasadnić z urzędu postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym, postanowienie to doręcza się z urzędu z uzasadnieniem (§2²). Podlegające zaskarżeniu postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd może z urzędu uzasadnić, jeżeli pozwoli to na usprawnienie postępowania już jeżeli postanowienie dotyczy przyznania zwrotu kosztów osobie niebędącej stroną. W takim przypadku postanowienie z uzasadnieniem doręcza się wszystkim stronom lub osobom, których to postanowienie dotyczy (§2³). Doręczenie przez sąd z urzędu postanowienia z uzasadnieniem wydanego na posiedzeniu niejawnym zwalnia stronę od obowiązku zgłoszenia wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem (§ 2⁴). O ile przepis szczególny nie nakazuje doręczyć z urzędu postanowienia z uzasadnieniem, uzasadnienie sporządza się w terminie tygodnia od dnia wpływu do właściwego sądu wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem, a jeżeli wniosek był dotknięty brakami- od dnia usunięcia tych braków (§3).

Niewątpliwie zatem bieg terminu do złożenia zażalenia zaczyna się od dnia faktycznego dotarcia do wnioskodawcy odpisu postanowienia (chyba, że zastosowanie znajdzie § 1 cytowanego powyżej przepisu). Na takim stanowisku stanął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 2 lutego 2007 roku, który wskazał, iż pokwitowanie odbioru korespondencji przez osobę niebędącą domownikiem nie mogło zostać uznane za skuteczne wobec wnioskodawcy³⁴⁸. Zażalenie może natomiast zostać złożone przed doręczeniem zapadłego już orzeczenia. Wyjaśnienia również wymaga, iż z uwagi na różny termin doręczenia poszczególnym stronom postanowień, na które przysługuje zażalenie, termin na wniesienie zażalenia nie jest w stosunku do wszystkich stron tożsamy³⁴⁹.

Należy również zaznaczyć, iż dodany na skutek nowelizacji § 2² k.p.c. uściśla obowiązek sądu doręczenia postanowienia z uzasadnieniem w przypadku gdy z przepisu szczególnego wynika obowiązek sporządzenia z urzędu postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym. Z omawianego paragrafu wynika, iż strona nie ma obowiązku składania wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia. Termin na wniesienie zażalenia biegnie zaś od momentu doręczenia stronie postanowienia z uzasadnieniem³⁵⁰.

³⁴⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2007 roku, IV CZ 124/06, LEX nr 274201.

³⁴⁹ T. Zembruski [w:] System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia ..., s.470.

³⁵⁰ A. Gałas [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom. I pod red. T. Szanciło, Warszawa 2023 r., s. 1488.

Warto także zaznaczyć, iż wyjątek od zasady określonej w § 2¹ wprowadza nowo dodany § 2³. Z treści niniejszego przepisu wynika, iż sąd z urzędu może sporządzić uzasadnienie zaskarżalnego postanowienia (które doręcza się wszystkim stronom lub osobom, których to postanowienie dotyczy). W takim przypadku termin do wniesienia zażalenia należy liczyć od doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Z powyższego zatem wynika, iż obowiązek strony dotyczący wniesienia wniosku o sporządzenie i doręczenie postanowienia z uzasadnieniem jest uchylony³⁵¹.

Materia dodana natomiast na gruncie § 2⁴ stanowi reakcję na sytuację, w której nawet omyłkowe doręczenie stronie postanowienia wraz z uzasadnieniem nie zwalniało strony od konieczności złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia³⁵².

Dosyć istotna kwestia wynika także ze zmiany § 3, który został doprecyzowany, iż termin do sporządzenia uzasadnienia postanowienia nie dotyczy przypadku gdy przepis szczególnie nakazuje doręczyć z urzędu postanowienie z uzasadnieniem³⁵³.

Nie należy także pomijać znowelizowanej treści art. 766¹ k.p.c., która dotyczy problematyki doręczania postanowień w toku postępowania egzekucyjnego. Zgodnie z aktualnym brzmieniem postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd z urzędu uzasadnia i doręcza wraz z uzasadnieniem, gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, chyba że przepis szczególnie stanowi inaczej.

Zmodyfikowana treść powyższego przepisu stanowiła odpowiedź na wątpliwości dotyczące kwestii doręczenia sporządzonego z urzędu uzasadnienia. Niewątpliwie bowiem zamysłem ustawodawcy pozostawało aby w postępowaniu egzekucyjnym doręczenie postanowienia wraz z uzasadnieniem było z urzędu.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż w niektórych przypadkach można mieć do czynienia z tzw. terminami szczególnymi na wniesienie środka zaskarżenia. Poprzez bowiem należy poglądy A. Zielińskiego³⁵⁴, iż zażalenie, na postanowienie w przedmiocie zwrotu kosztów, określenia zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, zwrotu opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz

³⁵¹ Ibidem, s. 1488-1489.

³⁵² M. Kłos, Kierunki zmian w systemie środków zaskarżenia, *Monitor Prawniczy* 8/2023, s. 534.

³⁵³ A. Gałas [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom. I* pod red. T. Szanciło, Warszawa 2023 r., s. 1489.

³⁵⁴ A. Zieliński, *Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...*, s.81-82.

wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka może przybrać w przypadku gdy strona zaskarża orzeczenie co do istoty sprawy, formę apelacji, gdzie termin do zaskarżenia orzeczenia będzie wynosić 2 tygodnie (art. 369 § 1 k.p.c.). Kolejnym przykładem szczególnego terminu na wniesienie zażalenia jest sytuacja opisana w treści art. 795 § 2 k.p.c., gdzie zostało wskazane, iż termin do wniesienia zażalenia biegnie dla wierzyciela od dnia wydania mu tytułu wykonawczego lub zawiadomienia go o utworzeniu tytułu wykonawczego w systemie teleinformatycznym albo od dnia ogłoszenia postanowienia odmownego, a gdy ogłoszenia nie było - od dnia doręczenia tego postanowienia. Dla dłużnika termin ten biegnie od dnia doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. W razie zgłoszenia wniosku, o którym mowa w art. 794² § 2 albo 3, termin ten biegnie od dnia doręczenia stronie uzasadnienia postanowienia albo postanowienia z uzasadnieniem³⁵⁵.

Sąd, do którego należy złożyć zażalenie wynika zaś z treści art. 369 § 1 k.p.c., stosownie do którego treści apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwutygodniowym od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem, który na mocy art. 357 § 2 k.p.c. znajdzie zastosowanie również do zażalenia. Podkreślenia również wymaga, iż zażalenie może być złożone bezpośrednio w sądzie, jak również zgodnie z treścią art. 165 § 2 k.p.c. oddanie pisma procesowego w polskiej placówce operatora świadczącego pocztowe usługi powszechne na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej albo w zagranicznej placówce pocztowej operatora świadczącego pocztowe usługi powszechne na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej jest równoznaczne z wniesieniem tego pisma do sądu. Przy czym nie należy tracić z pola widzenia art. 165 § 3 k.p.c., zgodnie z którym skutek ten będzie odnosić również złożenie pisma przez żołnierza w dowództwie jednostki wojskowej albo przez osobę pozbawioną wolności w administracji zakładu karnego oraz przez członka załogi polskiego statku morskiego u kapitana statku.

Zwrócić należy również uwagę na treść art. 369 § 3 k.p.c., zgodnie z którym terminy (o których mowa w § 1 i § 1¹) uważa się za zachowane, gdy przed ich upływem strona wniosła (apelację) zażalenie do sądu drugiej instancji. W takim przypadku sąd ten zawiadamia sąd pierwszej instancji o wniesieniu apelacji (zażalenia) i żąda przedstawienia akt sprawy. Pomimo faktu, iż wniesienie zażalenia do sądu niewłaściwego do jego rozpoznania nie jest prawidłową praktyką, termin na wniesienie zażalenia zostanie

³⁵⁵ Ibidem, s. 81-82.

zachowany w przypadku wniesienia środka zaskarżenia do sądu właściwego do jego rozpoznania tj. sądu właściwego funkcjonalnie³⁵⁶. Przedmiotowa regulacja znajdzie zastosowanie zarówno w przypadku zażalenia z art. 394 k.p.c. jak również 394¹ § 1 k.p.c. oraz art. 394¹ §1¹ k.p.c. Nie będzie miała ona jednak zastosowania w przypadku tzw. zażalenia poziomowego z art. 394² k.p.c., sądem bowiem który wydał wadliwe orzeczenie jak również sądem właściwym do rozpoznania zażalenia jest sąd drugiej instancji³⁵⁷. Biorąc powyższe pod uwagę uznać należy, że również w przypadku zażaleń rozpoznawanych przez inny skład sądu I instancji powyższa regulacja nie znajdzie zastosowania.

Zaznaczenia nadto wymaga, iż w przypadku spóźnienia się ze złożeniem zażalenia, bez względu na przyczynę uchybienia, czynność podjęta przez stronę będzie bezskuteczna. Strona bądź inny uczestnik postępowania, któremu przysługuje zażalenie może wnosić o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej. Zastosowanie wówczas znajdzie art. 168 k.p.c. i n. Należy jednocześnie zwrócić uwagę na przesłanki, które będą warunkować skuteczność wniosku o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej. Po pierwsze brak winy strony bądź innego uprawnionego uczestnika w uchybieniu terminu do złożenia zażalenia, uchybienie terminu, a zatem brak złożenia przez stronę (bądź innego uprawnionego uczestnika) w terminie zażalenia pociągający dla niej ujemne skutki procesowe. Ponadto strona (bądź inny uprawniony uczestnik) powinna złożyć wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia zażalenia w ciągu tygodnia od ustania przyczyny uchybienia terminu, a równocześnie z wnioskiem dokonać czynności objętej wnioskiem tj. przedłożyć zażalenie³⁵⁸.

3.7. Sanacja braków formalnych zażalenia

Sanacja braków formalnych zażalenia odbywa się w trybie art. 130 § 1 k.p.c. k.p.c., z tym, że przewodniczący wzywa stronę do uzupełnienia lub poprawienia zażalenia w terminie tygodniowym pod rygorem jego odrzucenia (art. 370 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.). Powyższe znajdzie również zastosowanie w sytuacji, w której strona jest reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, z tym wyjątkiem, że wówczas pełnomocnik zostanie wezwany do dokonania w/w czynności. Odnośnie do zaś sanacji braków fiskalnych zażalenia rozpatrzenia wymaga kilka przypadków. W przypadku gdy

³⁵⁶ T. Zembrzuski [w:] System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia ..., s.470-471.

³⁵⁷ Ibidem, s. 470-471.

³⁵⁸ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ..., s. 84-85.

zażalenie wnosi samodzielnie strona postępowania, a zażalenie nie zostało opłacone bądź nie zostało opłacone we właściwej wysokości, sąd wzywa stronę do opłacenia zażalenia w terminie tygodniowym pod rygorem jego odrzucenia. Należy także zauważyć, iż wobec uchylecia przez ustawodawcę art. 130² § 3 k.p.c., będącego podstawą odrzucenia nieopłaconego środka odwoławczego lub środka zaskarżenia sporządzonego przez profesjonalnego pełnomocnika, w obecnym stanie prawnym brak jest przepisu, który przewidywałby negatywne dla strony konsekwencje wniesienia przez takiego pełnomocnika nieopłaconego środka odwoławczego lub środka zaskarżenia, i nie istnieje możliwość odrzucenia takiego środka bez procedury naprawczej.

A. Zieliński³⁵⁹ wskazuje wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2012 roku, zgodnie z którym w obecnie obowiązującym, po uchyleniu art. 130² § 3 k.p.c., stanie prawnym brak jest przepisu pozwalającego na odrzucenie bez wezwania o uiszczenie należnej opłaty stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia wniesionego przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego środka odwoławczego lub środka zaskarżenia, który nie został w ogóle opłacony lub został opłacony w nienależytej wysokości. Oznacza to konieczność wdrożenia trybu naprawczego określonego w art. 130 § 1 k.p.c.³⁶⁰.

Ostatnią godną uwagi kwestię stanowi sytuacja, w której strona składając zażalenie jednocześnie wnosi o zwolnienie jej od kosztów sądowych. W sytuacji, w której wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, zgodnie z art. 112 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przewodniczący wezwie stronę do opłacenia złożonego pisma, na podstawie art. 130 k.p.c. Jednocześnie wskazuje ust. 3 art. 112 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, zgodnie z którym przepisu ust. 2 nie stosuje się, jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na

³⁵⁹ Ibidem, s. 77.

³⁶⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2012 roku, I CSK 532/11, LEX nr 1228767.

posiedzeniu jawnym - od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli jednak o zwolnieniu od kosztów sądowych orzekł sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym - od dnia jego ogłoszenia.

Wnioski po trzecim rozdziale:

W postępowaniu rozpoznawczym, zażalenie jest drugim obok apelacji środkiem zaskarżenia, który służy weryfikacji zapadłego orzeczenia. Należy przyznać rację A. Zielińskiemu, który wyjaśnia, iż wobec zmian jakie nastąpiły w procesie cywilnym wskazanie definicji zażalenia nie jest łatwe³⁶¹. System zażalenia jest bowiem mocno rozbudowany. Niemniej jednak należy powtórzyć za A. Zielińskim, iż „zażalenie jest środkiem odwoławczym *sensu stricto* od ściśle określonych postanowień sądu i zarządzeń przewodniczącego o charakterze względnie dewolutywnym lub niedewolutywnym i względnie suspensywnym, wnoszonym przez podmioty postępowania cywilnego oraz inne osoby zainteresowane, zmierzające do zmiany lub uchylenia zaskarżonego orzeczenia”.³⁶²

Zażalenie jest więc środkiem odwoławczym za pomocą którego nie tylko strona, ale także inne podmioty mogą zwrócić się do Sądu II instancji (lub innego składu Sądu I lub II instancji) o zmianę lub uchylenie zapadłego postanowienia. W tym miejscu należy już zasygnalizować, iż wobec braku apelacji w postępowaniu egzekucyjnym pozycja zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym będzie kształtować się odmiennie niż w postępowaniu rozpoznawczym (zażalenie będzie więc głównym środkiem zaskarżenia), o czym będzie mowa w szerszym zakresie w dalszej części pracy. Definicja zażalenia jako ogólna pozostaje jednak aktualna także odnośnie do zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym.

Podsumowując trzeci rozdział niniejszej rozprawy należy również wskazać, iż do przesłanek dopuszczalności zażalenia należy dopuszczalność zażalenia z ustawy, istnienie zaskarżonego postanowienia, legitymacja do wniesienia zażalenia oraz tzw. „*gravamen*”.

W tym miejscu wyjaśnienia wymaga, iż stosownie do stanowiska zaprezentowanego w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2022 r. złożenie wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem nie stanowi przesłanki dopuszczalności zażalenia na postanowienie, o którym mowa w art. 766 ¹§ 1 k.p.c.³⁶³.

Przedstawiona powyżej teza stanowi odpowiedź na zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Rejonowy w Kościanie o treści: "Czy uczestnik postępowania egzekucyjnego, któremu sąd doręczył z urzędu odpis orzeczenia wraz ze sporządzonym już

³⁶¹ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...,s. 21.

³⁶² Ibidem, s. 21.

³⁶³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2022 r., III CZP 85/22, OSNC z 2022 r., nr 11, poz. 108.

uzasadnieniem (art. 766¹ § 1 k.p.c.), powinien w celu skutecznego wywiedzenia środka odwoławczego, ponownie domagać się doręczenia odpisu orzeczenia wraz z uzasadnieniem (art. 357 § 2 i § 2¹ w zw. z k.p.c.)?"

Na wstępie należy zauważyć, iż stosownie do treści art. 394 § 2 k.p.c., termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, w tym także w przypadku, gdy doręczenie to nastąpiło z urzędu. Jeżeli przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, termin liczy się od dnia ogłoszenia postanowienia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu – od jego doręczenia.

Jak wyjaśnił w treści omawianej uchwały Sąd Najwyższy przyczyną wprowadzenia art. 766¹ § 1 k.p.c. była zmiana k.p.c. i ustanowienie w nim zasady sporządzania uzasadnienia postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym jedynie na wniosek, a nawet możliwości odstąpienia od sporządzenia uzasadnienia. Takie zróżnicowanie zasad sporządzania uzasadnień między postępowaniem rozpoznawczym a egzekucyjnym jest w doktrynie krytykowane. Nie zmienia to jednak oceny, że unormowanie to wskazuje na dążenie ustawodawcy do pozostawienia kwestii uzasadniania postanowień wydanych w postępowaniu egzekucyjnym na takich samych zasadach, jak to miało miejsce przed wejściem w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. Skoro celem tej regulacji było spowodowanie, aby każde zaskarżalne postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym było uzasadniane z urzędu, to brak racjonalnego uzasadnienia, z jakich przyczyn nie miałyby ono podlegać doręczeniu z urzędu wraz z postanowieniem. Sporządzenie uzasadnienia do "akt" nie realizuje bowiem żadnych funkcji, a pozostaje w sprzeczności z koniecznością zapewnienia sprawnego przebiegu spraw egzekucyjnych. Oceny tej nie zmienia art. 331 § 2 k.p.c., w myśl którego sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku z urzędu nie zwalnia strony od obowiązku zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, jeżeli chce ona zainicjować kontrolę takiego orzeczenia. Znajduje on bowiem zastosowanie do postępowania egzekucyjnego w wyniku podwójnego odesłania za pośrednictwem art. 361 i 13 § 2 k.p.c. Stosowanie k.p.c. powinno zatem uwzględniać, po pierwsze, specyfikę postanowień formalnych, a po wtóre, postępowania egzekucyjnego. W postępowaniu rozpoznawczym sytuacje, w których sąd sporządza uzasadnienie orzeczenia z urzędu są nieliczne i dotyczą przede wszystkim wyroków (postanowień co do istoty sprawy) sądu drugiej instancji. Artykuł 331 § 2 k.p.c. akcentuje zatem, że również w tych sytuacjach

regułą jest żądanie w terminie tygodniowym doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem dla możliwości jego zaskarżenia³⁶⁴.

Należy także zwrócić uwagę, iż zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 766¹ k.p.c. postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd z urzędu uzasadnia i doręcza wraz z uzasadnieniem, gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, chyba, że przepis szczególny stanowi inaczej.

Zmiana brzmienia powyższego artykułu ma niewątpliwie charakter nie tylko porządkujący, ale i uściślający. Zmiana ta bowiem ostatecznie usuwa wątpliwości odnośnie do kwestii doręczenia sporządzonego z urzędu uzasadnienia. Intencją ustawodawcy bowiem było aby w postępowaniu egzekucyjnym doręczenie postanowienia wraz z uzasadnieniem dokonywane było z urzędu³⁶⁵.

Odpowiednia forma zażalenia stanowi natomiast warunek formalny zażalenia.

Odrębną kwestię stanowią wymagania fiskalne oraz termin do wniesienia zażalenia.

Wyróżnia się także cztery rodzaje zażalenia, pierwszym z nich jest zażalenie przysługujące do sądu drugiej instancji na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie (art. 394 § 1 k.p.c.) oraz postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego wskazane w treści art. 394 § 1 k.p.c. pkt. 1-6. Jako drugie należy wyróżnić zażalenie do Sądu Najwyższego, które przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 394¹ § 1 k.p.c.), zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje również w razie uchylecia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.). Trzecim rodzajem zażalenia jest zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji, przysługuje one w przypadkach wskazanych w treści art. 394^{1a} pkt. 1 -15 k.p.c. Czwartym i ostatnim rodzajem zażalenia, jest zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji, które przysługuje w przypadkach wskazanych w art. 394² § 1 k.p.c. oraz §1¹ pkt. 1-7 k.p.c.

Głównym natomiast celem zażalenia, na co wskazano wcześniej, jest podważenie zapadłego w sprawie orzeczenia w postaci postanowienia, co ma skutkować jego zmianą

³⁶⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2022 r., III CZP 85/22, OSNC z 2022 r., nr 11, poz. 108.

³⁶⁵ D. Olczak- Dąbrowska[w:]Kodeks postępowania cywilnego, Tom II, pod red. T. Szanciło, Warszawa 2023, s. 923.

lub uchyleniem. Zażalenie powinno zatem realizować prawo strony do kontroli wydanej decyzji. Zażalenie jest zatem środkiem prowadzącym do eliminacji wadliwych orzeczeń. Co ponadto istotne zażalenie jest mniej sformalizowanym środkiem zaskarżenia niż apelacja, samo natomiast postępowanie zażaleniowe w przeciwieństwie do apelacyjnego jako incydentalne powinno charakteryzować się szybkością oraz sprawnością, nie powodując zbędnych kolizji w toku procesu. Oczywiście postulaty odnośnie do szybkości postępowania zażaleniowego mogą pozostać w niektórych przypadkach niezrealizowane, wówczas jednak należy powtórzyć za Sądem Najwyższym, iż stronie nie przysługuje skarga na przewlekłość postępowania³⁶⁶.

W ocenie Sądu Najwyższego w myśl art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1259 z późn. zm.; dalej jako: "ustawa o skardze na przewlekłość"), skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiła przewlekłość postępowania, wnosi się w toku postępowania w sprawie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zajmuje się stanowisko, że przez "tok postępowania w sprawie" w znaczeniu przyjętym w art. 2 ust. 1 i art. 5 ust. 1 ustawy należy rozumieć "postępowanie co do istoty sprawy" ("rozpoznanie sprawy co do istoty"; art. 12 ust. 3 i art. 16 ustawy), a nie postępowanie zażaleniowe jako incydentalne (uboczne) postępowanie, którego bieg nie powoduje "przejścia" rozpoznania istoty sprawy do sądu wyższej instancji. Przepisy ustawy o skardze na przewlekłość nie przewidują więc odrębnej skargi na przewlekłość postępowania incydentalnego³⁶⁷.

Należałoby jednak zastanowić się w ramach postulatów *de lege ferenda* czy nie powinien przysługiwać stronie jakiś rodzaj skargi w przypadku zaistnienia również przewlekłości postępowania w toku postępowania zażaleniowego. Prowadzenie bowiem postępowania zażaleniowego w sposób przewlekły zamyka drogę stronie do szybkiego uzyskania orzeczenia (lub m.in. szybkiego ukończenia postępowania egzekucyjnego).

Ponadto, pomimo, iż w postępowaniu zażaleniowym poruszane są kwestie incydentalne, nie mają one charakteru mniejszej wagi, w szczególności w toku postępowania egzekucyjnego, bowiem dotyczą głównych praw i obowiązków stron.

³⁶⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2017 r., IIISPP 65/16, LEX nr 2203500.

³⁶⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2017 r., IIISPP 65/16, LEX nr 2203500.

Na obecnym etapie można również, na podstawie powyżej przedstawionej analizy stwierdzić, iż nie zachodzi problem krzyżowania się podstaw zażalenia oraz innych środków zaskarżenia. Każdy bowiem z przedstawionych środków zaskarżenia cechuje się odmienną charakterystyką oraz posiada odrębne podstawy zaskarżenia. Powyższy stan rzeczy wynika z samej omówionej już zasady wyłączności, która przewiduje, iż od tego samego orzeczenia może przysługiwać jeden, określony środek zaskarżenia. Powyższe sprzyja zachowaniu nie tylko ładu w toku postępowania cywilnego, ale również zapobiega jego przewlekłości. Strona postępowania nie musi bowiem dokonywać wyboru środka zaskarżenia od jednego orzeczenia, obawiając się trafności podjętej decyzji. Eliminuje to także konieczność dokonywania dodatkowych czynności przez sąd (w postaci chociażby odrzucania niedopuszczalnych środków zaskarżenia- oczywiście sytuacje takie mają miejsce, ale nie są częste). Samo bowiem sformułowanie przepisów zapobiega zbiegowi czy też konkurencyjności środków zaskarżenia. Przy czym zauważenia wymaga za T. Zembruskim, iż odróżnić należy zbieg środków zaskarżenia od ich konkurencyjności. Zbieg oznacza bowiem możliwość wniesienia kilku środków zaskarżenia od jednego orzeczenia. Konkurencja oznacza natomiast sytuację, w której strona dokonuje wyboru, z którego przewidzianego dla danego orzeczenia środka zaskarżenia zamierza skorzystać³⁶⁸. Należy zaznaczyć, iż stronie taki wybór nie przysługuje, stronie przysługuje jedynie możliwość skorzystania z określonego środka zaskarżenia. Odstępstwa od powyższej zasady można zaobserwować przykładowo w sytuacji zaistnienia nieważności postępowania, w takim razie od orzeczenia wydanego w II instancji strona może wnieść skargę kasacyjną (celem uzyskania stwierdzenia nieważności postępowania) ale może zostać wniesiona także skarga o wznowienie postępowania. Sytuacja taka może mieć również miejsce w przypadku chęci zaskarżenia przez stronę rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów postępowania, wówczas stronie przysługuje zażalenie, jednakże strona może również niejako dodatkowo kwestię tę podnosić wraz z zaskarżeniem orzeczenia co do istoty³⁶⁹.

³⁶⁸ T. Zembruski, *Dopuszczalność środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym*, *Polski Proces Cywilny* 3/2022, s. 452.

³⁶⁹ *Ibidem*, s. 452,

Rozdział 4 Zaskarżalność postanowień sądu wydanych w przedmiocie skargi na czynności komornika oraz rozliczenia kosztów postępowania egzekucyjnego.

4.1. Uwagi ogólne

Sąd rozpoznając skargę na czynności komornika wydaje postanowienie, które w określonych przypadkach podlega zaskarżeniu w drodze zażalenia. Zgodnie ze wskazanym już art. 767⁴ § 1 k.p.c. zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie, a zatem dopuszczalność zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym będzie wynikać najczęściej z treści konkretnego przepisu. W kodeksie postępowania cywilnego możliwość złożenia zażalenia na rozstrzygnięcie wydane w przedmiocie skargi na czynności komornika wynika wprost jedynie w kilku przypadkach tj. z art. 767³ k.p.c., który wskazuje że na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi na czynności komornika służy zażalenie, art. 768 k.p.c., który stanowi, że na postanowienie sądu w przedmiocie skargi na postanowienie o ukarania grzywną przez komornika przysługuje zażalenie, art. 870 § 2 k.p.c. przewidującym zażalenie na postanowienie wydane wskutek skargi na przybicie ruchomości, art. 946 § 2 k.p.c. przewidujący zażalenie na postanowienie wydane na skutek postanowienia komornika o wydzieleniu części nieruchomości podczas opisu i oszacowania nieruchomości, art. 950 k.p.c., zgodnie z którym zażalenie przysługuje w przypadku złożenia skargi na opis i oszacowanie nieruchomości. Słusznie jednak wskazuje A. Cudak, zwracając uwagę na fakt, że w części kodeksu postępowania cywilnego poświęconej postępowaniu egzekucyjnego znajduje się wiele przepisów, które przewidują możliwość zaskarżenia postanowień sądu, które mogą być wydane również w przedmiocie skargi na czynności komornika, zaskarżalne będą również postanowienia wydane w przedmiocie: rozpoznania skargi na postanowienie komornika o kosztach egzekucyjnych (art. 770 k.p.c.), rozpoznania skargi na postanowienie komornika w przedmiocie zawieszenia lub umorzenia postępowania egzekucyjnego oraz postanowienia sądu zawieszającego lub umarzającego postępowanie egzekucyjne wydane w wyniku rozpoznania skargi z art. 767 k.p.c. (art. 828 k.p.c.), rozpoznania skargi w przedmiocie ograniczenia egzekucji (art. 839 § 2 k.p.c.), rozpoznania skargi w przedmiocie zwrotu wydatków i wynagrodzenia dozorca rzeczy w toku egzekucji z ruchomości (art. 859 k.p.c.), rozpoznania skargi w przedmiocie wniosku o

zwolnienie spod zajęcia rzeczy niezbędnej do prowadzenia działalności gospodarczej w formie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego(art. 1061 § 2 k.p.c.)³⁷⁰.

Wobec braku regulacji kwestii dopuszczalności zaskarżenia postanowień wydanych w przedmiocie pozostałych rozstrzygnięć wydawanych w przedmiocie skargi na czynności komornika, uznać należy, że o możliwości złożenia zażalenia decyduje rodzaj czynności objęty skargą. Nie należy również pomijać, że w postępowaniu egzekucyjnym znajdzie na mocy art. 13 § 2 k.p.c. zastosowanie art. 394 § 1 k.p.c., tj. zażalenie będzie przysługiwać na postanowienie wydane w przedmiocie skargi na czynności komornika o charakterze kończącym postępowanie³⁷¹. Przesłanki uznania postanowienia za kończące postępowanie egzekucyjne były omówione już powyżej, zatem zbędne byłoby powtarzanie tych rozważań. Zażalenie będzie również przysługiwać w przypadkach wskazanych w art. 394 § 1 k.p.c., które znajdą zastosowanie odpowiednio w postępowaniu egzekucyjnym³⁷².

Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469), wskutek której doszło do nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego nie skutkuje brakiem aktualności powyższych twierdzeń dotyczących kwestii zaskarżalności poszczególnych postanowień bowiem doszło w istocie do rozbicia katalogu zawartego w art. 394 § 1 k.p.c. w poprzednim brzmieniu na dwa katalogi – jeden zawarty w treści art. 394 § 1 k.p.c. w aktualnym brzmieniu przewidującym możliwość zaskarżenia postanowień sądu I instancji do sądu II instancji i drugi w art. 394^{1a} § 1 k.p.c. regulującym możliwość zaskarżenia postanowień, które są rozpoznawane przez inny skład sądu I instancji.

³⁷⁰ A. Cudak, Skarga na czynności komornika ...,s. 176.

³⁷¹ Ibidem s. 177-179.

³⁷² Ibidem, s. 177-179.

4.2. Zażalenie na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi na czynności komornika

4.2.1. Przyczyny odrzucenia przez sąd skargi na czynności komornika

Zgodnie z art. 767³ § 1 k.p.c. sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanej terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków nie uzupełniono w terminie. Na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi służy zażalenie. Zgodnie natomiast z § 2 przepisu art. 759 § 2 stosuje się.

Sąd przed rozpoznaniem skargi poddaje ją analizie pod względem zachowania warunków formalnych. Zgodnie z brzmieniem powyższego przepisu sąd bada czy skarga została wniesiona w przepisany ustawowo terminie, czy zostały zachowane warunki formalne jak również czy została od niej uiszczona opłata. Pierwszym przypadkiem obligującym sąd do odrzucenia skargi jest jej wniesienie po upływie terminu określonego w treści art. 767 § 4 k.p.c. W przypadku uchybienia terminu bez swojej winy skarżący może wnioskować o jego przywrócenie na podstawie art. 168 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.³⁷³. Jeżeli skarżący wniesie skargę bez jednoczesnego uiszczenia należnej od niej opłaty, sąd wezwie go do jej uiszczenia w wyznaczonym terminie pod rygorem odrzucenia skargi. Procedura będzie wyglądać w sposób tożsamy jeżeli skarga będzie obciążona innymi brakami formalnymi. Sąd odrzuca natomiast skargę, bez wzywania do uzupełnienia braków formalnych lub fiskalnych jeżeli skarżący nie ma legitymacji czynnej do jej wniesienia, interesu prawnego w zaskarżeniu czynności komornika lub skarga została wniesiona po terminie³⁷⁴. Odrzucenie skargi z przyczyn wskazanych w treści art. 767 § 1 nie uniemożliwia wydania przez sąd komornikowi zarządzeń w trybie art. 759 § 2 k.p.c., zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz mających na celu usunięcie spostrzeżonych uchybień.

Należy jednocześnie zasygnalizować, iż poprzednia treść przepisu art. 767³ k.p.c. prowadziła do odmiennych wniosków.

³⁷³ O. Marcewicz. Art. 767(3). W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217 [online]. System Informacji Prawnej LEX, 2020-02-13 17:48 [dostęp: 2020-03-15 15:18]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743406/595016>.

³⁷⁴ H. Pietrkowski[w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s. 66-67.

Zwrócić należy uwagę na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r, gdzie Sąd Najwyższy wyjaśnia tę kwestię. Sąd Najwyższy bowiem wskazał w niej, iż w orzecznictwie Sądu Najwyższego - przed wejściem w życie art. 767³ k.p.c. - przyjmowano, że skarga na czynności komornika, wniesiona po upływie terminu lub której braków nie usunięto w terminie, podlega odrzuceniu. Sąd Najwyższy przyjął to rozwiązanie mimo braku wyraźnej regulacji ustawowej; odwołując się do analogii zaakcentował przynależność skargi na czynności komornika do środków zaskarżenia oraz potrzebę poddania decyzji sądu rejonowego kontroli instancyjnej. Nie może być wątpliwości, że miał także na względzie specjalną funkcję skargi spełnianą w ramach postępowania egzekucyjnego, jest ona bowiem nie tylko środkiem zaskarżenia, a więc środkiem prawnym służącym stronom w celu zmiany, uchylenia lub wymuszenia czynności komornika, ale stanowi również dogodne narzędzie nadzoru sprawowanego przez sąd i prezesa sądu rejonowego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. oraz art. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (jedn. tekst: Dz.U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376)³⁷⁵. Przyjęcie, że skarga wniesiona po terminie lub dotknięta brakami podlega zwrotowi osłabiałoby jej znaczenie jurysdykcyjne i nadzorczo gdyż - zwrócona - nie mogłaby wywołać jakichkolwiek skutków związanych z jej wniesieniem (art. 130 § 2 k.p.c.). Poza tym czynność sądu rejonowego uchylałaby się spod kontroli sądu wyższej instancji, gdyż zarządzenie o zwrocie skargi nie podlegałoby zaskarżeniu zażaleniem, co dodatkowo obniżałoby jej znaczenie. Dążąc do umocnienia funkcji skargi i podniesienia jej skuteczności, ustawodawca z dniem 5 lutego 2005 r. wprowadził do kodeksu postępowania cywilnego przepis art. 767³, który stał się wyraźną, normatywną podstawą jej odrzucenia, jeżeli została wniesiona po terminie albo nie uzupełniono w terminie jej braków. Ustawodawca jednoznacznie potwierdził także stanowisko judykatury, że na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi przysługuje zażalenie (art. 1 pkt 110 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 172, poz. 1804)³⁷⁶. Przesłanki odrzucenia skargi zostały poszerzone w noweli do kodeksu postępowania cywilnego zawartej w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381)³⁷⁷; od dnia 3 maja 2012 r. sąd

³⁷⁵ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 2011 r., nr 231, poz. 1376).

³⁷⁶ art. 1 pkt 110 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 172, poz. 1804.

³⁷⁷ Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381).

odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanej terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków nie uzupełniono w terminie. W obu wersjach omawianego przepisu - po zdaniu nadrzędnym obejmującym wyliczenie sytuacji, w których dochodzi do odrzucenia skargi - następuje zdanie podrzędne rozpoczynające się od spójnika złożonego "chyba że", znamionującego wprowadzenie relacji warunkowej; użycie tego spójnika to sygnał, że w razie zajścia zdarzenia, o którym mowa w zdaniu podrzędnym, nie nastąpi to, o czym mowa w zdaniu nadrzędnym. Inaczej mówiąc, zdanie podrzędne wprowadza wyjątek od zasady ustanowionej w zdaniu nadrzędnym. W logice taki związek niezgodności dwóch zdań pozostających w układzie alternatywy rozłącznej określa się mianem ekskluzji lub alternatywy wykluczającej. Przy uwzględnieniu tych uwag, oczywistych i niewymagających dalszych rozważań gramatycznych ani dociekań semantycznych, nie budzi wątpliwości, że sąd odrzuca skargę z przyczyn określonych w art. 767³ in principio k.p.c. tylko wtedy, gdy nie zachodzą powody do podjęcia czynności na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.; jeżeli uzna, że powody te występują, odrzucenie skargi jest niedopuszczalne³⁷⁸.

Wobec obecnej treści art. 767³ k.p.c. stanowisko to straciło na aktualności.

Aktualnie bowiem Sąd powinien odrzucić w każdym wypadku skargę wniesioną po terminie, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę której braków nie uzupełniono w terminie. Oczywiście, o czym była mowa powyżej, odrzucenie skargi nie wpływa na możliwość podjęcia przez sąd czynności nadzorczych. Jednakże Sąd podejmuje te czynności niejako „oddzielnie” pomimo odrzucenia środka zaskarżenia.

Postanowienie wydane w przedmiocie odrzucenia skargi z przyczyn wskazanych powyżej jest zaskarżalne, a zatem przysługuje na nie zażalenie, które wnosi się na zasadach ogólnych (art. 394 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

³⁷⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 11/12, OSNC z 2012 r., nr 10, poz. 118.

4.3. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie skargi na postanowienie komornika o ukaraniu grzywną

4.3.1 Przypadki aktualizujące możliwość ukarania przez komornika grzywną

Zgodnie z art. 762 k.p.c. za niezasadnioną odmowę udzielenia organowi egzekucyjnemu wyjaśnień lub informacji przewidzianych w art. 761 k.p.c. albo za udzielanie informacji lub wyjaśnień świadomie fałszywych osoba odpowiedzialna może być na wniosek wierzyciela lub z urzędu ukarana przez organ egzekucyjny grzywną do dwóch tysięcy złotych. Grzywną taką może być również ukarany dłużnik, który zaniedba obowiązek powiadomienia o zmianie miejsca swojego pobytu (§ 1). Jeżeli żądanie udzielenia wyjaśnień lub informacji skierowane było do osoby prawnej lub innej organizacji, ukaraniu grzywną podlega jej pracownik odpowiedzialny za udzielenie wyjaśnień lub informacji, a gdyby ustalenie takiego pracownika było utrudnione, ukaraniu podlega jej kierownik. Przed wydaniem postanowienia organ egzekucyjny wysłucha kierownika (§ 2). Wypis postanowienia o ukaraniu grzywną organ egzekucyjny doręcza osobie ukaranej, stronom oraz prokuratorowi (§ 3). Ukazanie przez organ egzekucyjny grzywną nie zwalnia osób ukaranych od odpowiedzialności karnej za niedopełnienie lub przekroczenie obowiązków służbowych (§ 5).

W postępowaniu egzekucyjnym karę grzywny co do zasady stosuje sąd, są jednak sytuacje, w których uprawnienie to przysługuje również komornikowi sądowemu. Z cytowanego przepisu wynika, że nałożenie kary grzywny aktualizuje się w przypadku odmowy udzielenia wyjaśnień lub informacji lub udzielenia informacji lub wyjaśnień świadomie fałszywych zarówno komornikowi jak i sądowi. Należy również zwrócić uwagę, że art. 762 k.p.c. stanowi *lex generalis* w stosunku do innych przepisów umożliwiających komornikowi nałożenie kary grzywny tj. do art. 764, 886 i 902 k.p.c.³⁷⁹. Zgodnie z art. 764 k.p.c. komornik może upomnieć, a po bezskutecznym upomnieniu wydalić osobę, która zachowuje się niewłaściwie lub przeszkadza jego czynnościom. W przypadku niezastosowania się do wezwania do wydalenia z miejsca czynności komornik może ukarać taką osobę grzywną w wysokości do tysiąca złotych. Z powyższego przepisu wynika, że

³⁷⁹ O. Marcewicz, Art. 762. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217 [online]. System Informacji Prawnej LEX, 2020-08-14 12:14 [dostęp: 2020-08-24 12:55]., Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743397/595004>.

komornik sądowy może ukarać osobę upomnianą, która nie zastosowała się do wezwania o opuszczenie³⁸⁰.

Zgodnie natomiast z art. 886 § 1 k.p.c. pracodawcy, który nie wykonał obowiązków określonych w art. 881 § 3 i 4 k.p.c., nie złożył w przepisany termin oświadczenia przewidzianego w art. 882 k.p.c. albo zaniedbał przesłania dokumentów zajęcia wynagrodzenia nowemu pracodawcy dłużnika, stosownie do art. 884 § 2 i 3 k.p.c., komornik wymierza grzywnę w wysokości do pięciu tysięcy złotych. Grzywna jest powtarzana, jeżeli pracodawca nadal uchyla się od wykonania tych czynności w dodatkowo wyznaczonym terminie. Nałożenie grzywny uwarunkowana jest zatem od prawidłowego doręczenia pracodawcy pisma komornika wyszczególniającego obowiązki wraz z wezwaniem do ich wykonania i pouczenia o rygorze w przypadku ich niewykonania³⁸¹. O ukaraniu grzywną komornik orzeka w formie postanowienia, na które przysługuje skarga na orzeczenie komornika sądowego³⁸². Obecna regulacja art. 766 k.p.c., zgodnie z którą Sąd rozpoznaje sprawy egzekucyjne na posiedzeniu niejawnym, chyba że zachodzi potrzeba wyznaczenia rozprawy albo wysłuchania na posiedzeniu stron lub innych osób, eliminuje każdorazową konieczność wyznaczenia rozprawy.

Postanowienie sądu o ukaraniu grzywną podlega zaskarżeniu zażaleniem na podstawie art. 394 § 1 pkt 5 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.³⁸³.

Nie należy także pomijać treści art. 768 k.p.c., zgodnie z którym na postanowienie sądu w przedmiocie ukarania grzywną przez komornika przysługuje zażalenie.

Artykuł 768 k.p.c. ma charakter ogólny. Stanowi on zatem podstawę wniesienia skargi w każdym powyżej wskazanym przypadku wydania przez komornika postanowienia o ukaraniu strony lub innej osoby. Co prawda z treści przepisu nie wynika kto dokładnie posiada legitymację do wniesienia skargi, jednakże w doktrynie przyjmuje się, że może to uczynić oprócz osoby ukaranej także Prokurator. Co ponadto istotne, z brzmienia art. 768 k.p.c. wynika, iż „na postanowienie sądu w przedmiocie ukarania grzywną przez komornika

³⁸⁰ Ibidem.

³⁸¹ A. Adamczuk. Art. 886. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217, wyd. III [online]. Wolters Kluwer, 2020-08-24 07:05 [dostęp: 2020-08-25 10:20]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587779254/576694>.

³⁸² O. Marcewicz, Art. 762. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217...Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743397/595004>.

³⁸³ Ibidem, LEX/el. 2019, art. 762. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743397/595004/jakubecki-andrzej-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-aktualizowany-tom-ii-art-730-1217?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-10-02 12:12).

przysługuje zażalenie”, a zatem zaskarżalne będą zarówno postanowienia uwzględniające, oddalające jak też odrzucające skargę³⁸⁴.

4.4. Zażalenie na postanowienie wydane wskutek skargi na przybicie ruchomości

Zgodnie z art. 870 § 1 k.p.c. wierzyciel lub dłużnik mogą zaskarżyć udzielenie przybicia w razie naruszenia przepisów o publicznym charakterze licytacji, o najniższej cenie nabycia i o wyłączeniu od udziału w przetargu. Skarga powinna być zgłoszona do protokołu licytacji. Nie ma skargi na udzielenie przybicia ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu. Zgodnie natomiast z § 2 na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.

Podstawy wniesienia skargi zostały zawarte w art. 870 § 1 k.p.c.

Należą do nich:

- 1) naruszenie przepisów o publicznym charakterze licytacji,
- 2) naruszenie przepisów o najniższej cenie nabycia,
- 3) naruszenie przepisów o wyłączeniu od udziału w przetargu.

Odnośnie do pierwszej z podstaw zażalenia wymaga, że wystąpi ona w przypadku niedochowania wymogów związanych z publicznym ogłoszeniem obwieszczenia o licytacji i doręczeniem obwieszczenia stosownym podmiotom (art. 867 k.p.c.). Naruszeniem będzie także przeprowadzenie licytacji przy drzwiach zamkniętych.

Odnośnie do drugiej z podstaw to zajdzie ona w przypadku naruszenia art. 867 § 2 k.p.c.

Odnośnie do trzeciej z podstaw to wystąpi ona jeżeli zostaną naruszone przepisy o wyłączeniu od udziału w przetargu tj. gdy zostaną dopuszczone osoby nieuprawnione oraz gdy odmówi się dopuszczenia osób uprawnionych. Osoby nieuprawnione wymienia art. 867² k.p.c. oraz art. 872 § 2 zdanie drugie k.p.c. Inne podmioty niewskazane w powyższych przepisach są uprawnione do udziału w przetargu³⁸⁵.

³⁸⁴ Ibidem.

³⁸⁵ J. T. Wiśniewski, D. Zawistowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 870.

<https://sip.lex.pl/#/commentary/587856936/654376/wisniewski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iv-artykuly-730-1088?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-12-27 10:27).

Sąd rozstrzyga skargę w formie postanowienia. Należy również zauważyć, iż w przypadku niedopuszczalności skargi sąd wyda postanowienie w przedmiocie odrzucenia skargi, natomiast jeśli uzna ją za bezzasadną wyda postanowienie w przedmiocie oddalenia skargi, w razie natomiast jej uwzględnienia zmieni postanowienie komornika o udzieleniu przybicia w ten sposób, że odmówi udzielenia przybicia. Postanowienie merytoryczne (uwzględniające lub oddalające skargę) jest zaskarżalne zażaleniem³⁸⁶.

Ponadto T. Ereciński³⁸⁷ poparł pogląd J. Jankowskiego³⁸⁸, iż zażalenie nie będzie przysługiwać w przypadku odrzucenia skargi z uwagi na wniesienie jej po zamknięciu protokołu licytacji. Autor swoje stanowisko uzasadnia po pierwsze szczególnym unormowaniem zasad wnoszenia skargi na udzielenie przybicia, a po drugie okolicznością, że w razie niewniesienia skargi do momentu zamknięcia protokołu licytacji następuje uprawomocnienie się przybicia. Postanowienie w przedmiocie odrzucenia skargi z uwagi na wniesienie jej przez niewłaściwy podmiot również jest niezaskarżalne, podobnie postanowienie wydane w przedmiocie odrzucenia skargi na udzielenie przybicia ruchomości ulegającej szybkiemu zepsuciu. Przede wszystkim odnośnie do drugiego przypadku to wyłączenie możliwości wniesienia skargi w sytuacji udzielenia przybicia ruchomości ulegającej szybkiemu zepsuciu wynika z samej treści przepisu, odnośnie natomiast ograniczenia możliwości złożenia skargi przez wierzyciela i dłużnika, złożenie skargi przez podmiot trzeci i odrzucenie z tego powodu skargi także nie wymaga instancyjnej kontroli³⁸⁹.

Zauważenia także wymaga, iż wobec braku szczególnej regulacji zastosowanie znajdzie także art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. Zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Oczywiście, stosownie do nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 9 marca 2023 r., sąd będzie orzekał jako sąd drugiej instancji.

³⁸⁶ T. Ereciński, H. Pietrkowski [w:] T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 870.
<https://sip.lex.pl/#/commentary/587558551/556024/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2023-03-14 10:45).

³⁸⁷ Ibidem.

³⁸⁸ J. Jankowski (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, red. K. Piasecki, t. 2, Warszawa 2006, s. 914.

³⁸⁹ T. Ereciński, H. Pietrkowski, [w:] T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 870.,
<https://sip.lex.pl/#/commentary/587558551/556024/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2023-03-14 10:45).

4.5. Zażalenie na postanowienie wydane na skutek postanowienia komornika o wydzieleniu części nieruchomości podczas opisu i oszacowania nieruchomości

Zgodnie z art. 946 § 2 k.p.c. na wniosek wierzyciela lub dłużnika, zgłoszony nie później niż podczas opisu i oszacowania, jak również z urzędu może być wystawiona na licytację wydzielona część zajętej nieruchomości, której cena wywołania wystarcza na zaspokojenie wierzyciela egzekwującego. O wydzieleniu rozstrzyga komornik po oszacowaniu nieruchomości. Zgodnie z § 2 cytowanego przepisu na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.

Omawiany przepis dotyczy problematyki egzekucji z części nieruchomości. Celem wprowadzenia art. 946 § 2 k.p.c. jest w szczególności ochrona dłużnika, poprzez umożliwienie wydzielenia części nieruchomości i prowadzenia egzekucji z niej.

Wydzielenie części nieruchomości skutkuje ograniczeniem czynności egzekucyjnych, bowiem postępowanie co do reszty nieruchomości ulega zawieszeniu. W przypadku natomiast gdy uzyskana z części nieruchomości kwota będzie wystarczająca do zaspokojenia wszystkich wierzycieli, komornik umorzy postępowanie co do reszty nieruchomości³⁹⁰. Treść § 2 omawianego przepisu wskazuje wprost, iż postanowienie sądu rozstrzygające skargę na czynności komornika jest zaskarżalne zażaleniem.

4.6. Zażalenie w przedmiocie skargi na opis i oszacowanie nieruchomości

Zgodnie z art. 950 k.p.c. termin zaskarżenia opisu i oszacowania wynosi dwa tygodnie i liczy się od dnia jego ukończenia. Jeżeli opis i oszacowanie nie zostały ukończone w terminie podanym w zawiadomieniu termin do zaskarżenia liczy się od dnia doręczenia uczestnikowi zawiadomienia, o którym mowa w art. 945 § 4. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie. Opis i oszacowanie są to czynności, których dokonuje komornik. Nie budzi zatem większych wątpliwości fakt, iż są one zaskarżalne skargą na czynności

³⁹⁰ H. Ciepła [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 946. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587857056/654496/wisniewski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iv-artykuly-730-1088?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-12-27 10:42).

komornika. Legitymowanym do wniesienia skargi na czynności komornika jest każda osoba, która została w jakikolwiek sposób dotknięta czynnościami lub zaniechaniami komornika³⁹¹.

Na postanowienie sądu wydane w przedmiocie rozpoznania skargi na czynności komornika przysługuje zażalenie. Będzie ono rozpoznawane na podstawie art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. przez sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, w składzie trzyosobowym. Sąd będzie orzekał jako sąd drugiej instancji.

4.7. Zaskarżalność postanowień wydanych w przedmiocie rozliczenia kosztów postępowania egzekucyjnego

Zgodnie z art. 770 k.p.c. dłużnik zwraca wierzycielowi koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Koszty te ściąga się wraz z egzekwowanym świadczeniem. Przepisów art. 98 § 1¹ i 1² nie stosuje się (§ 1). Koszty postępowania egzekucyjnego ustala postanowieniem komornik wraz z ukończeniem postępowania egzekucyjnego, jeżeli przeprowadzenie egzekucji należy do niego (§ 2.). Jeżeli w sprawie zachodzi konieczność sporządzenia planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, komornik ustala koszty egzekucji przed przystąpieniem do sporządzenia planu podziału, z wyjątkiem planu podziału, do którego stosuje się przepis art. 1029 k.p.c. Kosztów egzekucji nie ustala się także przed dokonaniem podziału bieżąco uzyskiwanych w toku egzekucji sum, jeżeli wysokość sumy nie przekracza jednorazowo dwóch tysięcy złotych. Postanowienie w przedmiocie kosztów egzekucji jest wydawane łącznie we wszystkich sprawach, których dotyczy plan podziału (§ 3). Wynagrodzenie z tytułu zastępstwa prawnego w postępowaniu egzekucyjnym nie może być wyższe niż stawka minimalna opłaty za czynności adwokackie albo radcowskie, określona w odrębnych przepisach (§ 4). Na postanowienie sądu zażalenie przysługuje stronom, komornikowi oraz innej osobie, której to postanowienie dotyczy (§5).

Koszty postępowania egzekucyjnego składają się z opłat, wydatków poniesionych przez komornika oraz należności wierzyciela. H. Pietrkowski³⁹² zauważa, że w toku postępowania egzekucyjnego obowiązują następujące zasady zwrotu kosztów postępowania egzekucyjnego: zasada odpowiedzialności dłużnika za koszty postępowania egzekucyjnego, z której wynika, że bez względu na sposób zakończenia egzekucji, koszty jej przeprowadzenia ponosi dłużnik, zasada zwrotu wierzycielowi kosztów niezbędnych do

³⁹¹ Ibidem.

³⁹²H. Pietrkowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s. 118.

celowego przeprowadzenia egzekucji, w tym kosztów poszukiwania majątku dłużnika, koszty te będą więc zależne od tego czy wierzyciel działa samodzielnie czy przez pełnomocnika, zasada unifikacji kosztów tj. koszty postępowania zostają ściągnięte wraz z roszczeniem³⁹³.

Koszty egzekucji ustala organ prowadzący postępowanie egzekucyjne tj. sąd albo komornik sądowy. Do kosztów egzekucji komorniczej należą opłaty egzekucyjne, wydatki w toku egzekucji, koszty związane z działaniem pełnomocnika - adwokata lub radcy prawnego jak również koszty przejazdów do sądu i równowartość utraconego zarobku pełnomocnika niebędącego adwokatem lub radcą prawnym³⁹⁴. Komornik ustalając koszty postępowania egzekucyjnego powinien wskazać takie dane jak podstawa obliczenia kosztów. Na postanowienie komornika stronom przysługuje skarga na orzeczenie komornika, z kolei na orzeczenie sądu wydane w przedmiocie ustalenia kosztów egzekucji stronom oraz komornikowi przysługuje zażalenie³⁹⁵.

Termin do wniesienia zażalenia jest tygodniowy i zaczyna swój bieg od momentu doręczenia postanowienia, a gdy strony lub komornik nie zażądali w terminie doręczenia uzasadnienia od ogłoszenia postanowienia. Przy czym zauważenia wymaga, że komornik ma możliwość zaskarżenia w drodze zażalenia jedynie postanowienia sądu wydanego w przedmiocie rozliczenia kosztów egzekucyjnych, brak jest możliwości zaskarżenia przez komornika sądowego innych orzeczeń sądu³⁹⁶. Na tożsamym stanowisku stanął Sąd Najwyższy, który w orzeczeniu z dnia 12 czerwca 2002 r., wskazał, iż komornikowi przysługuje zażalenie tylko na postanowienie sądu w przedmiocie ustalenia kosztów egzekucji (art. 770 zdanie czwarte k.p.c.)³⁹⁷. Sąd Najwyższy w powyższej materii wypowiadał się kilkakrotnie, również odnośnie do konkretnych postanowień wydanych przez Sąd, i tak w uchwale z dnia 14 września 2016 r. wskazał, że komornikowi sądowemu nie przysługuje zażalenie na postanowienie sądu rejonowego uchylające postanowienie komornika o ustaleniu wysokości opłaty egzekucyjnej i przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania³⁹⁸. Sąd Najwyższy zważył, iż w art. 770 zdanie czwarte k.p.c. ustawodawca przyznał komornikowi legitymację do złożenia zażalenia na postanowienie sądu, mimo że

³⁹³ Ibidem, s. 120-121.

³⁹⁴ K. Kamińska- Krawczyk, Koszty postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego. Wolter Kluwer, Warszawa 2016 r., s. 260-261.

³⁹⁵ H. Pietrkowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s. 121.

³⁹⁶ Ibidem, s. 128-129.

³⁹⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2002 r., III CZP 33/02, OSNC z 2003 r., nr 5, poz. 62.

³⁹⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2016 r., III CZP 37/16, OSNC z 2019 r., nr 5, poz. 51.

nie jest on stroną postępowania egzekucyjnego, lecz organem egzekucyjnym. Regulacja ta, podyktowana ochroną interesów finansowych komornika, ma charakter wyjątkowy i nie stanowi podstawy wnoszenia przez komornika zażalenia na inne postanowienia sądu wydawane w postępowaniu egzekucyjnym³⁹⁹. Co istotne, na postanowienie sądu drugiej instancji wydane po rozpoznaniu zażalenia nie przysługuje skarga kasacyjna (art. 767⁴ § 2)⁴⁰⁰.

³⁹⁹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2016 r., III CZP 37/16, OSNC z 2019 r., nr 5, poz. 51.

⁴⁰⁰ T. Ereciński, H. Pietrkowski, [w:] T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 770.
<https://sip.lex.pl/#/commentary/587558422/555870/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-06-07 11:49).

Wnioski po czwartym rozdziale:

Postępowanie egzekucyjne to zorganizowany ciąg czynności procesowych podejmowany przez organy egzekucyjne celem przymusowego wyegzekwowania na rzecz wierzyciela dochodzonego przez niego roszczenia. Niewątpliwie zatem obok postępowania rozpoznawczego stanowi ono bardzo istotny etap, w którym to następuje urzeczywistnienie roszczenia powoda. W toku postępowania egzekucyjnego można zaobserwować liczne postanowienia, które podlegają zaskarżeniu zażaleniem. W rozdziale trzecim omówione zostały postanowienia wydane w przedmiocie skargi na czynności komornika oraz rozliczenia kosztów postępowania egzekucyjnego.

Jak wynika z analizy przepisów poświęconych skardze na czynności komornika jest ona ogólnym środkiem prawnym mającym zapewnić ochronę przed naruszeniem przez komornika przepisów postępowania egzekucyjnego. Skarga ta przysługuje (art. 767 § 1 k.p.c.) bez względu na to, jakiego rodzaju jest ta czynność i w jaki sposób została przez komornika oznaczona. Bez znaczenia również jest, czy czynność komornika sądowego polega na pozytywnym działaniu, np. na dokonaniu zajęcia rzeczy, dokonaniu zajęcia wierzytelności, czy też na zaniechaniu pewnej czynności, a więc np. na zaniechaniu umorzenia postępowania egzekucyjnego, gdy umorzenie takie powinno nastąpić z urzędu przez organ egzekucyjny⁴⁰¹. W orzecznictwie przyjmuje się, że skarga na czynności komornika nie jest środkiem odwoławczym, lecz innym w rozumieniu art. 363 § 1 k.p.c., niedewolutywnym środkiem zaskarżenia oraz że sąd rejonowy – rozpoznając tę skargę – działa jako sąd pierwszej instancji⁴⁰². Zaskarżalność postanowień wydanych w przedmiocie rozpoznania skargi na czynności komornika nie kształtuje się jednolicie. W kodeksie postępowania cywilnego oczywiście można wskazać na katalog przypadków, które otwierają drogę do zaskarżenia postanowienia wydanego w przedmiocie skargi na czynności komornika. Katalog ten ma jednak charakter otwarty, nie wyczerpuje on zatem przypadków, na które przysługiwać będzie zażalenie. Jak zostało wskazane powyżej, z kodeksu postępowania cywilnego wynika możliwość złożenia zażalenia na rozstrzygnięcie wydane w przedmiocie skargi na czynności komornika w kilku przypadkach: tj. z art. 767³ k.p.c., który wskazuje że na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi na czynności komornika służy zażalenie, art. 768 k.p.c., który stanowi, że na postanowienie sądu w przedmiocie skargi na

⁴⁰¹ Uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 1969 r., III CZP 131/68, OSNC z 1969 r., nr 9, poz. 156.

⁴⁰² Uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2016 r., III CZP 37/16, OSNC z 2019 r., nr 5, poz. 51.

postanowienie o ukaraniu grzywną przez komornika przysługuje zażalenie, art. 870 § 2 k.p.c., przewidującym zażalenie na postanowienie wydane wskutek skargi na przybicie ruchomości, art. 946 § 2 k.p.c. przewidujący zażalenie na postanowienie wydane na skutek postanowienia komornika o wydzieleniu części nieruchomości podczas opisu i oszacowania nieruchomości, art. 950 k.p.c., zgodnie z którym zażalenie przysługuje w przypadku złożenia skargi na opis i oszacowanie nieruchomości. Niemniej jednak spektrum przypadków, w których istnieje możliwość zaskarżenia orzeczeń wydanych w przedmiocie rozstrzygnięcia skargi na czynności komornika jest szersze. Na szczególną uwagę zasługują jednak przypadki, gdy skarga na czynność komornika ma charakter kończący postępowanie. Występują bowiem liczne wątpliwości odnośnie do postanowień sądu wydanych w przedmiocie skargi na czynności komornika, które mają charakter kończących postępowanie. Sama kwestia kryteriów, które decydują o fakcie, iż dane postanowienie ma charakter kończącego została opisana powyżej i nie wymaga powtórzenia. W tym miejscu zasygnalizowania jedynie wymaga, iż należy przychylić się do poglądu A. Cudaka, iż na postanowienie Sądu Rejonowego rozstrzygającego skargę na czynności komornika przysługuje zażalenie, jeżeli postanowienie to „kończy lub zmierza do ukończenia postępowania egzekucyjnego”⁴⁰³. Nie należy także pomijać takich postanowień, które w myśl rozważań przytoczonych w poprzednich rozdziałach kończą część postępowania egzekucyjnego (np. przez przeprowadzenie egzekucji z danego przedmiotu). Niemniej jednak niewątpliwie zażalenie nie będzie przysługiwać w każdym przypadku np. oddalenia skargi na czynności komornika, a powtórzyć należy za A. Cudakiem, że zażalenie będzie przysługiwać przykładowo na postanowienie sądu rozstrzygające skargę na czynności komornika w przedmiocie zarządzenia o zwrocie wniosku o wszczęcie egzekucji jak również postanowienie komornika o oddalenie wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego⁴⁰⁴. Brak jest katalogu zamkniętego postanowień wydanych w przedmiocie skargi na czynności komornika, które podlegają zaskarżeniu, także każdorazowo należy badać czy dane postanowienie kończy postępowanie egzekucyjne w całości lub w części. Wskazówki odnośnie do zaskarżalności poszczególnych postanowień można odnaleźć w orzecznictwie, w tym Sądu Najwyższego. Przykładowo w uchwale z dnia 4 października 1990 r. Sąd Najwyższy wskazał, iż stronie postępowania egzekucyjnego przysługuje zażalenie na zarządzenie sądu, wydane w trybie art. 759 § 2 KPC, uchylające zajęcie

⁴⁰³ A. Cudak, Skarga na czynności ... s. 183.

⁴⁰⁴ Ibidem, s. 183.

wynagrodzenia za pracę dokonane bez właściwego tytułu⁴⁰⁵, z kolei w postanowieniu z dnia 15 kwietnia 1986 r. Sąd Najwyższy wskazał, iż na postanowienie sądu rejonowego uchylające czynność komornika, wydane w wyniku rozpoznania skargi na czynności komornika, przysługuje zażalenie do sądu rewizyjnego wówczas, gdy zaskarżone postanowienie zmierza do zakończenia postępowania (art. 394 § 1 in principio k.p.c. w związku z art. 13 § 2 i art. 767 § 3 k.p.c.)⁴⁰⁶. W orzecznictwie Sądu Najwyższego można doszukiwać się również wytycznych w ujęciu negatywnym tj. wskazując postanowienia sądu, które nie są zaskarżalne zażaleniem i tak np. w uchwale z dnia 22 maja 2013 r. Sąd Najwyższy wskazał, iż na postanowienie oddalające skargę na czynność komornika, polegającą na oddaleniu wniosku o sporządzenie dodatkowego opisu i oszacowania (art. 951 k.p.c.), zażalenie nie przysługuje.

Regulacja ta wydaje się nie być idealnym rozwiązaniem, gdyż otwarty katalog postanowień wydawanych w przedmiocie skargi na czynności komornika, które podlegają zaskarżeniu może powodować niejednokrotnie problemy w określeniu ich. Kwestia ta może wydawać się w szczególności problematyczna dla stron występujących bez profesjonalnego pełnomocnika. Nie należy jednak zapominać, że strony takie będą każdorazowo pouczone o możliwości zaskarżenia orzeczenia. Ponadto istotnym jest, iż sąd uzasadnia postanowienie rozpoznające skargę na czynności komornika jedynie w sytuacji gdy podlega ona zaskarżeniu⁴⁰⁷, co już samo w sobie przesądza o zaskarżalności danego postanowienia. Nie należy także zapominać, iż mnogość postanowień wydawanych w przedmiocie skargi na czynności komornika jest znacznym utrudnieniem w sformułowaniu zamkniętego katalogu postanowień, które będą zaskarżalne.

Kolejne z zaskarżalnych postanowień wydanych w toku postępowania egzekucyjnego dotyczy rozliczenia kosztów postępowania egzekucyjnego. Regulacja zawarta w art. 770 k.p.c. nie ma charakteru „kompleksowego”, każdorazowo istnieje zatem konieczność sięgnięcia do przepisów o kosztach procesu tj. art. 98-124 k.p.c.⁴⁰⁸. Co ponadto istotne, z samej treści regulacji wynika, iż koszty postępowania egzekucyjnego są ustalane

⁴⁰⁵ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1990 r., III CZP 51/90, LEX nr 1112933.

⁴⁰⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1986 r., III CRN 40/86, OSNC z 1987 r., nr 7, poz. 102.

⁴⁰⁷ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2008 r., III CZP 107/08, OSNC z 2009 r., nr 10, poz. 139.

⁴⁰⁸ D. Zawistowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 770, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587856772/654212/wisniewski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iv-artykuly-730-1088?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-06-07 10:59).

przez organ prowadzący to postępowanie a więc komornika lub sąd. Postanowienie powinno być wydane przy zakończeniu postępowania egzekucyjnego⁴⁰⁹. Zażalenie będzie zatem przysługiwać jedynie w przypadku rozliczenia kosztów postępowania egzekucyjnego przez sąd. Przy czym jeżeli postanowienie jest wydawane przez Sąd to zażalenie służy także komornikowi. Jak wskazuje D. Zawistowski wynika to z objęcia ochroną interesów komornika, a nie tylko dłużnika. Ustalenie bowiem kosztów postępowania egzekucyjnego i obciążenie nimi dłużnika (lub wierzyciela) ma duże znaczenie dla komornika⁴¹⁰. Należy jednak pamiętać, iż powyższe uprawnienie komornika sądowego nie otwiera drogi do zaskarżania przez niego innych postanowień sądu wydanych w toku postępowania egzekucyjnego, komornik nie jest bowiem stroną postępowania egzekucyjnego⁴¹¹.

Zażalenie komornika na postanowienie sądu przewidziane w art. 770 k.p.c. podlega opłacie sądowej⁴¹². Kwestia ta jednak kształtowała się uprzednio odmiennie. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 11 października 2011 r. zajął stanowisko, iż zażalenie komornika na postanowienie sądu wymienione w art. 770 k.p.c. nie podlega opłacie sądowej⁴¹³. Należy jednak przychylić się do stanowiska, iż za obowiązkiem uiszczenia opłaty sądowej przez komornika przemawia generalna zasada odpłatności wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych, wynikająca z całokształtu przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Dokonanie czynności procesowej strony uzależnione zostało od wniesienia stosownej opłaty, a jedynie wyjątkowo, kierując się różnymi motywami, ustawodawca odstępuje od wymagania jej uiszczenia; określa wówczas wyraźnie, które pisma procesowe są wolne od opłaty sądowej. Nie pobiera się opłat tylko wtedy, gdy przepis przewiduje wyłączenie obowiązku ich ponoszenia w pewnych kategoriach spraw (np. art. 95, 99 u.k.s.c.) albo przez określone podmioty (art. 94, 96 u.k.s.c.). Komornik sądowy, któremu ustawodawca przyznał uprawnienie do dokonania czynności procesowej, o której mowa w art. 770 k.p.c., nie został wymieniony w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych jako podmiot nie mający obowiązku uiszczania kosztów sądowych⁴¹⁴.

⁴⁰⁹ Ibidem;

⁴¹⁰ Ibidem;

⁴¹¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2000, II CKN 496/00, OSNC z 2000, nr. 9, poz. 168.

⁴¹² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2011 r., III CZP 62/11, OSNC 2012, nr 4, poz. 47.

⁴¹³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2011 r., III CZP 49/01, OSCN z 2002 r., nr 7-8, poz. 86.

⁴¹⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2011 r., OSNC z 2012 r., nr 4, poz. 47.

Rozdział 5 Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania klauzulowego.

5.1. Charakterystyka ogólna postępowania klauzulowego

Zagadnienia dotyczące postępowania klauzulowego zostały zamieszczone w części III kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeniu z dnia 18 czerwca 2019 r., Ministra Sprawiedliwości Regulamin urzędowania sądów powszechnych oraz przepisach prawa materialnego tj. kodeksu cywilnego np. w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym w zakresie nadania klauzuli wykonalności⁴¹⁵. Postępowanie klauzulowe zgodnie zatem z systematyką kodeksu postępowania cywilnego zalicza się do postępowania egzekucyjnego⁴¹⁶.

Najlepiej charakteryzują postępowanie klauzulowe S. Gołąb i Z. Wusatowski⁴¹⁷ wskazując, że jest usytuowane „na przedpolu” postępowania egzekucyjnego, co do zasady poprzedzając je. Należy jednak mieć na uwadze, że wszczęcie postępowania klauzulowego nie będzie w każdym wypadku skutkowało wszczęciem postępowania egzekucyjnego⁴¹⁸. Organ rozpoznający wniosek o nadanie prawomocnemu orzeczeniu klauzuli wykonalności jest związany wydanym w toku postępowania rozpoznawczego orzeczeniem. Sąd Najwyższy określa natomiast postępowanie klauzulowe jako „pomost” pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym, a egzekucyjnym⁴¹⁹. W ocenie Sądu Najwyższego postępowanie klauzulowe jest stadium pośrednim między postępowaniem rozpoznawczym, a postępowaniem egzekucyjnym, uznając, że z tego względu nie można uznać postanowienia w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności za orzeczenie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 424¹ k.p.c.⁴²⁰. Ponadto zdaniem Sądu Najwyższego postępowanie klauzulowe, choć normowane przepisami zawartymi w księdze drugiej k.p.c., nie jest zaliczane do postępowania egzekucyjnego. Postępowanie egzekucyjne polega bowiem na podejmowaniu czynności mających na celu przymusową realizację świadczenia określonego w tytule egzekucyjnym, a tym samym urzeczywistnienia określonej normy prawa materialnego, natomiast postępowanie klauzulowe, jako stadium pośrednie między postępowaniem rozpoznawczym a postępowaniem egzekucyjnym, jest

⁴¹⁵ P. Gil, Klauzula wykonalności i postępowanie w przedmiocie jej nadania, Sopot 2017, s. 18.

⁴¹⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2010 r., II CNP 76/10, LEX nr 707862.

⁴¹⁷ S. Gołąb, Z. Wusatowski, Kodeks postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, Kraków 1933, s. 20.

⁴¹⁸ P. Gil, Klauzula wykonalności i postępowanie w przedmiocie jej nadania ..., s. 18.

⁴¹⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2010 r., II CNP 76/10, LEX nr 707862.

⁴²⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2007 r., IV CNP 195/07, LEX nr 1619965.

tylko - jak się to niekiedy nazywa - pomostem między postępowaniem rozpoznawczym, a postępowaniem egzekucyjnym⁴²¹. Głównym celem postępowania klauzulowego jest potwierdzenie przez organ egzekucyjny „zdatności” tytułu egzekucyjnego do wykonania go w sposób przymusowy w postępowaniu egzekucyjnym⁴²². Słusznie zatem wskazuje Sąd Apelacyjny w Krakowie, że postępowanie w sprawie nadania klauzuli wykonalności jest prowadzone wyłącznie w celu stworzenia podstawy przyszłego postępowania egzekucyjnego i nie jest częścią postępowania rozpoznawczego ani egzekucyjnego. Sąd w powyższym postępowaniu nie może wnikać w treść tytułu egzekucyjnego i kwestionować istnienia uprawnienia wierzyciela lub obowiązku dłużnika⁴²³. Należy również nadmienić, że postępowanie klauzulowe jako „postępowanie pomocnicze” jest niezbędne do sprostania dynamicznemu charakterowi postępowania egzekucyjnego, pozwala bowiem ono skierować je przeciwko podmiotowi, który nie widnieje w treści orzeczenia merytorycznego⁴²⁴. Postępowanie klauzulowe jest o tyle istotne, że podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy, bez niego nie może dojść do wszczęcia oraz przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego⁴²⁵.

5.2. Rodzaje postanowień, na które przysługuje zażalenie

5.2.1. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności

– uwagi ogólne

Wszczęcie postępowania klauzulowego następuje na wniosek, do którego należy załączyć oryginał tytułu egzekucyjnego (zgodnie natomiast z art. 781§ 1³k.p.c. w przypadku tytułu w formie elektronicznej, do wniosku o nadanie klauzuli wykonalności, o którym mowa w § 1², należy dołączyć dokument uzyskany z systemu teleinformatycznego umożliwiający sądowi weryfikację istnienia i treści tytułu wykonawczego. Przed rozpoznaniem wniosku istnienie i treść tytułu wykonawczego podlegają zweryfikowaniu przez sędziego lub referendarza sądowego w systemie teleinformatycznym). Istnieje

⁴²¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2000 r., III CZ 48/00, LEX nr 51816.

⁴²² P. Gil, A. Krasicyńska- Kutner [w:] Meritum, postępowanie cywilne, pod red. E. Marszałkowskiej- Krześ, s. 1139-1140.

⁴²³ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie, z dnia 19 kwietnia 2006 r., I Acz 1172/06, LEX nr 291025.

⁴²⁴ Ibidem, s. 1139-40.

⁴²⁵ A. Marciniak [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020., s. 412-413.

również możliwość wszczęcia postępowania klauzulowego z urzędu, o czym mówi art. 782 § 1 k.p.c., zgodnie z którym sąd z urzędu nadaje klauzulę wykonalności tytułowi egzekucyjnemu wydanemu w postępowaniu, które zostało lub mogło być wszczęte z urzędu, a także innemu tytułowi egzekucyjnemu w części, w jakiej obejmuje grzywnę lub karę pieniężną orzeczoną w postępowaniu cywilnym lub koszty sądowe w sprawach cywilnych przysługujące Skarbowi Państwa.

Właściwy do nadania klauzuli wykonalności sąd wskazuje art. 781 § 1 k.p.c. i n.

Zgodnie z art. 781 § 1 k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu klauzulę wykonalności nadaje sąd pierwszej instancji, w którym sprawa się toczyła lub toczy. Sąd drugiej instancji nadaje klauzulę wykonalności, dopóki akta sprawy znajdują się w tym sądzie, nie dotyczy to jednak Sądu Najwyższego oraz przypadków, o których mowa w art. 778¹, art. 778², art. 786, art. 787, art. 787¹, art. 788 i art. 789. Akta w sądzie drugiej instancji mogą znajdować się np. przy rozpoznawaniu apelacji czy zażalenia, zasada natomiast, że sąd drugiej instancji rozpoznaje wniosek o nadanie klauzuli wykonalności gdy akta się w nim znajdują sprzyja ekonomice procesu oraz szybkości postępowania. Stosownie zaś do treści § 1² k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu, o którym mowa w art. 783 § 4, klauzulę wykonalności, w przypadkach określonych w art. 778¹, art. 778², 787, 787¹, 788 oraz 789, nadaje sąd rejonowy właściwości ogólnej dłużnika. Z kolei tytułom egzekucyjnym pochodzącym od sądu administracyjnego oraz innym tytułom klauzulę wykonalności nadaje sąd rejonowy właściwości ogólnej dłużnika. Jeżeli tej właściwości nie można ustalić, klauzulę nadaje sąd rejonowy, w którego okręgu ma być wszczęta egzekucja, a gdy wierzyciel zamierza wszcząć egzekucję za granicą - sąd rejonowy, w którego okręgu tytuł został sporządzony.

Przesłanki odmowy nadania klauzuli wykonalności zostały wskazane w treści art. 782¹ k.p.c., zgodnie z którym sąd odmawia nadania klauzuli wykonalności jeżeli:

- 1) w świetle okoliczności sprawy jest oczywiste, że wniosek jest sprzeczny z prawem albo zmierza do obejścia prawa;
- 2) z okoliczności sprawy i treści tytułu egzekucyjnego wynika, że objęte tytułem wykonawczym roszczenie uległo przedawnieniu, chyba że wierzyciel przedstawi dokument, z którego wynika, że doszło do przerwania biegu terminu przedawnienia; sąd nie bada przedawnienia odsetek wymagalnych po powstaniu tytułu egzekucyjnego.

Treść postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności wymienia art. 783 k.p.c., wskazując, że postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wymienia także tytuł egzekucyjny, a w razie potrzeby oznacza świadczenie podlegające egzekucji i zakres egzekucji oraz wskazuje czy orzeczenie podlega wykonaniu jako prawomocne, czy jako natychmiast wykonalne. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, tytułowi egzekucyjnemu opiewającemu na świadczenie pieniężne w walucie obcej sąd nada klauzulę wykonalności ze zobowiązaniem komornika do przeliczenia tej kwoty na walutę polską według średniego kursu waluty obcej ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski na dzień sporządzenia planu podziału, a jeżeli planu podziału nie sporządza się - na dzień wypłaty kwoty wierzycielowi.

Jeżeli postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności zostało wydane na posiedzeniu jawnym, wówczas zgodnie z art. 357 § 1 k.p.c. podlega doręczeniu jedynie stronie która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia go wraz z postanowieniem. Jeżeli natomiast postanowienie zostało wydane na posiedzeniu niejawnym organ dokonuje doręczenia z urzędu wyłącznie wierzycielowi, dłużnik natomiast otrzyma tytuł wykonawczy wraz z doręczonym przez komornika zawiadomieniem o wszczęciu postępowania egzekucyjnego⁴²⁶.

5.2.2. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko wspólnikom spółki cywilnej

Zgodnie z art. 778 k.p.c. do egzekucji ze wspólnego majątku wspólników spółki prawa cywilnego konieczny jest tytuł egzekucyjny wydany przeciwko wszystkim wspólnikom. Na wstępie zauważenia wymaga, że spółka cywilna, uregulowana w art. 860-875 k.c., nie posiada osobowości prawnej, przy czym także zdolności prawnej i jako taka nie ma zdolności do występowania w procesie, biernie legitymowani są zatem jej wspólnicy. Artykuł 864 k.c., stanowi że za zobowiązania spółki wspólnicy odpowiedzialni są solidarnie, co oznacza możliwość dochodzenia roszczeń od wszystkich wspólników lub od każdego z nich osobno⁴²⁷. Warunkiem skierowania egzekucji do majątku wspólnego jest posiadanie przez wierzyciela tytułu egzekucyjnego przeciwko wszystkim wspólnikom, nie może tego uczynić posiadając tytuł egzekucyjny przeciwko kilku z wspólników bądź posiadając nawet

⁴²⁶ P. Gil, Klauzula wykonalności i postępowanie w przedmiocie jej nadania ..., s. 99.

⁴²⁷ Ibidem, s. 122.

odrębne tytuły egzekucyjne przeciwko wszystkim z nich⁴²⁸. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na przeciwstawny pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, gdzie Sąd ten stwierdził, iż nie ma uzasadnionych podstaw do przyjmowania, iż wierzyciel musi dysponować jednym tytułem egzekucyjnym przeciwko wszystkim współnikom uzyskanym w jednym postępowaniu, a nie jest wystarczające posiadanie kilku tytułów egzekucyjnych, uzyskanych w odrębnych postępowaniach prowadzonych przeciwko poszczególnym współnikom, skoro istotne jest dysponowanie tytułem egzekucyjnym, a nie formalne jego skupienie w jednym dokumencie⁴²⁹. W mojej ocenie należy przychylić się do stanowiska wyrażonego przez Sąd Apelacyjny. Racją jest, iż zbyt dużym byłoby doszukiwanie się w treści przepisu konieczności posiadania przez wierzyciela jednego tytułu egzekucyjnego przeciwko wszystkim współnikom. Wystarczającym jest, jeśli wierzyciel dysponuje nawet kilkoma tytułami egzekucyjnymi⁴³⁰.

5.2.3. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko współnikom spółek osobowych

Zgodnie z art. 778¹ k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko spółce jawnej, spółce partnerskiej, spółce komandytowej lub spółce komandytowo-akcyjnej sąd nadaje klauzulę wykonalności przeciwko współnikowi ponoszącemu odpowiedzialność bez ograniczenia całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki, jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, jak również wtedy, gdy jest oczywiste, że egzekucja ta będzie bezskuteczna. Nie dotyczy to osoby, która w chwili wszczęcia postępowania w sprawie, w której został wydany tytuł egzekucyjny przeciwko spółce, nie była już jej współnikiem.

Powyższy przepis znajdzie zastosowanie do współników spółki jawnej, partnerskiej, komandytowej oraz komplementariusza spółki komandytowo-akcyjnej. Odpowiedzialność współników ma charakter subsydiarny, co oznacza, że wierzyciel może rozpocząć egzekucję z majątku współnika dopiero w momencie gdy okaże się, że egzekucja z majątku spółki

⁴²⁸ P. Telenga. Art. 778. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217 [online]. System Informacji Prawnej LEX, 2020-07-24 05:20 [dostęp: 2020-08-05 08:18]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743427/595036>.

⁴²⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, z dnia 28 listopada 2013 r., I ACa 467/13, LEX nr 1419016

⁴³⁰ M. Sieńko. Art. 778. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217, wyd. III [online]. Wolters Kluwer, 2020-07-24 05:17 [dostęp: 2020-08-05 08:32]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587779102/576542>.

okazała się być bezskuteczna (art. 31 § 1 k.s.h.)⁴³¹. Sąd może jednak nadać również klauzulę wykonalności jeżeli nie została wykazana dostatecznie przesłanka bezskuteczności egzekucji, ale niewątpliwie będzie bezskuteczna w momencie wszczęcia postępowania egzekucyjnego⁴³².

Istotą art. 778¹ k.p.c. jest, że wierzyciel, który posiada tytuł egzekucyjny przeciwko spółce może wnieść o nadania klauzuli również przeciwko wspólnikom odpowiadającym za zobowiązania spółki, nie przeprowadzając przeciwko nim kolejnego postępowania rozpoznawczego, jedynym warunkiem jest wykazanie przesłanek zawartych w w/w artykule⁴³³. Wniosek o nadanie klauzuli w trybie art. 778¹ k.p.c. powinien zawierać odpis z krs, z którego będzie wynikać, że dana osoba jest wspólnikiem spółki, ciężar wykazania okoliczności bezskuteczności egzekucji lub oczywistej bezskuteczności w przyszłości spoczywa na wierzycielu składającym wniosek⁴³⁴.

P. Gil zauważa, że subsydiarna odpowiedzialność wspólników z art. 778¹ k.p.c. ma charakter solidarny, a zatem wierzyciel ma możliwość złożyć wniosek o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko wszystkim wspólnikom albo niektórym, przy czym zgodnie z art. 366 § 1 k.c. tj. jeżeli egzekucja przeprowadzona przeciwko tylko niektórym wspólnikom nie przyniesie zaspokojenia wierzycielowi może on dochodzić roszczeń od pozostałych wspólników⁴³⁵.

5.2.4. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko spółce- córce partnera prywatnego

Zgodnie z art. 778² k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko spółce, o której mowa w art. 7a ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1834 oraz z 2018 r. poz. 1693)⁴³⁶, obejmującemu

⁴³¹ P. Telenga, Art. 778(1). W: Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania cywilnego [online]. System Informacji Prawnej, LEX, 2020-07-24 04:17 [dostęp: 2020-08-05 09:07]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587291173/517862>.

⁴³² Ibidem.

⁴³³ Ibidem.

⁴³⁴ A. Marciniak[w:] Kodeks postępowania cywilnego... s. 446-450.

⁴³⁵ P. Gil, Klauzula wykonalności i postępowanie w przedmiocie jej nadania ...s. 128-129.

⁴³⁶ Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1834 oraz z 2018 r. poz. 1693).

obowiązek zapłaty wynagrodzenia należnego podwykonawcy, sąd nadaje klauzulę wykonalności przeciwko partnerowi prywatnemu, jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, jak również wtedy, gdy jest oczywiste, że egzekucja ta będzie bezskuteczna.

Powyższy przepis stanowi pewne „novum” i został dodany ustawą z 5.07.2018 r. o zmianie ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018,poz. 1693)⁴³⁷, a jego celem jest uzyskanie klauzuli wykonalności przeciwko partnerowi prywatnemu jeżeli zaspokojenie wierzyciela nie będzie możliwe od spółki realizującej umowę o partnerstwie publiczno- prywatnym, z uwagi na jej problemy finansowe⁴³⁸.

5.2.5. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko fundatorowi fundacji rodzinnej

Stosownie do treści art. 778³ k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko fundatorowi fundacji rodzinnej sąd nadaje klauzulę wykonalności przeciwko fundacji rodzinnej ponoszącej odpowiedzialność za zobowiązania fundatora, jeżeli egzekucja przeciwko fundatorowi okaże się bezskuteczna, jak również wtedy, gdy jest oczywiste, że egzekucja ta będzie bezskuteczna.

Powyższy przepis został dodany przez art. 130 pkt. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. (Dz.U. z 2023 r., poz. 326)⁴³⁹ zmieniającej m.in. ustawę z dniem 22 maja 2023 r.

5.2.6. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko spadkobiercom

Zgodnie z art. 779 k.p.c. do egzekucji ze spadku konieczny jest- aż do działu spadku- tytuł egzekucyjny przeciwko wszystkim spadkobiercom (§1). Jeżeli tytuł był wydany przeciwko spadkodawcy, przejście obowiązków na spadkobierców następuje stosownie do art. 788 k.p.c. (§2).

⁴³⁷ Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o partnerstwie publiczno- prywatnym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 1693).

⁴³⁸ P. Sławicki, Art. 778(2). W: Postępowanie klauzulowe. Art. 776–795 k.p.c. Komentarz [online]. Wolters Kluwer Polska, 2020-07-24 05:15 [dostęp: 2020-08-05 10:50]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587811494/608934>.

⁴³⁹ (Dz.U. z 2023 r., poz. 326).

Powyższy przepis ma na celu ochronę spadkobierców przed działem spadku, ponieważ aż do przeprowadzenia działu egzekucja z przedmiotów nim objętych jest możliwa jedynie na podstawie tytułu egzekucyjnego wydanego przeciwko wszystkim spadkobiercom (wierzyciel jednego ze spadkobierców nie może wszcząć egzekucji ze spadku przed jego działem). Do działu spadku, spadkobiercy ponoszą solidarną odpowiedzialność za długi spadkowe, a jeżeli jeden z nich je spłaci może żądać od pozostałych zwrotu w częściach, które odpowiadają wielkości udziałów, z kolei zgodnie z art. 1034 k.c., od działu spadku, spadkobiercy ponoszą odpowiedzialność za długi spadkowe w stosunku do wielkości swoich udziałów⁴⁴⁰.

5.2.7. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko zarządcy masy majątkowej, kuratorowi spadku, zarządcy sukcesyjnemu, wykonawcy testamentu

Zgodnie z art. 780 k.p.c. jeżeli ustanowiono zarządcę masy majątkowej, kuratora spadku lub zarząd sukcesyjny albo gdy powołano wykonawcę testamentu, do egzekucji z mienia poddanego ich pieczy konieczny jest tytuł egzekucyjny wydany przeciwko zarządcy masy majątkowej, kuratorowi spadku, zarządcy sukcesyjnemu lub wykonawcy testamentu.

Jeżeli został ustanowiony zarządca masy majątkowej, kurator spadku lub zarządca sukcesyjny albo powołany wykonawca testamentu nie można prowadzić egzekucji z masy majątkowej poddanej pieczy tych osób na podstawie tytułu egzekucyjnego wydanego przeciwko właścicielowi tej masy lub spadkodawcy, lecz na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko zarządcy. Tytuł egzekucyjny może zostać uzyskany w procesie wytoczonym przeciwko w/w podmiotom⁴⁴¹.

⁴⁴⁰ T. Ereciński, H. Pietrkowski [w:] T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 779.
<https://sip.lex.pl/#/commentary/587558436/555885> (dostęp: 2023-03-15 09:18).

⁴⁴¹ P. Sławicki, Art. 780. W: Postępowanie klauzulowe. Art. 776–795 k.p.c. Komentarz [online] ..., Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587811496/608936>.

5.2.8. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w przypadku przejścia uprawnienia lub obowiązku

Zgodnie z art. 788 k.p.c. jeżeli uprawnienie lub obowiązek po powstaniu tytułu egzekucyjnego lub w toku sprawy przed wydaniem tytułu przeszły na inną osobę, sąd nada klauzulę wykonalności na rzecz lub przeciwko tej osobie, gdy przejście to będzie wykazane dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym (§ 1). Za przejście uprawnień lub obowiązków, o których mowa w paragrafie poprzedzającym, uważa się również zmiany w prawie rozporządzania mieniem wywołane ustanowieniem zarządcy masy majątkowej, kuratora spadku lub zarządcy sukcesyjnego albo powołaniem wykonawcy testamentu lub tymczasowego przedstawiciela, jak również wygaśnięciem funkcji zarządcy masy majątkowej, kuratora spadku, zarządcy sukcesyjnego, wykonawcy testamentu lub tymczasowego przedstawiciela (§ 2).

Jeżeli stwierdzony w tytule egzekucyjnym obowiązek lub uprawnienie przeszły na inną osobę, sąd nada klauzulę wykonalności przeciwko lub na rzecz tej osoby w warunkach określonych w art. 788 k.p.c. Nie stoi temu na przeszkodzie uprzednie nadanie klauzuli wykonalności na rzecz lub przeciwko stronom wymienionym w tytule egzekucyjnym. Po przejściu uprawnień lub obowiązków stwierdzonych tytułem i nadaniu klauzuli wykonalności na rzecz lub przeciwko nabywcy, powstaje nowy tytuł wykonawczy stanowiący podstawę egzekucji przeciwko lub na rzecz nowych stron wymienionych w klauzuli wykonalności⁴⁴². Przepis art. 788 § 1 k.p.c. ma zastosowanie również w razie przeniesienia wierzytelności (przelewu) po wszczęciu postępowania egzekucyjnego⁴⁴³.

5.2.9. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w przypadku nabycia przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego

Zgodnie z art. 789 k.p.c. § 1 art. 788 k.p.c. stosuje się odpowiednio do nabywcy przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, jeżeli tytuł egzekucyjny stał się prawomocny przed nabyciem.

⁴⁴² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2010 r., I CSK 211/09.

⁴⁴³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2004 r., III CZP 63/04, OSNC 2005 nr 10, poz. 174.

Powyżej cytowany przepis stanowi uzupełnienie art. 55⁴ k.c., zgodnie z którym nabywca przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego jest odpowiedzialny solidarnie ze zbywcą za jego zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa lub gospodarstwa, chyba że w chwili nabycia nie wiedział o tych zobowiązaniach, mimo zachowania należytej staranności. Odpowiedzialność nabywcy ogranicza się do wartości nabytego przedsiębiorstwa lub gospodarstwa według stanu w chwili nabycia, a według cen w chwili zaspokojenia wierzyciela. Odpowiedzialności tej nie można bez zgody wierzyciela wyłączyć ani ograniczyć, zapewniając jego realizację, poprzez możliwość urzeczywistnienia norm prawa materialnego. Ponadto ma on charakter dwustronny ponieważ nie działa jedynie przeciwko nabywcy przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, ale również może działać na jego rzecz⁴⁴⁴.

5.2.10. Dalszy tytuł wykonawczy

Zgodnie z art. 793 k.p.c. w razie potrzeby prowadzenia egzekucji na rzecz kilku osób lub przeciwko kilku osobom albo z kilku składowych części majątku tego samego dłużnika, sąd oprócz pierwszego tytułu wykonawczego może wydawać dalsze tytuły, oznaczając cel, do którego mają służyć, i ich liczbę porządkową.

Sąd wydaje dalszy tytuł wykonawczy na wniosek wierzyciela, jeżeli wykaże on podstawy wskazane w treści art. 793 k.p.c., sąd może również wydać dalszy tytuł wykonawczy z urzędu, jeżeli klauzula wykonalności może zostać wydana przez sąd w takim trybie, przy czym w takim przypadku sąd wskazuje podstawy oraz cel w jakim zostaje wydany dalszy tytuł wykonawczy⁴⁴⁵. Dalszy tytuł wykonawczy nie znajdzie zastosowania przy wielości wierzycielki lub dłużników przy jednym sposobie prowadzenia egzekucji przez ten sam organ egzekucyjny⁴⁴⁶.

5.2.11. Wydanie tytułu wykonawczego w miejsce utraconego

Zgodnie z art. 794 k.p.c. ponowne wydanie tytułu wykonawczego w miejsce utraconego może nastąpić jedynie na mocy postanowienia sądu wydanego po przeprowadzeniu rozprawy. Na ponownie wydanym tytule wykonawczym czyni się

⁴⁴⁴ E. Wengerek, Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz, Warszawa 1972, s. 149.

⁴⁴⁵ P. Gil, A. Krasiczyńska- Kutner, [w:] Meritum, postępowanie cywilne ...,s. 1156.

⁴⁴⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 1962 r., II CR 137/62, OSNC 1964 nr 2, poz. 29.

wzmiankę o wydaniu go zamiast tytułu pierwotnego. W postępowaniu tym sąd ogranicza badanie do faktu utraty tytułu wykonawczego.

Sąd wydaje ponownie tytuł wykonawczy po obligatoryjnym przeprowadzeniu rozprawy. Jedynie wykazanie utraty tytułu wykonawczego za pomocą wszelkich środków dowodowych będzie upoważniało sąd do ponownego wydania tytułu wykonawczego⁴⁴⁷.

5.2.12. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w przypadku tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim

Zgodnie z art. 776¹ k.p.c. tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim jest podstawą do prowadzenia egzekucji nie tylko z majątku osobistego dłużnika, lecz także z pobranego przez niego wynagrodzenia za pracę lub dochodów uzyskanych z prowadzenia przez niego innej działalności zarobkowej oraz z korzyści uzyskanych z jego praw autorskich i praw pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy (§ 1). Zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej, mocą której rozszerzono wspólność majątkową, nie wyłącza prowadzenia egzekucji z tych składników majątku, które należałyby do majątku osobistego dłużnika, gdyby umowy takiej nie zawarto (§ 2). Przepis § 2 nie wyłącza obrony dłużnika i jego małżonka w drodze powództw przeciwegzekucyjnych, jeżeli umowa majątkowa małżeńska była skuteczna wobec wierzyciela (§ 3). Istotnym jest, że przepis znajdzie zastosowanie do roszczeń powstałych po dacie 20 stycznia 2005 r., tj. po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691), ponieważ zgodnie z art. 5 ust. 6 w/w ustawy jeżeli roszczenie powstało przed wejściem w życie ustawy, egzekucję prowadzi się wg przepisów dotychczasowych⁴⁴⁸. Powyższe zagadnienia zasadności stosowania przepisu przed nowelizacją stanowiło przedmiot Uchwały Sądu Najwyższego, gdzie stwierdzono, że jeżeli zobowiązanie dłużnika pozostającego w ustroju ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej powstało przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz.

⁴⁴⁷ P. Gil, A. Krasiczyńska- Kutner [w:] Meritum, postępowanie cywilne ...,s. 1156-1157.

⁴⁴⁸ H. Pietrkowski, [w:]Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ...,148-149.

1691), do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu sprzed tej nowelizacji⁴⁴⁹.

Przepis art. 776¹ k.p.c. upoważnia do prowadzenia egzekucji nie tylko z majątku osobistego dłużnika, ale też z określonych składników majątku wspólnego małżonków. Brak powyższej regulacji znacznie utrudniałby prowadzenie postępowania egzekucyjnego, które w wielu przypadkach okazywałoby się być bezskuteczne, w szczególności z uwagi na fakt, że m.in. wynagrodzenie za pracę dłużnika wchodzi do majątku wspólnego małżonków⁴⁵⁰.

Należy również zwrócić uwagę na art. 31 § 1 k.r.o., stanowiący podstawę realizacji normy zawartej w art. 776¹ k.p.c., zgodnie z którym z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków. Ponadto art. 776¹ k.p.c. pozostaje w ścisłym związku z art. 41 § 2 i 3 k.r.o., zgodnie z którym małżonek dłużnika nie jest odpowiedzialny za długi wynikające z : zobowiązania dłużnika zaciągniętego bez zgody małżonka, zobowiązania dłużnika, które nie wynika z czynności prawnej (np. z czynu niedozwolonego), zobowiązania dłużnika powstałego przed powstaniem wspólności majątkowej małżeńskiej ustawowej, zobowiązania dotyczącego majątku osobistego dłużnika. W przypadku zaistnienia roszczenia z w/w zobowiązania wierzyciel może żądać wszczęcia postępowania egzekucyjnego przeciwko dłużnikowi⁴⁵¹.

5.2.13. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową

Tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim sąd nada klauzulę wykonalności także przeciwko jej małżonkowi z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową, jeżeli wierzyciel wykaże dokumentem urzędowym lub prywatnym, że stwierdzona tytułem

⁴⁴⁹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2008 r., III CZP 77/08, OSNC 2009 nr 7-8, poz. 114.

⁴⁵⁰ P. Sławicki, Art. 776(1). W: Postępowanie klauzulowe. Art. 776–795 k.p.c. Komentarz [online] ..., Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587811490/608930>.

⁴⁵¹ H. Pietrkowski, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s. 148-149.

egzekucyjnym wierzytelność powstała z czynności prawnej dokonanej za zgodą małżonka dłużnika. Artykuł 787 umożliwia realizację w postępowaniu egzekucyjnym normy prawnej z art. 41 k.r.o., a zakładającej ograniczoną odpowiedzialność za długi współmałżonka. Zgodnie z art. 41 k.r.o. jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie za zgodą drugiego małżonka, wierzyciel może żądać zaspokojenia także z majątku wspólnego małżonków (§ 1). Jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie bez zgody drugiego małżonka albo zobowiązanie jednego z małżonków nie wynika z czynności prawnej, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9, a jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa (§ 2). Jeżeli wierzytelność powstała przed powstaniem wspólności lub dotyczy majątku osobistego jednego z małżonków, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9 (§ 3).

Uzyskanie klauzuli wykonalności w trybie art. 787 k.p.c. znacznie przyspiesza tok postępowania egzekucyjnego ponieważ pozwala na uzyskanie klauzuli przeciwko małżonkowi dłużnika, bez pozywania go⁴⁵². Istotnym jednak jest, że postępowanie egzekucyjne prowadzone na podstawie uzyskanej klauzuli w trybie 787 k.p.c. może dotyczyć tylko majątku będącego przedmiotem wspólności majątkowej małżeńskiej - ustawowej jak i umownej⁴⁵³.

P. Sławicki⁴⁵⁴ słusznie zwraca uwagę, że uzyskanie klauzuli wykonalności w trybie art. 787 k.p.c. jest szczególnie istotne przy egzekucji z nieruchomości stanowiących majątek wspólny. Słuszność tego stanowiska potwierdza orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2001 r., gdzie stwierdzono, że nadaniu administracyjnemu tytułowi wykonawczemu - obejmującemu należne Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych składki - klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika celem ustanowienia hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego małżonków, nie

⁴⁵² P. Gil, Klauzula wykonalności ...s. 172-173.

⁴⁵³ P. Sławicki, Art. 787. W: Postępowanie klauzulowe. Art. 776-795 k.p.c. Komentarz ..., Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587811505/608945>.

⁴⁵⁴ Ibidem.

stoi na przeszkodzie brak w tym tytule sądowej klauzuli wykonalności przeciwko dłużnikowi⁴⁵⁵.

Wierzyciel wnosząc o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika powinien do wniosku załączyć oryginał dokumentu urzędowego lub prywatnego, na którym będzie widniał podpis małżonka dłużnika, z czego będzie wynikać udzielenie zgody na dokonanie czynności prawnej. Zgoda udzielona w formie ustnej nie będzie stanowiła podstawy do nadania klauzuli w trybie art. 787 k.p.c.⁴⁵⁶.

5.2.14. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi z ograniczeniem jego odpowiedzialności do przedsiębiorstwa

Zgodnie z art. 787¹ k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim sąd nada klauzulę wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika z ograniczeniem jego odpowiedzialności do przedsiębiorstwa wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków, jeżeli wierzyciel wykaże dokumentem urzędowym lub prywatnym, że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

Artykuł 787¹ k.p.c., podobnie jak art. 787 k.p.c., umożliwia realizację normy zawartej w art. 41 k.r.o., przy czym należy zwrócić uwagę na § 2 powyżej wskazanego przepisu, stosownie do którego treści jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie bez zgody drugiego małżonka albo zobowiązanie jednego z małżonków nie wynika z czynności prawnej, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9, a jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa. Z powyższego wynika, że zgoda współmałżonka na dokonanie czynności prawnej nie jest obligatoryjna,

⁴⁵⁵ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2001 r., III CZP 17/01, OSNC 2001 nr 12, poz. 172.

⁴⁵⁶ P. Telenga, Art. 787. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz... Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743438/595048>.

wystarczające jest wykazanie dokumentem urzędowym lub prywatnym, że wierzytelność powstała w związku z prowadzonym przedsiębiorstwem⁴⁵⁷.

5.3. Zażalenie na nadanie klauzuli wykonalności

Odnosnie do kwestii dopuszczalności zażalenia w toku postępowania klauzulowego, w pierwszej kolejności zauważenia wymaga, że zgodnie z art. 767⁴ § 1 k.p.c., zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Przytoczony przepis zamieszczony został w tytule I części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego i odnosi się do wszystkich postanowień sądu objętych wspomnianą księgą, w tym do postanowień co do nadania klauzuli wykonalności. Artykuł 795 § 1 k.p.c. stanowi, że na postanowienie sądu, co do nadania klauzuli wykonalności, przysługuje zażalenie. Przepis ten jednak dotyczy wyłącznie postanowień wydanych przez sąd pierwszej instancji, oceny dopuszczalności zażalenia na postanowienia sądu drugiej instancji dokonuje się bowiem przez pryzmat art. 394¹ k.p.c.⁴⁵⁸ Również w doktrynie wskazuje się, iż wystarczającą podstawę zaskarżenia postanowienia w przedmiocie nadania lub odmowy klauzuli wykonalności stanowi art. 394 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.⁴⁵⁹.

Co ponadto istotne, zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie nadania tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności rozpoznaje inny skład tego sądu⁴⁶⁰.

Zażalenie przysługuje na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności jak również w przypadkach odmowy jej nadania, w przedmiocie wydania dalszych tytułów egzekucyjnych jak również w przypadku wydania dalszego tytułu wykonawczego w miejsce utraconego- przy czym tutaj podstawę dopuszczalności zażalenia stanowić będzie art. 394 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.⁴⁶¹. Należy bowiem przyjąć, iż we wskazanym powyżej przepisie uwzględniono szeroki zakres zaskarżalności, co wynika ze zwrotu „co do nadania klauzuli wykonalności”. Pogląd ten jest obecny w orzecznictwie, przykładowo należy wskazać na

⁴⁵⁷ Ibidem.

⁴⁵⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2007 r., V CZ 54/07, LEX nr 621161.

⁴⁵⁹ W. Broniewicz, Wszczęcie i przebieg postępowania egzekucyjnego [w:] Współczesne tendencje rozwoju procedury cywilnej w Europie, red. E. Warzocha, Warszawa 1990, s. 78.

⁴⁶⁰ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2021 r., III CZP 58/20, LEX nr 3216621.

⁴⁶¹ P. Telenga, Art. 795. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217 [online], System Informacji Prawnej LEX, 2020-08-14 12:14 [dostęp: 2020-08-24 08:27]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743451/595061>.

orzeczenie Sądu Okręgowego w Krakowie, w którym przyjęto, iż zażalenie przysługuje na postanowienia "co do nadania klauzuli wykonalności" co uzasadnia przyjęcie szerokiego zakresu dopuszczalności zażalenia na postanowienia wydawane w przedmiocie klauzuli wykonalności a więc nie tylko uwzględniające wniosek, czy go oddalające, ale także odrzucające wniosek, umarzające postępowanie czy też [takie jak w niniejszej sprawie] o oddaleniu wniosku o wydanie tytułu wykonawczego. Tezę tę dodatkowo wzmacnia brzmienie § 2 tego przepisu mówiące wprost o "wydaniu lub nie tytułu wykonawczego", który powstaje poprzez nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu. Konsekwencją nadania klauzuli wykonalności jest bowiem wydanie tytułu wykonawczego. Dodatkowo należy zauważyć, że nie budzi wątpliwości dopuszczalność środka odwoławczego w postaci zażalenia na postanowienia wydawane w przedmiocie wniosków o wydanie tytułu wykonawczego w miejsce utraconego lub w przedmiocie wniosków o wydanie dalszych tytułów wykonawczych (art. 793 k.p.c. i art. 794 k.p.c.), gdzie przedmiotem rozstrzygnięcia jest wydanie tytułu wykonawczego bądź odmowa wydania takiego tytułu, a nie nadanie klauzuli wykonalności⁴⁶².

Istotnym jest także, że zażalenie objęte art. 795 k.p.c. służy weryfikacji poprawności wydawanych orzeczeń w kontekście formalnym, a nie materialnym, gdzie właściwym kierunkiem weryfikacji będzie wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego⁴⁶³. Jednakże należy mieć na względzie, iż ugruntowany jest w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, że wniesienie zażalenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności nie eliminuje możliwości skorzystania z powództwa przewidzianego w art. 840 k.p.c., jeżeli spełnione zostały przesłanki umożliwiające wytoczenie takiego powództwa⁴⁶⁴.

W ocenie Sądu Najwyższego postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie. Nie można uznać również za postanowienie kończące postępowanie w sprawie postanowienia odmawiającego sporządzenia uzasadnienia postanowienia sądu co do nadania albo odmowy nadania klauzuli wykonalności. Postępowanie dotyczące nadania klauzuli wykonalności oparte jest na szczególnej regulacji, która jednoznacznie określa, że choć wniosek o nadanie klauzuli wykonalności może zostać rozpoznany przez sąd pierwszej albo drugiej instancji, to zażalenie przysługuje tylko na postanowienie sądu pierwszej instancji

⁴⁶² Postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 4 września 2013 r., II Cz 2110/13, LEX nr 1511875.

⁴⁶³ P. Gil, Klauzula wykonalności ..., s. 232.

⁴⁶⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2005 r., II CK 206/05, LEX nr 603855.

(art. 767⁴ § 1 k.p.c. i art. 795 § 1 k.p.c.). Innymi słowy bez szczególnej regulacji nie jest dopuszczalne zażalenie na postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności wydane przez sąd drugiej instancji⁴⁶⁵. Oceny dopuszczalności zażalenia na postanowienia sądu drugiej instancji dokonuje się bowiem przez pryzmat art. 394¹ k.p.c.⁴⁶⁶. Jak wyjaśnia A. Marciniak⁴⁶⁷ coraz częściej doktryna wskazuje na potrzebę kodyfikacji prawa do zaskarżenia orzeczenia o nadaniu klauzuli wykonalności przez sąd drugiej instancji uzasadniając postulat przede wszystkim brakiem wskazania w przepisie jakoby możliwość zaskarżenia była ograniczona jedynie do orzeczeń sądu pierwszej instancji⁴⁶⁸.

Co również istotne, nie przysługuje do Sądu Najwyższego zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające zażalenie na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności⁴⁶⁹. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się także, że postanowienie sądu pierwszej i drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności, jak również postanowienie sądu drugiej instancji wydane po merytorycznym rozpoznaniu zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji w tym przedmiocie nie są postanowieniami kończącymi postępowanie w sprawie. Nie jest także postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające zażalenie na postanowienie tego sądu odrzucające zażalenie na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności, wobec czego nie podlega zaskarżeniu zażaleniem do Sądu Najwyższego⁴⁷⁰.

Zażalenie przysługuje zarówno wierzycielowi jak i dłużnikowi, a zatem każdej osobie przeciwko, której klauzula wykonalności została nadana, uprawnienie do wniesienia zażalenia przysługuje również prokuratorowi, RPO, RPD oraz organizacji pozarządowej. Nie budzi wątpliwości, że zbywca wierzytelności, która została nabyta przez podmiot, który na podstawie art. 788 uzyskał klauzulę wykonalności przeciwko dłużnikowi, nie jest legitymowany do wniesienia zażalenia jako podmiot nie posiadający legitymacji⁴⁷¹. Legitymowani do wniesienia zażalenia są zatem głównie uczestnicy postępowania klauzulowego, w przypadku gdy posiadają interes w zaskarżeniu wydanego postanowienia.

⁴⁶⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2011 r., II PZ 33/11, LEX nr 1129106.

⁴⁶⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2007 r., V CZ 54/07, LEX nr 621161.

⁴⁶⁷ A. Marciniak[w:] Kodeks postępowania cywilnego... s. 516-517.

⁴⁶⁸ A. Łazarska, Konstytucyjna dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności z przejściem uprawnień, PPE 2016 nr 1, s. 25 i n.

⁴⁶⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2016 r., III CZ 20/16, LEX nr 2066012.

⁴⁷⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2016 r., III CZ 20/16, LEX nr 2066012.

⁴⁷¹ Uchwała Sądu Najwyższego 20 maja 2003 r., III CZP 19/03, OSNC 2004 nr 3, poz. 34.

Należy także nadmienić, iż w przypadku wierzyciela uprawnienie do zaskarżenia postanowienia będzie miało miejsce w sytuacji gdy nie uwzględniono jego wniosku o nadanie klauzuli wykonalności oraz w sytuacji gdy zakres egzekucji został w sposób odmienny określony w klauzuli wykonalności aniżeli we wniosku. W przypadku dłużnika uprawnienie do zaskarżenia orzeczenia będzie ograniczać się oczywiście do sytuacji gdy nadano klauzulę wykonalności⁴⁷².

Termin do wniesienia zażalenia biegnie dla wierzyciela od dnia wydania mu tytułu wykonawczego lub zawiadomienia go o utworzeniu tytułu wykonawczego w systemie teleinformatycznym albo od dnia ogłoszenia postanowienia odmownego, a gdy ogłoszenia nie było - od dnia doręczenia tego postanowienia. Dla dłużnika termin ten biegnie od dnia doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. W razie zgłoszenia wniosku, o którym mowa w art. 794² § 2 albo 3, termin ten biegnie od dnia doręczenia stronie uzasadnienia postanowienia albo postanowienia z uzasadnieniem. Wniesienie zażalenia najczęściej nie będzie skutkować wstrzymaniem postępowania egzekucyjnego, możliwość jednak taka wynika wprost z art. 396 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., wstrzymanie postępowania egzekucyjnego może nastąpić zarówno na wniosek jak i z urzędu⁴⁷³.

⁴⁷² M. Muliński, Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu, Warszawa 2005, s. 261.

⁴⁷³ P. Gil, Klauzula wykonalności..., s. 254.

Wnioski po piątym rozdziale:

Zaskarżalność postanowień wydawanych w toku postępowania klauzulowego stanowi godną zauważenia kwestię. Postępowanie klauzulowe jest rodzajem pomostu pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym a egzekucyjnym. Można też go określić mianem wstępu do postępowania egzekucyjnego, w trakcie którego następuje badanie czy na podstawie dokumentu przedstawionego przez wierzyciela może dojść do wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Postępowanie klauzulowe zatem nie jest postępowaniem egzekucyjnym *sensu stricto*. Nie przesadza ono bowiem o wszczęciu egzekucji. W istocie dopiero tytuł egzekucyjny opatrzone w klauzulę wykonalności może stanowić podstawę wszczęcia egzekucji. Oczywiście postępowanie klauzulowe także nie jest częścią postępowania rozpoznawczego, należy bowiem zauważyć, iż postępowanie klauzulowe nie dotyczy „rozpoznania sprawy”, która została przecież już rozstrzygnięta⁴⁷⁴.

Stanowisko prezentowane w judykaturze jednoznacznie także wskazuje, iż skoro postępowanie klauzulowe zalicza się do postępowania egzekucyjnego to niewątpliwie zażalenia składane w jego toku mają charakter zażeń poziomych. W uchwale z dnia 26 lutego 2021 r., Sąd Najwyższy wskazał bowiem, iż zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności (art. 795 § 1 k.p.c.), wniesione po wejściu w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469 ze zm.), rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów (art. 767⁴ § 1¹ k.p.c.)⁴⁷⁵.

Odnosnie zaś do samej możliwości zaskarżenia postanowienia wydanego w przedmiocie opatrzenia tytułu egzekucyjnego klauzulą wykonalności ponownie zauważyć należy, iż zgodnie z brzmieniem art. 795 § 1 k.p.c. na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności przysługuje zażalenie. Kwestia zatem zaskarżalności postanowień co do nadania klauzuli wykonalności jest regulowana kompleksowo, w jednym przepisie. Słusznie także przyjmuje M. Siénko, popierając przy tym stanowisko Sądu Najwyższego, iż określenie „co do nadania klauzuli wykonalności” jest równoznaczne z określeniem „w przedmiocie”, a zatem należy je rozumieć w szerokim zakresie, co oznacza, iż obejmuje wszystkie poddane zaskarżeniu orzeczenia: uwzględniające i oddalające wniosek (żądanie),

⁴⁷⁴ J. Turek, Czynności klauzulowe, Warszawa 2014 r., s. 25.

⁴⁷⁵ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2021 r., III CZP 22/20, OSNC z 2019 r., nr 9, po. 58.

reformatoryjne, kasatoryjne o charakterze reformatoryjnym, a także orzeczenia odrzucające wnioski i umarzające postępowanie⁴⁷⁶. Sąd Najwyższy bowiem wyjaśnił, iż użycie przez ustawodawcę przed zwrotem "nadanie klauzuli wykonalności" wyrażenia zaimkowego "co do" oznacza, że zakres dopuszczalności zażalenia został określony bardzo szeroko. Posługiwanie się taką metodą językowo-legislacyjną przy stylizowaniu przepisów dotyczących środków odwoławczych jest charakterystyczne dla przepisów regulujących postępowanie egzekucyjne (por. art. 852, 859, 998 § 2, art. 997 i 1055 k.p.c.), w którym legalizm działania organów egzekucyjnych ma szczególne znaczenie. W związku z tym ustawodawca, ustanawiając środek odwoławczy od orzeczeń określonej klasy, wydawanych w postępowaniu egzekucyjnym, za pomocą wyrażenia "co do" stwarza możliwie szerokie granice kontroli. Taka metoda jest uzasadniona także dlatego, że nie jest możliwe uregulowanie w sposób szczegółowy wszystkich stanów patologicznych, do których należy zaliczyć m.in. wydawanie orzeczeń zbędnych, nieprzewidzianych przez prawo lub z innych powodów wadliwych. Formuła "co do", podobnie jak używany niekiedy zwrot "w przedmiocie" (por. np. art. 398¹ § 1 lub art. 505²⁰ § 4 k.p.c.), pozwala objąć wszystkie poddane zaskarżeniu orzeczenia, a więc uwzględniające i oddalające wnioski (żądanie), reformatoryjne, kasatoryjne o charakterze reformatoryjnym, a także orzeczenia odrzucające wnioski i umarzające postępowanie⁴⁷⁷.

⁴⁷⁶ M. Sieńko [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478-1217, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, art. 795. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587898366/695806/manowska-malgorzata-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-aktualizowany-tom-ii-art-478-1217?cm=URELATIONS> (dostęp: 2023-03-27 18:14).

⁴⁷⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2013 r., I CZ 22/13, OSNC z 2013 r., nr 7-8, poz. 100.

Rozdział 6 Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowań transgranicznych

6.1. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania o wydanie zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego

6.1.1. Uwagi ogólne

Zgodnie z art. 795¹ k.p.c. jeżeli tytuł egzekucyjny w postaci orzeczenia sądu lub ugody zawartej przed sądem lub zatwierdzonej przez sąd spełnia warunki określone w przepisach rozporządzenia (WE) nr 805/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (Dz. Urz. UE L 143 z 30.04.2004, str. 15, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 7, str. 38)⁴⁷⁸, zwanego dalej "rozporządzeniem nr 805/2004", sąd, który wydał orzeczenie albo przed którym została zawarta ugoda lub który zatwierdził ugodę, na wniosek wierzyciela wydaje zaświadczenie, że stanowią one europejski tytuł egzekucyjny, zwane dalej "zaświadczeniem europejskiego tytułu egzekucyjnego" (§ 1).

Rozporządzenie (WE) 805/2004 wprowadza Europejski Tytuł Egzekucyjny dla roszczeń bezspornych. Głównym celem jest umożliwienie przez ustanowienie minimalnych standardów swobodnego przepływu orzeczeń, ugód sądowych i dokumentów urzędowych w Państwach Unii Europejskiej, dzięki czemu nie ma konieczności wszczynania dodatkowych postępowań w Państwach Członkowskich, w których orzeczenie miałyby zostać wykonane⁴⁷⁹. Sądowe orzeczenie jest zastąpione certyfikatem (zaświadczeniem) Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego⁴⁸⁰. Powyższe umożliwia swobodny przepływ orzeczeń, ugód sądowych oraz dokumentów urzędowych na obszarze Państw Członkowskich Unii Europejskiej⁴⁸¹. Kwestia bezsporności roszczenia, co stanowi podstawę do wydania certyfikatu została zawarta w art. 3 rozporządzenia nr 805/2004, zgodnie z którym roszczenie uznaje się za bezsporne, jeżeli: a) dłużnik wyraźnie zgodził

⁴⁷⁸ Rozporządzenia (WE) nr 805/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (Dz. Urz. UE L 143 z 30.04.2004, str. 15, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 7, str. 38).

⁴⁷⁹ J. Świeca, Egzekucja i dochodzenie roszczeń na arenie międzynarodowej., Oficyna wydawnicza Branta, Bydgoszcz 2010, s. 71.

⁴⁸⁰ Ibidem, s. 71.

⁴⁸¹ Ł. Goździaszek [w:] Meritum, postępowanie cywilne, pod red. E. Marszałkowskiej- Krześ, s. 1719.

się co do niego poprzez uznanie lub w drodze ugody zatwierdzonej przez sąd lub zawartej przed sądem w toku postępowania; lub b) dłużnik nigdy nie wniósł przeciwko niemu sprzeciwu, zgodnie ze stosownymi wymogami proceduralnymi wynikającymi z prawa Państwa Członkowskiego wydania, w toku postępowania sądowego; lub c) dłużnik nie stawiał się ani nie był reprezentowany na rozprawie sądowej dotyczącej tego roszczenia, po początkowym zakwestionowaniu roszczenia w toku postępowania sądowego, pod warunkiem że takie zachowanie traktuje się jako milczące uznanie roszczenia lub uznanie faktów przedstawianych przez wierzyciela na mocy prawa Państwa Członkowskiego wydania; lub d) dłużnik wyraźnie zgodził się co do niego w dokumencie urzędowym. Z kolei art. 6 rozporządzenia wskazuje kolejne wymagania dotyczące nadania zaświadczenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego, wskazując, że orzeczeniu w sprawie roszczenia bezspornego wydanemu w Państwie Członkowskim nadaje się, na wniosek złożony w dowolnym czasie w sądzie wydania, zaświadczenie Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego, jeżeli: a) orzeczenie jest wykonalne w Państwie Członkowskim wydania; oraz b) orzeczenie nie stoi w sprzeczności z przepisami dotyczącymi jurysdykcji ustanowionymi w sekcjach 3 i 6 rozdziału II rozporządzenia (WE) nr 44/2001; oraz c) postępowanie sądowe w Państwie Członkowskim wydania spełniło wymogi określone w rozdziale III, w przypadku gdy roszczenie jest bezsporne w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. b) lub c); oraz d) orzeczenie zostało wydane w Państwie Członkowskim, w którym dłużnik ma miejsce zamieszkania w rozumieniu art. 59 rozporządzenia (WE) nr 44/2001 w sprawach, w których

- roszczenie jest bezsporne w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. b) lub c), oraz
- odnosi się ono do umowy zawartej przez osobę, konsumenta, w celu, który można uznać za wykraczający poza jego działalność gospodarczą lub zawodową, oraz
- dłużnik jest konsumentem.

Istotną kwestię stanowią również tzw. minimalne standardy, których zakres stosowania określa art. 12 rozporządzenia, zgodnie z którym orzeczeniu w sprawie roszczenia, które jest bezsporne w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. b) lub c), może być nadane zaświadczenie Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego jedynie wówczas, gdy postępowanie sądowe w Państwie Członkowskim wydania spełniało wymagania proceduralne określone w niniejszym rozdziale (tj. w rozdziale III rozporządzenia). Takie same wymagania mają zastosowanie do wydania zaświadczenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego lub nowego zaświadczenia zastępującego poprzednie w rozumieniu art. 6 ust. 3 dla decyzji wydanej na

skutek zaskarżenia orzeczenia, jeżeli w momencie wydania tej decyzji, spełnione są warunki określone w art. 3 ust. 1 lit. b) lub c). Następnie kolejno art. 13 i n. przewidują sposób doręczenia dłużnikowi dokumentu wszczynającego postępowanie, natomiast art. 18 przewiduje sposoby konwalidacji, które znajdą zastosowanie jeżeli postępowanie nie spełniło wymogów stawianych przez art. 13-17 rozporządzenia.

6.1.2. Rodzaje postanowień, na które przysługuje zażalenie

Zażalenie przysługuje jedynie w przypadku odmowy wydania zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego, co wynika wprost z art. 795³ k.p.c., zgodnie z którym postanowienie o odmowie wydania zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego doręcza się wyłącznie wierzycielowi (§ 1). Na postanowienie o odmowie wydania zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego wierzycielowi przysługuje zażalenie. Odpisu zażalenia nie doręcza się dłużnikowi (§ 2). W przepisach poświęconych wydaniu zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego brak jest wzmianki o możliwości zaskarżenia wydania zaświadczenia, w zamian dłużnikowi przysługuje wniosek o uchylenie, co wynika z art. 795⁴ k.p.c., zgodnie z którym w razie stwierdzenia, że istnieje określona w przepisach rozporządzenia nr 805/2004 podstawa do uchylenia zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego, sąd, który je wydał, na wniosek dłużnika uchyla to zaświadczenie. (§ 1). Wniosek zgłasza się w terminie miesięcznym od dnia doręczenia dłużnikowi postanowienia o wydaniu zaświadczenia (§ 2). Jeżeli wniosek nie jest sporządzony na formularzu określonym w przepisach rozporządzenia nr 805/2004, powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego oraz wskazywać okoliczności uzasadniające wniosek (§ 3).

Przed uchyleniem zaświadczenia sąd wysłucha wierzyciela (§ 4). Na postanowienie w przedmiocie uchylenia zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego przysługuje zażalenie (§ 5). Instytucja zażalenia będzie przysługiwać zatem jedynie w trzech przypadkach tj. w sytuacji odmowy wydania zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego – wierzycielowi oraz w przedmiocie uchylenia zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego - zażalenie będzie przysługiwać zarówno na postanowienie uwzględniające jak oddalające wniosek o uchylenie zaświadczenia⁴⁸².

⁴⁸² D. Zawistowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 795(4), <https://sip.lex.pl/#/commentary/587856820/654260/wisniewski->

Należy także zwrócić uwagę na bardzo interesującą kwestię, a mianowicie, iż rozporządzenie nr 8005/2004 nie wyklucza aby wszczęcie egzekucji na podstawie orzeczenia, które zostało opatrzone w zaświadczenie ETE nastąpiło na podstawie uzyskanej uprzednio tzw. „krajowej” klauzuli, co prowadzi do jednoznacznego wniosku, iż w takiej sytuacji, zastosowanie również miałyby art. 795 § 1 k.p.c. umożliwiające zaskarżenie orzeczenia w przedmiocie nadania klauzuli zażaleniem. Jednakże należy pamiętać, iż kognicja sądu rozpoznającego tego typu zażalenie będzie bardzo ograniczona, także w istocie znaczenie może mieć tylko kwestia, iż zaświadczenie ETE, w które zaopatrzone jest orzeczenie zostało uchylone w państwie pochodzenia⁴⁸³.

Brak jest szczególnej regulacji co do wniesienia zażalenia, a zatem zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zastosowanie znajdzie również art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., zgodnie z którym zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, różnica będzie polegać tylko w składzie sądu. Oczywiście, Sąd będzie orzekał jak Sąd II instancji. Ponadto o czym była mowa już powyżej, zastosowanie analogicznie jak w tożsamyh przypadkach, znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Okoliczność, o której mowa w zdaniu pierwszym, nie podlega badaniu przez sąd drugiej instancji.

6.2. Zaskarżalność postanowień wydanych w przedmiocie postępowania o stwierdzenie wykonalności europejskiego nakazu zapłaty

Instytucja stwierdzenia wykonalności europejskiego nakazu zapłaty została zamieszczona w dziale II b kodeksu postępowania cywilnego. Objęta została ona art. 795⁶ zgodnie z którym, sąd, który wydał europejski nakaz zapłaty, stwierdza z urzędu jego wykonalność, jeżeli zostały spełnione warunki określone w przepisach rozporządzenia nr 1896/2006(§1). Postanowienie może wydać także referendarz sądowy (§ 2). Kwestia

tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iv-artykuly-730-1088?cm=URELATIONS (dostęp: 2023-03-15 09:13).

⁴⁸³ K. Weitz, Europejski tytuł egzekucyjny dla roszczeń bezspornych, Warszawa 2009 r., s. 392.

zaskarżalności została zamieszczona w art. 795⁷ k.p.c., stosownie do którego treści na postanowienie w przedmiocie stwierdzenia wykonalności przysługuje zażalenie.

Warunki stwierdzenia wykonalności europejskiego nakazu zapłaty wskazane zostały w art. 18 rozporządzenia nr 1896/2006, zgodnie z którym jeżeli w terminie określonym w art. 16 ust. 2, przy uwzględnieniu odpowiedniego czasu potrzebnego do wpłynięcia oświadczenia, do sądu wydania nie wpłynie sprzeciw, sąd wydania niezwłocznie stwierdza wykonalność europejskiego nakazu zapłaty przy użyciu formularza G, określonego w załączniku VII. Sąd sprawdza datę doręczenia.

Ponadto jak wynika z przepisów kodeksu postępowania cywilnego stwierdzenia wykonalności europejskiego nakazu zapłaty może dokonać nie tylko sąd, ale również referendarz sądowy. Tryb zaskarżenia będzie uzależniony zatem od podmiotu dokonującego stwierdzenia, w przypadku referendarza sądowego przysługiwać będzie skarga, w przypadku natomiast stwierdzenie wykonalności przez sąd zastosowanie znajdzie art. 795⁷ k.p.c., zgodnie z którym na postanowienie w przedmiocie stwierdzenia wykonalności przysługuje zażalenie.

Podobnie jak w przypadku zaświadczenia europejskiego nakazu zapłaty, wobec braku szczególnej regulacji zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., dotyczący kwestii warunków formalnych zażalenia oraz terminu na jego wniesienie. Zażalenie jednak nie będzie rozpoznawane przez sąd wyższego rzędu, a zgodnie z art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., rozpoznawać je będzie ten sam sąd w innym, trzyosobowym składzie. Sąd będzie orzekał jak sąd II instancji. Ponadto o czym była mowa już powyżej, zastosowanie analogicznie jak w tożsamyh przypadkach, znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Okoliczność, o której mowa w zdaniu pierwszym, nie podlega badaniu przez sąd drugiej instancji.

Odnosnie do kwestii zaskarżalności zauważyć również należy stanowisko doktryny, gdzie P. Telenga wskazuje, że ustawodawca zdecydował się wprowadzić zażalenie na postanowienie w przedmiocie stwierdzenia wykonalności wbrew rozporządzeniu nr 1896/2006, które takiej możliwości nie przewiduje. Ponadto autor zauważa, że formularz G określony w załączniku VII zgodnie z art. 18 ust. 3 rozporządzenia doręcza się tylko powodowi (formularz, na którym sąd stwierdza wykonalność tytułu egzekucyjnego), a zatem jedynie powodowi przysługiwałoby zażalenie w przypadku odmowy stwierdzenia wykonalności. Dłużnikowi zatem przysługują środki obrony wskazane w rozporządzeniu

1896/2006 tj. wniosek o odmowę wykonania europejskiego nakazu zapłaty(art. 22 rozporządzenia) lub wniosek o ponowne zbadanie europejskiego nakazu zapłaty przez właściwy sąd w państwie członkowskim wydania nakazu zapłaty (art. 20 rozporządzenia) z wnioskiem o zawieszenie postępowania egzekucyjnego (art. 23 rozporządzenia)⁴⁸⁴. Odmienne stanowisko przedstawia M. Radwan, która wskazuje, że ustawodawca pomimo braku takiej regulacji w rozporządzeniu miał prawo wprowadzenia możliwości zaskarżenia również stwierdzenia wykonalności europejskiego nakazu zapłaty. Zażalenie powinno przysługiwać zatem zarówno powodowi jak i pozwanemu w obu przypadkach tj. stwierdzenia wykonalności europejskiego nakazu zapłaty jak i odmowy⁴⁸⁵. Również H. Pietrkowski wskazuje, że zażalenie powinno przysługiwać obu stronom procesu w obydwu przypadkach tj. zarówno pozytywnym gdzie stwierdzana jest wykonalność jak i negatywnym⁴⁸⁶.

6.3. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania w przedmiocie wydania zaświadczenia dotyczącego orzeczenia w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń

Zgodnie z art. 795⁸ k.p.c. sąd, który wydał orzeczenie w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń, wydaje na wniosek zaświadczenie dotyczące tego orzeczenia, określone w przepisach rozporządzenia nr 861/2007, jeżeli spełnione są warunki określone w tym rozporządzeniu (§ 1). Postanowienie może wydać także referendarz sądowy (§ 2). Stosownie natomiast do treści art. 795⁹ k.p.c. na postanowienie w przedmiocie wydania zaświadczenia przysługuje zażalenie.

Wszczęcie postępowania następuje jedynie gdy spełnione są przesłanki zawarte w treści rozporządzenia nr 861/2007, sąd który wydał w trybie tym orzeczenie na wniosek strony może wydać zaświadczenie dotyczącego tego orzeczenia w przypadkach

⁴⁸⁴ P. Telenga, . Art. 795(7). W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217 [online], System Informacji Prawnej LEX, 2020-08-14 12:14 [dostęp: 2020-08-26 10:27]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743460/595069>.

⁴⁸⁵ M. Radwan. Art. 795(7). W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II [online]. System Informacji Prawnej LEX, 2020-08-24 07:04 [dostęp: 2020-08-26 10:26]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587827487/624927>.

⁴⁸⁶ H. Pietrkowski, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ...,s. 243.

wskazanych w rozporządzeniu. Postanowienie w tym zakresie może wydać także referendarz sądowy⁴⁸⁷.

Możliwość zaskarżalności orzeczenia zażaleniem będzie zatem istniała jedynie gdy postanowienie wyda sąd, a nie referendarz sądowy. Ponadto zażalenie przysługuje zarówno w przypadku wydania postanowienia pozytywnego jak i negatywnego. Wniesienie zażalenia nie powoduje utraty mocy postanowienia, które pozostaje skuteczne⁴⁸⁸.

Również w tym przypadku brak jest szczególnej regulacji dotyczącej możliwości wniesienia zażalenia, a zatem odnośnie do terminu wniesienia zażalenia oraz jego warunków formalnych zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jak sąd II instancji. Ponadto o czym była mowa już wyżej, zastosowanie analogicznie jak w tożsamyh przypadkach, znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Okoliczność, o której mowa w zdaniu pierwszym, nie podlega badaniu przez sąd drugiej instancji.

6.4. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania o wydanie zaświadczenia dotyczącego orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych

Zgodnie z art. 795¹⁰ k.p.c. jeżeli orzeczenie objęte zakresem zastosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) (Dz. Urz. UE L 351 z 20.12.2012, str. 1, z późn. zm.), zwanego dalej "rozporządzeniem nr 1215/2012"⁴⁸⁹, spełnia warunki określone

⁴⁸⁷ Ibidem, s. 244.

⁴⁸⁸ Ibidem, s. 245.

⁴⁸⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) (Dz. Urz. UE L 351 z 20.12.2012, str. 1, z późn. zm.).

w tym rozporządzeniu, sąd, który je wydał, wydaje na wniosek zaświadczenie na potrzeby uznania lub wykonania tego orzeczenia w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, określone w rozporządzeniu (§ 1). Jeżeli ugoda objęta zakresem zastosowania rozporządzenia nr 1215/2012 spełnia warunki określone w tym rozporządzeniu, sąd, przed którym zawarto ugodę albo który ją zatwierdził, wydaje na wniosek zaświadczenie na potrzeby wykonania tej ugody w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, określone w rozporządzeniu (§ 2). Jeżeli inny tytuł egzekucyjny niż określony w § 1 lub 2 objęty zakresem zastosowania rozporządzenia nr 1215/2012 spełnia warunki określone w tym rozporządzeniu, sąd rejonowy, w którego okręgu sporządzono tytuł, wydaje na wniosek zaświadczenie na potrzeby wykonania tego tytułu w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, określone w rozporządzeniu (§ 3). Postanowienie może wydać także referendarz sądowy (§ 4).

Stosownie natomiast do treści art. 795¹¹ k.p.c. na postanowienie w przedmiocie wydania zaświadczenia przysługuje zażalenie.

Zaskarżeniu zażaleniem podlega zarówno rozstrzygnięcie pozytywne sądu polegające na wydaniu zaświadczenia jak i negatywne odmawiające. W przypadku rozstrzygnięć wydanych przez referendarza sądowego, na jego orzeczenia przysługuje skarga.

Odnosnie do zażalenia wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jak sąd II instancji. Ponadto o czym była mowa już powyżej, zastosowanie analogicznie jak w tożsamyh przypadkach, znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Okoliczność, o której mowa w zdaniu pierwszym, nie podlega badaniu przez sąd drugiej instancji.

6.5. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania o wydanie zaświadczenia dotyczącego orzeczeń w sprawach małżeńskich w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej.

Zgodnie z art. 795^{11a} k.p.c. Jeżeli orzeczenie objęte zakresem zastosowania rozporządzenia nr 2019/1111 spełnia warunki określone w tym rozporządzeniu, sąd, który wydał to orzeczenie, na wniosek strony, wydaje odpowiednie zaświadczenie na potrzeby uznania lub wykonania tego orzeczenia w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej (§ 1). Na postanowienie w przedmiocie odmowy wydania zaświadczenia, o którym mowa w § 1, przysługuje zażalenie (§2).

Na wstępie zaznaczenia wymaga, iż wskazane w treści przepisu rozporządzenie nr 2019/1111 z 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę zastąpiło od 1 sierpnia 2022 r. rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000⁴⁹⁰.

Jak wynika z literalnej wykładni zaprezentowanego przepisu zażalenie przysługuje jedynie w przypadku wydania postanowienia w przedmiocie odmowy wydania zaświadczenia.

Odnosnie do zażalenia wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jak sąd II instancji. Ponadto o czym była mowa już powyżej, zastosowanie analogicznie jak w tożsamyh przypadkach, znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do

⁴⁹⁰ S. Jastrzemska [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Tom. II, pod. red. T. Szanciło, Warszawa 2023 r., s. 998.

rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Okoliczność, o której mowa w zdaniu pierwszym, nie podlega badaniu przez sąd drugiej instancji.

Stosownie natomiast do treści art. 795^{1b} k.p.c. w razie stwierdzenia, że zachodzi przewidziana w art. 37 lub art. 48 rozporządzenia nr 2019/1111 podstawa do sprostowania lub cofnięcia zaświadczenia, sąd, który wydał zaświadczenie, na wniosek strony albo z urzędu, dokonuje sprostowania zaświadczenia albo je cofa (§1). W razie stwierdzenia, że zachodzi przewidziana w art. 49 rozporządzenia nr 2019/1111 podstawa do wydania zaświadczenia wskazującego na brak albo ograniczenie albo zawieszenie wykonalności orzeczenia, sąd, który wydał orzeczenie, na wniosek strony wydaje zaświadczenie wskazujące na brak albo ograniczenie albo zawieszenie wykonalności orzeczenia (§2). Na postanowienie w przedmiocie zaświadczenia, o którym mowa w § 1 i 2, przysługuje zażalenie (§ 3).

Należy zauważyć, iż § 3 cytowanego przepisu jest dojsć „pojemny” i zawiera w sobie wszystkie przypadki wymienione w paragrafach poprzedzających. Świadczy o tym samo sformułowanie „w przedmiocie zaświadczenia”. Ustawodawca bowiem nie zdecydował się ograniczyć do poszczególnych kwestii wskazanych w treści przepisu. Nie powinno budzić zatem wątpliwości, iż zażalenie przysługuje zarówno w przypadku sprostowania oraz cofnięcia zaświadczenia, jak również w sytuacji wydania zaświadczenia wskazującego na brak, ograniczenie albo zawieszenie wykonalności orzeczenia.

Odnosnie do zażalenia wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jak sąd II instancji. Ponadto o czym była mowa już powyżej, zastosowanie analogicznie jak w tożsamyh przypadkach, znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Okoliczność, o której mowa w zdaniu pierwszym, nie podlega badaniu przez sąd drugiej instancji.

6.6. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania o wydanie wyciągu, ugody i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach alimentacyjnych

Zgodnie z art. 795¹² k.p.c. jeżeli orzeczenie objęte zakresem zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz. Urz. UE L 7 z 10.01.2009, str. 1, z późn. zm.)⁴⁹¹, zwanego dalej "rozporządzeniem nr 4/2009", spełnia warunki określone w tym rozporządzeniu, sąd, który je wydał, wydaje na wniosek wyciąg z tego orzeczenia określony w rozporządzeniu na potrzeby uznania lub wykonania orzeczenia w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej (§ 1). Jeżeli ugoda objęta zakresem zastosowania rozporządzenia nr 4/2009 spełnia warunki określone w tym rozporządzeniu, sąd, przed którym zawarto ugodę albo który ją zatwierdził, wydaje na wniosek wyciąg z ugody określony w rozporządzeniu na potrzeby wykonania ugody w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej (§ 2). Jeżeli inny tytuł egzekucyjny niż określony w § 1 lub 2 objęty zakresem zastosowania rozporządzenia nr 4/2009 spełnia warunki określone w tym rozporządzeniu, sąd rejonowy, w którego okręgu sporządzono tytuł, wydaje na wniosek wyciąg z tego tytułu określony w rozporządzeniu na potrzeby wykonania tytułu w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej (§ 3). Postanowienie może wydać także referendarz sądowy (§ 4).

Z kolei zgodnie z art. 795¹³ k.p.c. na postanowienie o odmowie wydania wyciągu wnioskodawcy przysługuje zażalenie. Odpisu zażalenia nie doręcza się przeciwnikowi.

Zażalenie przysługuje jedynie na negatywne rozstrzygnięcie sądu w postaci odmowy wydania wyciągu. Jak wskazuje H. Pietrkowski⁴⁹² nieprzyznanie dłużnikowi środka zaskarżenia podyktowane jest koniecznością zapewnienia szybkości postępowania z uwagi na roszczenia alimentacyjne, które mają szczególny charakter.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. (przy czym odpisu zażalenia nie doręcza się przeciwnikowi⁴⁹³). Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone

⁴⁹¹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz. Urz. UE L 7 z 10.01.2009, str. 1, z późn. zm.).

⁴⁹² H. Pietrkowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ..., s. 250.

⁴⁹³ Ibidem, s. 250.

postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jak Sąd II instancji. Ponadto o czym była mowa już powyżej, zastosowanie analogicznie jak w tożsamych przypadkach, znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Okoliczność, o której mowa w zdaniu pierwszym, nie podlega badaniu przez sąd drugiej instancji.

6.7. Zaskarżalność postanowień wydanych w toku postępowania o wydanie zaświadczenia dotyczącego orzeczeń obejmujących środki ochrony w sprawach cywilnych

Zgodnie z art. 795¹⁴ k.p.c. jeżeli orzeczenie obejmujące środek ochrony wchodzący w zakres zastosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 606/2013 z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie wzajemnego uznawania środków ochrony w sprawach cywilnych (Dz. Urz. UE L 181 z 29.06.2013, str. 4), zwanego dalej "rozporządzeniem nr 606/2013", spełnia warunki określone w tym rozporządzeniu, sąd, który wydał to orzeczenie, wydaje na wniosek osoby objętej ochroną określone w rozporządzeniu zaświadczenie na potrzeby uznania lub wykonania tego orzeczenia w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej.

Art. 795¹⁵ k.p.c. wskazuje natomiast, że na postanowienie o odmowie wydania zaświadczenia wnioskodawcy przysługuje zażalenie. Odpisu zażalenia nie doręcza się przeciwnikowi. Postanowienie wydane w przedmiocie wydania zaświadczenia wnioskodawcy nie podlega zaskarżeniu⁴⁹⁴. Zażalenie przysługuje jedynie w przypadku wydania rozstrzygnięcia negatywnego⁴⁹⁵.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. (przy czym odpisu zażalenia nie doręcza się przeciwnikowi⁴⁹⁶). Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w

⁴⁹⁴ P. Telenga, Art. 795(15). W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217 [online]., System Informacji Prawnej LEX, 2020-08-14 12:14 [dostęp: 2020-08-27 08:42]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743468/595077>.

⁴⁹⁵ H. Pietrkowski [w:]Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ...,s. 253.

⁴⁹⁶ Ibidem, s. 250.

innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jak Sąd II instancji. Ponadto o czym była mowa już powyżej, zastosowanie analogicznie jak w tożsamych przypadkach, znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Okoliczność, o której mowa w zdaniu pierwszym, nie podlega badaniu przez sąd drugiej instancji.

Wnioski po szóstym rozdziale:

Z analizy przepisów poświęconych postępowaniom transgranicznym można wysnuć wniosek, iż zaskarżalność zapadłych w nich orzeczeń nie kształtuje się w sposób jednolity. Jak wynika bowiem z zaprezentowanego powyżej wyводу nie w każdym przypadku postanowienia pozytywnego i negatywnego będzie przysługiwać środek zaskarżenia.

Odnosnie do zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego zauważenia wymaga, iż zażalenie przysługuje jedynie w sytuacji odmowy wydania zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego, przy czym ten środek zaskarżenia przysługuje jedynie wierzycielowi, co wydaje się dosyć oczywiste. Oczywiście powyższe nie oznacza, że zostały pominięte również prawa dłużnika, bowiem, o czym była mowa powyżej w szerszym zakresie, dłużnikowi przysługuje wniosek o uchylenie zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego, a w przedmiocie uchylenia zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego – zażalenie. Nie ma zatem wątpliwości, iż w opisywanym przypadku zachowana jest równowaga, w efekcie bowiem prawa dłużnika również są chronione. Należy również dodać, iż określenie „w przedmiocie” oznacza, iż mamy do czynienia z szerszym zakresem zaskarżenia tj. zażalenie będzie przysługiwać zarówno na postanowienie pozytywne jak i negatywne tj. uchylające zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego oraz odmawiającego jego uchylenia.

W przypadku natomiast stwierdzenia wykonalności europejskiego nakazu zapłaty istnieje spór w doktrynie, gdzie przeważa stanowisko, iż kodeksowe stwierdzenie „na postanowienie w przedmiocie stwierdzenia wykonalności przysługuje zażalenie” oznacza, iż środek zaskarżenia przysługuje obu stronom postępowania w obydwu przypadkach tj. wydania zarówno postanowienia pozytywnego jak i negatywnego. Do tego stanowiska należy się przychylić. Powtórzenia wymaga, iż określenie „w przedmiocie” świadczy o szerszym zakresie zaskarżalności tj. oznacza, iż mamy do czynienia z możliwością zaskarżenia zarówno postanowienia wydanego w przedmiocie stwierdzenia wykonalności europejskiego nakazu zapłaty jak i jego odmowy. Nie powinno budzić także wątpliwości, iż ogólna regulacja kodeksowa nie pozostawia wątpliwości, iż środek zaskarżenia przysługuje obu stronom. Gdyby bowiem zamysłem ustawodawcy było wprowadzenie ograniczenia podmiotowego wprost wskazałby to w treści przepisu.

Podobnie problem zaskarżalności kształtuje się w przypadku zaświadczenia dotyczącego orzeczenia wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych

roszczeń, tutaj również ustawodawca w treści art. 795⁹ k.p.c. wskazał, iż „na postanowienie w przedmiocie wydania zaświadczenia przysługuje zażalenie”. Oznacza to tak jak w przypadku opisanym powyżej, iż zaskarżalność będzie kształtować się w sposób szerszy, a zatem dopuszczalność zażalenia będzie dotyczyć zarówno wydanego postanowienia pozytywnego jak i negatywnego, środek zaskarżenia będzie również przysługiwać, z przyczyn wskazanych powyżej, obu stronom.

Powyższe znajdzie zastosowanie również w wypadku objętym art. 795¹⁰ k.p.c. – 795¹¹ k.p.c.

Przepisy wskazane natomiast w zakresie art. 795^{11a}-795^{11e} k.p.c. stanowią „*novum*”, które zostało wprowadzone na mocy ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r., która weszła w życie 17 marca 2023 r.⁴⁹⁷. O ile treść § 2 art. 795^{11a} k.p.c. jest ograniczona do przypadku odmowy wydania zaświadczenia, tak, o czym była już mowa, treść art. 795^{11b} § 3 k.p.c. jest dość szeroka bowiem regulacja uwzględnia wszystkie wypadki wskazane w treści artykułów poprzedzających tj. art. 795^{11b} § 1 i § 2 k.p.c.

Bardziej interesująca i wymagająca uwagi jest zaskarżalność wyciągu z orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych. W art. 795¹³ k.p.c. ustawodawca bowiem wprost wskazał, iż na postanowienie o odmowie wydania wyciągu wnioskodawcy przysługuje zażalenie. Z powyższego wprost wynika, że zażalenie przysługuje jedynie wnioskodawcy w sytuacji odmowy wydania wyciągu. Jak wskazuje się w doktrynie, ograniczenie dopuszczalności zaskarżalności wynika z konieczności zapewnienia szybkości postępowania, roszczenia alimentacyjne mają bowiem szczególny charakter. Przyznanie zatem prawa do zażalenia pozytywnego (w przedmiocie wydania wyciągu z orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych) mogłoby zostać wykorzystane przez dłużnika celem opóźnienia egzekucji⁴⁹⁸.

W sposób odmienny przedstawia się także zaskarżalność zaświadczenia dotyczącego orzeczeń obejmujących środki ochrony w sprawach cywilnych. Zgodnie bowiem z art. 795¹⁵ k.p.c. na postanowienie o odmowie wydania zaświadczenia wnioskodawcy przysługuje zażalenie. Oznacza to, że zażalenie przysługuje jedynie w przypadku wydania

⁴⁹⁷ Dz.U. z 2023 r., poz. 403.

⁴⁹⁸ T. Ereciński, H. Pietrkowski, [w:] T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 795(13). , <https://sip.lex.pl/#/commentary/587758482/555922/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-06-15 12:14).

postanowienia negatywnego. Mamy także do czynienia z ograniczeniem podmiotowym-
środek zaskarżenia będzie przysługiwać bowiem jedynie wnioskodawcy.

Rozdział 7 Zaskarżalność postanowień dotyczących wszczęcia egzekucji. Zaskarżalność postanowień dotyczących zawieszenia i umorzenia postępowania egzekucyjnego oraz postanowień wydanych w toku zawieszenia postępowania egzekucyjnego

7.1. Wszczęcie postępowania egzekucyjnego - uwagi ogólne

Przedstawiciele doktryny często odróżniają wszczęcie tzw. właściwego postępowania egzekucyjnego od wszczęcia egzekucji. Z pierwszym mamy do czynienia w momencie złożenia właściwemu organowi wniosku o wszczęcie postępowania. Natomiast wszczęcie egzekucji następuje w chwili dokonania pierwszej czynności egzekucyjnej⁴⁹⁹. Egzekucja może być wszczęta zarówno na wniosek, z urzędu jak i na żądanie uprawnionego organu. Wniosek o wszczęcie egzekucji składany jest przez wierzyciela, może być jednak złożony na rzecz wierzyciela przez takie podmioty jak: prokurator, inny organ działający na zasadach jak prokurator, RPO, organizację pozarządową, inspektora pracy oraz powiatowego rzecznika konsumentów⁵⁰⁰. W przypadku wszczęcia egzekucji przez inny organ na rzecz wierzyciela, również wierzyciel jest zawiadamiany o wszczęciu egzekucji⁵⁰¹.

7.1.2 Zażalenie na odmowę wszczęcia postępowania egzekucyjnego

Zgodnie z art. 804 § 2 k.p.c. jeżeli z treści tytułu wykonawczego wynika, że termin przedawnienia dochodzonego roszczenia upłynął, a wierzyciel nie przedłożył dokumentu, o którym mowa w art. 797 § 1¹, organ egzekucyjny odmawia wszczęcia egzekucji bez wzywania wierzyciela do uzupełnienia braków wniosku. Nie dotyczy to przedawnienia odsetek wymagalnych po powstaniu tytułu wykonawczego. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.

⁴⁹⁹ O. Marcewicz, Art. 796. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217 [online]. System Informacji Prawnej LEX, 2020-08-14 12:14 [dostęp: 2020-08-31 08:56]. , Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743472/595080>.

⁵⁰⁰ T. Ereciński i H. Pietrkowski, Art. 796. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V [online]. Wolters Kluwer, 2020-07-24 05:09 [dostęp: 2020-08-31 09:04], Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558465/555927>.

⁵⁰¹ A. Adamczuk. Art. 796, Art. 796. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217, wyd. III [online]. Wolters Kluwer, 2020-08-24 07:05 [dostęp: 2020-08-31 09:07]. Dostęp w Internecie, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587779146/576586>.

Organ egzekucyjny, a zatem sąd lub komornik może wydać postanowienie w przedmiocie odmowy wszczęcia postępowania egzekucyjnego. W przypadku wydania postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania egzekucyjnego przez komornika przysługiwać będzie skarga na czynności komornika, z regulacji zaś zawartej w treści art. 804 § 2 k.p.c. wynika, że zażalenie będzie przysługiwać także na postanowienie wydane w przedmiocie rozpoznania powyżej wskazanej skargi na czynności komornika. W przypadku natomiast postanowienia sądu wydanego w przedmiocie odmowy wszczęcia postępowania egzekucyjnego, zażalenie będzie przysługiwać jako na postanowienie kończące postępowanie na zasadach ogólnych (art. 394 § 1k.p.c.)⁵⁰².

Należy również wskazać, iż zmiana dokonana na mocy ustawy z dnia 9 marca 2023 r. w § 2 cytowanego przepisu miała na celu przede wszystkim doprecyzowanie postępowania w przypadku gdy do wniosku o wszczęcie egzekucji nie został dołączony dokument, z którego wynikałoby, iż roszczenie objęte tytułem uległo przedawnieniu. Aktualne brzmienie nie pozostawia wątpliwości co do tego, iż w przypadku niezłożenia przez wierzyciela stosownego dokumentu, organ egzekucyjny odmawia wszczęcia egzekucji bez wzywania wierzyciela do złożenia dokumentu. Odnośnie zaś do problematyki odsetek to wprowadzona zmiana powoduje, iż wierzyciel nie ma obowiązku wykazywania przerwania biegu przedawnienia co do odsetek wymagalnych po powstaniu tytułu wykonawczego⁵⁰³.

7.1.3. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wydania zabezpieczenia

Przechodząc natomiast do kwestii realizacji zabezpieczenia w toku postępowania egzekucyjnego, należy wskazać na art. 807 k.p.c., zgodnie z którym zabezpieczenie w wypadkach w części niniejszej przewidzianych powinno być złożone w gotówce do rąk komornika lub wpłacone na rachunek depozytowy Ministra Finansów albo złożone w książeczkach oszczędnościowych lub w papierach wartościowych. O wydaniu zabezpieczenia sąd rozstrzyga po wysłuchaniu osób zainteresowanych. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (§ 1). Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych określi, w drodze rozporządzenia, sposób

⁵⁰² D. Zawistowski, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088... <https://sip.lex.pl/#/commentary/587856847/654287/wisniewski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iv-artykuly-730-1088?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-06-15 13:27).

⁵⁰³ M. Łochowski, Kodeks postępowania cywilnego, Tom. II, pod red. T. Szanciło, Warszawa 2023 r., s. 1060.

składania zabezpieczenia w papierach wartościowych, biorąc pod uwagę bezpieczeństwo papierów wartościowych i sprawność postępowania egzekucyjnego (§ 2).

Powyżej cytowany art. 807 k.p.c. znajdzie zastosowanie do wypadków wskazanych w treści art. 820² k.p.c., 821 i 1051 k.p.c.⁵⁰⁴. Odnośnie do natomiast przypadku wskazanego w art. 820 k.p.c., to R. Kulski⁵⁰⁵ wskazuje wprost, że nie znajdzie do niego zastosowania art. 807 k.p.c., ponieważ wysokość i sposób zabezpieczenia koniecznego do zwolnienia dłużnika spod egzekucji określa tutaj sąd prowadzący sprawę, a nie sąd egzekucyjny. Jak się wydaje innego zdania jest O. Marcewicz, która wskazuje że w doktrynie panuje pogląd, że dotyczy to przypadków zabezpieczenia wskazanych m.in. w art. 820, 820², 821 § 1 i 3, art. 1051 § 2.⁵⁰⁶

Szczególne regulacje zawarte w art. 807 k.p.c., wyklucza stosowanie przepisów dotyczących zabezpieczenia w procesie oraz w postępowaniu zabezpieczającym. Jedynymi, dopuszczalnymi formami zabezpieczenia jest gotówka lub papiery wartościowe. Zabezpieczenie należy złożyć komornikowi lub wpłacić na rachunek depozytowy Ministra Finansów lub złożyć komornikowi w książeccze oszczędnościowej. Do przeprowadzenia postępowania w przedmiocie wydania zabezpieczenia właściwy jest egzekucyjny, który orzekał o zabezpieczeniu, komornik nie może samodzielnie zdecydować o wydaniu zabezpieczenia. Obligatoryjnie przeprowadza się również przesłuchanie zainteresowanych, w tym osobę składającą zabezpieczenie⁵⁰⁷.

Na postanowienie sądu o wydaniu zabezpieczenia wszystkim osobom zainteresowanym przysługuje zażalenie⁵⁰⁸.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako sąd drugiej instancji, przy czym, zastosowanie znajdzie również art. 394^{1a} §3 k.p.c.

⁵⁰⁴R. Kulski[w:] Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020., s. 604-605.

⁵⁰⁵ Ibidem, s. 604-605.

⁵⁰⁶ O. Marcewicz, Art. 807. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217 [online]. System Informacji Prawnej LEX, 2020-08-14 12:14 [dostęp: 2020-08-31 09:40]., Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743489/595097>.

⁵⁰⁷ Ibidem, s. 604-606.

⁵⁰⁸ Ibidem, s. 606.

7.2. Zawieszenie postępowania egzekucyjnego- uwagi ogólne

Organ egzekucyjny (zatem sąd albo komornik) zawiesza postępowanie egzekucyjne z urzędu jeżeli się okaże, że wierzyciel lub dłużnik nie ma zdolności procesowej ani przedstawiciela ustawowego jak również w razie śmierci wierzyciela lub dłużnika(art. 818, 819, 819¹ k.p.c.).

Organ egzekucyjny zawiesza także postępowanie na wniosek wierzyciela, chyba że wniosek ten zmierza jedynie do przedłużenia postępowania. Zawieszenie postępowania nie stoi na przeszkodzie jego umorzeniu, jeżeli w tym czasie ujawnią się okoliczności, o których mowa w art. 824 § 1 k.p.c. Na wniosek dłużnika postępowanie ulega z kolei zawieszeniu, jeżeli sąd zawiesił natychmiastową wykonalność tytułu lub wstrzymał jego wykonanie albo dłużnik złożył zabezpieczenie konieczne według orzeczenia sądowego do zwolnienia go od egzekucji (art. 820 k.p.c.).

W przypadku egzekucji prowadzonej na podstawie tytułu wykonawczego w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności orzeczenia sądu wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń, sąd może na wniosek dłużnika zawiesić postępowanie egzekucyjne także wówczas, gdy możliwość taka wynika z przepisów rozporządzenia nr 861/2007(art. 820² k.p.c.).

Komornik zawiesza na wniosek dłużnika postępowanie prowadzone na podstawie tytułu wykonawczego w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności wyroku zaocznego, nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym, upominawczym albo elektronicznym postępowaniu upominawczym, jeżeli dłużnik przedstawi zaświadczenie określone w art. 139 § 5, z którego wynika, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został doręczony na inny adres aniżeli miejsce zamieszkania dłużnika ustalone w postępowaniu egzekucyjnym. Dłużnik nie ma obowiązku przedstawienia zaświadczenia, określonego w art. 139 § 5, jeżeli okoliczności, które mają być nim stwierdzone wynikają z dokumentu, o którym mowa w art. 797 § 3 (art. 820³ k.p.c.).

7.2.1 Rodzaje postanowień, na które przysługuje zażalenie

7.2.2. Zażalenie na postanowienie o ograniczeniu egzekucji do środków zabezpieczających

Zgodnie z art. 820² k.p.c. w przypadku egzekucji prowadzonej na podstawie tytułu wykonawczego w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności orzeczenia sądu wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń, sąd może na wniosek dłużnika zawiesić postępowanie egzekucyjne także wówczas, gdy możliwość taka wynika z przepisów rozporządzenia nr 861/2007 (§ 1).

Sąd może również, na wniosek dłużnika, ograniczyć egzekucję do środków zabezpieczających lub uzależnić wykonanie tytułu od złożenia przez wierzyciela stosownego zabezpieczenia, jeżeli taką możliwość przewidują przepisy rozporządzenia nr 861/2007. Orzekając o ograniczeniu egzekucji do środków zabezpieczających, sąd określa sposób zabezpieczenia, stosując odpowiednio przepisy o sposobach zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu zabezpieczającym. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (§ 2).

Przepisy art. 820² § 1 i 2 k.p.c. mają zastosowanie do egzekucji prowadzonej na podstawie tytułu wykonawczego, który stanowi zaopatrzone w klauzulę wykonalności orzeczenie sądu wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń.

Zgodnie natomiast z art. 23 rozporządzenia nr 861/2007, jeżeli strona kwestionuje orzeczenie wydane w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń lub zakwestionowanie go jest nadal dopuszczalne lub gdy strona złożyła wniosek o ponowne zbadanie orzeczenia, właściwy sąd, trybunał lub właściwy organ w państwie członkowskim wykonania na wniosek strony, w stosunku do której dochodzi się wykonania, może: ograniczyć postępowanie wykonawcze do środków zabezpieczających, uzależnić wykonanie od złożenia zabezpieczenia określonego przez sąd, trybunał lub właściwy organ lub w wyjątkowych przypadkach zawiesić postępowanie wykonawcze⁵⁰⁹.

⁵⁰⁹ T. Ereciński i H. Pietrkowski, Art. 820(2). W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V [online]. Wolters Kluwer, 2020-07-24 05:09 [dostęp: 2020-09-01 10:11]., Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558494/555961>.

Jak wskazuje H. Pietrkowski orzekając o ograniczeniu egzekucji do środków zabezpieczających, sąd określa rodzaj środka, stosując odpowiednio art. 747 k.p.c. Ograniczenie egzekucji następuje zatem do:

- 1) zajęcia ruchomości, wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego albo innej wierzytelności lub innego prawa majątkowego;
- 2) obciążenia nieruchomości zobowiązanego hipoteką przymusową;
- 3) ustanowienia zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości, która nie ma urządzonej księgi wieczystej lub której księga wieczysta zaginęła lub uległa zniszczeniu;
- 4) obciążenia statku albo statku w budowie hipoteką morską;
- 5) ustanowienia zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu;
- 6) ustanowienia zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym zobowiązanego albo zakładem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa lub jego częścią albo częścią gospodarstwa rolnego obowiązowanego⁵¹⁰.

Jak wskazuje A. Jakubecki art. 820² k.p.c. stanowi powtórzenie unormowania przytoczonego wyżej art. 23 rozporządzenia nr 861/2007⁵¹¹. Ponadto nie budzi wątpliwości, że środki wskazane w art. 820² k.p.c. stosuje sąd polski, ponieważ egzekucja jest prowadzona w Polsce⁵¹².

Odnosnie do kwestii zaskarżalności to zażalenie przysługuje na: postanowienie w przedmiocie zawieszenia postępowania egzekucyjnego (art. 828 k.p.c.), postanowienie w przedmiocie ograniczenia egzekucji do środków zabezpieczenia oraz uzależnienia wykonania od złożenia przez wierzyciela zabezpieczenia (art. 820² § 2 k.p.c.)⁵¹³.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Analogicznie jak w

⁵¹⁰ Ibidem, Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558494/555961>.

⁵¹¹ A. Jakubecki. Art. 820(2). W: Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 730-1217, wyd. VII [online]. Wolters Kluwer Polska, 2020-07-24 05:17 [dostęp: 2020-09-01 10:38]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587727622/525062>.

⁵¹² Ibidem.

⁵¹³ Ibidem.

przypadkach poprzednich sąd będzie orzekał jako sąd II instancji. Ponadto zastosowanie znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c.

7.2.3. Zażalenie na postanowienie określające kwotę na zabezpieczenie bieżących potrzeb

Zgodnie z art. 821¹ k.p.c. jeżeli egzekucja została skierowana do rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę lub innych praw majątkowych, z którymi związane jest prawo dłużnika do świadczeń okresowych, sąd na wniosek dłużnika może określić kwotę, jaką dłużnik może pobierać w okresie zawieszenia postępowania w celu zaspokajania bieżących potrzeb. Na postanowienie sądu określające kwotę, którą dłużnik może pobierać w celu zaspokajania bieżących potrzeb, wierzycielowi służy zażalenie.

Omawiany przepis dotyczy wszystkich przypadków zawieszenia postępowania egzekucyjnego prowadzonego przeciwko osobie fizycznej, jego istota polega z kolei na możliwości ograniczenia w stosunku do dłużnika na jego wniosek skutków zajęcia wynagrodzenia za pracę jak również innych praw majątkowych, związanych z prawem dłużnika do świadczeń okresowych przypadających po zawieszeniu postępowania egzekucyjnego. Zawieszenie postępowania nie uchyla zajęcia składników majątku dłużnika, ale art. 821¹ k.p.c. umożliwia dłużnikowi złagodzenie skutków egzekucji. Rozstrzygnięcie sądu jest zależne od sytuacji majątkowej dłużnika, która podlega każdorazowo badaniu⁵¹⁴.

Wierzyciel skarżąc postanowienie może zarzucać zarówno brak samej potrzeby zezwolenia jak i wysokość kwoty przeznaczonej na potrzeby dłużnika⁵¹⁵.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Analogicznie jak w przypadkach poprzednich Sąd będzie orzekał jako Sąd II instancji. Ponadto zastosowanie znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c.

⁵¹⁴ A. Adamczuk. Art. 821(1), W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217, wyd. III [online]. Wolters Kluwer, 2020-08-24 07:05 [dostęp: 2020-09-01 14:10]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587779179/576619>.

⁵¹⁵ T. Ereciński i H. Pietrkowski, Art. 821(1). W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V [online]. Wolters Kluwer, 2020-07-24 05:10 [dostęp: 2020-09-02 09:42], Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587623457/555964>.

7.2.4. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie zawieszenia, umorzenia postępowania oraz postanowienia dotyczące odmowy zawieszenia i umorzenia postępowania, a także podjęcia zawieszono postępowania

Zgodnie z art. 828 k.p.c. na postanowienie sądu co do zawieszenia lub umorzenia postępowania przysługuje zażalenie.

Należy również nadmienić, że zażalenie przysługuje nie tylko na postanowienia wydane w przedmiocie umorzenia lub zawieszenia postępowania, ale także oddalające wnioski o zawieszenie lub umorzenie postępowania, jak również na postanowienie o podjęciu zawieszono postępowania jak i odmowę jego podjęcia⁵¹⁶.

Ponadto zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 1996 r. postanowienie sądu o umorzeniu postępowania egzekucyjnego, które uległo umorzeniu z mocy prawa (art. 823 k.p.c.), jest w istocie postanowieniem stwierdzającym to umorzenie. Na postanowienie to przysługuje zażalenie. Rozstrzygając o dopuszczalności zażalenia na takie postanowienie Sąd Najwyższy uznał, że unormowanie art. 828 k.p.c., przewidującego jedynie zażalenie na postanowienie sądu o umorzeniu postępowania, nie oznacza niedopuszczalności zażalenia na omawiane postanowienie. Ustawodawca nie może bowiem regulować stanów patologicznych, do jakich trzeba zaliczyć wydanie przez organ egzekucyjny zbędnego orzeczenia. Dlatego wymieniony przepis nie przewiduje w takiej sytuacji zażalenia. Jego dopuszczalność wyprowadził Sąd Najwyższy z powiązania art. 828 k.p.c. w. zw. z art. 827 § 2 k.p.c. Nie można mianowicie nie dostrzegać, że wydając omawiane postanowienie, sąd z konieczności musiał się zająć kwestią zaistnienia przesłanek z art. 823 k.p.c., skutkujących umorzeniem postępowania egzekucyjnego z mocy prawa. Stwierdzić więc trzeba, że jest to sytuacja zbliżona do wydania przez sąd zaświadczenia w trybie art. 827 § 2 k.p.c. Przepis ten przewiduje wydanie na wniosek wierzyciela lub dłużnika zaświadczenia o umorzeniu postępowania w każdej sytuacji, nawet wówczas, gdy doręczono postanowienie o umorzeniu. Skoro wydanie takiego zaświadczenia jest równoznaczne z umorzeniem postępowania i na podstawie art. 828 k.p.c. podlega zaskarżeniu, to nie można też odmówić

⁵¹⁶ O. Marcewicz, Art. 828. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217 [online]. System Informacji Prawnej LEX, 2020-08-14 12:14 [dostęp: 2020-09-14 17:55]., Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743517/595125>.

stronie środka zaskarżenia w zwykłym trybie orzeczenia wydanego bez podstawy prawnej⁵¹⁷.

Przy czym należy zauważyć, że zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1998 r., na postanowienie sądu rejonowego oddalające skargę na czynność komornika, polegającą na stwierdzeniu umorzenia postępowania egzekucyjnego z mocy prawa (art. 823 k.p.c.), zażalenie nie przysługuje⁵¹⁸.

Należy jednocześnie zauważyć, iż w postanowieniu z dnia 25 czerwca 2015 r., Sąd Najwyższy zauważył, że co do zasady zaskarżalność postanowień sądu wydawanych w postępowaniu egzekucyjnym regulował art. 767 § 1 k.p.c., stanowiący, że na czynności komornika przysługuje skarga do sądu rejonowego, art. 767 § 3 k.p.c., w myśl którego zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie, oraz art. 828 k.p.c., zgodnie z którym na postanowienie sądu co do umorzenia postępowania przysługuje zażalenie. Judykatura przyjęła ponadto, że dopuszczalne jest oparcie zażalenia na art. 394 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. przy wykładni pojęcia "postanowienie sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie" uwzględniającej specyfikę postępowania egzekucyjnego. W stanie prawnym właściwym w sprawie, w której przedstawiono zagadnienie prawne, rozstrzygnięcia wymaga zatem, czy postanowienie sądu oddalające skargę na czynność komornika o odmowie wydania zaświadczenia o umorzeniu postępowania z mocy prawa na podstawie art. 823 k.p.c. było postanowieniem sądu co do umorzenia postępowania w rozumieniu art. 828 w związku z art. 827 § 2 k.p.c., a jeżeli nie to czy przysługiwało ono na zasadach ogólnych (art. 394 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.). Wyjaśniono także, że Sąd Najwyższy w obecnym składzie opowiada się za przyjęciem, że podstawą zaskarżenia postanowienia sądu rejonowego, oddalającego skargę na czynność komornika polegającą na odmowie wydania zaświadczenia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego z mocy prawa, jest art. 828 k.p.c., gdyż mieści się ono w zakresie pojęcia "postanowienie co do umorzenia postępowania". Przemawiają za tym, poza językowymi, także celowościowe, systemowe i funkcjonalne dyrektywy wykładni. O zaskarżalności decydują łącznie przesłanki faktyczne i prawne, w tym wypadku istnienie orzeczenia o określonej treści i formie. Procesowego znaczenia pozbawiona jest okoliczność, że skoro umorzenie następuje *ex lege*, to nie wymaga podjęcia czynności egzekucyjnej, która musi być ściśle powiązana z egzekucją, gdyż odmowę wydania zaświadczenia należy

⁵¹⁷ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 1996 r., III CZP 44/96, OSNC 1996 nr 9, poz. 117.

⁵¹⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1998 r., III CZP 1/98, OSNC 1998 nr 10, poz. 153.

zakwalifikować jako czynność postępowania egzekucyjnego, a oddalenie postanowieniem skargi na taką czynność komornika oparte jest na rozstrzygnięciu, że umorzenie nie nastąpiło⁵¹⁹.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Analogicznie jak w przypadkach poprzednich sąd będzie orzekał jako sąd II instancji. Ponadto zastosowanie znajdzie art. 394^{1a} § 3 k.p.c.

⁵¹⁹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2015 r., III CZP 39/15, OSNC z 2016 r., nr 6, poz. 77.

Wnioski po siódmym rozdziale:

Analizując przepisy poświęcone zaskarżalności postanowień wydanych w toku postępowania egzekucyjnego nie sposób nie zauważyć, iż przepisy regulujące postępowanie cywilne przewidują również liczne przypadki ochrony dłużnika. Jednym z takich przypadków jest możliwość odmowy wszczęcia postępowania egzekucyjnego z uwagi na przedawnienie roszczenia wierzyciela. Instytucja przedawnienia, która zapewnia możliwość uchylecia się od zaspokojenia roszczenia po upływie określonego w przepisach terminu niewątpliwie służy stabilizacji systemu cywilnego, w tym również aktywizuje wierzyciela.

Ma ona również niebagatelne znaczenia dla dłużnika, bowiem nie musi on pozostawać w bezterminowej niepewności odnośnie do swojej sytuacji prawnej.

W przypadku odmowy wszczęcia postępowania oczywistym wydaje się, iż zażalenie służy wierzycielowi jako podmiotowi pokrzywdzonemu rozstrzygnięciem. W przypadku dłużnika ciężko by mówić o „*gravamen*”, wykazanie bowiem, iż dane orzeczenie narusza prawa strony jest istotnym punktem wyjścia do wykazania dopuszczalności środka zaskarżenia. W omawianym przypadku zaś niewątpliwie mogłoby jedynie np. w przypadku niewłaściwego zbadania dokumentu stwierdzającego przerwanie biegu terminu przedawnienia, dojść do naruszenia praw wierzyciela.

Jak zostało także wskazane, istnieją dwie możliwości: postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania może zostać wydane przez komornika i wówczas przysługiwać będzie skarga na czynności komornika, postanowienie z kolei wydane w przedmiocie rozstrzygnięcia tejże skargi będzie zaskarżalne zażaleniem. Postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania egzekucyjnego wydane natomiast przez sąd będzie zaskarżalne od razu zażaleniem.

Odnośnie natomiast do kwestii zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie zabezpieczenia, powtórzyć należy za T. Erecińskim, iż celowościowa wykładania art. 807 daje asumpt do uznania, że zaskarżeniu podlega nie tylko postanowienie o wydaniu zabezpieczenia, ale także postanowienie wydane w przedmiocie oddalenia wniosku o wydanie zabezpieczenia. Jak wyjaśnia T. Ereciński w obu przypadkach wysłuchanie osób zainteresowanych jest konieczne; do grona takich osób zaliczać natomiast będzie się osoba,

która złożyła zabezpieczenie, której roszczenie zabezpieczono, na rzecz której zabezpieczenie złożono oraz pozostałe osoby uczestniczące w postępowaniu⁵²⁰.

Nie budzi wątpliwości fakt, iż zawieszenie postępowania skutkuje wstrzymaniem dalszego biegu procesu sądowego, przy czym postanowienie o zawieszeniu postępowania egzekucyjnego powoduje zawieszenie również wszelkich czynności egzekucyjnych. Umorzenie postępowania egzekucyjnego jest zaś jednym ze sposobów jego zakończenia. Artykuł 828 k.p.c. wprost wskazuje, iż na postanowienie sądu co do zawieszenia lub umorzenia postępowania przysługuje zażalenie. Z powyższego wywieść zatem należy, iż zaskarżalne są następujące postanowienia sądu: o zawieszeniu postępowania, o oddaleniu wniosku o zawieszenie postępowania, o podjęciu zawieszzonego postępowania, o odmowie zawieszenia postępowania, o umorzeniu postępowania, o odmowie umorzenia postępowania, odmawiające wydania zaświadczenia o umorzeniu oraz co do treści zaświadczenia o umorzeniu, uchylające – w następstwie rozpoznania skargi na czynność komornika – postanowienie komornika co do zawieszenia, co do podjęcia zawieszzonego postępowania, co do umorzenia postępowania egzekucyjnego⁵²¹.

Pytanie jednak pojawia się odnośnie do przypadków umorzenia postępowania z mocy prawa, czy przypadki takie również są objęte dyspozycją art. 828 k.p.c. Odpowiedź na to pytanie znajduje się w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 1996 r., gdzie Sąd Najwyższy wyjaśnił, iż wydane przez sąd postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego, które uległo umorzeniu z mocy prawa, jest w istocie postanowieniem stwierdzającym to umorzenie. Ma więc ono charakter deklaratoryjny. Rozstrzygając o dopuszczalności zażalenia na takie postanowienie Sąd Najwyższy uznał, że unormowanie art. 828 k.p.c., przewidującego jedynie zażalenie na postanowienie sądu o umorzeniu postępowania, nie oznacza niedopuszczalności zażalenia na omawiane postanowienie. Ustawodawca nie może bowiem regulować stanów patologicznych, do jakich trzeba zaliczyć wydanie przez organ egzekucyjny zbędnego orzeczenia. Dlatego wymieniony przepis nie przewiduje w takiej sytuacji zażalenia. Jego dopuszczalność

⁵²⁰ T. Ereciński, H. Pietrkowski [w:] T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 807, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558478/555944/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-06-24 13:21).

⁵²¹ T. Ereciński, H. Pietrkowski, w:] T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 828. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558502/555971/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-07-01 15:08).

wyprowadził Sąd Najwyższy z powiązania art. 828 k.p.c. z art. 827 § 2 k.p.c. Nie można mianowicie nie dostrzegać, że wydając omawiane postanowienie, sąd z konieczności musiał się zająć kwestią zaistnienia przesłanek z art. 823 k.p.c., skutkujących umorzeniem postępowania egzekucyjnego z mocy prawa. Stwierdzić więc trzeba, że jest to sytuacja zbliżona do wydania przez sąd zaświadczenia w trybie art. 827 § 2 k.p.c. Przepis ten przewiduje wydanie na wniosek wierzyciela lub dłużnika zaświadczenia o umorzeniu postępowania w każdej sytuacji, nawet wówczas, gdy doręczono postanowienie o umorzeniu. Skoro wydanie takiego zaświadczenia jest równoznaczne z umorzeniem postępowania i na podstawie art. 828 k.p.c. podlega zaskarżeniu, to nie można też odmówić stronie środka zaskarżenia w zwykłym trybie orzeczenia wydanego bez podstawy prawnej⁵²².

Postanowienie sądu o umorzeniu postępowania egzekucyjnego, które uległo umorzeniu z mocy prawa (art. 823 k.p.c.), jest zatem postanowieniem, które stwierdza to umorzenie. Na postanowienie to będzie przysługiwać więc zażalenie.

Oczywiście nie należy pomijać przeciwstawnego poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w uchwale III CZP 1/98, gdzie Sąd Najwyższy wskazał, iż na postanowienie sądu rejonowego oddalające skargę na czynność komornika, polegającą na stwierdzeniu umorzenia postępowania egzekucyjnego z mocy prawa (art. 823 k.p.c.), zażalenie nie przysługuje⁵²³. Sąd Najwyższy zważył, iż gdy chodzi o zaskarżenie nieprzewidzianego przez prawo i zbędnego postanowienia organu egzekucyjnego o umorzeniu postępowania, które uległo już umorzeniu z mocy prawa (art. 823 k.p.c.), to skład sądu orzekający w tej sprawie uznaje je za niedopuszczalne. Nie ma bowiem istotnych powodów, żeby sanować występujące w postępowaniu egzekucyjnym "stany patologiczne". Nie jest celowe utrwalanie niewłaściwych praktyk i mnożenie, zamiast redukcja, zbędnych czynności proceduralnych. Natomiast, jeżeli chodzi o strony postępowania egzekucyjnego, to nie narazi się ich interesów wskutek uznania niedopuszczalności zażalenia z art. 828 k.p.c. w sytuacji przedstawionej w zagadnieniu prawnym. Wierzyciel będzie mógł bowiem, po zwróceniu mu tytułu wykonawczego, zaskarżyć tę czynność w skardze, o której mowa w art. 767 § 3 k.p.c., a gdy tytuł ten zwróci sąd - w zażaleniu opartym na podstawie art. 394 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

⁵²² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1996 r., III CZP 44/96, OSNC z 1996 r., nr 9, poz. 117.

⁵²³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1998 r., III CZP 1/98, OSNC z 1998 r., nr 10, poz. 153.

Nie należy jednakże bagatelizować przywołanego powyżej postanowienia wydanego w sprawie III CZP 39/15, gdzie Sąd Najwyższy wskazał, że na postanowienie sądu rejonowego, oddalające skargę na czynność komornika polegającą na odmowie wydania zaświadczenia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego z mocy prawa, przysługuje zażalenie.

W mojej ocenie jedynie możliwość zaskarżenia orzeczenia wydanego w przedmiocie umorzenia postępowania z mocy prawa zapewnia pełnię praw podmiotom postępowania oraz możliwość weryfikacji orzeczenia wydanego przez Sąd. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż kontrola zapadłego orzeczenia stanowi odzwierciedlenie idei sprawiedliwego procesu cywilnego. Słusznie również zauważa Sąd Najwyższy, iż Sąd wydając postanowienie w przedmiocie umorzenia postępowania z mocy prawa musiał pochylić się nad kwestiami wynikającymi z art. 823 k.p.c. Musiały zatem zaistnieć przesłanki wskazane w treści tego przepisu. Faktycznie można także doszukiwać się analogii pomiędzy wydaniem postanowienia w przedmiocie umorzenia postępowania z mocy prawa, a wydaniem zaświadczenia w trybie art. 827 § 2 k.p.c. Skoro wydanie takiego zaświadczenia podlega zaskarżeniu, to nie sposób odmówić także zaskarżalności postanowienia wydanego w przedmiocie umorzenia postępowania z mocy prawa.

Należy również zasygnalizować, iż przepis art. 823 k.p.c., z uwagi na wprowadzenie przez nowelizację z dnia 10 lipca 2015 r. art. 824 § 1 pkt. 4, został uchylony.

Rozdział 8 Zaskarżalność postanowień wydanych w toku egzekucji świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. Ograniczenia egzekucji.

8.1. Charakter i rodzaje egzekucji świadczeń pieniężnych

Egzekucja świadczeń pieniężnych stanowi jeden z rodzajów egzekucji sądowej i polega na wyegzekwowaniu od dłużnika należnego wierzycielowi świadczenia wyrażonego w pieniądzu. Egzekucja świadczeń pieniężnych prowadzona jest przez powołane organy egzekucyjne na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko dłużnikowi.

Egzekucję świadczeń pieniężnych dzieli się na:

- egzekucję z ruchomości;
- egzekucję z wynagrodzenia za pracę;
- egzekucję z rachunków bankowych;
- egzekucję z innych wierzytelności;
- egzekucję z innych praw majątkowych;
- egzekucję z nieruchomości.

8.2. Rodzaje postanowień, na które przysługuje zażalenie

8.2.1. Egzekucja z ruchomości - zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wydania wierzycielowi pieniędzy

Ruchomościami są rzeczy, które nie należą do nieruchomości ani ich części składowych. Pierwszą czynnością egzekucyjną jest natomiast zajęcie ruchomości, następującą po wpisaniu ruchomości do protokołu zajęcia. Jeżeli rzecz pomimo zajęcia pozostaje pod dozorem dłużnika, ma on prawo używania jej jak dotychczas, z tym że nie może jej wartość ulec zmniejszeniu. Sprzedaż rzeczy nie ma wpływu na bieg egzekucji, wówczas będzie się ona toczyć z nabywcą. Oszacowania wartości zajętych ruchomości dokonuje samodzielnie komornik, który może jednak uznać konieczność oszacowania wartości rzeczy przez biegłego, którego wówczas powołuje. Biegły zostanie również powołany gdy strona podniesie w skardze zarzuty na oszacowanie wartości ruchomości

dokonane przez komornika, ruchomość stanowią rzeczy o wartości artystycznej, historycznej, złota, platyny, albo których posiadanie jest wymagane zezwoleniem⁵²⁴.

Kwestie zaspokojenia wierzycieli zajętych pieniędzmi, należącymi do ruchomości reguluje natomiast art. 852 k.p.c., zgodnie z którym z zajętych pieniędzy komornik zaspokoi wierzycieli, a jeżeli nie wystarczają na zaspokojenie wszystkich wierzycieli,łoży je na rachunek depozytowy Ministra Finansów w celu podziału (§1). Złożenie na rachunek depozytowy Ministra Finansów nastąpi również wówczas, gdy zgłoszono zarzut, że osobie trzeciej przysługuje do zajętych pieniędzy prawo stanowiące przeszkodę do wydania ich wierzycielowi. Sąd postanowi wydać pieniądze wierzycielowi, jeżeli w ciągu miesiąca od złożenia ich na rachunek depozytowy Ministra Finansów nie będzie złożone orzeczenie właściwego sądu zwalniające od zajęcia lub wstrzymujące wydanie pieniędzy (§2). Na postanowienie sądu co do wydania pieniędzy przysługuje zażalenie. Postanowienie staje się wykonalne dopiero z chwilą uprawomocnienia się (§3).

Jeżeli suma zajętych pieniędzy wystarcza na pokrycie roszczeń wierzycieli komornik wypłaca im egzekwowane przez nich należności, przy czym należy mieć na uwadze, że zajęte środki powinny również wystarczyć na pokrycie kosztów egzekucyjnych. W sytuacji gdy zajęte środki nie starczą na zaspokojenie wszystkich wierzycieli, konieczne jest sporządzenie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji (art. 1033 k.p.c.), pieniądze komornik składa wówczas na rachunek depozytowy sądu (komornikłoży pieniądze również na rachunek depozytowy sądu, gdy zostanie zgłoszony zarzut przez osobę trzecią, że przysługuje jej prawo do zajętych rzeczy- pieniędzy)⁵²⁵.

Postanowienie wydane w przedmiocie wydania pieniędzy złożonych na rachunku depozytowym sądu jest zaskarżalne i przysługuje na nie na podstawie art. 852 § 3 k.p.c. zażalenie.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem

⁵²⁴ Z. Bielak, M. Owsianka, Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych, Bydgoszcz – Warszawa 2009, s. 73-80.

⁵²⁵ D. Zawistowski, Art. 852. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730-1088, wyd. II [online]. LEX, 2020-07-24 04:45 [dostęp: 2020-09-02 12:44], Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587310161/171063>.

rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako Sąd II instancji, przy czym zastosowanie znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

8.2.2. Zażalenie na postanowienie sądu co do zwrotu wydatków i wynagrodzenia dozorczy

Zajęte ruchomości komornik pozostawia pod dozorem osoby, u której je zajął. Jedynie z ważnych przyczyn komornik może, w każdym stanie postępowania, oddać zajęte ruchomości pod dozór innej osobie, nie wyłączając wierzyciela, choćby to było połączone z koniecznością ich przeniesienia. Osoba ta pełni obowiązki dozorczy. Komornik doręcza jej protokół zajęcia. Dozorcą nie może być komornik ani osoba przez niego zatrudniona, ich małżonkowie, dzieci, rodzice ani rodzeństwo. Komornik nie może nawet z ważnych przyczyn odebrać dozoru, jeżeli koszty przeniesienia lub przechowywania rzeczy byłyby niewspółmiernie wysokie w stosunku do jej wartości (art. 855§ 1 k.p.c.). Dozorca lub dłużnik, któremu powierzono dozór, obowiązani są przechowywać oddane im pod dozór ruchomości z taką starannością, aby nie straciły na wartości, i oddać je na wezwanie komornika lub stosownie do orzeczenia sądu albo na zgodne wezwanie obu stron. Jeżeli dozorca lub dłużnik zobowiązany do wydania ruchomości ich nie oddaje, komornik mu je odbiera (art. 856 § 1 k.p.c.).

Dozorca może żądać zwrotu wydatków związanych z przechowywaniem oraz wynagrodzenia za dozór odpowiednio do poniesionych trudów. Nie dotyczy to dłużnika, członków jego rodziny wspólnie z nim mieszkających oraz osoby trzeciej, u której rzecz zajęto (art. 858§1k.p.c.). Sumę wydatków i wysokość wynagrodzenia ustala komornik, o czym zawiadamia strony i dozorcę (art. 858 § 2 k.p.c.).

Zgodnie natomiast z art. 859 k.p.c. na postanowienie sądu co do zwrotu wydatków i wynagrodzenia dozorczy przysługuje zażalenie.

Postanowienie, o którym mowa powyżej wydaje sąd w przedmiocie rozpoznanej skargi na czynności komornika (ponieważ to komornik ustala sumę wydatków i wysokość wynagrodzenia). Zażalenie przysługuje na postanowienie w przedmiocie ustalenia

wydatków i wynagrodzenia jak i na postanowienie oddalające skargę na czynności komornika. Zażalenie mogą złożyć zarówno strony jak i dozorca⁵²⁶.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako Sąd II instancji, przy czym zastosowanie jednoczesne znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

8.2.3. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie ściągnięcia należności od nabywcy w toku egzekucji z ruchomości

Nabywca, który w przepisany terminie nie uiszczy ceny w całości lub części, traci prawa wynikające z przybicia. Jeżeli nabywca nie uiszczy w terminie sumy przypadającej do zapłaty natychmiast przy udzieleniu przybicia, komornik wznowi niezwłocznie przetarg tych samych ruchomości, rozpoczynając od ceny wywołania, przy czym opieszali nabywca nie może nadal uczestniczyć w licytacji. W razie niezapłacenia w terminie reszty ceny płatnej dnia następnego po licytacji, będzie wyznaczona ponowna licytacja na warunkach pierwszej. Od nabywcy zwolnionego z obowiązku wpłacenia rękojmi, który nie dopełnił obowiązku zapłaty ceny lub jej części w przepisany terminie, komornik ściąga sumę odpowiadającą jednej dziesiątej sumy oszacowania. Na sumę ściaganą przez komornika zalicza się kwoty wpłacone przez nabywcę. Z sumy ściągniętej od nabywcy pokrywa się koszty związane z licytacją. Nadwyżkę należy wpłacić do kasy sądowej na rzecz Skarbu Państwa (art. 872 k.p.c.). O ściągnięciu od nabywcy należności według artykułu poprzedzającego orzeka sąd. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (art. 873 k.p.c.).

Nieuiszczenie w określonym terminie ceny nabycia powoduje, że wygasa stosunek sprzedaży, komornik z kolei zawiadomią o powyższym sąd, który wyda postanowienie w przedmiocie ściągnięcia sumy wskazanej w treści art. 873 k.p.c.⁵²⁷.

⁵²⁶ T. Ereciński i H. Pietrkowski, Art. 859. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V [online]. Wolters Kluwer, 2020-07-24 05:10 [dostęp: 2020-09-03 09:32]., Dostęp

w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558537/556007>.

⁵²⁷ O. Marcewicz. Art. 872, Art. 873. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, wyd. VI [online]. LEX, 2020-08-24 07:04 [dostęp: 2020-09-04 11:58]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587238719/455725>.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako sąd II instancji, przy czym zastosowanie jednocześnie znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

8.2.4. Zażalenie na postanowienie sądu ustanawiające kuratora lub zarządcę w egzekucji z innych wierzytelności

Zgodnie z art. 908 k.p.c. jeżeli po zajęciu wierzytelności należyte wykonanie praw dłużnika lub wierzyciela tego wymaga, sąd na wniosek wierzyciela lub dłużnika, stosownie do okoliczności, ustanowi kuratora lub zarządcę. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (§1). Do zarządu stosuje się odpowiednio przepisy o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości (§2).

Jak wynika z treści przepisu przesłanka ustanowienia kuratora lub zarządcy jest uznanie, że należyte wykonywanie praw dłużnika lub wierzyciela tego wymaga. Jak wskazuje H. Pietrzykowski „z sytuacją taką mamy z reguły do czynienia, gdy wykonywanie praw przez wierzyciela lub dłużnika natrafia na znaczne trudności, np. w wypadku wielości wierzycieli i zachodzącej między nimi kolizji interesów, albo gdy przedmiot świadczenia jest niepodzielny, ewentualnie wprawdzie podzielny, ale nie wystarcza na zaspokojenie wszystkich wierzycieli egzekwujących”⁵²⁸.

Kurator ustanawiany jest celem dokonania określonej czynności, natomiast potrzeba ustanowienia zarządcy pojawia się gdy wykonywanie praw dłużnika lub wierzyciela wymaga stałego prowadzenia zarządu prawa majątkowego⁵²⁹. Jak wskazuje ponadto O. Marcewicz : „w literaturze zwraca się uwagę, że ustanowienie kuratora będzie aktualne zwłaszcza w przypadku wielości wierzycieli, gdy ci nie są w stanie dojść do porozumienia w kwestii wykonywania praw dłużnika, np. powstał spór co do wyboru świadczenia zgodnie z art. 903. Z kolei potrzeba ustanowienia zarządu powstaje najczęściej w sytuacji stałego

⁵²⁸ T. Erciński i H. Pietrkowski, Art. 908. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V [online]. Wolters Kluwer, 2020-07-24 05:10 [dostęp: 2020-09-15 09:45], Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558598/556085>.

⁵²⁹ Ibidem.

prowadzenia spraw związanych z danym prawem”⁵³⁰. Zarówno w przypadku ustanowienia kuratora jak i powołania zarządcy sąd wydaje postanowienie, które jest zaskarżalne zażaleniem.

Brak jest regulacji szczególnej odnośnie do zażalenia, a zatem zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako sąd II instancji, przy czym zastosowanie jednocześnie znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

8.2.5. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wyjawienia majątku

Jeżeli zajęty w egzekucji majątek dłużnika nie rokuje zaspokojenia egzekwowanych należności lub jeżeli wierzyciel wykaże, że na skutek prowadzonej egzekucji nie uzyskał w pełni zaspokojenia swej należności, może on żądać zobowiązania dłużnika do złożenia wykazu majątku z wymienieniem rzeczy i miejsca, gdzie się znajdują, przypadających mu wierzytelności i innych praw majątkowych lub informacji o odpłatnych i nieodpłatnych czynnościach prawnych, których przedmiotem jest rzecz lub prawo o wartości przekraczającej w dniu dokonania tych czynności wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalonego na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę⁵³¹, dokonanych na rzecz osób trzecich, w pięcioletnim okresie poprzedzającym wszczęcie egzekucji, w wyniku których stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż był przed dokonaniem czynności, oraz do złożenia przyrzeczenia według roty: "Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem zapewniam, że złożony przeze mnie wykaz majątku jest prawdziwy i zupełny.". Dłużnik składa wykaz, o którym mowa w § 1, pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia, o czym sąd poucza go

⁵³⁰ O. Marcewicz. Art. 908. W: Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania cywilnego [online]. System Informacji Prawnej LEX, 2020-08-24 07:05 [dostęp: 2020-09-15 10:07]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587291337/518049>.

⁵³¹ Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę(Dz.U. z 2020 r., poz. 2207.

przed odebraniem wykazu. Wierzyciel może żądać wyjawienia majątku także przed wszczęciem egzekucji, jeżeli:

- 1) uprawdopodobni, że nie uzyska zaspokojenia w pełni swojej należności ze znanego mu majątku albo z przypadających dłużnikowi bieżących świadczeń periodycznych za okres sześciu miesięcy;
- 2) po uzyskaniu tytułu wykonawczego wezwał dłużnika do zapłaty stwierdzonej nim należności listem poleconym za potwierdzeniem odbioru, a dłużnik nie spełnił świadczenia w terminie 14 dni od dnia doręczenia wezwania do zapłaty. Komornik poucza wierzyciela występującego w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o prawie i sposobie złożenia wniosku o wyjawienie majątku dłużnika, o którym mowa w § 1. Równocześnie z pouczeniem wierzyciela komornik poucza dłużnika występującego w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o skutkach wyjawienia majątku, w szczególności o treści art. 55 pkt 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 700, 1089 i 1133 oraz z 2018 r. poz. 398 i 650)⁵³²(art. 913 k.p.c.).

Wyjawienie majątku zmierza pośrednio do zrealizowania celu egzekucji⁵³³, bezpośrednio natomiast skutkuje wykryciem przedmiotów majątkowych dłużnika, z których wierzyciel nie mógł uprzednio prowadzić egzekucji ponieważ były mu nieznane⁵³⁴.

Sąd rozpoznaje wniosek po wezwaniu i wysłuchaniu stron, jeżeli się stawią. Wykaz i przyrzeczenie sąd odbierze niezwłocznie. W uzasadnionych wypadkach sąd może wyznaczyć dłużnikowi termin nie dłuższy niż tydzień.

Na postanowienie sądu w przedmiocie wyjawienia majątku przysługuje zażalenie. Wniesienie zażalenia nie tamuje wykonania postanowienia o wyjawieniu majątku. Sąd może postąpić stosownie do art. 396(art. 915 k.p.c.).

Odnosząc się do kwestii zakresu zaskarżalności zażaleniem postanowienia „w przedmiocie wyjawienia majątku”, zauważenia wymaga, iż nie budzi w doktrynie wątpliwości, iż zażalenie przysługuje zarówno na postanowienie pozytywne tj. nakazujące dłużnikowi złożenie wykazu i przyrzeczenia jak i na postanowienie negatywne tj. oddalające

⁵³² Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997r. o Krajowym Rejestrze Sądowym(Dz.U. z 2022 r., poz. 1683).

⁵³³ M. Mrówczyński, Wyjawienie majątku w postępowaniu egzekucyjnym, Sopor październik 2001, s. 95.

⁵³⁴ J. Korzonek, Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, Kraków 1934, s. 801.

wniosek wierzyciela. Co ponadto istotne, zażalenie to nie ma charakteru suspensywnego, bowiem postanowienie wydane w przedmiocie wyjawienia majątku staje się wykonalne z chwilą ogłoszenia, chyba że sąd wstrzyma wykonanie go do czasu rozstrzygnięcia zażalenia⁵³⁵. Zażalenie przysługuje także na postanowienie wydane w przedmiocie odrzucenia wniosku (np. z powodu braku jurysdykcji krajowej)⁵³⁶.

Nie budzi także wątpliwości, iż do zażalenia znajdzie zastosowanie art. 394 § 2 i 3 k.p.c.⁵³⁷. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako sąd II instancji, przy czym zastosowanie jednocześnie znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

8.2.6. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie skazania na grzywnę lub areszt dłużnika

Jeżeli dłużnik bez usprawiedliwionej przyczyny nie stawi się do sądu w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia albo stawiwszy się wykazu nie złoży lub odmówi odpowiedzi na zadane mu pytanie albo odmówi złożenia przyrzeczenia, sąd może skazać go na grzywnę lub nakazać przymusowe doprowadzenie oraz może zastosować areszt nieprzekraczający miesiąca, z uwzględnieniem art. 276 § 2. O skutkach tych dłużnik powinien być pouczony w wezwaniu na posiedzenie. W razie wykonania czynności przez dłużnika lub umorzenia postępowania grzywny niezapłacone do tego czasu ulegają umorzeniu. Na postanowienie sądu w przedmiocie skazania na grzywnę oraz orzeczenie aresztu przysługuje zażalenie. Jeżeli dłużnikiem jest osoba prawna lub jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 64 § 1¹, środkiem przymusu podlegają osoby uprawnione do działania w jej imieniu (art. 916 k.p.c.).

⁵³⁵ T. Żywnowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 915. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587857023/654463/wisniewski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iv-artykuly-730-1088?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-07-19 10:13).

⁵³⁶ T. Ereciński, H. Pietrkowski, T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 915. , <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558617/556104/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-07-19 10:15).

⁵³⁷ Ibidem.

Skazanie na grzywnę, nakazanie przymusowego doprowadzenia i zastosowanie aresztu są sankcją wobec dłużnika, który powinien być o nich pouczony przy wezwaniu na posiedzenie. Sankcje te sąd może zastosować jeżeli dłużnik bez usprawiedliwionej przyczyny nie stawi się do sądu w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia, odmówi złożenia wykazu, odmówi udzielenia odpowiedzi na pytania, odmówi złożenia przyrzeczenia⁵³⁸.

Z treści przepisu wynika, że zażalenie przysługuje w przedmiocie skazania na grzywnę oraz orzeczenie aresztu, co oznacza, iż dłużnikowi przysługuje zażalenie na postanowienie o zastosowaniu w/w środków, a wierzycielowi zażalenie na postanowienie o odmowie zastosowania ich. Ponadto zauważyć należy, że obszar zaskarżenia nie obejmuje nakazu przymusowego doprowadzenia⁵³⁹.

Brak jest regulacji szczególnej odnośnie do zażalenia, a zatem zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako Sąd II instancji, przy czym zastosowanie jednoczesne znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

8.2.7. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia sprawozdania zarządcy

Zajętą nieruchomość pozostawia się w zarządzie dłużnika, do którego stosuje się wówczas przepisy o zarządcy. Jeżeli prawidłowe sprawowanie zarządu tego wymaga, sąd odejmie dłużnikowi zarząd i ustanowi innego zarządcę; to samo dotyczy ustanowionego zarządcy (art. 931 § 1 i 2 k.p.c.).

Zarządca składa sądowi w wyznaczonych terminach co najmniej raz w roku oraz po ukończeniu zarządu sprawozdania ze swych czynności, jak również udokumentowane sprawozdania rachunkowe. Sąd po wysłuchaniu wierzycieli, dłużnika i zarządcy oraz po rozpatrzeniu sprawozdań, a zwłaszcza przedstawionych w nich pozycji rachunkowych, zatwierdza sprawozdania zarządcy albo odmawia ich zatwierdzenia w całości lub w części.

⁵³⁸ T. Erciński i H. Pietrkowski, Art. 916. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V [online]. Wolters Kluwer, 2020-07-24 05:10 [dostęp: 2020-09-16 11:40], Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558618/556105>.

⁵³⁹ Ibidem.

Na postanowienie sądu w przedmiocie zatwierdzenia sprawozdania przysługuje zażalenie (art. 937 k.p.c.).

Sąd sprawuje bezpośredni nadzór nad działalnością zarządcy, który składa sądowi sprawozdanie, w terminach określonych przez sąd, jednak nie rzadziej jak raz w roku. Sprawozdanie zarządcy ma charakter sprawozdania z czynności oraz sprawozdania rachunkowego. Te pierwsze ma na celu udokumentowanie aktywności zarządcy i podjętych przez niego działań w celu zachorowania nieruchomości w stanie nie pogorszonym, z kolei rachunkowe powinno przedstawiać poczynione przez zarządcę wydatki i uzyskane dochody z nieruchomości. Weryfikacja sprawozdania jest dokonywana przez sąd przy udziale stron, które mogą zgłaszać uwagi do przedstawionych sprawozdań oraz przy udziale zarządcy, który z kolei powinien udzielać wyjaśnień spornych kwestii, który powstały podczas analizy sprawozdań. Sąd z kolei, który ocenia sprawozdanie zarządcy może zatwierdzić sprawozdanie, odmówić jego zatwierdzenia w całości lub odmówić jego zatwierdzenia w części⁵⁴⁰.

Zażalenie przysługuje w przedmiocie zatwierdzenia sprawozdania z zarządu. Zaskarżeniu podlegają zatem następujące postanowienia: zatwierdzające sprawozdanie, odmawiające zatwierdzenia sprawozdania oraz częściowo zatwierdzające i częściowo odmawiające zatwierdzenia. Legitymacja do zaskarżenia postanowienia przysługuje stronom oraz uczestnikom postępowania. W przypadku odmowy przyjęcia sprawozdania lub częściowej odmowy prawo takie przysługuje również zarządcy⁵⁴¹.

Odmowa zatwierdzenia sprawozdania zarządcy może skutkować odjęciem zarządu albo wydania polecenia eliminacji dostrzeżonych uchybień, jednakże nie przesądza ona o odpowiedzialności odszkodowawczej zarządcy⁵⁴². Należy również zwrócić uwagę na uchwałę z dnia 31 stycznia 2001 r., gdzie Sąd Najwyższy uznał, że od postanowienia w

⁵⁴⁰ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Wyd. 10, Warszawa 2019, <https://pulpit.uksw.edu.pl/go/sip.legalis.pl~ssl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrtgyztemzoobqxlrvgu3dcnjsguya#tabs-metrical-info>, dostęp 17.09.2020 r., 11:27.

⁵⁴¹ T. Szanciło (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz. Art. 506–1217. Tom II, Warszawa 2019, <https://pulpit.uksw.edu.pl/go/sip.legalis.pl~ssl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrtguzdknroobqxlrvgu3dcnjsguya#tabs-metrical-info>, dostęp 17.09.2020 r., 12:20.

⁵⁴² A. Marciniak (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹, Warszawa 2020, <https://pulpit.uksw.edu.pl/go/sip.legalis.pl~ssl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damruheydgoboobqxlrvgaytaobxg4zq#tabs-metrical-info>, dostęp 17.09.2020 r., 13:07.

przedmiocie zatwierdzenia sprawozdania zarządcy, wydanego na podstawie art. 937 § 2 w związku z art. 615 k.p.c., przysługuje apelacja⁵⁴³. Obecna jednak regulacja kodeksowa zamieszczona w § 3 skutkuje brakiem aktualności uchwały.

8.2.8. Zażalenie na postanowienie sądu rozstrzygające skargę na czynności komornika w przedmiocie wydzielenia części nieruchomości podczas opisu i oszacowania nieruchomości

Na wniosek wierzyciela lub dłużnika, zgłoszony nie później niż podczas opisu i oszacowania, jak również z urzędu może być wystawiona na licytację wydzielona część zajętej nieruchomości, której cena wywołania wystarcza na zaspokojenie wierzyciela egzekwującego. O wydzieleniu rozstrzyga komornik po oszacowaniu nieruchomości (§ 1 art. 946 k.p.c.). Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (§ 2 art. 946 k.p.c.). W razie wydzielenia części, dalsze postępowanie co do reszty nieruchomości będzie zawieszane do czasu ukończenia licytacji wydzielonej części (§ 3 art. 946 k.p.c.).

Może zostać wystawiona na licytację część zajętej nieruchomości jeżeli istnieje możliwość faktycznego wydzielenia nieruchomości oraz jeżeli cena wywołania części nieruchomości jest wystarczająca do zaspokojenia się z niej wierzyciela egzekwującego. Istotnym jest, że o wydzieleniu części nieruchomości, która ma zostać wystawiona na licytację orzeka w formie postanowienia komornik po oszacowaniu nieruchomości, z kolei postępowanie co do pozostałej części nieruchomości zostaje zawieszane⁵⁴⁴. Rozstrzygnięcie co do wydzielenia (zarówno pozytywne- o wydzieleniu jak i negatywne- oddalające wniosek o wydzielenie) jest zaskarżalne- skargą na czynności komornika, z kolei postanowienie sądu wydane w przedmiocie rozstrzygnięcia skargi na czynności komornika jest zaskarżalne zażaleniem⁵⁴⁵.

⁵⁴³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2001 r., III CZP 51/00, OSNC 2001 nr 6, poz. 81.

⁵⁴⁴ E. Marszałkowska- Krześ(red), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz art. 946, Warszawa 2020, <https://pulpit.uksw.edu.pl/go/sip.legalis.pl~ssl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrwgq3tomroobqxlrvgaytaobygeya#tabs-metrical-info> , dostęp 21 września 2020 r., 11:30.

⁵⁴⁵ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Kodeks postępowania cywilnego... <https://pulpit.uksw.edu.pl/go/sip.legalis.pl~ssl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrtgyztemzoobqxlrvgu3dcnjsha3a#tabs-metrical-info>, dostęp 21.09.2020 r., 11:49.

Brak jest regulacji szczególnej, a zatem zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako sąd II instancji, przy czym zastosowanie jednocześnie znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c. Legitymacja do wniesienia zażalenia przysługiwać będzie stronom oraz w przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia przez komornika prawa również komornikowi (art. 767 par. 6 k.p.c.).

8.2.9. Zażalenie na postanowienie sądu rozstrzygające skargę na czynności komornika związane z opisem i oszacowaniem nieruchomości

Termin zaskarżenia opisu i oszacowania wynosi dwa tygodnie i liczy się od dnia jego ukończenia. Jeśli opis i oszacowanie nie zostały ukończone w terminie podanym w zawiadomieniu, termin do zaskarżenia się od dnia doręczenia uczestnikowi zawiadomienia, o którym mowa w art. 945 § 4. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (art. 950 k.p.c.).

Dwutygodniowy termin wskazany w treści przepisu dotyczy skargi na czynności komornika, powyższe wynika z faktu, że opisu i oszacowania nieruchomości dokonuje komornik sądowy. Istotne również jest, że na mocy przepisu art. 950 k.p.c. wydłużony został termin na wniesienie skargi do dwóch tygodni, który liczy się od ukończenia opisu i oszacowania (podpisania przez komornika protokołu). Sąd rozstrzygając w przedmiocie skargi na czynności komornika może: uwzględnić skargę i polecić komornikowi sporządzenie nowego opisu i oszacowania lub jego uzupełnienie lub zmienić opis i oszacowanie⁵⁴⁶. Postanowienie sądu wydane w przedmiocie rozpoznania skargi jest zaskarżalne zażaleniem.

Brak jest regulacji szczególnej, a zatem zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał

⁵⁴⁶ T. Ereciński i H. Pietrkowski, Art. 950. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V [online]. Wolters Kluwer, 2020-07-24 05:10 [dostęp: 2020-09-19 14:00], Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558655/556141>.

jako sąd II instancji, przy czym zastosowanie jednocześnie znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c. Legitymacja do wniesienia zażalenia przysługiwać będzie stronom oraz w przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia przez komornika prawa również komornikowi (art. 767 par. 6 k.p.c.).

8.2.10. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie następstw utraty rękojmi przez nabywcę

Jeżeli nabywca nie wykonał w terminie warunków licytacyjnych co do zapłaty ceny, traci rękojmię, a skutki przybicia wygasają. Uiszczoną część ceny zwraca się. Następstwa te sąd stwierdza postanowieniem, na które przysługuje zażalenie.(art. 969 § 1 k.p.c.). Od nabywcy nieskładającego rękojmi, który nie wykonał warunków licytacyjnych, ściągają się rękojmię w trybie egzekucji należności sądowych (art. 969 § 2 k.p.c.). Z rękojmi utraconej przez nabywcę lub od niego ściągniętej pokrywa się koszty egzekucji związane ze sprzedażą, a reszta wchodzi w skład sumy uzyskanej w egzekucji albo jeżeli egzekucja została umorzona, jest przelewana na dochód Skarbu Państwa (art. 969 § 3 k.p.c.).

Skutki opisane w powyższym artykule następują *ex lege* – z samego prawa. Głównymi skutkami uchybień jest natomiast utrata rękojmi oraz wygaśnięcie skutków przybicia- co jest równoznaczne z utratą prawa do przysądzenia własności nieruchomości⁵⁴⁷. Niewykonanie warunków licytacyjnych sąd stwierdza postanowieniem, które jest zaskarżalne zażaleniem. W postanowieniu stwierdza się po pierwsze wygaśnięcie uprawnień wynikających z przybicia jak również wydaje zalecenia dotyczące rękojmi⁵⁴⁸.

Brak jest regulacji szczególnej, a zatem zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako Sąd II instancji, przy czym zastosowanie jednocześnie znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

⁵⁴⁷ A. Jakubecki. Art. 969 W: Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 730-1217, wyd. VII [online]. Wolters Kluwer Polska, 2020-07-24 05:17 [dostęp: 2020-09-01 10:38]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587727622/525062>.

⁵⁴⁸K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Kodeks postępowania cywilnego... <https://pulpit.uksw.edu.pl/go/sip.legalis.pl~ssl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrtgyztemzoobqxalrvgu3dcnjtgu3q#tabs-metrical-info>, dostęp 22.09.2020 r., 13:34.

8.2.11. Zażalenie na postanowienie sądu co do przybicia nieruchomości

Zajęta nieruchomość podlega sprzedaży przez licytację publiczną. Termin licytacji nie może być wyznaczony wcześniej niż po upływie dwóch tygodni po uprawomocnieniu się opisu i oszacowania ani też przed uprawomocnieniem się wyroku, na podstawie którego wszczęto egzekucję (art. 952).

Po zamknięciu przetargu sąd w osobie sędziego albo referendarz sądowy, pod którego nadzorem odbywa się licytacja, wydaje na posiedzeniu jawnym postanowienie co do przybicia na rzecz licytanta, który zaofiarował najwyższą cenę, po wysłuchaniu tak jego, jak i obecnych uczestników (art. 987).

Postanowienie o przybiciu, które zapadło na posiedzeniu niejawnym, doręcza się wierzycielowi, dłużnikowi, nabywcy i osobom, które w toku licytacji zaskarżyły czynności związane z udzielaniem przybicia, jako też zarządcy, który nie jest dłużnikiem, postanowienie zaś o odmowie przybicia - wierzycielowi, dłużnikowi i licytantowi, który zaofiarował najwyższą cenę (art. 996).

Na postanowienie sądu co do przybicia przysługuje zażalenie. Podstawą zażalenia nie mogą być takie uchybienia przepisów postępowania, które nie naruszają praw skarżącego (art. 997).

Sformułowanie „postanowienie co do przybicia” oznacza zarówno postanowienie o udzieleniu przybicia, jak i postanowienie o jego odmowie⁵⁴⁹.

Odnośnie do terminu na wniesienie zażalenia to jest on tygodniowy, liczyć go z kolei należy od dnia ogłoszenia postanowienia co do przybicia lub od dnia doręczenia osobom uprawnionym.

Wobec braku szczególnej regulacji zastosowanie znajdzie także art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy-

⁵⁴⁹ T. Ereciński i H. Pietrkowski., Art. 997. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V [online]. Wolters Kluwer, 2020-07-24 05:09 [dostęp: 2020-09-03 11:53], Dostęp w Internecie : <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558702/556186>.

osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako Sąd II instancji, przy czym zastosowanie jednocześnie znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

Pogląd odnośnie do podstawy zaskarżenia orzeczenia w trybie art. 997 k.p.c. nie jest jednoznaczny, należy bowiem zwrócić uwagę na dwa stanowiska Sądu Najwyższego, przy czym zauważyć należy, że orzeczenia były wydawane były jedno po drugim. Pierwsze postanowienie z 11 lutego 2000 r., gdzie Sąd Najwyższy wskazał, że pewną niejednoznacznością cechuje się regulacja zawarta w art. 997 k.p.c., zgodnie z którą podstawą zażalenia na postanowienie sądu co do przybicia "nie mogą być takie uchybienia przepisów postępowania, które nie naruszają praw skarżącego". W literaturze przedmiotu wyrażany jest pogląd, że skoro art. 997 k.p.c. nie zawiera wyraźnego ograniczenia podstaw zażalenia tylko do uchybień z etapu licytacji, to należy przyjąć, że pozwala on powoływać w zażaleniu uchybienie postępowania, które popełniono w toku całej dotychczasowej egzekucji. Z taką interpretacją nie sposób się zgodzić. Przede wszystkim pomija ona bowiem zasady pozostałych wykładni prawa, których uwzględnienie prowadzi do odmiennego rozumienia tego przepisu. O wykładni systemowej już była mowa; uzasadnia ona wnioski, że na etapie przybicia można podnosić w środkach odwoławczych tylko uchybienie z okresu doręczenia zawiadomienia o licytacji, jej wywołania i prowadzenia przetargu. Dodatkowo należy wskazać, że w przeciwnym razie przepis art. 997 k.p.c. pozostawałby w sprzeczności z treścią art. 991 k.p.c., który pozwala sądowi odmówić przybicia tylko z powodu braku doręczenia zawiadomienia o licytacji oraz naruszenia przepisów postępowania w toku jej trwania. Nie można zaakceptować takiego rozwiązania, wedle którego przy rozstrzygnięciu o przybiciu kognicja sądu ograniczona byłaby do szeroko rozumianego etapu licytacji, natomiast w zażaleniu na postanowienie o przybiciu można byłoby powoływać się na uchybienie z całego dotychczasowego postępowania egzekucyjnego. Sprzeciwia się temu także wykładnia celowościowa, gdyż takie rozszerzenie czasowe podstaw zaskarżenia postanowienia o przybiciu prowadziłyby nieuchronnie do przedłużenia postępowania egzekucyjnego. Wreszcie, powracając do wykładni gramatycznej art. 997 k.p.c., stwierdzić należy, że w jego treści nie ma wyraźnego sformułowania, które pozwalałoby podnosić zarzuty naruszenia przepisów "z całego postępowania". Mowa jest natomiast o "uchybieniu przepisom postępowania", bez sprecyzowania, o które przepisy chodzi. Wszechstronne rozważenie treści tego przepisu, w powiązaniu z art. 991 k.p.c., prowadzi do wniosku, że przewidziana w nim podstawa zażalenia na postanowienie sądu co do przybicia ogranicza

się do naruszenia przepisów na etapie zawiadomienia o licytacji, toku jej prowadzenia i samego przybicia. Nie odnosi się natomiast do całej dotychczasowej egzekucji⁵⁵⁰.

W postanowieniu z dnia 15 lutego 2000 r. Sąd Najwyższy wskazał z kolei, że podstawą zażalenia na postanowienie o przybiciu, a tym samym i kasacji, mogą być uchybienia postępowania, które zdarzyły się w toku całej dotychczasowej egzekucji, gdyż kodeks nie ogranicza w tym przypadku podstaw zażalenia do uchybień w toku licytacji. Nie ulega jednak przy tym wątpliwości, że zarzuty nie mogą obejmować kwestii dotyczących innego postępowania, jak w sprawie, dotyczących zabezpieczenia powództwa przeciwegzekucyjnego (§ 4 art. 483 k.p.c.), które w dodatku w tamtym postępowaniu zostały już prawomocnie rozstrzygnięte⁵⁵¹.

Do drugiego stanowiska przychyła się A. Zieliński, który wskazuje, iż podstawę zażalenia na postanowienie o przybiciu mogą stanowić uchybienia postępowania, które wystąpiły w trakcie całego postępowania egzekucyjnego, gdyż kodeks postępowania cywilnego nie ogranicza podstaw zażalenia jedynie do uchybień, które wystąpiły w toku licytacji⁵⁵².

8.2.12. Zażalenie na postanowienie sądu co do przysądzenia własności

Po uprawomocnieniu się przybicia i wykonaniu przez nabywcę warunków licytacyjnych lub postanowienia o ustaleniu ceny nabycia i wpłaceniu całej ceny przez Skarb Państwa sąd wydaje postanowienie o przysądzeniu własności (art. 998 § 1 k.p.c.). Na postanowienie co do przysądzenia własności przysługuje zażalenie. Podstawą zażalenia nie mogą być uchybienia sprzed uprawomocnienia się przybicia (art. 998 § 2 k.p.c.).

Po wykonaniu warunków licytacyjnych sąd wydaje postanowienie o przysądzeniu własności. Dopełnienie warunków licytacyjnych polega na wpłaceniu reszty ceny nabycia nieruchomości w gotówce lub zaliczenia na poczet ceny wierzytelności znajdującej pokrycie w cenie nabycia⁵⁵³.

⁵⁵⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2000 r., III CKN 1072/99, OSNC 2000 nr 9 poz. 160.

⁵⁵¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2000 r., III CKN 999/99, LEX nr 530726.

⁵⁵² A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...,s. 213-214.

⁵⁵³ A. Adamczuk, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217, wyd. III, red. M. Manowska, Warszawa 2015, art. 998, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587779387/576827/manowska>

Zarówno na pozytywne jak i negatywne postanowienie co do przysądzenia własności służy zażalenie. Podstawą zażalenia i zarzutów nie mogą być uchybienia sprzed uprawomocnienia się przybicia tj. skarżący przykładowo będzie uprawniony do podnoszenia braku wykonania warunków licytacyjnych, ale już nie dopuszczenia do przetargu osoby, która nie może w nim uczestniczyć⁵⁵⁴. Zgodnie bowiem z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1972 r. podstawą zażalenia na postanowienie co do przysądzenia własności (art. 998 § 1 k.p.c.) nie może być uchybienie art. 976 § 1 k.p.c, polegające na dopuszczeniu do udziału w przetargu osoby, która nie może w nim uczestniczyć⁵⁵⁵. Należy również zwrócić uwagę na postanowienie Sądu Najwyższego z 22 sierpnia 2000 r., zgodnie z którym art. 998 § 2 k.p.c stanowi, że podstawą zażalenia na postanowienie o przysądzeniu własności nie mogą być uchybienia sprzed uprawomocnienia się przybicia. Dokonując wykładni tego przepisu i rozważając zakres przedmiotowy postępowania po wydaniu postanowienia o przybicciu, a przed przysądzeniem własności, w orzecznictwie zostało przyjęte, że przedmiotem merytorycznego badania sądu w tym stadium postępowania mogą być tylko przesłanki z art. 998 § 1 k.p.c. Kontrola sądu ogranicza się więc do stwierdzenia czy postanowienie o przybicciu lub ustaleniu ceny nabycia jest prawomocne i czy wykonane zostały warunki licytacyjne albo też wpłacona została cała cena kupna przez Skarb Państwa. Poza tak określonym zakresem rozpoznania sprawy pozostaje ocena prawidłowości poprzedniego postępowania i jego ewentualnych uchybień, które z momentem uprawomocnienia się postanowienia o przybicciu ulegają prekluzji. Wyrazem tego jest, wynikające z art. 998 § 2 k.p.c, wyłączenie ich jako podstawy zażalenia na postanowienie o przysądzeniu własności⁵⁵⁶.

Brak jest regulacji szczególnej, a zatem zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako sąd II instancji, przy czym zastosowanie jednoczesne znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

małgorzata-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-ii-art-506-1217-wyd-iii?cm=URELATIONS (dostęp: 2020-09-24 12:09).

⁵⁵⁴ T. Ereciński, H. Pietrkowski, Pietrkowski [w:] T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 998 , <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558703/556187/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2020-09-24 14:03).

⁵⁵⁵ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1972 r., III CZP 69/72, OSNC z 1973 r., nr 5, poz. 74.

⁵⁵⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2000 r., III CKN 1149/00, LEX nr 1166316.

8.2.13. Zażalenie na postanowienie o przysądzeniu własności w egzekucji uproszczonej

Przepisy dotyczące uproszczonej egzekucji stosuje się do egzekucji z niezabudowanej nieruchomości gruntowej oraz nieruchomości zabudowanej budynkiem mieszkalnym lub użytkowym, jeżeli w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji nie dokonano zawiadomienia o zakończeniu budowy albo nie wystąpiono z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na użytkowanie w rozumieniu przepisów prawa budowlanego jak również do nieruchomości wydzielonych do sprzedaży w trybie art. 946 k.p.c., jeżeli część wydzielona jest nieruchomością w rozumieniu przyjętym wyżej(art. 1013¹ k.p.c.).

Kwestie związane z przysądzeniem własności reguluje natomiast art. 1013⁵ k.p.c., zgodnie z którym podejmując czynności związane ze sprzedażą, określone w przepisach poprzedzających, komornik sporządzi protokół, w którym wymieni nazwisko osoby przyjmującej ofertę nabycia nieruchomości, a także wpłaconą przez nią całą cenę nabycia; po czym niezwłocznie przedłoży protokół wraz z aktami sądowi. Na podstawie protokołu komornika, a także na podstawie akt sprawy sąd wydaje postanowienie o przysądzeniu własności, które przenosi własność na nabywcę. Na postanowienie o przysądzeniu służy zażalenie jedynie dłużnikowi i tylko wtedy, gdy naruszone zostały przepisy o cenie minimalnej.

Z powyższego przepisu wynika, że legitymację do wniesienia zażalenia posiada jedynie dłużnik, zarzuty natomiast mogą opierać się jedynie na naruszeniu przepisów o cenie minimalnej „czyli cenie równej wartości oszacowania nieruchomości, chyba że w wypadku uregulowanym w art. 1013⁴ dłużnik określił inną, wyższą cenę minimalną”⁵⁵⁷. Z naruszeniem przepisów o cenie minimalnej możemy mówić wówczas gdy dojdzie do sprzedaży nieruchomości poniżej tej ceny.

Ponadto odnośnie do terminu to znajdzie zastosowanie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zgodnie natomiast z art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem

⁵⁵⁷ A. Adamczuk [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217, wyd. III, red. M. Manowska, Warszawa 2015, art. 1013(5), <https://sip.lex.pl/#/commentary/587779407/576847/manowska-malgorzata-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-ii-art-506-1217-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp: 2020-09-28 10:27).

rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako sąd II instancji, przy czym zastosowanie znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

8.2.14. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie planu podziału

Odpis planu podziału doręcza się dłużnikowi, osobom uczestniczącym w podziale oraz innym osobom, które zgłosiły swój udział, a ich należności nie zostały uwzględnione w podziale(art. 1027 § 1 k.p.c.). Zarzuty przeciwko planowi podziału wnosi się do organu egzekucyjnego, który go sporządził, w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia tego planu(art. 1027 § 2 k.p.c.). O zarzutach wniesionych do komornika rozstrzyga sąd(art. 1027 § 3 k.p.c.). Jeżeli zarzutów nie wniesiono w terminie przepisany, organ egzekucyjny przystąpi do wykonania planu. Wniesienie zarzutów wstrzymuje wykonanie planu tylko w części, której zarzuty dotyczą (art. 1028 § 1 k.p.c.). Na skutek wniesienia zarzutów sąd po wysłuchaniu osób zainteresowanych zatwierdzi albo odpowiednio zmieni plan. W postępowaniu tym sąd nie rozpoznaje sporu co do istnienia prawa objętego planem podziału(art. 1028 § 2 k.p.c.). Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (art. 1028 § 3 k.p.c.).

Plan podziału podlega uprawomocnieniu w przypadku nie złożenia zarzutów oraz w przypadku złożenia zarzutów- w części niezaskarżonej. Skutkiem uprawomocnienia się planu podziału jest przystąpienie przez organ egzekucyjny do jego wykonania⁵⁵⁸.

Zarzuty podlegają rozpoznaniu przez sąd, bez znaczenia pozostaje czy zostały wniesione do sądu czy komornika. Sąd przed zbadaniem zarzutów wysłucha osoby zainteresowane tj. te osoby, których prawa wskutek uwzględnienia zarzutów ulegną zmianie⁵⁵⁹.

Przy badaniu planu podziału sąd nie badania w zasadzie istnienia wierzytelności oraz faktu wykonania lub nie zobowiązania czy też np. jego wygaśnięciem lub przedawnieniem,

⁵⁵⁸ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Kodeks postępowania cywilnego...

<https://pulpit.uksw.edu.pl/go/sip.legalis.pl~ssl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrtgyztemzoobqxlrvgu3dcnjvgq2q#tabs-metrical-info>, dostęp 29.09.2020 r., 12:52.

⁵⁵⁹ G. Julke, Podział sumy uzyskanej z egzekucji, curenda sp. z o. o. , Sopot luty 2007, s. 118-119.

sąd jedynie weryfikuje prawidłowość zakwalifikowania wierzytelności w planie podziału, ustalenie jej kategorii oraz kolejności zaspokajania⁵⁶⁰.

Należy również nadmienić, iż z uwagi na fakt, że zgodnie z regulacją zawartą w art. 1027 k.p.c. na plan podziału przysługują zarzuty, również jeżeli sporządza go komornik, to wyłączona została możliwość wniesienia na tę czynność skargi na czynności komornika⁵⁶¹.

Postanowienie sądu wydane w przedmiocie rozstrzygnięcia zarzutów (a więc zarówno pozytywne jak i negatywne) jest zaskarżalne. Legitymacja przysługuje dłużnikowi i wierzycielowi. Dłużnikowi jeżeli jego długi zostały zaspokojone w niewłaściwej należności lub kolejności, wierzycielowi, którego zarzuty nie zostały uwzględnione oraz wierzycielowi, dla którego suma przypadająca do podziału na skutek zmiany planu uległa zmniejszeniu, komornikowi natomiast zażalenie nie przysługuje⁵⁶².

Ponadto odnośnie do terminu znajdzie zastosowanie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zgodnie natomiast z art. 767⁴ § 1² pkt 2 k.p.c., zażalenie na postanowienie wydane w wyniku rozpoznania zarzutów przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości rozpoznaje sąd drugiej instancji. Stosownie do treści art. 767⁴ § 1⁴ sąd drugiej instancji rozpoznaje zażalenie w składzie jednego sędziego.

Zauważyć również należy, że zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r. zarzut braku tytułu wykonawczego wystawionego na rzecz wierzyciela egzekwującego nie może być podstawą zażalenia dłużnika na postanowienie sądu zatwierdzające plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości⁵⁶³. Sąd Najwyższy zważył, iż okoliczność, że w planie podziału został uwzględniony wierzyciel, który prowadził egzekucję mimo braku tytułu wykonawczego wystawionego na jego rzecz, nie może stanowić skutecznej podstawy zarzutów przeciwko planowi ani zarzutu będącego podstawą zażalenia na postanowienie oddalające zarzuty i zatwierdzające plan podziału. Odpowiedź taka jest konsekwencją wcześniejszego stanowiska, że w tej sytuacji dochodzi do oczywistej sprzeczności prowadzonej egzekucji z treścią tytułu wykonawczego, która

⁵⁶⁰ Ibidem, s. 118-119.

⁵⁶¹ Ibidem, s. 118-119.

⁵⁶² T. Szanciło (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. ..., <https://pulpit.uksw.edu.pl/go/sip.legalis.pl~ssl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrtguzdknroobqxlrvgu3dcnjvqg2q#tabs-metrical-info>, dostęp 29 września 2020 r., 19:30.

⁵⁶³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r., III CZP 27/08, OSNC 2009 nr 6, poz. 85.

pociąga za sobą wprawdzie umorzenie postępowania egzekucyjnego, jednakże dopiero na wniosek dłużnika (art. 825 pkt 3 KPC); do chwili złożenia tego wniosku organ egzekucyjny powinien postępować tak, jakby brakowało podstaw do umorzenia postępowania egzekucyjnego. Jest to bezpośrednią konsekwencją rozwiązania przyjętego w art. 825 pkt 3 k.p.c.. Umorzenie postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 825 pkt 3 k.p.c. należy do kompetencji organu egzekucyjnego rozpoznającego złożony w tym przedmiocie wniosek. Jakkolwiek sporządzenie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości jest czynnością złożoną (art. 1035 k.p.c.), to w postępowaniu egzekucyjnym obejmującym egzekucję z nieruchomości na etapie postępowania podziałowego organem egzekucyjnym jest sąd. Jeżeli oczywista sprzeczność egzekucji z treścią tytułu wykonawczego ujawni się dopiero w fazie sporządzania planu podziału, to dłużnik powinien skierować do sądu wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego względem tego wierzyciela, którego dotyczy przyczyna umorzenia, a więc do sądu sporządzającego plan podziału. W razie ewentualnego uwzględnienia wniosku sąd powinien wziąć pod uwagę umorzenie postępowania egzekucyjnego i pominąć w zatwierdzanym planie tego wierzyciela, którego dotyczyło to orzeczenie. W razie uwzględnienia - na późniejszym etapie - wniosku o umorzenie postępowania egzekucyjnego, wadliwość planu podziału powstała przez uwzględnienie w nim osoby, która nie była uprawniona do uczestnictwa w podziale sumy uzyskanej z egzekucji z powodu umorzenia względem niej postępowania egzekucyjnego, może być podnoszona zarówno w zarzutach przeciwko temu planowi, jak i w zażaleniu na postanowienie sądu pierwszej instancji⁵⁶⁴.

8.2.15. Zażalenie na postanowienie sądu zobowiązujące nabywcę do uzupełnienia ceny

Jeżeli przy sporządzaniu planu podziału okaże się, że nabywca, uiszczając cenę, potrącił wierzytelność, która się w niej nie mieści, sąd, na wniosek komornika, zobowiąże nabywcę do uzupełnienia ceny w ciągu tygodnia. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (art. 1037 § 1 k.p.c.).

Omawiając powyższy artykuł należy wskazać na przepis mieszczący się w art. 968 k.p.c., zgodnie z którym nabywca może zaliczyć na poczet ceny własną wierzytelność lub jej część, jeżeli znajduje ona pokrycie w cenie nabycia. Za zgodą wierzyciela, którego

⁵⁶⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r., III CZP 27/08, OSNC 2009 nr 6, poz. 85.

wierzytelność znajduje pokrycie w cenie nabycia, nabywca może tę wierzytelność zaliczyć na poczet ceny. Oba przepisy pozostają we wzajemnej relacji, przy czym art. 1037 k.p.c. wskazuje na skutki zaliczenia na poczet nabycia wierzytelności, która się w niej nie mieści.

Postanowienie wydane w trybie art. 1037 k.p.c. jest zaskarżalne zażaleniem. Legitymacja do wniesienia zażalenia przysługuje nabywcy (jako, że postanowienie zobowiązujące do uzupełnienia ceny nabycia będzie stanowić tytuł egzekucyjny przeciwko niemu), osobom wymienionym w planie podziału (jako że tytuł egzekucyjny zostanie wydany na rzecz tych osób) oraz stronom postępowania⁵⁶⁵.

Ponadto odnośnie do terminu znajdzie zastosowanie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zgodnie natomiast z art. 767⁴ § 1² pkt 2 k.p.c., zażalenie na postanowienie wydane na podstawie art. 1037 § 1 k.p.c. rozpoznaje sąd drugiej instancji. Stosownie do treści art. 767⁴ § 1⁴ sąd drugiej instancji rozpoznaje zażalenie w składzie jednego sędziego.

8.2.16. Zażalenie na postanowienie dotyczące ograniczenia egzekucji

Zgodnie z art. 839 k.p.c. postanowienie sądu w przedmiocie ograniczenia egzekucji powinno zapaść po wysłuchaniu stron (§1). Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (§2).

Komornik jest organem, który najczęściej stosuje przepisy dotyczące ograniczenia egzekucji. Na podjęte z kolei przez jego czynności strony składają skargi. Sąd zatem będzie najczęściej orzekał o ograniczeniach egzekucji wskutek złożonych przez strony skarg. Obligatoryjne przed wydaniem postanowienia jest wysłuchanie stron. Postanowienie sądu w przedmiocie ograniczenia egzekucji jest zaskarżalne (zarówno postanowienia pozytywne jak i negatywne). Podmioty legitymowane do wniesienia zażalenia to strony postępowania oraz uczestnicy postępowania wywołanego wniesieniem skargi⁵⁶⁶.

⁵⁶⁵ T. Ereciński, H. Pietrzkowski, [w:] T. Ereciński, H. Pietrzkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 1037. , <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558753/556237/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2020-09-30 10:17).

⁵⁶⁶ T. Szanciło (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz ...<https://pulpit.uksw.edu.pl/go/sip.legalis.pl~ssl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrtguzdknroobqxalrvgu3dcnbxha3q#tabs-metrical-info>, dostęp 1.10.2020 r., 11:04.

Ponadto odnośnie do terminu znajdzie zastosowanie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zgodnie natomiast z art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Sąd będzie orzekał jako Sąd II instancji, przy czym zastosowanie znajdzie art. 391^{1a} § 3 k.p.c.

8.3. Charakter egzekucji świadczeń niepieniężnych

8.3.1. Uwagi ogólne

Egzekucja świadczeń niepieniężnych różni się od egzekucji świadczeń pieniężnych, jej głównym celem nie jest bowiem „ściągnięcie” określonej kwoty pieniężnej. W egzekucji świadczeń niepieniężnych wierzyciel będzie zaspokajany przez uzyskanie od dłużnika określonej rzeczy lub określonego zachowania się⁵⁶⁷.

Egzekucja świadczeń niepieniężnych może dotyczyć:

- wydania rzeczy ruchomych;
- wydania nieruchomości, statku lub opróżnienia pomieszczenia;
- złożenia określonego oświadczenia woli;
- wykonania czynności;
- zaniechania pewnych czynności lub nieprzeszkadzania czynnościom wierzyciela.

8.3.2. Rodzaje postanowień, na które przysługuje zażalenie

8.3.3. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wezwania dłużnika do wykonania czynności zagrożenia grzywną i jej zamiany na areszt, co do zabezpieczenia szkody wierzyciela

Zgodnie z art. 1055 k.p.c. na postanowienie sądu co do wezwania dłużnika do wykonania czynności, zagrożenia grzywną i jej zamiany na areszt, co do zabezpieczenia szkody wierzyciela oraz na postanowienia, o których mowa w art. 1050¹ § 1-3 oraz art. 1051¹ § 1 i 2, przysługuje zażalenie.

⁵⁶⁷ K. Korzan, Egzekucja świadczeń niepieniężnych, Powielarnia Zrzeszenia Prawników Polskich Katowice, s.5.

W trakcie postępowania egzekucyjnego sąd działając jako organ egzekucyjny wydaje różne postanowienia, zaskarżeniu natomiast podlegają te, które zostały wymienione w przepisie.

Ponadto odnośnie do terminu znajdzie zastosowanie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zauważenia także wymaga, iż skoro przepis wymienia enumeratywnie postanowienia, na które w toku egzekucji świadczeń niepieniężnych przysługuje zażalenie to w myśl art. 767⁴ § 1² pkt. 1 k.p.c., zgodnie z którym zażalenie na postanowienie, którego przedmiotem są czynności w sprawach wymienionych w art. 759 § 1¹ pkt. 4-6 zażalenia te rozpoznaje sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym. Art. 759 § 1¹ pkt 4 dotyczy bowiem spraw o egzekucję świadczeń niepieniężnych z wyjątkiem wydania rzeczy ruchomej.

Wnioski po ósmym rozdziale:

Szeroki zakres egzekucji świadczeń pieniężnych oraz niepieniężnych pozwala zaobserwować występowanie licznych, różnorodnych i niejednorodnych postanowień, które są zaskarżalne zażaleniem. Opisane postanowienia dotyczą konkretnych rodzajów egzekucji, a z uwagi na ich pozycję, istotność oraz sposób w jaki oddziałują na prawa i obowiązki stron podlegają zaskarżeniu.

Niewątpliwie cechą wspólną, obserwowaną w większości przypadków omawianych w niniejszej pracy jest fakt, iż odnośnie do terminu wniesienia zażalenia zastosowanie na mocy art. 13 § 2 k.p.c. znajdzie art. 394 § 2 i 3 k.p.c.

Kwestią, którą wymaga szczególnego uwypuklenia pozostaje natomiast fakt, iż w przypadku zażalenia na postanowienie wydane w wyniku rozpoznania zarzutów przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, wydanego na podstawie art. 1037 § 1 k.p.c. zażalenie będzie rozpoznawane przez sąd drugiej instancji, w składzie jednego sędziego. Tożsama sytuacja będzie miała również miejsce w przypadku rozpoznawania spraw o egzekucję świadczeń niepieniężnych z wyjątkiem wydania rzeczy ruchomej, zastosowanie wówczas także znajdzie art. 767⁴ § 1² pkt. 1 k.p.c. w zw. z art. 759§1¹ pkt 4 k.p.c, przewidujący, iż w przedmiotowym wypadku zażalenie będzie rozpoznawane przez sąd drugiej instancji (w składzie jednoosobowym).

Z kolei art. 1055 k.p.c. wymienia enumeratywne postanowienia, na które w toku egzekucji świadczeń niepieniężnych przysługuje zażalenie. Wskazania wymaga, iż pierwotnie przepis ten nie obejmował postanowienia o wymierzeniu grzywny i postanowień określonych w art. 1054 k.p.c., jednakże wskutek nowelizacji, która obowiązuje od 3 maja 2012 r., również postanowienia zagrażające dłużnikowi nakazaniem zapłaty jak i nakazujące zapłatę na rzecz wierzyciela określonej sumy pieniężnej za każdy dzień zwłoki w wykonaniu czynności, są zaskarżalne. Postanowienia te zawierają się w art. 1050¹ § 1–3 i art. 1051¹ § 1 i 2 k.p.c.⁵⁶⁸. Postanowienie sądu, które zawiera wezwanie do dokonania czynności jest zaskarżalne zażaleniem na podstawie art. 1055 k.p.c. Z kolei postanowienia oddalające wniosek z uwagi na fakt, że obowiązek wynikający z tytułu wykonawczego nie podlega

⁵⁶⁸ H. Ciepła Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz...

<https://sip.lex.pl/#/commentary/587857179/654619/wisniewski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iv-artykuly-730-1088?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-09-02 09:30).

egzekucji wskazanym we wniosku sposobem kończy postępowanie egzekucyjne przez co jest zaskarżalne na mocy art. 394 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.⁵⁶⁹.

Powyższy przypadek także wyczerpuje przesłankę aktualizującą obowiązek rozpoznawania przedmiotowych kwestii przez sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym. Podkreślenia bowiem wymaga, iż skoro przepis wymienia enumeratywnie postanowienia, na które w toku egzekucji świadczeń niepieniężnych przysługuje zażalenie to w myśl art. 767⁴ § 1² pkt. 1 k.p.c., zgodnie z którym zażalenie na postanowienie, którego przedmiotem są czynności w sprawach wymienionych w art. 759 § 1¹ pkt. 4-6 zażalenia te rozpoznaje sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym. Art. 759 § 1¹ pkt 4 dotyczy bowiem spraw o egzekucję świadczeń niepieniężnych z wyjątkiem wydania rzeczy ruchomej.

Kwestia zaskarżalności postanowień wydanych na podstawie art. 1051 § 1 k.p.c. przez pryzmat przepisów o egzekucji świadczeń niepieniężnych była przedmiotem analizy nie tylko doktryny⁵⁷⁰ ale i orzecznictwa. Sąd Najwyższy wskazał bowiem, iż w artykule 1055 k.p.c. nie wymienia się postanowień o "nałożeniu" na dłużnika grzywny. Okoliczność ta jednak, w ocenie Sądu Najwyższego, nie powinna prowadzić do wniosku, że postanowienie sądu o nałożeniu grzywny, przewidziane w art. 1051 § 1 k.p.c., nie podlega zaskarżeniu, i to zarówno ze względu na wagę tego postanowienia, jak i ze względu na zaskarżalność postanowienia sądu wydanego w pokrewnej sytuacji, której dotyczy art. 768 k.p.c. Podstawy do zażalenia na postanowienie o nałożeniu na dłużnika grzywny (art. 1051 § 1 k.p.c.) można byłoby upatrywać w art. 1055 k.p.c. wtedy, gdyby przyjąć, że postanowienie o nałożeniu grzywny, które pociąga za sobą jednoczesne orzeczenie o zmianie grzywny - na wypadek jej nieściągnięcia - na areszt (art. 1053 § 1 k.p.c.), jest w gruncie rzeczy postanowieniem dotyczącym zamiany grzywny na areszt. Byłoby to jednak nazbyt uproszczone widzenie sprawy, podczas gdy jest ona złożona, bo podstawowym i samodzielnym problemem jest zasadność nałożenia i wysokość zastosowanej grzywny, a oddzielnym, pochodnym problemem jest zamiana tej grzywny na areszt, co sprowadza się w istocie do zgodnego z prawem przeliczenia kwoty grzywny na stosowną liczbę dni aresztu.

⁵⁶⁹ A. Adamczuk, w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 478-1217, wyd. IV, red. M. Manowska, Warszawa 2021, art. 1049, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587779450/638277/manowska-malgorzata-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-ii-art-478-1217-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-08-17 11:50).

⁵⁷⁰ H. Ciepła, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587857179/654619/wisniewski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iv-artykuly-730-1088?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-09-02 09:43).

W związku z tym wypada stwierdzić, że przepisy o egzekucji świadczeń niepieniężnych nie regulują zaskarżalności postanowień sądu wydanych na podstawie art. 1051 § 1 k.p.c. W doktrynie przedstawiany jest pogląd, że zaskarżenie wspomnianych postanowień dopuszczalne jest na podstawie art. 394 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy podziela ten pogląd. Wobec tego zaś, że egzekucja z art. 1051 § 1 k.p.c. może być prowadzona na podstawie tego samego tytułu wykonawczego wielokrotnie i że trudno byłoby uznać w każdym z takich przypadków, iż nałożenie grzywny "kończy postępowanie w sprawie", podstawy do zażalenia na postanowienie sądu nakładające grzywnę należy szukać w art. 394 § 1 pkt 5 k.p.c. Treść tego przepisu zdaniem Sądu Najwyższego jest tak pojemna, że może zmieścić także nałożenie grzywny na dłużnika⁵⁷¹.

⁵⁷¹ Uchwała Sądu Najwyższego, z dnia 30 kwietnia 1993 r., III CZP 45/93, OSNC z 1993 r., nr. 11, poz. 201.

Rozdział 9 Zaskarżalność postanowień wydanych w toku egzekucji prowadzonej ze Skarbem Państwa oraz przedsiębiorcami.

9.1. Charakter postępowania prowadzonego z udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców

Jeżeli dłużnikiem jest Skarb Państwa wówczas wierzyciel wskazując na tytuł egzekucyjny wzywa do spełnienia świadczenia bezpośrednio państwową jednostkę organizacyjną, z której działalnością wiąże się to świadczenie, jednostka jest obowiązana spełnić niezwłocznie świadczenie stwierdzone tytułem egzekucyjnym (art. 1060 § 1 k.p.c.). W przypadku gdy tytuł egzekucyjny obejmujący należność pieniężną nie zostanie wykonany w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia wezwania, o którym mowa w § 1, wierzyciel może wystąpić do sądu o nadanie klauzuli wykonalności w celu przeprowadzenia egzekucji z rachunku bankowego właściwej jednostki organizacyjnej dłużnika (art. 1060 § 2 k.p.c.). W wypadku gdy w terminie, o którym mowa wyżej, nie zostanie wykonany tytuł egzekucyjny obejmujący świadczenie niepieniężne, sąd na wniosek, wierzyciela wyznacza termin do spełnienia świadczenia kierownikowi właściwej państwowej jednostki organizacyjnej i temu kierownikowi wymierza grzywnę w razie niespełnienia świadczenia w wyznaczonym terminie (art. 1060 § 3 k.p.c.).

Z powyższego wynika, że w przypadku egzekucji prowadzonej z udziałem Skarbu Państwa niedopuszczalne jest jej prowadzenie bezpośrednio przeciwko niemu. W postępowaniu egzekucyjnym jednostka organizacyjna występuje „w imieniu” Skarbu Państwa, a zatem to przeciwko niej powinno być skierowane wezwanie do spełnienia świadczenia. Dopiero gdy odpowiednia jednostka organizacyjna nie spełni świadczenia, następuje drugi etap postępowania. W przypadku świadczeń pieniężnych wierzyciel może wystąpić do sądu z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko właściwej jednostce organizacyjnej celem przeprowadzenia egzekucji z jej rachunku bankowego. W przypadku natomiast niepieniężnych świadczeń nie jest możliwe składania wniosku o nadanie klauzuli wykonalności lub prowadzenie egzekucji przeciwko Skarbowi Państwa. Jeżeli na skutek wezwania nie zostanie spełnione świadczenie, wówczas wierzyciel może

złożyć w sądzie wniosek o wyznaczenie kierownikowi właściwej jednostki organizacyjnej terminu na zapłatę żądania pod rygorem nałożenia grzywny⁵⁷².

Zgodnie natomiast z art. 1061 k.p.c. dłużnik prowadzący działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, w razie gdy egzekucja zostanie skierowana do rzeczy niezbędnej do prowadzenia tej działalności, może wystąpić do sądu o wyłączenie tej rzeczy spod zajęcia, wskazując we wniosku składniki swego mienia, z których jest możliwe zaspokojenie roszczenia wierzyciela w zamian za rzecz zwolnioną. O wyłączeniu spod zajęcia sąd orzeka po wysłuchaniu stron, biorąc pod uwagę obok interesów wierzyciela i dłużnika również społeczno- gospodarcze znaczenie działalności gospodarczej dłużnika. Z chwilą wydania postanowienia zwalniającego spod zajęcia, w stosunku do mienia zastępczego określonego w postanowieniu następują skutki zajęcia. Komornik dokonuje niezwłocznie czynności związanych z zajęciem. Wniosek o zwolnienie spod zajęcia może być zgłoszony również w skardze na czynności komornika. Na postanowienie sądu w sprawie wyłączenia służy zażalenie.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że pod pojęciem „rzeczy” należy rozumieć zarówno ruchomość jak i nieruchomości, z kolei „inne składniki mienia”, które mogłyby podlegać egzekucji nie mogą być wyłączone spod egzekucji⁵⁷³. Doktryna zwraca również uwagę na nadmierne sformalizowanie przedstawionego powyżej zagadnienia prawnego. W ocenie J. Świeczkowskiego⁵⁷⁴ konieczność wysłuchania stron przed podjęciem decyzji przez sąd oraz możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie sądu skutkuje uznaniem, że przepis objęty art. 1061 k.p.c. jest „martwy”⁵⁷⁵.

⁵⁷² J. Świeczkowski, Egzekucja z udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców, Sopot- grudzień 2005, s. 21-29.

⁵⁷³ Ibidem, s. 31-32.

⁵⁷⁴ Ibidem, s. 33-34.

⁵⁷⁵ Ibidem, s. 33-35.

9.2. Rodzaje postanowień na które przysługuje zażalenie

9.2.3. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wyłączenia od zajęcia rzeczy dłużnika prowadzącego działalność gospodarczą lub gospodarstwo rolne

Zgodnie z art. 1061 § 1 k.p.c. dłużnik prowadzący działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, w razie gdy egzekucja zostanie skierowana do rzeczy niezbędnej do prowadzenia tej działalności, może wystąpić do sądu o wyłączenie tej rzeczy spod zajęcia, wskazując we wniosku składniki swego mienia, z których jest możliwe zaspokojenie roszczenia wierzyciela w zamian za rzecz zwolnioną. O wyłączeniu spod zajęcia sąd orzeka po wysłuchaniu stron, biorąc pod uwagę obok interesów wierzyciela i dłużnika również społeczno-gospodarcze znaczenie działalności gospodarczej dłużnika. Z chwilą wydania postanowienia zwalniającego spod zajęcia, w stosunku do mienia zastępczego określonego w postanowieniu następują skutki zajęcia. Komornik dokona niezwłocznie czynności związanych z zajęciem. Wniosek o zwolnienie spod zajęcia może być zgłoszony również w skardze na czynności komornika. Stosownie natomiast do treści § 2 na postanowienie sądu w sprawie wyłączenia służy zażalenie.

Artykuł 1061 k.p.c. ogranicza się do egzekucji świadczeń pieniężnych, która została skierowana przeciwko rzeczy niezbędnej do prowadzenia działalności w formie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego. Jak już była mowa powyżej głosy doktryny skupiają się wokół uznania za „rzecz” nie tylko ruchomości lub nieruchomości, ale również innych składników majątku dłużnika (również praw majątkowych). Do wystąpienia z wnioskiem legitymowany jest dłużnik prowadzący działalność gospodarczą w postaci przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego jeżeli egzekucja została skierowana do rzeczy, która jest składnikiem przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego. Sąd podejmuje decyzje czy faktycznie dana rzecz jest niezbędna do prowadzenia działalności⁵⁷⁶.

Wątpliwości budzi kwestia zaskarżalności orzeczenia. Art. 1061 § 1 k.p.c. brzmi bowiem następująco: Na postanowienie sądu w sprawie wyłączenia służy zażalenie.

⁵⁷⁶ O. Marcewicz [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217, red. A. Jakubecki, Gdańsk 2019, art. 1061, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743800/595398/jakubecki-andrzej-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-aktualizowany-tom-ii-art-730-1217?cm=URELATIONS> (dostęp: 2020-10-07 09:46).

Powyższe brzmienie przepisu może nasuwać wniosek, że zażalenie nie przysługuje w przypadku oddalenia wniosku dłużnika. Jednakże J. Świczkowski wskazuje, że jest ono dopuszczalne zarówno w sytuacji wyłączenia mienia spod zajęcia jak i oddalenia wniosku dłużnika, co wynika właśnie z literalnej wykładni przepisu, zażalenie przysługuje bowiem w sprawie o wyłączenie⁵⁷⁷. Na tożsamym stanowisku stanęła O. Marcewicz, która wskazała, że zaskarżeniu zażaleniem podlega zarówno postanowienie pozytywne jak i negatywne⁵⁷⁸.

Należy przychylić się do stanowiska zaprezentowanego przez doktrynę. Niewątpliwie sformułowanie „na postanowienie sądu w sprawie wyłączenia służy zażalenie” nie przesądza wprost, aby taki środek zaskarżenia przysługiwał jedynie np. w przypadku wydania postanowienia pozytywnego bądź też negatywnego. A zatem uznać należy, że zaskarżeniu zażaleniem podlegają oba rodzaje postanowień.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie.

9.2.4. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie wszczęcia egzekucji przez zarząd przymusowy

Wszczęcie egzekucji przez zarząd przymusowy ma miejsce na skutek wniosku złożonego przez wierzyciela. Przy czym w sprawach, które mogą być wszczęte z urzędu, egzekucja może być wszczęta z urzędu na żądanie sądu pierwszej instancji, który sprawę rozpoznawał, skierowane do właściwego sądu lub komornika (art. 796 § 1 i 2 k.p.c.). Egzekucja może być również wszczęta na żądanie uprawnionego organu (art. 796 § 3 k.p.c.).

Rozstrzygnięcie wniosku przybiera formę postanowienia, wszczynając egzekucję przez zarząd przymusowy albo odmawiając jej wszczęcia⁵⁷⁹.

⁵⁷⁷ J. Świczkowski, Egzekucja z udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców, Sopot- grudzień 2005, s. 33-34.

⁵⁷⁸ O. Marcewicz [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743800/595398/jakubecki-andrzej-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-aktualizowany-tom-ii-art-730-1217?cm=URELATIONS> (dostęp: 2020-10-07 09:51).

⁵⁷⁹ T. Ereciński i H. Pietrkowski, Art. 1064(3). W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V [online]. Wolters Kluwer, 2020-07-24 05:09 [dostęp: 2020-09-14 12:28]. Dostęp w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558783/556270>.

Zgodnie z art. 1064³ k.p.c. postanowienie w przedmiocie wniosku doręcza się również wskazanym we wniosku wierzycielom prowadzącym egzekucję z mienia wchodzącego w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego (§2). Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie stronom oraz wierzycielom, którzy prowadzą egzekucję z mienia wchodzącego w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego(§3). Termin do wniesienia zażalenia przez wierzycieli, o których mowa w § 3 niewskazanych we wniosku, liczy się od dnia powzięcia przez nich wiadomości o wszczęciu egzekucji.

Zarówno na postanowienie pozytywne jak i negatywne stronom tj. wierzycielowi i dłużnikowi jak i wierzycielom prowadzącym egzekucję z mienia, w którego skład wchodzi przedsiębiorstwo lub gospodarstwo rolne przysługuje zażalenie. Ponadto jak wskazuje H. Pietrkowski⁵⁸⁰ dla wierzycieli, którzy prowadzą egzekucję z mienia wchodzącego w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, ale nie zostali ujawnieni w informacji dołączonej do wniosku o wszczęcie egzekucji, bieg terminu do wniesienia zażalenia rozpoczyna się od dnia powzięcia przez nich wiadomości o wszczęciu egzekucji.

Należy również zauważyć, iż postanowienie w przedmiocie wniosku o wszczęcie egzekucji przez zarząd przymusowy mogą zaskarżyć nie tylko strony ale także wierzyciele prowadzący egzekucję ze składników mienia, które wchodzi w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego⁵⁸¹.

Ponadto odnośnie do terminu znajdzie zastosowanie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zauważyć należy, iż zgodnie z art. 767⁴ § 1² pkt. 1 k.p.c. w zw. z art. 759 § 1¹ pkt 5 zażalenia na postanowienia dotyczące spraw o egzekucję przez zarząd przymusowy rozpoznaje sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym.

⁵⁸⁰ Ibidem.

⁵⁸¹ O. Marcewicz [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217, red. A. Jakubecki, ... <https://sip.lex.pl/#/commentary/587743805/595403/jakubecki-andrzej-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-aktualizowany-tom-ii-art-730-1217?cm=URELATIONS> (dostęp: 2023-03-14 11:09).

9.2.5. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie sprzedaży przez zarządcę składników majątku wchodzących w skład zarządzanego przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego

Zgodnie z art. 1064¹¹ § 1 k.p.c. w szczególnie uzasadnionych wypadkach zarządca może sprzedać nieruchomości, ruchomości lub prawa wchodzące w skład zarządzanego przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego w części przekraczającej zakres zwykłego zarządu oraz oddać je w najem lub dzierżawę wyłącznie za zgodą sądu. W razie zarządzenia sprzedaży sąd określa warunki sprzedaży. Do wyceny sprzedawanych składników majątkowych sąd może powołać biegłego. Przepis ten stosuje się również do rozwiązania umowy najmu lub dzierżawy oraz do obciążenia zarządzanego majątku hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym oraz przewłaszczeniem. Stosownie do treści § 2 na postanowienie sądu w przedmiocie czynności, o których mowa w § 1, stronom, zarządcy oraz osobom, których praw czynność dotyczy lub miała dotyczyć, przysługuje zażalenie.

Wobec braku regulacji szczególnej zastosowanie znajdzie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto zgodnie z art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Zażalenie będzie zatem rozpoznawane przez ten sam sąd, w innym, trzy- osobowym składzie. Legitymacja do wniesienia zażalenia przysługuje podmiotom wskazanym w § 2 art. 1064¹¹ k.p.c.

9.2.6. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wszczęcia egzekucji ze składników mienia wchodzącego w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego objętego zarządem przymusowym

Stosownie do treści § 1 art. 1064¹² k.p.c. po wszczęciu egzekucji przez zarząd przymusowy prowadzenie egzekucji świadczeń pieniężnych innymi sposobami z majątku dłużnika wchodzącego w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego jest niedopuszczalne. Inni wierzyciele mogą przyłączyć się do egzekucji przez zarząd przymusowy. Przepis niniejszy stosuje się odpowiednio w razie późniejszego skierowania przeciwko dłużnikowi egzekucji administracyjnej. W takim wypadku art. 773 nie ma zastosowania.

Zgodnie natomiast z art. 1064¹² § 2 k.p.c. jeżeli dochody uzyskane z egzekucji przez zarząd przymusowy wskazują, że niemożliwe jest zaspokojenie wszystkich wierzycieli w okresie sześciu miesięcy, licząc od dnia przyłączenia się do egzekucji ostatniego wierzyciela, wierzyciel, który w tym okresie nie będzie zaspokojony, może żądać wszczęcia egzekucji ze składników mienia wchodzącego w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego objętego zarządem przymusowym. W żądaniu należy oznaczyć mienie, z którego egzekucja ma być prowadzona. Na postanowienie sądu o dopuszczeniu egzekucji przysługuje zażalenie.

Ponadto odnośnie do terminu znajdzie zastosowanie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Na uwagę zasługuje to, iż zgodnie z art. 767⁴ § 1² pkt. 1 k.p.c. w zw. z art. 759 § 1¹ pkt 6 k.p.c. zażalenia na postanowienia dotyczące spraw o egzekucję przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego rozpoznaje sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym.

9.2.7. Zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie prowadzenia egzekucji przy zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej

Zgodnie z art. 1064¹⁶ k.p.c. prowadzenie egzekucji ze składników przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, w tym egzekucji administracyjnej, nie stanowi przeszkody do wszczęcia egzekucji przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, jeżeli o to wnosi dłużnik lub wierzyciel prowadzący egzekucję, a także gdy jest oczywiste, że egzekucja przez sprzedaż doprowadzi do zaspokojenia wierzycieli, którzy wcześniej wszczęli egzekucję. Na postanowienie sądu służy zażalenie.

Jak wskazuje się w doktrynie w przepisie tym obserwujemy „prymat egzekucji sądowej i administracyjnej świadczeń pieniężnych skierowanej do składników wchodzących w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego nad egzekucją przez sprzedaż tego przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego”⁵⁸².

⁵⁸² T. Ereciński, H. Pietrkowski, [w:] T. Ereciński, H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V, Warszawa 2016, art. 1064(16). , <https://sip.lex.pl/#/commentary/587558796/556283/erecinski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-v-postepowanie-egzekucyjne-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-09-16 09:49).

Sposób egzekucji przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego jest w przypadku wcześniej wszczętej egzekucji sądowej lub administracyjnej dopuszczalny tylko bowiem pod warunkiem gdy wnosi o to dłużnik lub wierzyciel prowadzący egzekucję, jest oczywiste, że egzekucja przez sprzedaż doprowadzi do zaspokojenia wierzyciela, którzy wcześniej wszczęli egzekucję⁵⁸³.

Ponadto odnośnie do terminu znajdzie zastosowanie art. 394 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zgodnie z art. 767⁴ § 1² pkt. 1 k.p.c. w zw. z art. 759 § 1¹ pkt 6 zażalenia na postanowienia dotyczące spraw o egzekucję przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego rozpoznaje sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym.

⁵⁸³ Ibidem.

Wnioski po dziewiątym rozdziale:

Z analizy zagadnienia zaskarżalności postanowień wydawanych w toku egzekucji z udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców można wysnuć wniosek, iż dla zakresu zaskarżalności poszczególnych postanowień, podobnie jak w przypadku innych rodzajów postępowań, przesądzające znaczenie ma forma redakcyjna przepisu. Wszystkie omówione postanowienia wydawane w toku egzekucji z udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców są zaskarżalne zarówno w aspekcie pozytywnym jak i negatywnym. Gdyby bowiem ustawodawca chciał ograniczyć zakres zaskarżenia to wprost wynikałoby to z brzmienia przepisu.

Dosyć interesującym jest, iż w omawianym rozdziale wystąpiły wyjątki uzasadniające fakt rozpoznania zażaleń przez sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym.

Pierwszy przypadek to sytuacja, w której sąd jest zobligowany do rozpoznania zażalenia na postanowienie w przedmiocie wszczęcia egzekucji przez zarząd przymusowy. Kwestia ta została bowiem uregulowana w treści art. 767⁴ § 1² pkt. 1 w zw. z art. 759 § 1 pkt. 5.

Drugi przypadek dotyczy zażalenia na postanowienie sądu w przedmiocie sprzedaży przez zarządcę składników majątku wchodzących w skład zarządzanego przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego. Kwestię tę reguluje art. art. 767⁴ § 1² pkt. 1 k.p.c w zw. z art. 759 § 1 pkt. 6 k.p.c.

Trzeci przypadek to zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie prowadzenia egzekucji przy zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej który jest tożsamy z drugim w kontekście przepisu, który stanowi podstawę prawną do rozpoznania zażalenia przez sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym.

Podsumowanie:

Wnioski de lege lata:

Ze względu na brak apelacji w postępowaniu egzekucyjnym, zażalenie stanowi główny środek zaskarżenia, który w sposób istotny kształtuje to postępowanie. Oczywiście powyższe nie oznacza, że zażalenie przejmuje rolę apelacji w postępowaniu egzekucyjnym, nie przysługuje ono bowiem od orzeczeń merytorycznych. Należy również odróżnić funkcję jaką pełni zażalenie w postępowaniu rozpoznawczym od funkcji jaką pełni ono w postępowaniu egzekucyjnym. W postępowaniu rozpoznawczym zażalenie w dużej mierze pełni funkcję środka akcesoryjnego dla apelacji⁵⁸⁴. W postępowaniu egzekucyjnym zażalenie niewątpliwie nie ma charakteru akcesoryjnego i służy od postanowień, które mają zróżnicowany charakter i istotę ze względu na specyfikę postępowania egzekucyjnego. Należy również zwrócić uwagę na to, iż zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym pełni funkcję kontrolną, gdyż jego wniesienie pozwala na poddanie kontroli zaskarżonego postanowienia, jednakże nie można mówić o tym, iż ma charakter restytucyjny bowiem na skutek jego złożenia nie do chodzi do przeprowadzenia ponownego postępowania w sprawie⁵⁸⁵.

Przed zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 9 marca 2023 r. w postępowaniu egzekucyjnym w ogóle nie mogło być mowy o dewolucyjności zażalenia bowiem art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. wyłączał taką możliwość.

Ustawą z dnia 9 marca 2023 r.⁵⁸⁶ nie tylko dokonano modyfikacji powyżej wskazanego przepisu, ale również wprowadzono dalsze przepisy, które w niektórych sytuacjach nakazują przekazanie rozpoznania zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym do sądu drugiej instancji. Jednakże należy zauważyć, iż w dalszym ciągu zasadą jest rozpoznanie zażalenia zgodnie, z brzmieniem art. 767⁴ § 1 kpc, przez sąd, który je wydał

⁵⁸⁴ H. Pietrzkowski, Zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym[w:]Sine Ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu, pod red. T. Erecińskiego, P. Grzegorzcyka i K. Weitzza, s. 404
⁵⁸⁵ Ibidem, s. 405.

⁵⁸⁶ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r., o zmianie ustawy- Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2023 r., poz. 614.

w składzie trzech sędziów, jako przez sąd II instancji. Równocześnie też art. 767⁴ § 1¹ przewiduje, iż zastosowanie znajduje przepis art. 394^{1a} § 3 k.p.c, który przewiduje, że jeżeli w sądzie I instancji nie można stworzyć składu do rozpoznania zażalenia, to zażalenie rozpoznaje sąd II instancji. Dostyc interesująco jawią się wnioski jakie można wyprowadzić z brzmienia dalszych przepisów. Wprowadzony bowiem na mocy powyżej wskazanej ustawy art. 767⁴ w § 1² wymienia enumeratywnie postanowienia na które zażalenia są rozpoznawane przez sąd drugiej instancji. Zgodnie bowiem z tym przepisem zażalenie na postanowienie: 1) którego przedmiotem są czynności w sprawach wymienionych w art. 759 § 1¹ pkt 4-6, 2) wydane w wyniku rozpoznania zarzutów przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, 3) wydane na podstawie art. 1037 § 1- rozpoznaje sąd drugiej instancji. Zgodnie natomiast z § 1⁴ sąd drugiej instancji rozpoznaje zażalenie w składzie jednego sędziego. Równocześnie jednak należy zwrócić uwagę na nowe rozwiązanie zawarte w art. 767⁴ w § 1³, zgodnie z którym sąd, o którym mowa w paragrafie 1¹ zdanie pierwsze tego przepisu, może przekazać zażalenie do rozpoznania sądowi drugiej instancji, jeżeli przemawia za tym waga zaskarżonego orzeczenia lub jego precedensowy charakter. Sąd drugiej instancji w razie stwierdzenia braku podstaw do rozpoznania zażalenia w tym trybie zwraca sprawę sądowi właściwemu. Z powyższego brzmienia wynika, iż mimo wszystko to sąd drugiej instancji będzie podejmował ostateczną decyzję co do tego czy zachodzą przesłanki do rozpoznania przez niego zażalenia.

Należy także zwrócić uwagę na okoliczność, iż katalog zażaleń, które są obligatoryjnie rozpoznawane przez sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym jest zamknięty. Są nim zatem objęte enumeratywnie wymienione sytuacje. Wobec zaś faktu, iż przypadki wskazane w treści powyższego przepisu mają charakter wyjątków nie należy do nich stosować wykładni rozszerzającej. Wyjątek od zasady nie może bowiem być interpretowany szeroko, co wynika z zasady *exceptiones non sunt extendendae*.

Dokonując porównania poprzednich regulacji kodeksu postępowania cywilnego z tymi obecnie obowiązującymi można postawić tezę, iż ostatnie zmiany idą w kierunku przemodelowania sposobu zaskarżania orzeczeń wydanych w toku postępowania egzekucyjnego. Ten kierunek zmian niewątpliwie wychodzi naprzeciw postulatowi jakie pojawiały się w tym zakresie w środowisku prawniczym. Dopuszczono bowiem możliwość rozpoznawania w szczególnych przypadkach zażalenia przez Sąd II instancji. Pewnym *novum* jest także możliwość przekazania sprawy objętej zażaleniem do Sądu II instancji wówczas „jeżeli przemawia za tym waga zaskarżonego orzeczenia lub jego precedensowy

charakter”. Wreszcie na uwagę zasługuje także fakt, iż obecny system zaskarżalności orzeczenia w toku postępowania egzekucyjnego posiada wspólny mianownik, z pierwszymi regulacjami kodeksu postępowania cywilnego, należy bowiem zauważyć, iż art. 513 Obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Kodeksu Postępowania Cywilnego, przewidywał, iż na postanowienie sądu grodzkiego nie ma zażalenia, chyba „że przepisy księgi niniejszej stanowią inaczej”. Brzmienie zatem powyższego przepisu przywołuje uzasadnione skojarzenia z treścią obecnego art. 767⁴ k.p.c., zgodnie z którym „zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie”. Oczywiście nie należy pomijać obecnej możliwości zaskarżalności postanowień wynikających z art. 394 § 1 k.p.c. i art. 394^{1a} § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 394² k.p.c.

Niemniej jednak oceniając kierunek zmian ustawodawczych w omawianym zakresie należy stwierdzić, iż zmiany te nie są w dalszym ciągu zadowalające i nie zapewniają w pełni realizacji fundamentalnych zasad procesu cywilnego do jakich niewątpliwie należy zasada dwuinstancyjności postępowania. Zasada ta bowiem, w mojej ocenie, stanowi trzon rzetelnie przeprowadzonego procesu, pozwala na eliminację błędów do jakich może dojść w toku postępowania, daje też możliwość rozpoznania sprawy przez bardziej doświadczony skład orzekający. Na zagrożenia wynikające z rozpoznania sprawy w trybie tzw. „poziomym” zwrócę uwagę w dalszej części pracy.

Zażalenie przysługuje ponadto w postępowaniu egzekucyjnym w przypadkach wskazanych w następujących grupach orzeczeń : postanowienia kończące postępowanie w sprawie tj. kończące postępowanie egzekucyjne (art. 394 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), postanowienia wymienione enumeratywnie w treści art. 394 § 1 k.p.c., art. 394^{1a} k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. jeżeli przypadki tam wskazane pozostają aktualne w postępowaniu egzekucyjnym, a także grupa orzeczeń, która obejmuje przypadki wskazane w części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego. Przy czym brak jest podstaw do pomijania katalogu wynikającego z art. 394² k.p.c., bowiem na mocy art. 13 § 2 k.p.c. znajdzie on również odpowiednie zastosowanie w toku postępowania kasacyjnego.

Zażalenie w postępowaniu rozpoznawczym ma charakter środka odwoławczego względnie dewolutywnego. Ten jego charakter wynika przede wszystkim z treści przepisu art. 359 § 2 k.p.c., a więc dotyczy sytuacji, gdy w zażaleniu zarzuca się nieważność postępowania lub gdy jest ono oczywiście uzasadnione. W przypadku zaistnienia takich sytuacji sąd, który wydał zaskarżone postanowienie może na posiedzeniu niejawnym, nie

przysyłając akt sądowi II instancji, uchylić zaskarżone postanowienie i w miarę potrzeby sprawę rozpoznać na nowo. Przy czym nie należy również pomijać kolejnego wyjątku od zasady dewolutywności zażalenia, wynikającego z art. 394² k.p.c., który umożliwia zaskarżenie określonych postanowień sądu II instancji zażaleniem skierowanym do tego samego sądu, ale do innego składu.

Zażalenie nie ma zatem jednolitego charakteru, jego zaś klasyczny kształt został znacznie zmarginalizowany. Podstawową różnicą w przypadku zażalenia poziomego (czyli takiego jakie głównie występuje w postępowaniu egzekucyjnym) jest brak jego dewolutywności tj. nie dochodzi do przekazania sprawy do sądu wyższej instancji. Ten rodzaj zażalenia nie jest jednak całkowitym „*novum*” bowiem spotykamy je w procesie karnym, a dokładniej w art. 426 § 2 k.p.k. Zażalenie poziome ma tutaj charakter suspensywny i reformatoryjny.

Analizując przepisy kodeksu postępowania cywilnego, w szczególności w części rozpoznawczej, poświęcone tematyce zażalenia można zaobserwować zjawisko znacznego rozszerzenia przypadków zażalenia poziomego i tym samym minimalizacji przypadków zażalenia przesyłanego do sądu drugiej instancji. Przy uzasadnieniu tego zabiegu ustawodawca kierował się potrzebą przyśpieszenia postępowania (co osiągać miano przez brak konieczności przekazywania akt do innego sądu) oraz ograniczenia kosztów ponoszonych przez wymiar sprawiedliwości. Przyjmowano bowiem, że bardzo często strony posługiwały się zażaleniem do przewlekania postępowania, a sąd drugiej instancji musiał zajmować się kwestiami o małej wadze procesowej. Wskazywano także⁵⁸⁷, że charakter rozstrzygnięć wyliczonych w art. 394^{1a} § 1 nie wymaga kontroli instancyjnej przez sąd drugiej instancji, wystarczy bowiem gdy zażalenie zbada sąd wydający postanowienie, ale w innym składzie. Zgodzić wypada się z M. Romańską, iż głównym zagrożeniem jakie niesie za sobą przedstawiony wyżej system kontroli jest petryfikacja w poszczególnych sądach wypracowanych w nich poglądów na temat zasad wykładni i stosowania przepisów będących podstawą orzekania postanowieniami⁵⁸⁸.

⁵⁸⁷ M. Romańska [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II, red. T. Zembruski, Warszawa 2020, art. 394(1(a)). <https://sip.lex.pl/#/commentary/587808117/605557/zembruski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-koszty-sadowe-w-sprawach-cywilnych...?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-04-03 12:26).

⁵⁸⁸ Ibidem.

Jak już wyżej wspomniano kolejnym problemem jest także kwestia zbyt szerokiego katalogu 394^{1a} k.p.c., przewidującego zażalenia w trybie poziomym. W przepisie tym wymieniono bowiem zażalenia na postanowienia, które powinny zostać skontrolowane przez sąd drugiej instancji. Stanowisko takie zajmuje T. Zembrzuski, który wskazał, iż klarownym przykładem zbyt szerokiego katalogu postanowień wymienionych w tym przepisie jest ujęcie w nim chociażby rozstrzygnięć w przedmiocie odrzucenia środka zaskarżenia czy odmowy sporządzenia uzasadnienia lub doręczenia uzasadnienia orzeczenia⁵⁸⁹. Stanowisko wyrażone przez T. Zembrzuskiego popiera także K. Drozdowicz⁵⁹⁰. Autorzy Ci wskazują, że wymienione w tym przepisie postanowienia niejako zamykają dalszą drogę do zaskarżalności orzeczenia a zażalenia na nie powinny być rozpatrywane przez sąd drugiej instancji, który jako bardziej doświadczony gwarantowałby właściwe rozstrzygnięcie. Istotne jest również poczucie samej strony, iż w przypadku zażalenia poziomego sprawy są niejako rozpoznawane przez orzeczników, którzy pozostają w najbliższym otoczeniu sędziów, którzy uprzednio rozstrzygali sprawę.

Nie należy także tracić z pola widzenia okoliczności, iż art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. wprowadza, pomimo obecnego brzmienia, zasadę stosowania zażalenia poziomego w postępowaniu egzekucyjnym, a zatem powyżej wskazane zagrożenia pozostają aktualne również w tym postępowaniu.

Dla poznania motywów ustawodawcy do wprowadzonych zmian w omawianych materiałach warto zatrzymać się na uzasadnieniu projektu poprzedniej ustawy o zmianie ustawy- Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, (Sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 3137, s. 88) gdzie przyjęto: „podrzędna pozycja postępowania egzekucyjnego wobec postępowania rozpoznawczego przemawia za wprowadzeniem zażalenia „poziomego” jako zasady w tym postępowaniu”. Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 767⁴ § 1¹. W dalszej części uzasadnienia przyjęto, iż proponowane zmiany mają przynieść: wyraźne rozgraniczenie kwestii incydentalnych i postępowania głównego zaś zadaniem sędziego jest wydanie orzeczenia zamykającego sprawę. Wszelkie kwestie poboczne i incydentalne winny być załatwiane jak najszybciej, ma to doprowadzić do zmniejszenia obciążenia sądów wyższego szczebla kwestiami o charakterze formalnym lub finansowym (rozstrzygnięcia co do kosztów, interwencji w procesie, grzywny dla świadka

⁵⁸⁹ T. Zembrzuski, Zażalenie po nowelizacji, czyli o standardzie środka zaskarżenia, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 249–250.

⁵⁹⁰ K. Drozdowicz, Zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji w postępowaniu rozpoznawczym, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego, zeszyt 111/2020, s. 67.

itd.), co pozwoli na skupienie się na ocenie merytorycznej orzeczeń sądów pierwszej instancji. Dalej przyjęto, że zmniejszenie obciążenia kwestiami incydentalnymi jest też ważne dla sądów drugiej instancji z uwagi na przeniesienie do nich całości postępowania apelacyjnego, zwiększenie szybkości postępowania wynikłe z odstąpienia od przekazywania akt między sądami. Wydaje się też prawdopodobne osiągnięcie zmniejszenia liczby zażaleń w ogóle, ponieważ, jak już wskazano, część z nich zostaje wniesiona nie w celu poddania czynności sądu kontroli, lecz dla zwłoki. Z tego punktu widzenia nieprzesyłanie akt do sądu drugiej instancji po wniesieniu zażalenia czyni wnoszenie zażalenia dla zwłoki bezcelowym, a na pewno mniej opłacalnym, oznacza też oszczędności czasowe i finansowe związane z wyeliminowaniem części obrotu pocztowego⁵⁹¹.

Rozważając argumenty na jakie powołał się ustawodawca wprowadzając nowelę z marca 2023 r. zmiany do przepisów k.p.c. dotyczące trybu rozpoznawania zażaleń należy zauważyć, że zmiany wprowadzone na gruncie znowelizowanego przepisu art. 767⁴ k.p.c. nie przyniosą zadowalających efektów, bowiem zasadą pozostaje, iż zażalenie w toku postępowania egzekucyjnego nie ma dewolutywnego charakteru, a wymienione w § 1² tego przepisu przypadki stanowią nieliczne od tej zasady wyjątki. Sposobność zaś wynikająca z art. 767⁴ §1³ przekazania zażalenia ze względu na wagę zaskarżonego zażalenia lub jego precedensowy charakter do sądu II instancji jak należy się spodziewać do sytuacji zupełnie wyjątkowych, nadto zaś podnieść należy, iż o tym decydował będzie sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, który samodzielnie będzie dokonywał takiej oceny.

Wprawdzie możnaby uznać, iż dodanie § 1² w art.767⁴ stanowi pozytywny przejaw ostatniej reformy k.p.c., to jednak przewidziane w nim rozwiązanie, iż część zażaleń będzie rozpoznawana przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego w znacznej mierze studzi ten entuzjazm. W szczególności, co zauważa, M. Dziurda, iż w sprawach egzekucyjnych nie przysługuje skarga kasacyjna⁵⁹².

⁵⁹¹ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy- Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII Kadencji, druk sejmowy, nr 3137, s. 88,

⁵⁹² M. Dziurda [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, art. 767(4). <https://sip.lex.pl/#/commentary/587934222/731662/dziurda-marcin-kodeks-postepowania-cywilnego-praktyczny-komentarz-do-nowelizacji-z-2023-roku?cm=URELATIONS> (dostęp: 2023-12-26 11:53).

Wypada też zgodzić się z G.Kamieńskim, iż kolejnym zagrożeniem jakie niosą ze sobą kosmetyczne zmiany omawianych przepisów jest negatywne postrzeganie sądów przez społeczeństwo. Autor ten wskazuje, że coraz częściej pojawiają się manifestacje niezadowolenia związane z faktem, iż zażalenia są rozpoznawane przez sędziów, którzy ze sobą współpracują, co może przekładać się na ich obiektywność w toku rozpoznawania spraw⁵⁹³. Podzielam ten pogląd.

Kolejnym istotnym zagrożeniem odnoszącym się do kwestii dotyczących zażalenia w toku postępowania egzekucyjnego jest także zbieg zażalenia dewolutywnego i zażalenia poziomego w postępowaniu egzekucyjnym⁵⁹⁴. Jak już wskazano zgodnie z art. 767⁴ § 1 k.p.c. zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Nie budzi także wątpliwości, że obecnie obowiązujący kodeks zgodnie z ogólną zasadą wyrażoną w art. 13 § 2 k.c., przewiduje dopuszczalność zażalenia - poza wypadkami wskazanymi w księdze trzeciej - także w odniesieniu do takich postanowień zapadających w toku egzekucji, do których może mieć zastosowanie art. 394 k.p.c. oraz art. 394^{1a} k.p.c. normujący kwestię zażaleń na postanowienia sądu pierwszej instancji wydane w procesie⁵⁹⁵. Stosownie natomiast do treści art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów, orzekając jako sąd drugiej instancji. Przepis art. 394^{1a} § 3 stosuje się. Powołać się należy na dalsze podniesione w doktrynie uwagi i zastrzeżenia. Słusznie wskazuje B. Pyzner, że w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym brak jest przepisu o charakterze art. 394^{1b} k.p.c., który dotyczyłby kwestii zbiegu zażalenia dewolutywnego i zażalenia poziomego⁵⁹⁶. Wobec tego konieczne będzie ustalenie, który sąd w przypadku zbiegów zażaleń będzie właściwy do rozpoznania zażalenia – czy sąd który wydał zaskarżone postanowienie zgodnie z art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. czy stosownie do treści art. 394 k.p.c. sąd drugiej instancji. Odpowiedzi na to pytanie udziela O. Marcewicz, która wyjaśnia, że brak jest podstaw po nowelizacji z 4 lipca 2019 r. aby zażalenie to miał rozpoznawać sąd drugiej instancji. Autorka ta zauważa przy tym, iż art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. ma charakter przepisu szczególnego względem art. 13 § 2 k.p.c., który

⁵⁹³ G. Kamieński, Środki odwoławcze w postępowaniu egzekucyjnym – wnioski de lege lata i de lege ferenda, Przegląd Postępowania Egzekucyjnego, nr 11/2022, s. 19.

⁵⁹⁴ B. Pyzder, Zbieg zażalenia dewolutywnego i zażalenia poziomego w postępowaniu cywilnym, Palestra 10/2020. <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/10-2020/artukul/zbieg-zazalenia-dewolutywnego-i-zazalenia-pozimego-w-postepowaniu-cywilnym>,

⁵⁹⁵ Uchwałą SN z dnia 28 listopada 1969 r., III CZP 83/69. OSNC 1970, nr 6, poz. 105.

⁵⁹⁶ B. Pyzder, Zbieg zażalenia dewolutywnego i zażalenia poziomego w postępowaniu cywilnym ...<https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/10-2020/artukul/zbieg-zazalenia-dewolutywnego-i-zazalenia-pozimego-w-postepowaniu-cywilnym>.

stanowi że przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań, ale tylko wówczas gdy przepis szczególny nie stanowi inaczej. Zatem nie powinno budzić wątpliwości, że zarządzenia i postanowienia wskazane w art. 394 § 1 k.p.c. oraz art. 394^{1a} k.p.c., które będą aktualne w postępowaniu egzekucyjnym będą rozpoznawane przez sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Trafnie też zauważa, iż powyższe prowadzi do „paradoksalnej sytuacji” gdyż zażalenia, które odnoszą się do tożsamej problematyki będą w postępowaniu rozpoznawczym rozpoznawane przez sąd drugiej instancji, natomiast w toku postępowania egzekucyjnego będą rozpoznawane przez sąd, który wydał zaskarżone postanowienie⁵⁹⁷.

Tożsame stanowisko zajął w tej kwestii B. Pyzner. W jego ocenie także przepis art. 13 § 2 k.p.c. wprowadza ogólną zasadę stosowania przepisów o procesie do innych postępowaniach, jednakże nie normuje on żadnej konkretnej instytucji, przedmiot jego regulacji jest zupełnie inny niż regulacji zawartej w art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., a zatem wyklucza to możliwość uznania jednego z tych przepisów za szczególnie względem drugiego⁵⁹⁸.

W mojej ocenie stanowiska te są trafne. Nie można uznać bowiem, że art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. stanowi przepis szczególny względem art. 13 § 2 k.p.c., w szczególności porównując zakres obu regulacji nie sposób dojść do takiego wniosku. Nie są one bowiem przepisami regulującymi podobne instytucje, wręcz przeciwnie artykuł 13 § 2 k.p.c. stanowi jedynie o odpowiednim stosowaniu przepisów dotyczących procesu do innych rodzajów postępowań, natomiast art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. jest przepisem, który wskazuje, który sąd (co do zasady) jest właściwy do rozpoznania zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym. Należy także zgodzić się z przywołanymi wcześniej autorami, iż niewątpliwie charakter przepisu art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. oraz jego „stanowczość” przesądza o tym, iż co do zasady zażalenia wniesione w toku postępowania egzekucyjnego będą rozpoznawane przez sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, w składzie trzech sędziów, jako sąd drugiej instancji. Zapewne taką intencją kierował się ustawodawca, który pomimo braku wyraźnego w tym zakresie przepisu miał na celu wyłączenie stosowania art. 394^{1b} k.p.c. Z powyższego wynika, iż charakter

⁵⁹⁷ O. Marcewicz [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, art. 767(4). <https://sip.lex.pl/#/commentary/587808210/605650/zembrzuski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-koszty-sadowe-w-sprawach-cywilnych...?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-04-10 12:22).

⁵⁹⁸ B. Pyzder, Zbieg zażalenia dewolutywnego i zażalenia poziomego w postępowaniu cywilnym ...<https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/10-2020/artukul/zbieg-zazalenia-dewolutywnego-i-zazalenia-poziomego-w-postepowaniu-cywilnym>.

postępowania zażaleniowego znacznie różni się od tego wywołanego apelacją. Postępowanie zażaleniowe bowiem jako incydentalne powinno trwać krócej i jego przebieg powinien przebiegać sprawniej od postępowania apelacyjnego. Przy czym zaznaczyć należy, iż powyższych wątpliwości, nie usuwa brzmienie art. 394 § 4, zgodnie z którym jeżeli przepis szczególny przewiduje, że stronie przysługuje zażalenie na postanowienie sądu, ale nie określa, jaki sąd ma je rozpoznać, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Niewątpliwie jest to pozytywna zmiana, bowiem pozwala na stwierdzenie, iż tzw. zażalenia „osierocone” będą rozpoznawane przez sąd drugiej instancji. Nie sposób jednak uznać aby zasada wypowiedziana w § 4 art.394 przesądzała o swoim zastosowaniu w przypadku zbiegu przepisów.

Jedynie na marginesie należy tutaj zasygnalizować, iż zgodnie z art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacjami kryzysowymi (Dz.U. z 2021 r., poz. 295 tj.)⁵⁹⁹. w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego; prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to wskazane ze względu na szczególną zawilóść lub precedensowy charakter sprawy. Należy również powtórzyć za T. Zembruskim, iż co prawda zachodzą wątpliwości odnośnie do brzmienia powyższego przepisu na tle zażalenia poziomego, gdzie nie mamy do czynienia z instancyjnością, to jednak należy uznać, iż postępowanie kontrolne wywołane wniesieniem zażalenia jest objęte rozpoznawaniem spraw w składzie jednoosobowym. Jedynie puentując należy wskazać, iż przepis ten nie będzie miał zastosowania w przypadku zażeń rozpatrywanych przez Sąd Najwyższy, sąd ten jest bowiem po pierwsze wyłączony z sądownictwa powszechnego, a po drugie nie jest drugą instancją⁶⁰⁰.

Jak uzasadniano rozwiązanie wprowadzone „ustawą covidową” było podyktowane sytuacją epidemiologiczną, w tym względami bezpieczeństwa a jego głównym celem była minimalizacja prawdopodobieństwa zakażenia. Jednak rozwiązanie to musi wywoływać poważne zastrzeżenia gdyż zaniechanie rozpoznawania i rozstrzygania spraw w składach

⁵⁹⁹ Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacjami kryzysowymi (Dz.U. z 2021 r., poz. 295 tj.).

⁶⁰⁰ T. Zembruski, Przeciwdziałanie i zwalczanie epidemii COVID-19 w postępowaniu cywilnym, czyli pożeganie z kolegialnością orzekania, PPC 2022, nr 1, s. 59-79.

<https://sip.lex.pl/#/publication/151408781/zembruski-tadeusz-przeciwdzialanie-i-zwalczanie-epidemii-covid-19-w-postepowaniu-cywilnym-czyli...?cm=URELATIONS> (dostęp: 2022-07-19 14:48).

trzyosobowych może w wielu przypadkach stanowić zagrożenie między innymi dla jakości orzeczeń, czy też bezstronności sądu orzekającego w składzie jednoosobowym. Oczywiście nie można z góry przesądzać, iż każde orzeczenie wydane w toku kontroli przez sąd orzekający jednoosobowo będzie dotknięte wadą. Jednak wątpliwości jakie mogą pojawić się u stron w toku postępowania naruszają ich przeświadczenie o zapewnieniu im gwarancji procesowych. Przyjęło się bowiem w świadomości społecznej, iż skład trzy osobowy może dawać stronom poczucie, iż sprawa zostanie rozstrzygnięta w sposób należyty. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy od orzeczenia wydanego w takim trybie nie przysługuje środek zaskarżenia w postaci skargi kasacyjnej.

Kwestiom tym poświęcił uwagę Sąd Najwyższy, który wskazał, że kolegalność składu orzekającego, będąca ugruntowaną zasadą w postępowaniach odwoławczych, zapewnia wyższy standard kontroli odwoławczej, pozwala bowiem na kształtowanie się decyzji w drodze dyskursu i ścierania stanowisk, umacnia bezstronność, niezależność i niezawisłość orzekania oraz zwiększa legitymację rozstrzygnięcia sądu w odbiorze społecznym, a tym samym jest pożądana z punktu widzenia właściwej ochrony praw stron i uczestników postępowania. Jednakże nie oznacza to jeszcze, że rozpatrywane odstępstwo od zasady kolegalności jest równoznaczne z naruszeniem (zwłaszcza oczywistym) art. 45 ust. 1 Konstytucji⁶⁰¹.

Z kolei omawiając problematykę zażalenia poziomego, a więc takiego, jakie ma zastosowanie w toku postępowania egzekucyjnego, należy zwrócić uwagę na problematykę związaną z prawem strony do sądu.

Prawo do sądu zostało zawarte w art. 45, 77 oraz 78 Konstytucji RP. Artykuł 45 Konstytucji stanowi, iż każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie. Zgodnie natomiast z art. 77 Konstytucji każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej. Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw. Stosownie natomiast do treści art. 78 Konstytucji każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w

⁶⁰¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 77/22, LEX nr 3361825.

pierwszej instancji. W Konstytucji równocześnie wskazano, iż wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżenia określa ustawa.

Prawo do sądu jest jednym z podstawowych praw jednostki i jedną z fundamentalnych gwarancji praworządności. Na gruncie przepisów konstytucyjnych obowiązujących przed wejściem w życie konstytucji z 2 kwietnia 1997 r., orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego prawo do sądu wyprowadzało z art. 1 i art. 56 ust. 1 przepisów konstytucyjnych utrzymanych w mocy przez art. 77 Ustawy Konstytucyjnej z 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym, tzn. z zasady demokratycznego państwa prawnego oraz z przepisu stanowiącego, iż wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują: Sąd Najwyższy, sądy powszechne i sądy szczególne. W nowej Konstytucji RP prawo do sądu zostało wyrażone *expressis verbis* w art. 45 ust. 1 oraz w art. 77 ust. 2. Zgodnie z art. 45 ust. 1 konstytucji: "Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd." Natomiast art. 77 ust. 2 stanowi, że "Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw." Na konstytucyjne prawo do sądu składa się w szczególności:

- 1) prawo dostępu do sądu, tj. prawo uruchomienia procedury przed sądem - organem o określonej charakterystyce (niezależnym, bezstronnym i niezawisłym);
- 2) prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności;
- 3) prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd⁶⁰².

Prawo do sądu oraz dwuinstancyjność postępowania, są na gruncie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego elementami odrębnymi. Niewątpliwie, pomimo faktu, iż dwuinstancyjność postępowania nie zawiera się w prawie do sądu, to intensyfikuje to prawo.

Jak wskazał bowiem Trybunał Konstytucyjny art. 78 stanowi jedynie gwarancję kontroli instancyjnej rozstrzygnięcia, zaś art. 176 ust. 1 jest w pewnym sensie jego dopełnieniem. Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności nie jest - jak wskazuje się we

⁶⁰² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 czerwca 1998 r., K 28/97, OTK z 1998 r., nr 4, poz. 50.

wcześniejszym orzecznictwie - elementem gwarancji prawa do sądu⁶⁰³ (K. 41/97, OTK ZU nr 7/1998, poz. 117, s. 654 i 656; wyrok TK z 10 lipca 2000 r., SK 12/99, OTK ZU nr 5/2000, poz. 143). Wzmacnia ona jednak to prawo, gwarantując proceduralną kontrolę postępowania sądowego⁶⁰⁴.

Na tożsamym stanowisku stanął Sąd Najwyższy, który wyjaśnił, iż należy przypomnieć, że stosownie do art. 78 Konstytucji każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, a zgodnie z art. 176 ust. 1 Konstytucji, postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne. Połączenie tych przepisów tworzy konstytucyjną zasadę kontroli orzeczeń i postępowania sądowego (określaną niekiedy niezbyt precyzyjnie jako zasada sprawiedliwości proceduralnej), stanowiącą rozwinięcie prawa do sądu, ustanowionego w art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Trzeba jednak z całym naciskiem podkreślić, że zarówno prawo do zaskarżenia orzeczenia, jak i związana z nim dwuinstancyjność, muszą się urzeczywistniać nie *in abstracto*, ale w odniesieniu do każdego, kto w danej sytuacji prawnoprocesowej realizuje przysługujące mu prawo do sądu. Samo więc strukturalne zagwarantowanie co najmniej dwu instancji oraz ustanowienie przez prawodawcę powszechnego środka odwoławczego (zaskarżenia) nie może być z punktu rozważanych przepisów Konstytucji wystarczające, jeżeli w określonej sytuacji prawnej, wynikającej z unormowań prawa procesowego, strona nie może z tych gwarancji skorzystać. Można więc stwierdzić, że - podobnie jak prawo do sądu - prawo do kontroli sądowej ma na gruncie Konstytucji charakter autonomiczny. Nie chodzi zatem o formalne istnienie w danej sprawie co najmniej dwu instancji sądowych oraz ustanowienie powszechnie dostępnego środka odwoławczego, ale o realne zagwarantowanie "każdemu" możliwości skorzystania z tego środka, przeniesienia sprawy do wyższej instancji i przeprowadzenia merytorycznej kontroli wydanego orzeczenia⁶⁰⁵.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jest zatem podkreślana konieczność przeniesienia sprawy, wskutek zaskarżenia do wyższej instancji, co da gwarancję przeprowadzenia merytorycznej kontroli orzeczenia.

Odnosnie do samej zasady dwuinstancyjności postępowania to ma ona swoje źródło w art. 78 Konstytucji RP, zgodnie z którym każda ze stron ma prawo do zaskarżenia

⁶⁰³ K. 41/97, OTK ZU nr 7/1998, poz. 117, s. 654 i 656; wyrok TK z 10 lipca 2000 r., SK 12/99, OTK ZU nr 5/2000, poz. 143.

⁶⁰⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 czerwca 2002 r., P 13/01, OTK-A z 2002 r, nr. 4, poz. 42.

⁶⁰⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2002 r., III CKN 948/00.

orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżenia określa ustawa.

Jak wskazuje w orzeczeniach Trybunał Konstytucyjny celem reguły instancyjności jest zapobieganie pomyłkom i arbitralności w pierwszej instancji⁶⁰⁶. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego brak możliwości zaskarżenia do sądu wyższej instancji „ogranicza zainteresowanym prawo do sądu, co jest sprzeczne z zasadą demokratycznego państwa prawnego”⁶⁰⁷. Z kolei Sąd Najwyższy wskazał, iż formuła ta koresponduje z dorobkiem doktryny prawa cywilnego, w której zauważa się, że mechanizm instancyjny realizuje przede wszystkim funkcję kontrolną (korekcyjną), pozwalającą na korygowanie rozstrzygnięć błędnych przez ich uchylenie lub zmianę. W tym sensie art. 78 Konstytucji RP, kreując gwarancję procesową, wzmacnia sądową ochronę materialnych gwarancji konstytucyjnych przez zwiększenie prawdopodobieństwa ich prawidłowej realizacji w postępowaniach przed organami państwa. Sprzyja on także realizacji prawa do sądu przez to, że nakłada na ustawodawcę obowiązek powołania do życia unormowań, które umożliwiają wyeliminowanie uchybień popełnionych przez sąd I instancji. Przyczynia się w ten sposób do podwyższenia standardu rzetelności postępowań przed organami państwa⁶⁰⁸.

Oczywiście orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego dopuszcza wyjątki od zasady zaskarżalności orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Owe wyjątki mogłyby, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, przede wszystkim polegać na wyłączeniu możliwości zaskarżenia danego rozstrzygnięcia podjętego w pierwszej instancji. Gdyby jednak jako zasadę potraktować także dewolutywny charakter "zaskarżenia", o którym mowa w art. 78 zd. 1 konstytucji, to wówczas dopuszczalne byłoby ograniczenie przez ustawodawcę możliwości kwestionowania podjętych w pierwszej instancji rozstrzygnięć wyłącznie poprzez środki prawne, które nie przenosiłyby rozstrzygnięcia sprawy do drugiej instancji, lecz powodowały jedynie ponowne jej rozpatrzenie przez organ, który wydał zaskarżone orzeczenie bądź decyzję⁶⁰⁹. Jednak sytuacje takie powinny stanowić wyjątki od zasady dewolutywności.

Nie budzi w doktrynie także wątpliwości, iż instancyjność postępowania stanowi zasadę, bowiem to na niej oparta jest konstrukcja systemu postępowań sądowych. Ponadto

⁶⁰⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 czerwca 2002 r., P 13/01, OTK-A z 2002 nr 4, poz. 42.

⁶⁰⁷ Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 czerwca 1995 r., K 4/94, OTK z 1995 r., nr 1, poz. 16.

⁶⁰⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2021 r., I NSNc 78/20.

⁶⁰⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 listopada 1999 r., SK 11/99, OTK z 1999 r., nr 7, poz. 158.

z uwagi na art. 176 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym postępowanie sądowe jest dwuinstancyjne pozostaje także poza sporem, iż jest to konstytucyjna zasada wymiaru sprawiedliwości⁶¹⁰.

Należy w pierwszej kolejności wskazać za M. Michalską – Marciniak podstawowe funkcje kontroli instancyjnej, które są odzwierciedleniem zasady instancyjności postępowania cywilnego. Po pierwsze funkcja kontrolna, która służy przede wszystkim sprawdzeniu prawidłowości postępowania przed sądem niższej instancji, po drugie funkcja prewencyjna, która zapobiega wprowadzaniu do obrotu prawnego nieprawidłowych orzeczeń, po trzecie funkcja stymulacyjna, która „stymuluje” sąd niższej instancji do dbałości o standardy procesu, po czwarte funkcja ujednociania orzecznictwa, która ma na celu kształtowanie rozstrzygnięcia tożsamyh spraw w sposób jednolity⁶¹¹.

Niemniej jednak należy również w ślad za M. Michalską-Marciniak zwrócić uwagę na zjawiska występujące współcześnie w kręgu kultury prawnej systemu kontynentalnego ograniczania napływu środków zaskarżenia, które jednakże zależne jest od uwarunkowań konstytucyjnych⁶¹². Jak trafnie autorka ta zauważa, w Polsce te ograniczenia najczęściej dotyczą się nadzwyczajnych środków zaskarżenia takich jak np. skarga kasacyjna, z kolei podejście takie w odniesieniu do m.in. apelacji i zażalenia ma nieco „łagodniejszy” wymiar, jednakże nie sposób nie zauważyć iż w przypadku zażalenia „ustawodawca posługuje się kryterium rodzaju orzeczenia dla określenia przedmiotowego zakresu jego dopuszczalności”⁶¹³.

Należy zatem, mając na względzie powyższe, podkreślić, iż gwarancję zachowania funkcji kontroli instancyjnej w przypadku rozpoznawania zażaleń osiągnąć można jedynie przy zastosowaniu systemu dwuinstancyjnego, w każdym przypadku.

W mojej ocenie jedynie rozpoznawanie zażaleń w trybie dwuinstancyjnym pozwoli na realizację funkcji kontrolnej, która umożliwi ewentualną korektę zapadłego orzeczenia przez bardziej doświadczony skład. Niewątpliwie równie ważną pozostaje funkcja prewencyjna, uniemożliwiająca wprowadzenie wadliwych orzeczeń do obiegu prawnego.

⁶¹⁰ M. Michalska- Marciniak, *Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, s. 141-143.

⁶¹¹ *Ibidem*, s. 98.

⁶¹² M. Michalska- Marciniak, *Formy ograniczenia dostępu do sądu wyższego w sprawach cywilnych (analiza modelu teoretycznego)* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, Warszawa 2014., s. 379-380.

⁶¹³ *Ibidem*, s. 387-388.

Funkcja ta jest o tyle istotna, iż pozwala ona na właściwe kształtowanie orzecznictwa. Związane jest to także z funkcją ujednolicania orzecznictwa, która niweluje różnice w orzekaniu w sprawach o tożsamym stanie faktycznym.

W istocie cel postępowania odwoławczego jakim jest kontrola zaskarżonego orzeczenia może zostać zrealizowany jedynie przy zachowaniu zasady instancyjności, co powinno odzwierciedlać się trybem dwuinstancyjnym. Oczywiście należy ocenić pozytywnie samą możliwość zaskarżenia licznych postanowień wydawanych w toku postępowania egzekucyjnego, jednakże sama możliwość zaskarżenia postanowienia pozostaje niewystarczająca do zapewnienia pełnej prawidłowości postępowania odwoławczego.

Z powyższych rozważań wynika wniosek, iż kodeks postępowania cywilnego w zakresie zaskarżalności postanowień sądu pierwszej instancji tzw. zażaleniem poziomym, a więc też takim jaki obserwujemy w toku postępowania egzekucyjnego, pomimo zmiany treści art. 767⁴ k.p.c., nie realizuje w pełni zasady dwuinstancyjności postępowania. Zażalenie poziome, które jest założeniem w toku postępowania egzekucyjnego, jest bowiem zaprzeczeniem tej zasady. Nie powinno bowiem budzić wątpliwości, iż to druga i ostatnia instancja (postępowanie przed Sądem Najwyższym nie jest bowiem kolejną instancją) stanowi gwarancję prawidłowego procesu, jak również służy usuwaniu omyłek oraz uchybień popełnionych przez mniej doświadczony sąd pierwszej instancji. Niewątpliwie jest ona także gwarancją prawa do sądu. Nie można zgodzić się z tym, iż postępowanie egzekucyjne jako „podrzędne” względem postępowania rozpoznawczego powinno cechować się głównie tzw. zażaleniami poziomymi. Jak zostało już wskazane postępowania egzekucyjne jest jednym z ważniejszych elementów postępowania cywilnego bowiem wieńczy go i umożliwia stronie wyegzekwowanie swojego roszczenia. Możliwość weryfikacji zatem zapadłych decyzji, w każdym wypadku, przez bardziej doświadczony skład drugiej instancji powinna być oczywista. Nie należy także pomijać praw dłużnika, pomimo faktu, iż częstotliwość składania zażaleń może być sposobem na przewlekanie procesu, to nie należy zakładać w każdym przypadku złej woli strony, a skupić się na weryfikacji decyzji procesowej.

Również wnioski wynikające z orzecznictwa jednoznacznie wskazują, iż najbardziej oczekiwanym rozwiązaniem systemowym, jest możliwość zaskarżenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, skutkująca przekazaniem sprawy do rozpoznania sądowi wyższej instancji. Powyższe wnioski nie kwestionują tego, iż zażalenie poziome

może przyczyniać się do odciążenia sądów wyższej instancji oraz do szybkości postępowania. Powtórzyć jednakże należy, iż szybkość postępowania nie powinna być stawiana przed jego jakością. Strona bowiem powinna mieć zapewnioną możliwość aby jej sprawa, w każdym przypadku, została zbadana przez skład sądu wyższej instancji. Nie powinno zatem dojść do zmarginalizowania klasycznej formy zażalenia, która pozwalała na przeniesienie sprawy do rozpoznania przez sąd II instancji. Nie należy także pomijać kwestii, iż wskutek zażalenia poziomego dana sprawa jest często rozpoznawana przez inne składy sędziowskie w ramach tego samego wydziału, co może służyć właśnie utrwalaniu nieprawidłowych praktyk, które powinny być „sprawdzone” przez sąd wyższej instancji. Również w postępowaniu egzekucyjnym, gdzie zażalenie będzie rozpoznawane przez różne sądy I instancji (a nie przykładowo jeden wyższej instancji) może ukształtować się niewłaściwa praktyka orzecznicza skutkująca brakiem jednolitości orzecznictwa (różne sądy I instancji funkcjonujące w ramach tej samej apelacji będą orzekać w sposób różny w tożsamyh sprawach), tymczasem gdyby dana sprawa została przekazana sądowi II instancji, sąd ten kształtowałby nie tylko właściwą praktykę orzeczniczą, ale także wpływał na jednolitość orzecznictwa. Należy również podkreślić, iż to właśnie dewolutywność, a więc możliwość rozpoznania środka zaskarżenia przez skład sądu drugiej instancji gwarantuje jednolitą wykładnię prawa oraz praktykę orzeczniczą. Zbadanie danej kwestii przez sąd bardziej doświadczony, a więc sąd drugiej instancji pozwala na pełniejsze zachowanie prawa do sądu oraz gwarantuje słuszne rozstrzygnięcia.

W końcu należy zauważyć, iż ustawodawca kierując się potrzebą zapewnienia sprawnego i szybkiego rozpoznawania zażaleń zagwarantował już możliwość eliminacji zażaleń wnoszonych jedynie dla zwłoki, czemu dał wyraz w art. 394³ k.p.c., zgodnie z którym niedopuszczalne jest zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu (§ 1).

Postulaty de lege ferenda:

Odnosząc się do postulatów *de lege ferenda* kierowanych pod adresem ustawodawcy, to w pierwszym rzędzie aktualny pozostaje podstawowy i zarazem najważniejszy, aby zażalenie rozpoznawane w toku postępowania egzekucyjnego miało w każdym wypadku charakter dewolutywny, co pozwoli nie tylko ujednoczyć praktykę orzeczniczą w sprawach rozpoznawanych w przedmiocie zażalenia, ale także zagwarantuje prawidłowe

rozstrzygnięcia. Należy bowiem podkreślić, iż zażalenie w toku postępowania egzekucyjnego zastępuje apelację, a zatem jest głównym, a nie ubocznym (akcesoryjnym) środkiem zaskarżenia. Oczywiście rozwiązanie to skutkowałoby wydłużeniem toku postępowania egzekucyjnego, jednakże należałoby się zastanowić czy czas postępowania powinien być jedynym wyznacznikiem brany pod uwagę przy modyfikacji przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Równie ważne są także inne kwestie takie jak opisywana już jednolitość orzecznictwa oraz wzgląd na jakość orzecznictwa oraz słuszność podejmowanych rozstrzygnięć.

Po drugie dobrym rozwiązaniem byłoby stworzenie wyczerpującego katalogu postanowień zaskarżalnych w toku postępowania egzekucyjnego, objętego drugą i trzecią grupą (tj. zażaleń, które przysługują w toku postępowania egzekucyjnego analogicznie do postępowania rozpoznawczego oraz zażaleń rozproszonych w części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego). Zabieg taki pozwoliłby niejako uporządkować przypadki, na które przysługuje zażalenie w toku postępowania egzekucyjnego. Skutek taki można osiągnąć przez dodanie przepisu, który zawierałby listę przypadków rozproszonych w trzeciej części kodeksu postępowania cywilnego- pozwoliłoby to na szybką weryfikację czy dany przypadek jest zaskarżalny zażaleniem. W przepisie tym mogłyby być także zawarte przypadki ujęte w grupie drugiej tj. takie, które nie kończą postępowania egzekucyjnego, ale mogą zaistnieć w jego toku, takie jak: przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższego rzędu, odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia, odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia, sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa, oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego, odrzucenie zażalenia⁶¹⁴.

Odwołać się w tym miejscu należy do propozycji przedstawionej przez SSN H. Pietrkowskiego stworzenia spójnego katalogu dla zażalenia w toku postępowania egzekucyjnego, który wskazał, iż postanowienia z drugiej i trzeciej grupy mogłyby zostać ujęte w jednym przepisie⁶¹⁵.

⁶¹⁴ A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym ...,s. 198-199.

⁶¹⁵ H. Pietrkowski, Zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym[w:]Sine Ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu..., s.416-417.

Podobne postulaty pojawiały się już zresztą znacznie wcześniej. Na uwagę zasługuje głos, jaki zabrał J. Kot, który za trafny uznał postulat o konieczności zgrupowania w postępowaniu egzekucyjnym wszystkich przypadków dopuszczalności w nim zażalenia ⁶¹⁶.

⁶¹⁶ J. Kot., Środki prawne w sądowym postępowaniu egzekucyjnym [w:]Palestra, 3-4, 1983, s. 77-78.

Bibliografia:

1. Adamczuk A., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217, lex;
2. Adamczuk A., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II, Art. 478-1217, pod red. M. Manowskiej, lex;
3. Akerberg A., Środki odwoławcze. Komentarz do art. 393-441 Kodeksu postępowania cywilnego. Warszawa 1933 r.;
4. Allerhand M., Kodeks postępowania cywilnego, część druga, postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, Lwów;
5. Biedroń I., Gravamen – przesłanka dopuszczalności czy zasadności zaskarżenia w postępowaniu cywilnym?. XX Lecie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu;
6. Bielak Z., Owsianka M., egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych, Bydgoszcz – Warszawa 2009r.;
7. Bładowski B., Orzeczenie nie istniejące w cywilnym postępowaniu odwoławczym, NP 1991, nr 1-3;
8. Bładowski B., Zażalenie w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2013 r.;
9. Bładowski, B., Dopuszczalność środków zaskarżenia w sprawach egzekucyjnych, Palestra 5-6/2014;
10. Błaszczak Ł., Orzeczenie nieistniejące (sententia non existens) w sądowym postępowaniu cywilnym. Wokół problematyki orzeczeń, Toruń 2007 r.;
11. Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2006 r.;
12. Broniewicz W., Prawomocność orzeczeń w postępowaniu cywilnym, Studia Iuridica 1976, T. V.;
13. Broniewicz W., Wszczęcie i przebieg postępowania egzekucyjnego [w:] Współczesne tendencje rozwoju procedury cywilnej w Europie, red. E. Warzocha, Warszawa 1990.
14. Ciepla H., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, lex;
15. Cudak A., Skarga na czynności komornika, Sopot 2015 r.;
16. Demendecki T., Tryb wnoszenia, forma i treść skargi na czynności komornika sądowego, Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym pod red. J. Misztal- Koneckiej, Sopot 2017 r.;

17. Derlatka J., Zaskarżenie planu podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości, Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym pod red. J. Misztal- Koneckiej, Sopot 2017 r.;
18. Drabik M., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II, pod red. T. Szanciło;
19. Drozdowicz K., Zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji w postępowaniu rozpoznawczym, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego, zeszyty 111/2020;
20. Dróżdż K., Osoba trzecia jako podmiot uprawniony do wniesienia skargi na czynności komornika, Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym pod red. J. Misztal- Koneckiej, Sopot 2017 r.;
21. Dziurda M., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do nowelizacji z 2023 r., lex;
22. Ereciński T., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016 r.;
23. Ereciński T., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom VI. Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy), wyd. V, Warszawa 2017, art. 1151(1)., lex ;
24. Flaga-Gieruszyńska K, Zieliński A., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Wyd. 10, Warszawa 2019, lex;
25. Flaga- Gieruszyńska K., Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, Warszawa 2021 r.;
26. Flaga Gieruszyńska K., A. Zieliński, Zażalenie w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2020 r.;
27. Gajewski M., Zaskarżalność postanowień sądowych rozstrzygających skargę na czynności komornika, Rejent 2002, nr 1;
28. Gałas A., Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz. Tom I., pod red. T. Szanciło., Warszawa 2023 r.;
29. Gil P, Klauzula wykonalności i postępowanie w przedmiocie jej nadania, Sopot 2017r.;
30. Gil P., Krasicyńska- Kutner A., Meritum, postępowanie cywilne, pod red. E. Marszałkowskiej- Krześ, Warszawa 2017 r.;
31. Godlewski W., Austriackie prawo procesowe cywilne. Podręcznik systematyczny dla nauki i praktyki., Lwów 1900.
32. Gołąb S., projekty polskiej procedury cywilnej, powstanie- uzasadnienie- zdania odrębne, Kraków 1930 r.;

33. Gołąb S., Wusatowski Z., Kodeks postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, Kraków 1933 r.;
34. Goździaszek Ł., Meritum, postępowanie cywilne, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2017 r.;
35. Gudowski J., O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego- wczoraj, dziś i jutro. Prawo prywatne czasu przemian. Księga dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu pod red. A. Nowickiej, Poznań 2005.
36. Góra -Błaszczkowska A., Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz, pod red. A Góra- Błaszczkowskiej, Warszawa 2016 r.;
37. Góra- Błaszczkowska A., Nadzór judykacyjny sądu nad czynnościami komornika sądowego, Współczesny model egzekucji sądowej i postępowania egzekucyjnego. Zbiór studiów, pod. red. naukową A. Góry- Błaszczkowskiej, Sopot 2017 r.;
38. Góra -Błaszczkowska A., Postanowienia sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym, Warszawa 2002 r.;
39. Góra- Błaszczkowska A., środki zaskarżenia w postępowaniu cywilnym, Komentarz do art. 367-424¹² k.p.c., Warszawa 2014 r.;
40. Góra- Błaszczkowska A, System Postępowania Cywilnego, Środki Zaskarżenia, Warszawa 2023, s. 26.
41. Grzegorzczak P., Legitymacja procesowa- pojęcie, funkcje i reżim procesowy, Przegląd Sądowy nr 2, luty 2020 r.;
42. Gudowski J., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016 r.;
43. Jakubecki A., Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 730-1217, lex;
44. Jakubecki A., Naczelne zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego. Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd katedr postępowania cywilnego w Zakopanem, Zakamycze 2006 r.;
45. Jankowski J. , Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, red. K. Piasecki, t. 2, Warszawa 2006 r.;
46. Jankowski J. Uczestniczy sądowego postępowania egzekucyjnego, Łódź 1992 r.;
47. Jastrzemska S., Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz, Tom. II, pod red. T. Szanciło, Warszawa 2023 r.;
48. Jędrejek G., Legitymacja procesowa w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2019 r.;

49. Kamińska- Krawczyk K, Koszty postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego. Wolter Kluwer, Warszawa 2016 r.;
50. Kamieński G., Środki odwoławcze w postępowaniu egzekucyjnym- wnioski de lege lata i de lege ferenda, Przegląd Postępowania egzekucyjnego, nr 11/2022 r.;
51. Kłós M., Kierunki zmian w systemie środków zaskarżenia, Monitor Prawniczy 8/2003 r.;
52. Korobowicz A., Witkowski W., Historia ustroju i prawa polskiego, Warszawa 2009.
53. Korzan K., Egzekucja świadczeń niepieniężnych, Powielarnia Zrzeszenia Prawników Polskich Katowice;
54. Korzan K., Skutki orzeczeń rozstrzygających sprawę co do istoty (prawomocność, wykonalność i skuteczność), Śląska Biblioteka Cyfrowa;
55. Korzan K., Wyroki nieistniejące, Przegląd Prawa i Administracji, t. VII, Wrocław 1976 r.;
56. Korzonek J., Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, Kraków 1934r.;
57. Korzonek J., Ochrona dłużnika przecie egzekucji, Głos Prawa 1936 r.;
58. Korzonek J., Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, część druga kodeksu postępowania cywilnego, Kraków 1934 r.;
59. Kot J., Środki prawne w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Palestra 3-4, 1983 r.;
60. Krakowiak M., Egzekucja przez zarząd przymusowy, Warszawa 2011 r.;
61. Kruszelnicki F., Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego, Warszawa 1934r.;
62. Kulski R., Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020 r.;
63. Kunicki I., Podział sumy uzyskanej z egzekucji, Sopot 2000 r.;
64. Kunicki I., Ustosunkowanie się komornika do skargi na jego czynności, Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym pod red. J. Misztal-Koneckiej, Sopot 2017 r.;
65. Lubiński K., Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego, PES 1994/5.;
66. Lubiński K. Prawomocność materialna orzeczeń w postępowaniu nieprocesowym, Państwo i Prawo, Warszawa 2003 r.;
67. Łazarska A., Konstytucyjna dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności z przejściem uprawnień, PPE 2016 nr 1;

68. Łazarska A., Górski K., Kodeks postępowania cywilnego pod. red. T. Szanciło, Warszawa 2023 r.;
69. Łochowski M., Kodeks postępowania cywilnego, Tom. II, pod red. T. Szanciło, Warszawa 2023 r.
70. M. Sieńko [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478-1217*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022;
71. Manowska M., Wznowienie postępowania cywilnego, Warszawa 2013 r.;
72. Marcewicz O., Kodeks postępowania cywilnego. Tom II, pod red. A. Jakubeckiego, LEX/el. 2018;
73. Marciniak A., Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.;
74. Marciniak A., Kodeks postępowania cywilnego, Tom III, Komentarz pod red. K. Piaseckiego i A. Marciniaka, Warszawa 2015 r.;
75. Marciniak A., Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 2019 r.;
76. Marciniak A., Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 2023 r.;
77. Markiewicz K., System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia Tom III cz. 1, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013 r.;
78. Markiewicz K., Problem *sententia non existens* na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego, Rejent nr 11, listopad 2002 r.;
79. Marszałkowska- Krześ E., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz art. 946, Warszawa 2020, lex;
80. Michalska- Marciniak M., Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz art. 367-729, Tom II, pod red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa 2016 r.;
81. Michalska- Marciniak, Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2013 r.;
82. Michalska- Marciniak M., Formy ograniczenia dostępu do sądu wyższego w sprawach cywilnych (analiza modelu teoretycznego). *Aequitas sequitur legem*. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego, Warszawa 2014 r.;
83. Misztal- Konecka J., Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, Sopot 2017 r.;

84. Miączyński A., Faktyczne i prawne istnienie orzeczenia w sądowym postępowaniu cywilnym, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 1972 r.;
85. Mrówczyński M., wyjawienie majątku w postępowaniu egzekucyjnym, Sopot październik 2001;
86. Muliński M., Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu, Warszawa 2005.
87. Nowacki J., Analogia Legis, Warszawa 1966 r.,
88. Obrębski R., Pojęcie postanowień kończących postępowanie w sprawach cywilnych, PS 1999 r., NR 11-12;
89. Olczak – Dąbrowska D., Kodeks postępowania cywilnego., Tom II, pod red. T. Szanciło, Warszawa 2023 r.;
90. Orecki M., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Art. 1096-1217, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, lex;
91. Piaskowska O, Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz do niektórych przepisów, lex;
92. Pietrkowski H., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016 r.;
93. Pietrkowski H., zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym, Sine Ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu, pod red. T. Erecińskiego, P. Grzegorzcyka i K. Weitza;
94. Piotrowska A., Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz art. 367-729, Tom II, pod red. A. Marciniaka, K. Piaseckiego, Warszawa 2016.;
95. Pogonowski P., Realizacja prawa do sądu w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2005 r.;
96. Pyzder B., Zbieg zażalenia dewolutywnego i zażalenia poziomego w postępowaniu cywilnym, Palestra 10/2020;
97. Radwan M., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II [online]. Lex;
98. Romańska M., Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II, red. T. Zembruski, Warszawa 2020 r., lex ;
99. Sieńko M., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217, wyd. III [online]. Lex;

100. Sławicki P., Postępowanie klauzulowe. Art. 776–795 k.p.c. Komentarz [online], lex;
101. Sójka- Zielińska K., Historia Prawa, Warszawa 2001 r.;
102. Sójka- Zielińska K., Kodeks Napoleona. Historia i współczesność, Warszawa 2007 r.,;
103. Stawarska- Rippel A., Trzy transformacje w procedurze cywilnej w Polsce XX wieku. Wzorce rozwiązań, Zeszyty Prawnicze UKSW 11.2 (2011 r);
104. Stawarska- Rippel, Elementy publiczne w procesie cywilnym. Ewolucja, a rewolucja, Studia Iuridica Lublinesia 19, 2013 r.;
105. Stawarska- Rippel A., Elementy prywatne i publiczne w procesie cywilnym w świetle prac kodyfikacyjnych w Polsce (1918-1964 r). Studium historycznoprawne. Katowice 2015.
106. Szanciło T., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz. Art. 506–1217. Tom II, Warszawa 2019, lex;
107. Szczurek Z., Czynności egzekucyjne. Zagadnienia ogólne, pod. red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Machnikowskiej, G. Sikorskiego, Sopot 2017.
108. Szczurek Z., Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Część ogólna., Currenda 2011 r.;
109. Świeca J., Egzekucja i dochodzenie roszczeń na arenie międzynarodowej., Oficyna wydawnicza Branta, Bydgoszcz 2010 r.;
110. Świeczkowski J., Egzekucja z udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców, Sopot- grudzień 2005r.;
111. Telenga P., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217, lex;
112. Trojanowski G., Synteza Prawa Polskiego 1918-1939, pod red. T. Guz, J. Głuchowskiego oraz Marii R. Pałubskiej, Warszawa 2013.
113. Turek J., Czynności klauzulowe, Warszawa 2014 r.
114. Uliasz M., Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz, pod red. P. Feligi, Warszawa 2019;
115. Walasik M., Analogia w prawie procesowym cywilnym, Warszawa 2013 r.;
116. Weitz K., Europejski tytuł egzekucyjny dla roszczeń bezspornych, Warszawa 2009 r.
117. Wengerek E., Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz, Warszawa 1972;

118. Wengerek E., Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 1961 r.;
119. Wiśniewski J.T., Zawistowski D., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, lex;
120. Witecki J., Głosa , prawomocne rozstrzygnięcie zarzutów, wymienionych w art. 237 k.p.c., [w:] Państwo i Prawo, Warszawa 1950, Zeszyt 10.
121. Wójcik M., Zażalenie w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, pod red. J. Misztal-Koneckiej, Sopot 2017 r.;
122. Zawistowski D., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, lex ;
123. Zembrzuski T., Przeciwdziałanie i zwalczanie epidemii COVID-19 w postępowaniu cywilnym, czyli pożegnanie z kolegialnością orzekania, PPC 2022, nr 1;
124. Zembrzuski T., System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia, Tom III, cz. 1, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013 r.;
125. Zembrzuski T., Zażalenie po nowelizacji, czyli o standardzie środka zaskarżenia, „Palestra” 2019, nr 11–12;
126. Zembrzuski T., Dopuszczalność środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym, Polski Proces Cywilny 3/2022 r.;
127. Zieliński A, Zażalenie w postępowaniu cywilnym, Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism, Warszawa 2015 r. ;
128. Żyźnowski T., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, lex

Orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz Sądów Powszechnych:

1. Uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 1969 r., III CZP 131/68, OSNC z 1969 r., nr 9, poz. 156;
2. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 1969 r., III CZP 83/69. OSNC 1970, nr 6, poz. 105;
3. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1972 roku, OSNC 1973/1/1;
4. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1972 r., III CZP 69/72, OSNC z 1973 r., nr 5, poz. 74;
5. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1985 r., III CZP 14/85, OSNC z 1985 r., nr 12, poz. 192.
6. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 1988 roku, III CZP 69/97, OSNC 1998/7-8/111;
7. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1990 r., III CZP 51/90, LEX nr 1112933;
8. Uchwała Sądu Najwyższego, z dnia 30 kwietnia 1993 r., III CZP 45/93, OSNC z 1993 r., nr. 11, poz. 201;
9. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 1995 r., III CZP 179/94, OSNC z 1995 r., nr 5, poz. 76.
10. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1995 roku, III CZP110/95, OSNC 1995/12/177;
11. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1996 r., III CZP 44/96, OSNC z 1996 r., nr 9, poz. 117;
12. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 1996 r., III CZP 44/96, OSNC 1996 nr 9, poz. 117;
13. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1998 r., III CZP 1/98, OSNC 1998 nr 10, poz. 153;
14. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 1998 roku, III CZP 44/98, OSNC 1999, Nr 5, poz. 87;
15. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2000 roku, III ZP 1/00, OSNC 2001/1/1;
16. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2001 r., III CZP 51/00, OSNC 2001 nr 6, poz. 81;
17. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2001 r., III CZP 17/01, OSNC 2001 nr 12, poz. 172;

18. Uchwała Sądu Najwyższego 20 maja 2003 r., III CZP 19/03, OSNC 2004 nr 3, poz. 34;
19. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2004 r., III CZP 63/04, OSNC 2005 nr 10, poz. 174;
20. Wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2005 r., III CK 271/04, lex nr 175995.
21. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2005 r., III CZP 52/05, OSNC 2006 nr 6, poz. 101;
22. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r., III CZP 27/08, OSNC 2009 nr 6, poz. 85;
23. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2008 roku, III CZP 65/08, OSNC 2009/7-8/112;
24. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2008 r., III CZP 77/08, OSNC 2009 nr 7-8, poz. 114;
25. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2008 r., III CZP 107/08, OSNC z 2009 r., nr 10, poz. 139;
26. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2011 r., III CZP 49/01, OSCN z 2002 r., nr 7-8, poz. 86;
27. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2011 r., III CZP 62/11, OSNC 2012, nr 4, poz. 47;
28. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 11/12, OSNC z 2012 r., nr 10, poz. 118;
29. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2012 r., III CZP 83/12, OSNC z 2013 r., nr 7-8, poz. 82.
30. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2013r., III CZP 91/12, OSNC z 2013 r., nr 10, poz. 112;
31. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 19/13, OSNC z 2013 r., nr 11, poz. 124;
32. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC z 2014 r., nr 11, poz. 108;
33. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2015 r., III CZP 100/14, OSNC z 2015 r., nr 12, poz. 136;
34. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2015 r., III CZP 39/15, OSNC z 2016 r., nr 6, poz. 77.

35. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2016 r., III CZP 37/16, OSNC z 2019 r., nr 5, poz. 51;
36. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2017 roku, III CZP 2/17, OSNC 2018/2/16;
37. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2000 r., III CZP 29/00, OSNC z 2001 r., nr 2, poz. 25.
38. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2020 r., III PZP 4/20, OSNP z 2021 r., nr 5, poz. 48.
39. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2020 r., III CZP 12/20, OSNC z 2021 r., nr 4, poz. 25.;
40. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2021 r., III CZP 22/20, OSNC z 2019 r., nr 9, po. 58;
41. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2021 r., III CZP 58/20, LEX nr 3216621;
42. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2022 r., III CZP 85/22, OSNC z 2022 r., nr 11, poz. 108.
43. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2005 r., II CK 206/05, LEX nr 603855;
44. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2010 r., I CSK 211/09, LEX nr 570115;
45. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2010 r., V CSK 28/10, LEX nr 852595;
46. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2012 roku, I CSK 532/11, LEX nr 1228767;
47. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2017 r., V CSK 228/16, Lex nr 2259300.
48. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2018r., II BP 1/17, LEX nr 2486796;
49. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 1962 r., II CR 137/62, OSNC 1964 nr 2, poz. 29;
50. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 1967 roku, I CZ 111/67, OSNCz 1968 r., nr 7, poz. 127.;
51. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 1973 r., III CRN 344/72, OSNC 1973/7-8/144;
52. Postanowienie z dnia 18 marca 1985 roku, II CZ 19/85 , LEX nr 8695;
53. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1986 r., III CRN 40/86, OSNC 1987, nr 7, poz. 102;
54. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia z 8 października 1998 r. II CZ 106/98, LEX nr 1215969;

55. Postanowienie Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 1997 r. II CZ 35/97, OSNC 1997 nr 10, poz. 151;
56. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 1997 r., III CZP 55/97, LEX nr 32281;
57. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 1999 r., I CKN 887/98, OSNC z 1999 r, nr 10, poz. 172;
58. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2000 r., III CKN 1072/99, OSNC 2000 nr 9 poz. 160;
59. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2000 r., III CKN 999/99, LEX nr 530726;
60. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2000, II CKN 496/00, OSNC z 2000, nr. 9, poz. 168;
61. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2000 r., III CZ 48/00, LEX nr 51816;
62. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2000 r., III CKN 1149/00, LEX nr 1166316;
63. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2002 r., III CKN 948/00, OSNC z 2003 r., nr 5, poz. 68;
64. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2002 r, III CZP 33/02, OSNC z 2003 r., nr 5, poz. 62;
65. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2002 r., II CZ 81/02, LEX nr 1164795;
66. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2005 r., III CK 1/05, LEX nr 180927;
67. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 sierpnia 2005 roku, I CNP 4/05, LEX nr 1110926;
68. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2006 roku, IV CNP 25/06, OSNC 2007/3/48;
69. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2007 roku, IV CZ 124/06, LEX nr 274201;
70. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2007 roku, I CNP 24/07, LEX nr 341633;
71. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2007 r., V CZ 54/07, LEX nr 621161;

72. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2007 r., IV CNP 195/07, LEX nr 1619965;
73. Postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2008 r., II CZ 2/08, LEX nr 627216;
74. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2008 r., V CZ 43/08, LEX nr 590290;
75. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2009 roku, IV CZ 25/09, LEX nr 738361;
76. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2009 roku, IV CZ 86/09, LEX nr 558672;
77. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2010 roku, II PZ 37/10, LEX nr 687033;
78. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2010 r., III CNP 48/10, LEX nr 1391245;
79. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2010 r., II CNP 76/10, LEX nr 707862;
80. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2011 roku, II UZ 16/11, LEX nr 1068047;
81. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2011 r., I CZ 59/11, LEX nr 964456;
82. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2011 r., II PZ 33/11, LEX nr 1129106;
83. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2012 roku, IV CSK 327/12, LEX nr 1232803;
84. Postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC z 2013 r, nr 3, poz. 41;
85. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2013 r., V CZ 73/12, LEX nr 1299225;
86. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2013 r., I CZ 22/13, OSNC z 2013 r., nr 7-8, poz. 100;
87. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2013 roku, IV CZ 4/13, LEX nr 1314449;
88. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2014 r., II PZ 31/13, LEX nr 1438646;

89. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2014 r., II CZ 84/13,LEX nr 1439387;
90. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2014 r., IV CZ 9/14,LEX nr 1475183;
91. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2014 r., V CZ 19/14, LEX nr 1460561;
92. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2014 r., II CNP 16/14,LEX nr 1537288;
93. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2015 roku, IV CZ 105/14,LEX nr 1622328;
94. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2015r., II CZ 24/15,LEX nr 1733671;
95. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2015 r., III CZ 48/15, LEX nr 1929876;
96. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2016 r., III CZ 20/16, LEX nr 2066012;
97. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2016 r., I CZ 40/16, LEX nr 2077540;
98. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2017 r., IIISPP 65/16, LEX nr 2203500;
99. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2017 r., II CZ 44/17,LEX nr 2383249;
100. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2017r., V CZ 41/17, LEX nr 2340614;
101. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2017 r., V CZ 79/17, LEX nr 2447356;
102. Postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2018 r., V CZ 16/18, LEX nr 2495976;
103. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 589/17, LEX nr 2497716;
104. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2018 r., IV CNP 16/18, LEX nr 2578127;
105. Postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018, Nr 12, poz. 121;

106. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2018 r., IV CNP 38/18, LEX nr 2578142;
107. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2018 r., II CNP 17/18, LEX nr 2577396;
108. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2018 r., II CZ 44/18, lex nr 2578429.
- 109.
110. Postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2018 r., I CNP 43/17, LEX nr 2586015;
111. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2019 r., II CNP 53/18, LEX nr 2620243;
112. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2019 r., V CNP 53/17, LEX nr 2626791;
113. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., IV CZ 94/18, LEX nr 2639911;
114. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., II PZ 3/19, lex nr 2652428.
115. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2019 r., IV CNP 8/18, LEX nr 2654506;
116. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2019 r., V CZ 44/19, LEX nr 2772534;
117. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2020 r., III CZ 1/20, LEX nr 3033197;
118. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2020 r., IV CZ 63/20, LEX nr 3066971;
119. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lipca 2021 r., IV CZ 20/21, LEX nr 3395783;
120. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2021 r., II CZ 18/21, LEX nr 3175563;
121. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2021 r., I NSNc 78/20, LEX nr 3226430;
122. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 77/22, LEX nr 3361825;
123. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2022 r., III CZ 161/22, LEX nr 3385751;

124. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, z dnia 28 listopada 2013 r., I ACa 467/13,
LEX nr 1419016;
125. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 16 stycznia 2014 roku, I ACa 656/13,
LEX nr 1454623;
126. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie, z dnia 19 kwietnia 2006 r., I Acz
1172/06, LEX nr 291025;
127. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie, z dnia 16 października 2017 r., I ACz 1546/17, Lex
nr 2436668.
128. Postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 4 września 2013 r., II Cz
2110/13, LEX nr 1511875.

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego:

1. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 czerwca 1998 r., K 28/97 , OTK z 1998 r., nr 4, poz. 50;
2. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 listopada 1999 r., SK 11/99, OTK z 1999 r., nr 7, poz. 158;
3. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 10 lipca 2000 r., SK 12/99, OTK ZU nr 5/2000, poz. 143;
4. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 czerwca 2002 r., P 13/01, OTK-A z 2002 r, nr. 4, poz. 42;
5. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 marca 2009 r., SK 19/08, OTK-A 2009, nr 3, poz. 29.
6. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 czerwca 1995 r., K 4/94, OTK z 1995 r., nr 1, poz. 16.

Wykaz źródeł prawa:

Ustawy i inne akty prawne:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78, poz. 483;
2. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r., Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 1930 r., nr. 83, poz. 651;
3. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r., Prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym Dz.U. z 1932 r., nr 93, poz. 803;
4. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r., w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Kodeksu Postępowania Cywilnego, Dz.U. 1932 r., nr 112, poz. 934;
5. Kodeksu Postępowania Cywilnego, Dz.U. 1932 r., nr 112, poz. 934.
6. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r., Kodeks cywilny, Dz. U. z 2022 r., poz. 1360;
7. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r., Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 2021 r., poz. 1805.;
8. Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r., o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz. U. z 2022 r., poz. 1125. ;
9. Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹ (Dz.U. z 2015 r. poz. 1311).;
10. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2004 nr 172 poz. 1804);
11. Ustawa z dnia 22 marca 2018 roku r. o komornikach sądowych (Dz.U. po. 771 ze zm.). ;
12. Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw(Dz.U. z 2019 r., poz. 1469).;
13. Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym(Dz. U. z 2018 r. poz. 5, z późn. zm.);
14. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 172, poz. 1804;
15. ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381);

16. Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1834 oraz z 2018 r. poz. 1693).;
17. Rozporządzenie (WE) nr 805/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (Dz. Urz. UE L 143 z 30.04.2004, str. 15, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 7, str. 38).
18. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) (Dz. Urz. UE L 351 z 20.12.2012, str. 1, z późn. zm.);
19. Rozporządzenie Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz. Urz. UE L 7 z 10.01.2009, str. 1, z późn. zm.);
20. Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacjami kryzysowymi (Dz.U. z 2021 r., poz. 295 tj.);
21. Ustawa z dnia 16 listopada 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 233, poz. 1381). ;
22. Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o partnerstwie publiczno- prywatnym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 1693).;
23. Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. z 2020 r., poz. 2207).;
24. Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2022 r., poz. 1683).;
25. Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r., o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. z 2016 r., poz. 1259 ze zm.);
26. Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r.. o zmianie ustawy- Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2023 r., poz. 403.
27. Ustawa z dnia 9 marca 2023 r., o zmianie ustawy- Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2023 r., poz. 614.

28. Ustawa z dnia 27 stycznia 2023 r., o fundacji rodzinnej (Dz.U. z 2023 r., poz. 326).
29. Ustawa postępowania cywilnego dla Cesarstwa Niemieckiego z 30 stycznia 1877 r., ze wszystkimi zmianami następnymi, oraz z dołączenia Rozporządzenia Rady Związkowej z dnia 9 września 1915 r., w przedmiocie zmniejszenia pracy sądów, Ustawa o organizacji Sądownictwa, Ustawa o kosztach sądowych, spolszczyli J.F. i St. G., M. Niemierkiewicz, Poznań 1916.

Inne materiały:

Uzasadnienia do projektów ustaw:

1. Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 8 stycznia 2019 r, druk 3137, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/166CCC44490F3965C1258384003CD40A/%24File/3137-uzas.pdf> s. 86 i n.;
2. Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy- Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII Kadencji, druk sejmowy, nr 3137, s. 88,

Projekty ustaw:

1. projekt ustawy o zmianie ustawy- Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, UD 156.